

"Tämä, mitä kirjoitan teille, on Herran käsky."

Mikä on Paavalin kirjoittaman Herran käskyn sisältö
tekstikohdassa 1. Kor. 14:31-40?

Merja Vuolteenaho
Uuden testamentin eksegetiikka
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2020

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Eksegetiikan osasto
Tekijä – Författare Merja Vuolteenaho		
Työn nimi – Arbetets titel Tämä, mitä kirjoitan teille, on Herran käsky : Mikä on Paavalin kirjoittaman Herran käskyn sisältö tekstikohdassa 1. Kor. 14:31-40?		
Oppiaine – Läroämne Uuden testamentin eksegetiikka		
Työn laji – Arbetets art Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum Marraskuu 2020	Sivumäärä – Sidoantal 119 sivua
<p>Tiivistelmä – Referat</p> <p>Tässä tutkimuksessa on selvitetty jakeiden 1. Kor. 14:31-40 sanomaa ja erityisesti sitä, mitä Paavali tarkoittaa jakeen 37 Herran käskyllä. Työn keskeinen teesi on se, että jakeissa 34-35 on kyseessä profetia, jonka Paavaali torjuu jakeessa 36. Jakeen 37 Herran käskyllä, josta Paavali kertoo tässä kirjoittaneensa, tarkoitetaan tekstin alussa ja lopussa olevaa kehotusta siihen, että kaikilla on mahdollisuus seurakunnassa profetoimiseen hyvässä järjestyksessä.</p> <p>Käsikirjoitusten tekstikriittisen tarkastelun lisäksi työssä hyödynnetään aiemmin tehtyä tutkimusta, joka on osoittanut ulkopuolisen lähteen käyttöön viittaavia jakeisiin 34-35 liittyviä epäjatkuvuuksia ja epäjohdonmukaisuuksia. Jakeisiin 34-35 liittyvien käsikirjoitusten tekstimuutosten lisäksi työssä tarkastellaan perikoopin 1. Kor. 14:31-40 laatimisessa sovellettuja antiikin retorisia menetelmiä, joilla pyritään sanoman yksiselitteiseen reseptioon.</p> <p>Jakeen 34 laki vaatii naisten alamaisuutta ja vaikenemista seurakunnassa, mutta lain eksplisiittistä muotoa ei kuitenkaan ole nykyisen VT:n kaanonin korpuksessa. Siksi jakeiden 34-35 sisältöä vertaillaan VT:n ja UT:n kirjoitusten lisäksi muihin suullisesti ja kirjallisesti välittyneisiin varhaisiin juutalaisiin ja antiikin muihin aikalaislähteisiin sen selvittämiseksi, mihin lakiin jakeessa 34 viitataan esittelyformelilla, jota Paavali käyttää vain viitatessaan VT:n kaanonin kirjoituksiin.</p> <p>Aiempi tutkimus on osoittanut myös 1. Kor. -kirjeen sisäisen ristiriidan jakeen 34 naisten vaikenemiskäskyn ja muualla naisten puhumiselle annettujen ohjeiden välillä. Seurakunnan järjestyshäiriön pohjalta esitetyt ratkaisuehdotukset, mm. jakeet 34-35 ovat myöhempi lisäys alkuperäiseen tekstiin jakeiden 1. Tim. 2:11-12 pohjalta, johtavat kuitenkin siihen, että järkevää tekstikokonaisuuden 1. Kor. 14:31-40 merkitystä etsittäessä jakeen 36 torjunnan kohteeseen joudutaan lisäämään oletuksia tekstin ulkopuolelta. Jakeet 1. Kor. 14:34-35 eivät myöskään ole kirjallisesti riippuvaisia jakeiden 1. Tim. 2:11-12 tekstistä. Koska evidenssiä jakeiden 34-35 sisällön puuttumisesta ei käsikirjoituksissa ole, olennainen osa tätä tutkimusta on ollut selvittää käsikirjoituksissa olevan jakeiden 34-35 sijainnin variaation vaikutusta tekstikohdan 1. Kor. 14:31-40 merkitykselle jakeiden 34-35 puuttumisen sijaan.</p> <p>Koska jakeet 34-35 ovat osa profetoimista käsittelevää tekstikontekstia, erityisen tarkastelun kohteena ovat niitä ympäröivissä jakeissa havaittavat traditiokriittiset merkit, jotka liittyvät varhaisten juutalaisten lähteiden käsitykseen kirjoitusten tulkinnasta profetiana eli Jumalan ilmoituksena, joka on lakia. Tämän tutkimuksen perusteella Paavalin vastustajat Korintin seurakunnassa ovat juutalaistaustaisia hengellisiä, jotka pitäytyvät jakeiden 34-35 esittämään syntiänselitysmuskertomuksen tulkintaperinteen näkemykseen, jonka ymmärretään olevan VT:n kirjoituksia tutkittaessa saatu Jumalan sana. Jakeissa 36-38 Paavali kuitenkin torjuu tämän ja katsoo heidän olevan profeettojen ja hengellisten sijaan Jumalaa tuntemattomia tietämättömiä, sillä Paavalin saaman Herran käskyn mukaan kaikilla seurakuntaperheen jäsenillä voi olla sana Jumalalta seurakunnassa jaettavaksi. Jakeiden 14:31-40 sanoma on kuitenkin muuttunut myöhemmän reseptiohistorian tulkinnassa jakeiden 34-35 sisällön noudattamisesta vaativaksi, mikä näkyy joissakin myöhemmissä käsikirjoituksissa myös tekstin merkitystä muuttavana jakeiden 34-35 sijainnin siirtona.</p>		
Avainsanat – Nyckelord käsikirjoitukset, tulkinnan muuttuminen, hengelliset, tietämättömät, profetia, Qumran, rabbiiniset tekstit, tulkintaperinne, laki, Herran käsky, naiset, alamaisuus, vaikeneminen, seurakunnan järjestys		
Säilytyspaikka – Förvaringställe E-thesis Helsingin yliopisto, Teologinen tiedekunta		
Muita tietoja		

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
1.1. Tutkimustehtävä ja tutkimusmetodi	3
1.2. Ensimmäinen Korinttilaiskirje	5
2. Katsaus aiempaan tutkimukseen ja tulkintaan	8
2.1. Laki edellyttää naisten puhekieltoa	8
2.2. Ristiriita naisten puhumisen sallivien kohtien kanssa	8
2.3. Puhekielto koskee häiritsevää puhetta	9
2.4. Puhekielto on myöhempi lisäys	11
2.5. Intertekstuaaliset riippuvuudet	12
3. Onko teksti alkuperäinen?	19
3.1. Käsikirjoitusten muutokset	19
3.2. Antiikin retoristen keinojen käyttö	25
4. Mikä laki? – Temaattisia ja terminologisia viitteitä	29
4.1. ”Niinkuin lakikin sanoo” – Paavalin kirjeiden lainaukset	29
4.2. VT:n ulkopuoliset varhaiset juutalaiset kirjoitukset	37
4.2.1. VT:n apokryfiset ja pseudepigrafiset kirjoitukset	37
4.2.2. Qumranin yhteisön omat kirjoitukset	38
4.2.3. Rabbiininen kirjallisuus	40
5. VT:n alkukertomusten tulkinta lakina	43
5.1. Luomiskertomuksen tulkinta	43
5.1.1. Luomisjärjestys: kronologia vai laki hierarkiasta?	43
5.1.2. Antiikin kreikkalaisen filosofian vaikutus	48
5.1.3. Qumranin tulkinta ja rabbiininen tulkintaperinne	50
5.2. Syntiinlankeemuskertomuksen tulkinta	52
5.2.1. Syntiinlankeemuksen seuraus on laki?	52
5.2.2. Qumranin tulkinta, rabbiininen perinne ja Siirakin kirja	57
5.2.3. Antiikin kreikkalaisroomalaisen kulttuurin vaikutus	61
6. Jumalan viisaus ja maailman viisaus	64
6.1. Paavalin vastustajat Korintin seurakunnassa	64
6.1.1. Pyhien seurakunnan valitut [jae 33b]	64
6.1.2. Vain teillekö Jumalan sana on annettu? [jae 36]	67
6.2. Profeetan ja vastaanotetun ilmoituksen arvioiminen	70
6.2.1. Hengelliset ja tietämättömät [jakeet 37-38]	70
6.2.2. Jakeiden 34-35 sisältö ja lähde	80
7. Herran käsky	86
7.1. Mihin kehotetaan? Mikä torjutaan ja miksi?	86
7.1.1. Jakeet 33b-35 ovat Paavalin tekemä lainaus	86
7.1.2. Jakeiden 34-35 myöhemmän interpolaation ongelmat	96
7.2. Tulkinnan muuttuminen ja sen syyt	100
8. Yhteenveto ja johtopäätökset	108
Lähteet ja apuneuvot	115
Kirjallisuus	115

NA28¹ kreikankielinen teksti 1. Kor. 14:31–40:

31 δύνασθε γὰρ καθ' ἓνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσιν καὶ πάντες παρακαλῶνται. 32 καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται, 33a οὐ γὰρ ἐστὶν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς ἀλλ' εἰρήνης.

33b Ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων 34 αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. 35 εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γὰρ ἐστὶν γυναικὶ λαλεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ. 36 ἢ ἂν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξηλθεν, ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν;

37 Εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι ἢ πνευματικός, ἐπιγινώσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν ὅτι κυρίου ἐστὶν ἐντολή. 38 εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοεῖται. 39 Ὡστε, ἀδελφοί [μου], ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν καὶ τὸ λαλεῖν μὴ κωλύετε γλώσσαις· 40 πάντα δὲ εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

Kirkkoraamattu 33/38

31 Sillä te saatatte kaikki profetoida, toinen toisenne jälkeen, että kaikki saisivat opetusta ja kaikki kehoitusta. 32 Ja profeettain henget ovat profeetoille alamaiset; 33 sillä ei Jumala ole epäjärjestyksen, vaan rauhan Jumala.

Niinkuin kaikissa pyhien seurakunnissa, 34 olkoot vaimot vaiti teidänkin seurakunnankokouksissanne, sillä heidän ei ole lupa puhua, vaan olkoot alamaisia, niinkuin lakikin sanoo. 35 Mutta jos he tahtovat tietoa jostakin, niin kysykööt kotonaan omilta miehiltään, sillä häpeällistä on naisen puhua seurakunnassa. 36 Vai teistäkö Jumalan sana on lähtenyt? Vai ainoastaan teidänkö tykönnö se on tullut?

37 Jos joku luulee olevansa profeetta tai hengellinen, niin tietäköön, että mitä minä kirjoitan teille, se on Herran käsky. 38 Mutta jos joku ei sitä ymmärrä, niin olkoon ymmärtämättä. 39 Sentähden, veljeni, harrastakaa profetoimista älkääkä estäkö kielillä puhumasta. 40 Mutta kaikki tapahtukoon säädyllisesti ja järjestyksessä.

Kirkkoraamattu 1992

31 Kaikki te voitte profetoida, kukin vuorollanne, jotta kaikki oppisivat ja saisivat rohkaisua. 32 Profeetat pystyvät hallitsemaan henkilalahjojaan, 33 sillä Jumala ei ole epäjärjestyksen vaan rauhan Jumala.

Niin kuin on laita kaikissa pyhien seurakunnissa, 34 naisten tulee olla vaiti seurakunnan kokouksissa. Heidän ei ole lupa puhua, vaan heidän on oltava kuuliaisia, niin kuin lakikin sanoo. [1. Moos. 3:16; Ef. 5:22; Kol. 3:18; Tit. 2:5; 1. Piet. 3:1] 35 Jos he tahtovat tietoa jostakin, heidän on kysyttävä sitä kotona omalta mieheltään, sillä naisen on sopimatonta puhua seurakunnan kokouksessa. [1. Tim. 2:11,12] 36 Teidänkö luotanne Jumalan sana on lähtenyt liikkeelle? Tai onko se tullut pelkästään teidän luoksenne?

37 Jos joku uskaa olevansa profeetta tai saaneensa muita Hengen lahjoja, hänen tulee tietää että tämä, mitä kirjoitan, on Herran käsky. [2. Kor. 10:7] 38 Jos joku ei tätä tunnusta, Jumala ei tunnusta häntä. 39 Veljet, tavoitelkaa siis profetoimisen lahjaa älkääkä estäkö kielillä puhumista. [1. Tess. 5:20] 40 Kaiken on vain tapahduttava arvokkaasti ja hyvässä järjestyksessä. [Kol. 2:5]

¹ Novum Testamentum Graece (Nestle-Aland, Die 28 Auflage) on UT:n teksteistä tunnettujen käsikirjoitusten pohjalta laadittu kriittinen kreikankielinen tekstieditio. Sen apparaatissa on lueteltu kaikki tekstistä tunnettujen käsikirjoitusten tekstivariaatiot. Tässä esitetty perikoopin kappalejako on NA28 tekstilaitoksen tekstin mukainen.

1. Johdanto

1.1. Tutkimustehtävä ja tutkimusmetodi

Tämän työn tutkimuksen kohteena on selvittää tekstikohdan 1. Kor. 14:31-40 sisältöä ja merkitystä sen alkuperäisessä historiallisessa ja kirjallisessa kontekstissaan. Kohdassa keskustellaan profetoimiseen liittyvästä seurakunnan järjestyksestä, joka liittyy niin ulkoiseen käytökseen kuin profetian sisältöön ja arvioimiseen. Tekstin ymmärtämisessä on keskeinen tekijä se, mihin jakeen 36 torjunnan ja jakeen 37 Herran käskyn katsotaan viittaavan. Tutkimuskysymyksenä on selvittää, mitä tämä Herran käsky tarkoittaa ja onko jakeiden 34-35 teksti myöhempi lisäys alkuperäiseen tekstiin vai Paavalin kirjeeseensä tekemä lainaus.

Työ sisältää teksti- ja kirjallisuuskriittisen osuuden, jossa tutkitaan perikoopin tekstiin tehtyjä muutoksia sekä merkkejä tekstiin sisällytetyistä lisäyksistä tai lainauksista muista lähteistä. Tekstin rakenteen analyysillä ja käytettyjen retoristen keinojen tarkastelulla selvitetään perikoopin alkuperäistä muotoa ja sanomaa sekä sen mahdollista muuttumista käsikirjoituksiin tehtyjen muutosten kautta. Tässä kiinnitetään huomiota siihen, että koko perikoopin tekstin tulee kertoa yhtenäistä ristiriidatonta tarinaa niin, ettei se sisällä perikoopin tekstiyhteydessä käytävästä keskustelusta irrallista keskustelua. Kerronnan tulee edetä loogisesti ja olla yhteensopiva myös muun 1. Korinttilaiskirjeen tekstikontekstin kanssa. Tekstiä tarkastellaan myös intertekstuaalisesti suhteessa muihin Raamatun kirjoihin sen selvittämiseksi, onko perikoopin tekstissä niistä lainauksia tai joko sanastollisia tai temaattisia yhtymäkohtia muiden Raamatun kohtien kanssa. Työssä tutkitaan myös sekä perikoopin² tekstin että siinä havaittujen muoto- ja traditiokriittisten merkkien yhteyksiä varhaisempiin ja saman aikakauden Raamatun ulkopuolisiin kirjoituksiin ja traditioihin. Lisäksi selvitetään onko mahdollisen riippuvuuden laatu kirjallinen vai yleisempi, joka koskee vain tekstissä käytettyä terminologiaa, käsitteitä, käytäntöjä, teemoja, jne.

Työn aluksi käydään läpi perikoopin aiempaa tutkimusta ja tulkintaa (luku 2). Sen perinteisessä tulkinnassa seurakunnan järjestys edellyttää naisten vaikenemista alamaisuutta vaativan jakeen 34 esittämän lain mukaisesti. Moderni tutkimus on kuitenkin nostanut esiin ristiriidan jakeen 34 naisten puhekiellon ja Paavalin aiemmin samassa kirjeessä (1. Kor. 11:5) ja muissa kirjeissään salliman naisten seurakunnassa puhumisen välillä. Koska perikoopissa käsitellään

² Perikoopilla tarkoitetaan yhtenäisen lukukappaleen muodostamaa Raamatun tekstijaksoa.

järjestystä, ratkaisua tälle ristiriidalle on haettu järjestyshäiriöitä seurakunnassa aiheuttavasta naisten puhumisesta, jota jakeen 34 kielto ainoastaan koskee. Viimeaikaisessa tutkimuksessa on kuitenkin esitetty, että jakeet 1. Kor. 14:34–35 eivät ole Paavalin itsensä kirjoittamia, vaan myöhempi lisäys alkuperäiseen Paavalin tekstiin, sillä niiden paikka vaihtelee eri käsikirjoituksissa. Koska jakeilla 1. Kor. 14:34-35 on havaittu riippuvuutta jakeiden 1. Tim. 2:11-12 kanssa, niiden katsotaan olevan myöhempi deuteropaavalilainen interpolaatio³ jakeiden 1. Tim. 2:11-12 pohjalta. Tätä teoriaa tarkastellaan lähdekriittisesti luvussa 2.5.

Kritiikki jakeiden 34-35 myöhempää interpolaatiota kohtaan on kohdistunut etenkin käsikirjoitusevidenssin puutteeseen, sillä jakeet eivät puutu mistään tunnetusta käsikirjoituksesta, vaan ainoastaan niiden paikka vaihtelee. Tämän työn analyysiosa alkaa siksi sen selvittämisellä, voidaanko alkuperäisen tekstin rakennetta perustella jonkin muun tekijän kuin käsikirjoitusevidenssin perustella. Perikoopin tulkintaa määrittää erityisesti ymmärrys jakeessa 36 tarkoitetusta torjunnan kohteesta, mihin tekstin rakenne vaikuttaa. Luvun 3. perikoopin rakenteen alkuperäistä muotoa etsivässä tarkastelussa huomioidaan niin teksti- ja kirjallisuuskritiikin kuin tekstin rakenneanalyysin ja retoristen menetelmien analyysin osoittamat tekijät sekä keskeisen sanaston merkityssisällön tarkastelun osoittamat tekijät. Tavoitteena on osoittaa se, ovatko jakeet puuttuneet alkuperäisestä käsikirjoituksesta, ja jos eivät, niin mikä niiden alkuperäinen sijainti perikoopin tekstissä on ollut.

Luvussa 4. tarkastellaan ensin yleisesti Paavalin kirjeiden viittauksia VT:n kirjoituksiin sekä erityisesti Paavalin tapaa käyttää erilaisia esittelyformeileita VT:n kirjoitusten lainaamisen yhteydessä, koska myös jakeessa 34 lakiin viitataan esittelyformelilla "niinkuin lakikin sanoo". Toiseksi tarkastellaan varhaisessa juutalaisuudessa esiintyvää käsitystä kirjoitusten tulkinnasta Jumalan ilmoituksena eli lakina. Luvussa 5. siirrytään kartoittamaan jakeen 1. Kor. 14:34 sisältämän naisten vaikenemista ja alamaisuutta vaativan lain sekä jakeiden 34-35 sisällön lähdettä. Siinä taustoitetaan auktoritatiivisina pidettyjä varhaisia juutalaisia Raamatun alkukertomusten tulkintaperinteitä, jotka on katsottu laiksi ja liitetty jakeiden 1. Kor. 14:34-35 ja 1. Tim. 2:11-12 tulkintaan. Jakeisiin 34-35 sisältyvää terminologiaa ja temaatiikkaa vertaillaan myös muihin varhaisiin juutalaisiin ja antiikin kreikkalaisroomalaisiin aikalaislähteisiin. Myös seurakunnan kokoontumisten järjestystä koskevalla tekstikohdalla 1. Kor. 11:3-16 voi olla

³ Interpolaatio on alkuperäisen tekstin merkityksen muuttamiseksi tehty eriluonteisen tekstin lisäys.

sanan häpeä kautta jokin yhteys tarkasteltavan perikoopin kanssa, esim. yhteinen traditiotusta. Sekä jakeiden 1. Tim. 2:11-12 että 1. Kor. 11:3-16 merkityksen tarkempi eksegeesi jää kuitenkin tämän työn rajauksen ulkopuolelle.

Jakeiden 34-35 sisältöä taustoittavien selvitysten jälkeen luvussa 6. analysoidaan jakeissa 33b ja 36-38 havaittavia traditiohistoriallisia elementtejä, jotka vaikuttavat olennaisesti jakeen 37 sisältämän Herran käskyn kohteen ymmärtämiseen. Jaekokonaisuuksissa 33b-35 ja 36-38 käytetty terminologia antaa viitteitä sekä perikoopissa vastustettavasta asiasta että Paavalin vastustajista. Lopuksi esitetään arvio epäjatkuvuuksien rajaamien jakeiden 33b-35 lähteestä. Koska Paavali aloittaa 1. Korinttilaiskirjeen painottamalla Jumalan viisauden ja tämän maailman viisauden erottamista (luvut 1-4), tarkasteltavaa profetoimista käsittelevää periookooppia ja merkitysisältöä analysoidaan tässä valossa.

Jakeiden 33b-35 ja 36-38 analyysi perikoopin käsittelemässä profetoimista koskevassa kontekstissa tuo esille jakeiden 34-35 sijaintikohdan tai niiden tekstistä puuttumisen olennaisen vaikutuksen perikoopin sanoman ja Herran käskyn ymmärtämiselle, mitä luvussa 7. käsitellään. Tutkimuskysymykseksi nousee siten myös se, miksi käsikirjoituksissa on variaatioita jakeiden 34-35 tekstin sijaintipaikassa. Siksi perikoopin eri tulkintojen ja havaittujen käsikirjoitusmuutosten suhdetta verrataan myös kirkkohistorian vaiheisiin ja sen pohjalta arvioidaan perikoopin tekstin ja tulkinnan muutosprosessia.

1.2. Ensimmäinen Korinttilaiskirje

Tutkimuksessa katsotaan yleisesti, että 1. Korinttilaiskirje on aito Paavalin itsensä, mahdollisesti kirjurin kautta, kirjoittama kirje. Kirjeen kokoonpanossa ei ole havaittu sellaisia rakenteellisia jännitteitä, jotka viittaisivat eri osista koottuun teokseen, kuten esim. 2. Korinttilaiskirjeen tapauksessa, vaan 1. Korinttilaiskirje on kokonaisuudessaan yksi yhtäjaksoinen Paavalin kirjoittama kirje.⁴

Paavali saapui Korinttiin ensimmäisen kerran Antiokiasta alkaneella toisella lähetysmatkallaan noin vuonna 50-52 jKr. Hän oli joutunut poistumaan Tessalonikasta kaupungin viranomaisten vaatimuksesta ja matkusti sieltä Ateenan kautta Korinttiin, jossa vietti puolitoista vuotta.⁵ Paavalin Korintissa oleskelun ajankohdan määrittämisessä olennainen historiallinen yksityiskohta on se, että Akhaian alueen pääkaupunkina olleessa Korintissa oli tuolloin prokonsulina Seneca nuoremman veli Gallio (Apt. 18:12-17), jonka hallintokausi siellä alkoi

⁴ Barrett 1971, 11–17 . Brown 1997, 515, 535. Quast 1994, 12.

vuonna 51.⁶ Opettamisen ohella Paavali työskenteli siellä teltantekijänä Aquilan ja Priscillan kanssa, jotka olivat muuttaneet Korinttiin Roomasta keisari Claudiuksen häättäessä juutalaiset sieltä vuonna 49 jKr. (Apt. 18:2-4).⁷ Kun Timoteus saapui Korinttiin Tessalonikasta, Paavali sai tiedon Tessalonikan seurakunnan tilanteesta ja kirjoitti 1. Tessalonikalaiskirjeen.⁸ Paavali jatkoi Korintista n. vuonna 52 jKr. matkaa kohti Jerusalemiä Priscilla ja Aquilan kanssa, jotka jäivät Efesokseen. Sinne saapui myös juutalainen oppinut Apollos, joka lähetettiin sieltä suosituskirjeen kanssa Korintin seurakunnan luo (Apt. 18:19, 24-28). Paavali palasi Jerusalemiin joksikin aikaa Antiokiaan, josta hän lähti kolmannelle lähetysmatkalleen. Hän saapui Galatian ja Fryygian kautta Efesokseen, jossa viipyi 2–3 vuotta. Sinä aikana hän kirjoitti Ensimmäisen Korinttilaiskirjeen, jonka Timoteus mahdollisesti toimitti perille (1. Kor. 4:17).⁹ Toisen Korinttilaiskirjeen arvellaan koostuvan kahdesta eri kirjeestä. Loppuosan luvut 10-13 muodostuvat ehkä Paavalin mahdollisen toisen Korintin vierailun jälkeen hänen Efesoksessa kyynelin kirjoittamastaan moitteita sisältävästä kirjeestä, jonka Tiitus (2. Kor. 2:13) vei korinttilaisille. Paavali matkusti sen jälkeen Troaksen kautta Makedoniaan ja tapasi siellä Tiituksen (Apt. 12:2-3), jolta hän sai tiedon korinttilaisten parannuksenteosta. Titus on sitten vienyt Korinttiin kirjeen alkuosan lukujen 1-9 muodostaman kiitoksia sisältävän sovinnollisen kirjeen, jossa Paavali kertoo suunnitelmastaan vierailla jälleen Korintissa.¹⁰

Korinttilaiskirjeissä esitettyjen ongelmien luonne heijastelee sitä, että niiden kohderyhmä koostui sekä juutalais- että pakanakristityistä.¹¹ Paavalin käymä polemiikki Korintin seurakunnan kanssa liittyy sekä juutalaisen että kreikkalaisen kulttuurin perinteisiin ja uskomuksiin, niin juutalaisten perinnäissääntöjen kuin antiikin epäjumalien palvontaan liittyvien tapojen noudattamiseen. Paavalin keskeinen teema 1. Korinttilaiskirjeessä on Kristuksen seurakunta Jumalan temppelinä (1. Kor. 3:16), jossa Pyhä Henki armolahjoineen toimii (luvut 12-14). Tähän liittyy myös tarkasteltavan tekstikohdan 1. Kor. 14:31-40 konteksti, joka

⁵ Barrett 1971, 4–5. Brown 1997, 428, 432–433, 514. Quast 1994, 12.

⁶ Barrett 1971, 5. Brown 1997, 433, 513. Quast 1994, 11. Delfoista löydetyn piirtokirjoituksen NJBC 79.9 mukaan Gallion lyhyeksi jäänyt hallintokausi Korintin prokonsulina alkoi Claudiuksen hallintoajan (41-54) 12. vuonna, joka alkoi vuoden 52 alussa tai vuonna 51 jKr.

⁷ Brown 1997, 433, 562. Historioitsija Suetonius (Claudiuksen elämäkerta 25.4) kirjoittaa, että Claudius hääti juutalaiset Roomasta, koska Chrestukseen liittyvät kiistat aiheuttivat häiriöitä.

⁸ Brown 1997, 433, 653–654. 1. Tess. 3: 6-7, Apt. 18:5.

⁹ Brown 1997, 424, 431, 541. Quast 1994, 12–13.

¹⁰ Barret 1971, 4. Brown 1997, Table 1, 424, 428, 515, 527, 541–543, 654–655. Quast 1994, 25.

¹¹ Brown 1997, 514. Tämä voidaan päätellä myös Paavalin kirjeiden tervehdysten sisältämien Korintin seurakuntalaisten nimien ja kuvausten perusteella (1. Kor. 16:15-18, Rom. 16:21-23).

käsittelee Pyhän Hengen temppelissä, jonka seurakuntalaiset muodostavat (1. Kor. 6:15, 19), tapahtuvaa puhumista sisältävien Pyhän Hengen armolahjojen käyttöä eli profetoimista ja kieleillä puhumista.

1. Korinttilaiskirjeen lukujen 1-6 keskustelu liittyy Korintin seurakunnan jakaantuneisuuteen, josta Paavali on saanut tiedon Khloen väeltä.¹² Tarkasteltava perikooppi sijoittuu 1. Korinttilaiskirjeen luvuista 7–15 koostuvaan loppuosaan, joka sisältää Paavalin vastauksia hänelle esitettyihin kysymyksiin (esim. 1. Kor. 7:1, 17:17-18).¹³ Kirjeen aloittavissa luvuissa 1-4 Paavali asettaa vastakkain tämän maailman viisauden ja hengellisen ihmisen viisauden, joka tulee Jumalan Hengeltä (1. Kor. 1:18-31, 1. Kor. 2:12-14, 1. Kor. 3:1, 9-20). Sitten Paavali arvostele seurakunnassa ilmennyttä käytöstä, joka sopii Pyhän Hengen temppelin sijaan paremmin ympäröivän kulttuurin epäjumalien temppeleihin (luvut 5-6). Luvuissa 7-8 Paavali siirtyy antamaan Korintin seurakuntalaisille niin siviilisäättyyn ja ulkonaiseen asemaan kuin epäjumalille uhratun lihan syömiseen liittyvää ohjeistusta. Tästä hän jatkaa luvussa 9 vertaamalla Aaronin pappien palkkana olevaa osuutta uhrilihasta apostolien palkkaan, mitä seuraa keskustelu Jumalan lähettämän apostolin tuntomerkeistä ja tehtävästä. Luvussa 10 hän painottaa epäjumalien palveluksesta erottautumisen tärkeyttä ja toisaalta seurakunnan yhteyttä jakaantuneisuuden sijaan.¹⁴ Sen jälkeen luvussa 11 Paavali osallistuu Korintin seurakunnassa käytyyn keskusteluun seurakunnan kokoontumisissa noudatettavista tavoista koskien pään peittämistä ja yhteisen ehtoollisaterian viettämistä. Luvuissa 12-14 hän jatkaa keskustelua seurakunnan kokoontumisista käsittelemällä niissä tapahtuvaa Hengen lahjojen käyttöä. Kirjeen loppuun (luku 15) Paavali sisällyttää ylösnousemukseen liittyvän keskustelun Pyhästä Hengestä ja kaiken ennalleen asettamisesta. Julistus on turhaa, ellei Kristusta ole kuolleista herätetty,¹⁵ sillä silloin kaikki on tilapäistä, eikä tällä elämällä ole ikuisuuden kannalta mitään merkitystä; siis "syödään ja juodaan, huomenna kuollaan"¹⁶ (1. Kor. 15:32).¹⁷ Paavalin todistuksen mukaan Jeesus on

¹² Brown 1997, 515, 535.

¹³ Brown 1997, 512, 515–516. 1. Korinttilaiskirjeen epäyhtenäisyys selittyy eri aiheita koskevilla Paavalin vastineilla, jotka koskevat sekä Khloen väen kautta Paavalille tullutta tietoa seurakunnan jakautuneisuudesta (luvut 1-6) että korinttilaisten Paavalille kirjoittamien (1. Kor. 7:1) kysymysten vastauksia (luvut 7-15).

Quast 1994, 25. Mahdollisesti koko 1. Kor. kirje käsittelee Paavalille esitettyjä kirjallisia ja suullisia kysymyksiä (1. Kor. 1:11, 11:8).

¹⁴ Barrett 1971, 16. Brown 1997, 523.

¹⁵ Barrett 1971, 337–349.

¹⁶ Brown 1997, 89. Jakeessa 1. Kor. 15:32 on viittaus jakeeseen Jes. 22:13, mutta myös kaiku tunnetusta epikurolaisesta motiivista. Epikuros (343–27 eKr.) piti ainoastaan aistihavaintoja

kuitenkin ylösnoussut Jumalan voimasta ja myös häneen uskoville on annettu Hengen sinetti vakuudeksi tulevasta ylösnousemuksesta (1. Kor. 2:12, 3:16, 6:14, 15:3-4, 20-23, 43, 56-57).¹⁸ Kirje päättyy luvun 16. ohjeisiin varojen keräyksestä Jerusalemin kristityille sekä Paavalin matkasuunnitelmiin ja tervehdyksiin.

2. Katsaus aiempaan tutkimukseen ja tulkintaan

2.1. Laki edellyttää naisten puhekieltoa

Perikoopin 1.Kor. 13:31-40 tekstiä on perinteisesti tulkittu siten, että seurakunnan järjestys edellyttää naisten alamaisuutta miehille jakeessa 1. Kor. 14:34 siteeratun lain mukaisesti, mihin sisältyy naisten vaikeneminen seurakunnassa alamaisuuden osoituksena. Myös jakeen 1.Kor. 14:37 Herran käskyn on katsottu viittaavan tähän lakiin. Tekstikohtaa on lähestytty ekumeenisesta tulokulmasta, jossa edellytetään samanlaista universaalia seurakuntajärjestystä kaikissa seurakunnissa. Jakeen 36 tarkoituksena katsotaan olevan Korintin seurakunnan nuhteleva, koska se on muista poiketen sallinut epäjärjestystä aiheuttavan naisten puhumisen seurakunnassa. Koska Jumala on rauhan eikä epäjärjestyksen Jumala (Jae 33a), Herran käsky vaatii jakeen 34 lain mukaista naisten alamaisuutta ja vaikenemista seurakunnan järjestyksen edellytyksenä.¹⁹

Tämän tulkintalinjan erityisenä heikkoutena on se, että vaikka jakeen 36 ymmärretään torjuvan jotakin, tekstistä ei suoraan löydetä sille kohdetta. Jakeessa 36 oleva tuomitseminen kohdistetaan siinä epämääräiseksi jäävään edeltävän tekstin sisältämään järjestyshäiriöitä aiheuttavaan asiaan seurakunnassa, joksi valikoituu jakeen 34 naisten puhekiellon perusteella oletus tämän käskyn noudattamatta jättämisestä Korintin seurakunnassa. Toinen ongelma tässä tulkinnassa on se, että siinä ei huomioida profetoimista koskevaa tekstikontekstia.

2.2. Ristiriita naisten puhumisen sallivien kohtien kanssa

Selitys naisten puhekiellosta ja alamaisuudesta seurakunnan järjestyksen ylläpitämisen edellytyksenä ei ole tyydyttänyt kaikkia, vaan uudempi tutkimus on huomauttanut Paavalin kirjeiden sisältämästä ristiriidasta naisten puhekiellon ja

luotettavana eikä arvostanut myyttejä tai abstrakteja käsitteitä. Filosofian tarkoituksena on vapauttaa ihmiset peloista ja taikauskosta, sillä kaikki tapahtumat määräytyvät atomien liikkeiden perusteella. Jumalilla ei ole mitään tekemistä ihmisen olemassaolon kanssa, joka päättyy lopullisesti kuolemassa.

¹⁷ Stambaugh & Balch 1986, 121–122. Kreikkalaisissa kaupungeissa sivistykseen kuului antiikin teosten tunteminen, mitä Paavali hyödyntää lainatessaan tätä Menanderin stoalais-kyynisen satiirin epikurolaisiin viittaavaa kohtaa.

¹⁸ Paavali jatkaa aiheesta vielä lisää 2. Korinttilaiskirjeessä (mm. 2. Kor. 1:22, 4:13-14).

naisten puhumisen seurakunnassa²⁰ sallivien kohtien välillä.²¹ Jakeessa 1. Kor. 11:5 pään peittämistä koskevassa keskustelussa Paavali sallii naisten rukoilemisen ja profetoimisen seurakunnassa, minkä hän sitten myöhemmin samassa kirjeessä vaikuttaa kieltävän jakeessa 1. Kor. 14:34.

Paavalin kirjeissä esiintyy kuitenkin useita naisia, jotka toimivat seurakunnassa näkyvässä asemassa ja siten mitä ilmeisemmin myös puhuivat seurakunnassa.²² Samoin VT:ssä on useita esimerkkejä hyväksytystä naisten julkisesta puhumisesta seurakunnassa ja kansan keskuudessa.²³ Niin UT:ssa kuin VT:ssä sekä miehet että naiset myös profetoivat. Apostolien teoissa Filippoksen neljä tytärtä ovat kaikki profeettoja (Apt. 21:8-9). VT:ssä mainittuja naispuolisia profeettoja ovat Mirjam, Debora ja Hulda. UT:ssa on lisäksi useita esimerkkejä siitä, että myös juutalaisten synagogassa naisten puhuminen sallittiin (mm. Luuk. 2:25-38; Ap. t. 21:9; Joh. 4:28-29, Room. 16:1-3,7). Ylösnousemusta seuranneena helluntaina koko Jerusalemin ylähuoneeseen kokoontunut seurakunta, johon kuului sekä naisia että miehiä, sai saman Hengen ja kielilläpuhumisen armolahjan (Apt. 1:14-15, Apt. 2:17-18). Jos jakeen 1. Kor. 14:34 naisten vaikenemiskäskyllä seurakunnassa tarkoitetaan sitä, että naiset eivät saa profetoida ja puhua kielillä seurakunnassa, naisten saamien Hengen lahjojen käytön tulisi silloin tapahtua ainoastaan seurakunnan ulkopuolella, kodeissa, torilla, jne.

2.3. Puhekielto koskee häiritsevää puhetta

1. Korinttilaiskirjeen sisältämälle ristiriidalle naisten puhumisen sallimisen (1. Kor. 11:5) ja naisten puhekiellon (1. Kor. 14:34-35) välillä on esitetty lukuisia ratkaisuja. Niistä ehkä tunnetuin tulkinta esittää puhekiellon koskevan naisten seurakunnan kokousta häiritsevää lörpöttelyä eikä yleisesti kaikkea naisten puhetta seurakunnassa. Naisille tyypillisen puheliaisuuden (lörpöttelyn) hillitsemisen lisäksi on myös arveltu, että Paavali on saanut tietoa Korintin kristittyjen kokoontumisissa epäjärjestystä aiheuttavasta miehiä painostavasta feministisestä käytöksestä, jonka hän haluaa kitkeä pois vaatimalla naisten

¹⁹ Barrett 1971, 333.

²⁰ Jakeen 1. Kor. 11:5 naisten rukoileminen ja profetoiminen tapahtuu seurakunnassa (1. Kor. 11:17), mitä myös tekstikohdan 1. Kor. 14:31-40 konteksti koskee (jakeet 23, 26).

²¹ Barrett 1971, 330-331. Thiselton 2000, 1149.

²² Esim jakeissa Room. 16.1-2 Foibe on kr. diakonos (seurakunnan palvelija) ja kr. prostatos, joka on käännetty sanalla apu [KR33/38] ja tuki [KR92], kun taas jakeessa 1. Tess. 5:12 samaa sanajuurta oleva sana kr. prostamenos on käännetty sanalla johtaja [KR33/38 ja KR92]. Luvussa Room. 16 mainitaan myös Prisca, joka on Paavalin työtoveri Kristuksen Jeesuksen palveluksessa, sekä Junia, Tryfania, Tryfosa ja Persis, jotka kaikki tekevät Herran työtä.

puhekieltoa ja alamaisuutta. Toisaalta on esitetty, että Paavalin tarkoitus oli jakeiden 34-35 ohjeella rajoittaa seurakunnassa kiivaan riitaisia keskusteluja aviopuolisoiden välillä. Edelleen puhekiellon syyksi on esitetty sitä, että verbaalisesti lahjakkaampina naiset lisäävät profetointiin lihallista lörpöttelyä.²⁴ Mistään näistä oletuksista ei kuitenkaan ole tekstissä viitteitä. Häiritsevä naisten puhe tai lörpöttely seurakunnassa sopii kuitenkin vain tekstin myöhempään tulkintaan, sillä sen kirjoittamisajan antiikin kulttuurissa naisten puhumista tai äänen kuulumista julkisuudessa ei ylipäänsä pidetty soveliaana (kts. luku 5.2.3). Naisten liiallinen puhuminen voi kuitenkin olla monen kokemus, joka houkuttelee tekemään tekstistä siihen pohjautuvan tulkinnan. Vaikka klassisessa kreikassa sana λαλέω sisältää puhumisen lisäksi myös merkityksen lörpötellä, myöhemmässä UT:n aikaisessa kreikankielessä (*koinee*) sanalla λαλέω ei ole tätä merkitystä.²⁵ Esim. Jeesuksen puhumisesta käytetään säännönmukaisesti verbiä λαλέω. Jakeen 34 puhekiellon on ehdotettu voivan tarkoittaa myös kysymysten esittämistä tai muuta inspiroimatonta puhetta eikä rukoilemista tai profetoimista, johon kaikkia on juuri edellä kehotettu jakeen 31 lisäksi myös aiemmissa luvun 14 jakeissa 1, 5, 24 ja 26. Jakeiden 1. Kor. 14:34-35 naisten puhekielto ja ohje kysyä kotona miehiltään voisi johtua siitä, että naiset häiritsevät opetusta huutelemalla kysymyksiään, koska naiset olivat oppimattomampia tai että he eivät kuulleet kunnolla väliverhon toisella puolella tapahtuvaa opetusta ja siihen liittyvää keskustelua.²⁶ Väliverho, väliseinä tai parvi erillisen naisten tilan rajaajana synagogissa on kuitenkin vasta UT:n kirjoittamisen jälkeen syntynyt käytäntö,²⁷ jonka olemassaoloa eivät puolla myöskään evankeliumien kertomukset synagogissa tapahtuneista Jeesuksen ja naisten välisistä keskusteluista.

Oppimattomien naisten esittämien kysymysten lisäksi antiikin kontekstiin sopiva tulkinta voisi olla se, että puhekielto kohdistuu vain häiritsevää käyttäytymistä sisältävään naisten profetointiin, joka on samankaltaista kuin ekstaattinen antiikin kreikkalaisten jumalien temppeleissä tapahtuva profetointi. Perikoopin tekstissä ei kuitenkaan ole viitteitä tällaisesta profeettojen käytöksestä erityisesti naisiin liittyen, joka jakeissa 32-33a torjutaan yleisesti rauhan Jumalan

²³ Esim. Mirjam, Hulda ja Debora puhivat julkisesti ja olivat profeettoja, mutta Debora tuomarina oli myös kansan johtaja. Myös Selofatin tyttäret esittivät julkisesti asiansa ilmestysmajan edessä.

²⁴ Barrett 1971, 332–333.

²⁵ Barrett 1971, 332.

²⁶ Barret 1971, 332.

²⁷ Arkeologisia todisteita synagogien väliseinistä on vasta toiselta vuosisadalta alkaen. Esim. varhaisessa juuri ennen ajanlaskua alkua ajoitetussa Gamlan synagogassa ei ole väliseinää ja Kapernaumin synagoga, jossa on erillinen parvi naisia varten, ajoittuu 100-200 -luvulle.

seurakunnassa (kts. luku 6.2.1). Koska sekä jakeessa 31 että jakeessa 35 on käytetty oppimista tarkoittavaa verbiä (μανθάνωσιν, μαθεῖν) on myös epätodennäköistä, että kyse olisi antiikin uskonnoille tyypillisestä tulevaisuuteen liittyvän tiedon kysymisestä oraakkeleilta (mantis)²⁸ saatavan profetian kautta. Myös profetiaan liittyvän sanaston puuttuminen jakeista 34-35 viittaa siihen, ettei kyse ole kysymysten esittämisestä oraakkeleille. Seurakunnassa profeetalta ennustuksen kysymisen kieltämisen sijaan naisille annettu ohje kysyä kotona omalta mieheltään liitetään jakeessa 35 oppimiseen.²⁹

Ongelmana näissä seurakunnan järjestyshäiriöiden aiheuttajaa naisten löpöttelystä ja muusta naisten puhumisesta hakevissa tulkinnoissa on erityisesti se, että ne kaikki sisältävät perikoopin tekstiin luettuja oletuksia tekstin ulkopuolelta. Jakeessa 34 käytetty sana λαλέω tarkoittaa UT:ssa tavanomaista puhumista, joka siinä kielletään naisilta seurakunnassa. Jakeissa 1.Kor. 14:31–40 ei kuitenkaan kerrota naisten puhumisen tai kysymisen aiheuttamista järjestyshäiriöstä. Jakeen 1. Kor. 14:34 sisältämä naisten puhekielto sisältyy keskusteluun seurakunnassa profetoimisesta, vaikka saman kirjeen aiemmissa jakeissa 1. Kor. 11:5 spesifisesti sallitaan naisten profetoiminen seurakunnassa.

2.4. Puhekielto on myöhempi lisäys

Teksti- ja kirjallisuuskriittinen tutkimus on osoittanut merkkejä jakeiden 34-35 ympärillä, jotka viittaavat siihen, että jakeet eivät ole 1. Korinttilaiskirjeen kirjoittajan omaa tekstiä, vaan ne ovat peräisin jostakin muusta lähteestä. Koska jakeiden 34-35 paikka vaihtelee eri käsikirjoituksissa, viimeaikainen tutkimus pitää todennäköisenä, että nämä jakeet eivät ole kuuluneet alkuperäiseen tekstiin, vaan ne on lisätty myöhemmänä tarkennuksena seurakunnan järjestykselle tai kurinpidollisena toimenpiteenä. Tarkennus naisten alamaisuudesta ja puhekiellosta seurakunnassa on voitu ensin lisätä käsikirjoituksen marginaaliin, josta vielä myöhemmät kirjurit ovat liittäneet sen eri kohtiin alkuperäistä tekstiä.

1. Korinttilaiskirjeen sisäinen ristiriita naisten seurakunnassa puhumisen sallimisen (1. Kor. 11:5) ja puhekiellon (1. Kor. 14:34) välillä selittyisi sillä, että jakeet 1. Kor. 14:34–35 eivät ole kuuluneet kirjeen alkuperäiseen tekstiin, vaan ne ovat myöhemmän eri kirjoittajan tekemä lisäys Paavalin kirjeeseen.³⁰ Lisättyjen

²⁸ Oraakkeleista, joille esitettiin kysymyksiä, käytettiin nimitystä "mantis", joka on samaa sanajuurta kuin sana "manthano", joka tarkoittaa oppimista, mihin lyypillisesti liittyi kyselemistä.

²⁹ KR92 ja KR33/38 käännös jakeesta 35 "jos he tahtovat tietoa jostakin" hävittää sananmukaisen käännöksen "jos he haluavat oppia (μαθεῖν) jotakin" yhteyden vuorovaikutteiseen oppimiseen.

³⁰ Barrett 1971, 330-332. Marjanen 2002, 47.

jakeiden 34-35 lähteen taustayhteisön kokoontumisissa sen sijaan edellytetään naisten puhekieltoa, jota perustella naisten alamaisuutta vaativalla lailla ja naisen puheen häpeällisyydellä seurakunnassa. Myöhemmin tehdyn tekstilisäyksen sijoittamisessa nykyisen jaenumeroinnin³¹ 34-35 kohdalle on hyödynnetty liitântätekniikkana lisätyn tekstin sisältämää laki -sanaa, joka yhdistyy alkuperäisen tekstin jakeen 37 sanaan "käsky".

Useat tutkijat eivät kuitenkaan pidä pelkkää jakeiden 34-35 paikan vaihtelua eri käsikirjoituksissa riittävän painavana jakeiden 34-35 myöhempää interpolaatiota puoltavana argumenttina, etenkin koska missään merkittävissä varhaisissa käsikirjoituksissa jakeet 34-35 eivät sijaitse jakeen 40 jälkeen vaan jaenumeroinnin mukaisella paikalla. Jakeiden 34-35 puuttumisesta ei myöskään ole evidenssiä tunnetuissa käsikirjoituksessa. On kuitenkin mahdollista, että tulevaisuudessa vielä löytyy sellainen käsikirjoitus, josta jakeet 34-35 puuttuvat.³²

Eräs selitys jakeiden 34-35 puuttumiselle alkuperäisestä tekstistä katsoo, että VT:n lain noudattamiseen vetoaminen seurakuntajärjestyksen perusteluna jakeessa 34 ei sovi Paavalin sanomaan pelastumisesta armosta ilman lain tekoja. Koska Paavali on hylännyt VT:n lain noudattamisen, hän on hylännyt myös VT:n lakiin kuuluvan jakeen 34 lain naisten alamaisuudesta ja vaikenemisesta, koska hän sallii naisten toimia työtovereinaan ja seurakunnan viroissa.³³ Tässä tulkinnassa katsotaan, että jakeessa oleva 34 laki tarkoittaa VT:n lakia, jota kirjeen tekstiin myöhemmin lisätyssä kohdassa 1. Kor. 14:34-35 siteerataan. Käsitys siitä, että koska Paavali on hylännyt VT:n lain noudattamisen, hän ei voi vedota VT:n lain noudattamiseen kirjeissään esittämissään perusteluissa, on kuitenkin ristiriidassa sen kanssa, että argumentaatioissaan Paavali vetoaa säännönmukaisesti VT:n lain auktoriteettiin, vaikka tulkitsee lain täyttämistä ja ihmisen kykyä lain noudattamiseen uudesta näkökulmasta (luvut 4.1. ja 5.2.1.).

2.5. Intertekstuaaliset riippuvuudet

Koska jakeissa 1. Kor. 14:34-35 ja 1. Tim. 2:11-12 voidaan havaita yhtenevää tematiikkaa ja terminologiaa, useat tutkijat pitävät todennäköisenä, että myöhempi editori on tehnyt jakeiden 1. Kor. 14:34-35 lisäyksen deuteropaavalilaisen 1. Timoteus -kirjeen jakeiden 1. Tim. 2:11-12 pohjalta. Tutkimuksessa katsotaan yleisesti, että 1. Timoteus -kirje on pseudepigrafinen Paavalin nimissä Paavalin

³¹ UT:n jako numeroituihin jakeisiin esiintyi ensimmäisen kerran Robert Estiennen laatimassa vuoden 1551 kreikankielisessä painoksessa. www.encyclopedia.com (Robert Estienne)

³² Keskustelu Mika S. Pajusen (TT) kanssa.

kuoleman jälkeen myöhemmin toisella vuosisadalla kirjoitettu kirje, jolloin seurakunnan järjestäytymisen rakenteet ovat jo selkeämmin hahmottuneet. Myöhempi tarve päivittää seurakunnan järjestystä käsittelevää 1. Kor. 14 -luvun perikooppia on voinut syntyä seurakunnissa vallitsevan käytännön muututtua deuteropaavalilaisissa kirjeissä³⁴ kuvattua käytäntöä³⁵ vastaavaksi.

Jakeiden 1.Kor. 14:34–35 ja 1.Tim. 2:11–12 riippuvuus ei kuitenkaan ole sanastollista, sillä niissä on alkukielisessä kreikan tekstissä vain viisi yhteistä sanaa, jotka kaikki esiintyvät eri sanamuodoissa: 1) nainen (γυναῖκες, γυναῖκι / γυνή, γυναῖκι), 2) olla sallimatta (οὐ ἐπιτρέπεται / οὐκ ἐπιτρέπω), 3) alistua (ὑποτασσέσθωσαν / ἐν ὑποταγῇ), 4) oppia (μαθεῖν / μανθανέτω), 5) mies (ἄνδρας / ἄνδρός). Kirjallisesta riippumattomuudesta kertovan erilaisen sanaston käytöstä³⁶ huolimatta jakeiden 1. Kor. 14:34–35 ja 1. Tim. 2:11–12 välillä on kuitenkin riippuvuutta niissä esiintyvien alamaisena olemisen ja hallitseminen sekä vaikenemisen ja hiljaisuudessa olemisen teemojen kautta.³⁷ Jakeessa 1. Kor. 14:34 annetaan käsky naisten (mon.) vaikenemiselle (σιγάτωσαν) seurakunnissa (mon.), sillä puhuminen ei ole heille sallittua (οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν) vaan alamaisena oleminen (ὑποτασσέσθωσαν) niin kuin lakikin sanoo. Jakeessa 35 naisia (mon.) käsketään kysymään kotona omilta miehiltään (mon.), jos he haluavat oppia (μαθεῖν) jotakin, koska naisen (yks.) on häpeällistä puhua seurakunnassa (yks.). Jakeissa 1. Tim. 2:11–12 puolestaan naista (yks.) käsketään oppimaan (μανθανέτω) hiljaisuudessa (ἐν ἡσυχίᾳ) kaikessa alamaisuudessa (ἐν πάσῃ ὑποταγῇ) eikä kirjeen kirjoittaja salli (οὐκ ἐπιτρέπω) naisen (yks.) opettaa (διδάσκειν) eikä hallita (αὐθεντεῖν) miestä (yks.).

³³ Thiselton 2000, 1149.

³⁴ Brown 1997, 6, 428, 561, 655. Quast 1994, 13. Yleisesti deuteropaavalilaisina pidetään Ef., Kol., 2. Tess., 1-2.Tim. ja Tit. -kirjeitä. Deuteropaavalilaiset kirjeet ajoitetaan vuosien 70-100 jKr. välille (tai hieman myöhemmäksi). Paavalin kuitenkin katsotaan kuolleen Roomassa (Apt. 28) Neron vainoissa jo vuonna 64 jKr. Jotkut tutkijat kuitenkin pitävät myös näitä kirjeitä Paavalin aitoina kirjeinä. Paavali olisi silloin kirjoittanut pastoraalikirjeet (1.-2. Tim. ja Tit.) vapauduttuaan Roomassa vankilasta juuri ennen Neron vainojen alkamista vuonna 64 jKr (Tacitus Annals 15.44).

³⁵ Deuteropaavalilaisiksi kirjeiksi kutsutaan niitä Paavalin nimissä kirjoitettuja kirjeitä, jotka katsotaan kirjoitetuiksi vasta Paavalin kuoleman jälkeen, mm. sillä perusteella, että niissä heijastuu myöhempi järjestäytyneempi seurakuntarakenne.

³⁶ Barrett 1971, 332. Samankaltaisesta kielestä huolimatta tekstievidenssi ei ole tarpeeksi vahvaa antamaan vakuuttavaa kuvaa luvun 1. Tim. 2. pohjalta tapahtuneesta interpolaatiosta.

³⁷ Jakeiden 1. Kor. 14:34-35 ja 1. Tim. 2:11-12 välillä havaittava temaattinen riippuvuus kuitenkin edellyttää, että niiden käännöksessä on tehty tätä riippuvuutta tukevia käännösratkaisuja jakeiden 1. Tim. 2:11-12 sanojen αὐθεντεῖν, ὑποταγῇ ja ἡσυχίᾳ kohdalla.

Jaekohtia 1.Kor.14:34–35 ja 1. Tim. 2:11-12³⁸ yhdistävä tematiikka voidaan kiteyttää hallitsemista ja opillisia asioita koskevilla polariteeteilla järjestys/rauha – epäjärjestys/epäsopu. Niihin liittyvä naisten kuulumista ja näkymistä koskeva sanasto voidaan jakaa temaattisiin vastapareihin:

- puhua/profetoida/opettaa//hallita - vaikeneminen/alistuminen,
- kysyä/oppia seurakunnassa - oppia hiljaisuudessa/kotona kysymällä,
- seurakunta/julkisuus/näkyminen - kotona/verhottu/piilossa/hiljaisuudessa,
- häpeällinen/sopimaton/kielletty - sovelias/sallittu/luvallinen/lainmukainen.

Temaattisen³⁹ yhteyden lisäksi kirjallisessa riippuvuudessa jonkinasteinen sanavastaavuus on kuitenkin oletettava, silloinkin kun lähdekieli ja kohdekieli ovat eri kieliä. Sanaston lähes täysi erilaisuus ja käänteisen terminologian käyttö (alamaisuus/hallitseminen) ei selity sillä, että kreikaksi kirjoitetuissa jakeissa 1. Kor. 14:34–35 ja 1. Tim. 2:11–12 siteeratun lähdetradition kieli on eri (esim. lainauksen kohteena oleva hepreankielinen VT:n teksti). Lainatun tekstin kääntämisessä ei käännöstekniikasta (sanavastaava, sanan sanainen, dynaaminen), riippumatta synny tämän kaltaisia eroavaisuuksia. Eroavaisuudet eivät myöskään selity senkaltaisilla eroilla, joita havaitaan VT:n eri tekstitradioiden (MT, LXX, jne.) välillä. VT:n tekstien lainaukset UT:ssa seuraavat melko sananmukaisesti tunnettujen käsikirjoitusten sanamuotoja, vaikkeivät kuitenkaan sanatarkasti. Jakeiden 1. Kor. 14:34–35 ja 1. Tim. 2:11–12 riippuvuus ei siten ole kirjallista eli sellaista, jossa jakeiden 1. Kor. 14:34-35 lähteenä olisi kirjallisessa muodossa olevan 1. Tim. -kirjeen jakeet 1. Tim. 2:11-12. Koska seurakunnan järjestystä koskeva päivitystarve on syntynyt deuteropaavalilaisena aikana, jolloin 1. Tim. -kirje on ollut seurakuntien käytössä, on epätodennäköistä, että jakeisiin 1 Tim. 2:11-12 pohjautuva lainaus jakeissa 1. Kor. 14:34-35 perustuisi myöskään suullisesti välitettyyn tai muistinvaraiseen tietoon.

³⁸ 1. Kor. 14:34 olkoot vaimot vaiti teidänkin seurakunnankokouksissanne, sillä heidän ei ole lupa puhua, vaan olkoot alamaisia, niinkuin lakikin sanoo. 35 Mutta jos he tahtovat tietoa jostakin, niin kysykööt kotonaan omilta miehiltään, sillä häpeällistä on naisen puhua seurakunnassa. (KR33/38); 1. Tim. 2: 11 Oppikoon nainen hiljaisuudessa, kaikin puolin alistuvaisena; 12 mutta minä en salli, että vaimo opettaa, enkä että hän vallitsee miestensä, vaan eläköön hän hiljaisuudessa. (KR33/38); 1. Kor. 14: 34 naisten tulee olla vaiti seurakunnan kokouksissa. Heidän ei ole lupa puhua, vaan heidän on oltava kuuliaisia, niin kuin lakikin sanoo. [1. Moos. 3:16; Ef. 5:22; Kol. 3:18; Tit. 2:5; 1. Piet. 3:1] 35 Jos he tahtovat tietoa jostakin, heidän on kysyttävä sitä kotona omalta mieheltään, sillä naisen on sopimatonta puhua seurakunnan kokouksessa. [1. Tim. 2:11,12] (KR92); 1. Tim. 2:11 Naisen tulee kuunnella opetusta, hiljaa ja kuuliaisena. [1. Kor. 14:35] 12 Sitä en salli, että nainen opettaa, enkä sitä, että hän hallitsee miestä; hänen on eletävä hiljaisesti. (KR92)

³⁹ Temaattisella riippuvuudella tarkoitetaan yhteyttä, joka muodostuu saman aiheen tai aihepiirin käsittelemisen kautta, vaikkakin erilaisia samaa/samankaltaista asiaa ilmaisevien sanojen kautta.

1) Sanastolliset yhtäläisyydet: nainen, olla sallimatta, alistua, oppia, mies

1. Kor. 14:34 αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.
35 εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστιν γυναικὶ λαλεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ.

1. Tim. 2:11 Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ·
12 διδάσκειν δὲ γυναικὶ οὐκ ἐπιτρέπω
οὐδὲ αὐθεντεῖν ἄνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ.

2A) Temaattinen yhtäläisyys: vaikeneminen srk:ssa / hiljaisuudessa olo

1. Kor. 14:34 αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.
35 εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστιν γυναικὶ λαλεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ.

1. Tim. 2:11 Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ·
12 διδάσκειν δὲ γυναικὶ οὐκ ἐπιτρέπω
οὐδὲ αὐθεντεῖν ἄνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ.

2B) Temaattinen yhtäläisyys: alamaisuusvaatimus / hallitsemiskielto

1. Kor. 14:34 αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.
35 εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστιν γυναικὶ λαλεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ.

1. Tim. 2:11 Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ·
12 διδάσκειν δὲ γυναικὶ οὐκ ἐπιτρέπω
οὐδὲ αὐθεντεῖν ἄνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ.

2C) Temaattinen yhtäläisyys: kielto puhua srk:ssa / kielto opettaa miestä

1. Kor. 14:34 αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.
35 εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστιν γυναικὶ λαλεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ.

1. Tim. 2:11 Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ·
12 διδάσκειν δὲ γυναικὶ οὐκ ἐπιτρέπω
οὐδὲ αὐθεντεῖν ἄνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ.

2D) Temaattinen yhtäläisyys: oppia kotona mieheltään / oppia hiljaa alamaishana

1. Kor. 14:34 αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.
35 εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστιν γυναικὶ λαλεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ.

1. Tim. 2:11 Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ·
12 διδάσκειν δὲ γυναικὶ οὐκ ἐπιτρέπω
οὐδὲ αὐθεντεῖν ἄνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ.

Paavali kertoo jakeessa 1. Kor. 14:31, että kaikki voivat profetoida seurakunnan kokoontumisissa, jotta kaikki oppisivat. Siinä opettaminen liitetään profetoimiseen ja sen kautta jaettavaan opetukseen eli opettamiseen. Jakeissa 1. Kor. 14:34-35 kuitenkin kielletään naisten oppiminen seurakunnassa, sillä naisen on oltava vaiti seurakunnassa ja alamainen. Koska jakeen 1. Kor. 14:34 naisen puhekielto ja alamaisuusvaatimus yhdistetään jakeen 1. Kor. 14:35 käskyyn naiselle kysyä kotona, puhuminen seurakunnassa katsotaan siinä hallitsemiseksi, joka on naisilta kiellettyä, kuten myös seurakunnassa oppiminen ja profetoinnin kautta opettaminen. Siksi naisten tulee alamaisuuden osoituksena vaieta seurakunnassa ja oppia halutessaan heidän on kysyttävä kotona omilta miehiltään. Samankaltaisesti jakeiden 1. Tim. 2:11-12 mukaan naisen tulee oppia hiljaisuudessa kaikessa alamaisuudessa eikä miehen opettaminen tai hallitseminen ole naiselle sallittua. Jakeisiin 1. Kor. 14:34-35 sisältyvä formeli "niinkuin lakikin sanoo" kuitenkin puuttuu jakeista 1. Tim. 2:11-12, joissa esitettyjen vaatimusten oikeutuksena ei jakeiden 1. Kor. 14:34-35 tapaan vedota lakiin. Jakeen 1. Tim. 2:12 kielto naiselle hallita miestä voisi kuitenkin sisältää alluusion⁴⁰ johonkin lakiin, sillä sekä jakeessa 1. Kor. 14:34 että 1. Tim. 2:12 esiintyy varhaisiin juutalaisiin lakikeskusteluihin liittyvä termi ἐπιτρέπω (sallia, luvata).⁴¹ Termin⁴² ἐπιτρέπω käyttö on ainoa näitä jaeakohia yhdistävä traditiohistoriallinen merkki.

Havaitun temaattisen yhtenevyyden ei tarvitse tarkoittaa sitä, että näiden tekstikohtien tekstiyhteyksissä käsiteltäisiin samaa aihetta. Jaeakohien alkukielisessä tekstissä käytetyt erilaiset sanamuodot voivat viitata siihen, että tekstikohtien taustalla olevasta traditiosta on ollut kirjallisessa tai suullisessa muodossa useita eri muotoja tai erilaisia tulkintoja. Näiden tulkintojen aiheenkehittely on voi pohjautua myös eri tekstilähteisiin, esim. VT:n eri tekstikohtiin. 1. Korinttilaiskirjeen ja 1. Timoteus -kirjeen jaeakohiin näistä tulkintaperinteistä on mahdollisesti lainattu eri versioita tai näitä tulkintaperinteitä on hyödynnetty vasta jaeakohien tekstin myöhemmän reseption tulkinnassa. Jos jakeiden 1. Kor. 14:34-35 ja 1. Tim. 2:11-12 taustalla olisi sama traditio, se ei ole ollut kirjallisessa muodossa, koska silloin tekstiä olisi lainattu samassa tai lähes samassa muodossa molempiin kirjeisiin. Samasta syystä lähteenä ei voi myöskään

⁴⁰ Porter 2008, 30, 40. Alluusiolla tarkoitetaan epäsuoraa viittausta johonkin tiettyyn tekstin ulkopuoliseen henkilöön, paikkaan tai kirjoitukseen, jonka alluusion tekijä olettaa lukijan tietävän.

⁴¹ Aalen 1964, 513-515, 523-525.

⁴² Termässä sanan perusmerkitykseen yhdistyy konnotaatioita eli sivumerkityksiä. Sama termi voi toistua esim. tietyissä traditiohistoriallisissa konteksteissa, jossa sitä käytetään fokusoidummissa merkityksessä, joka poikkeaa sanan yleisestä merkityksestä.

olla mikään VT:n apokryfinen kirjoitus, koska ne olivat näiden molempien kirjeiden kirjoittamisen aikaan jo olemassa.

Huomiota kiinnittää myös se, että jakeessa 1. Kor. 14:35 oleva häpeään liittyvä terminologia puuttuu jakeista 1. Tim. 2:11-12. Naisiin liitetty sana αἰσχρὸν (häpeällinen) yhdistää sen sijaan 1. Korinttilaiskirjeen kahdessa eri luvussa olevia seurakunnassa profetoimista koskevia jakeita 1. Kor. 11:5 ja 1. Kor. 14:35. Jakeessa 1. Kor. 11:5 häpeä liitetään naisten avopäisyyteen ja hiusten näkymiseen. Naisten pään peittämisvaatimus seuraa jakeeseen 1. Kor. 11:10 perustuvasta naisten alamaisuusvaatimuksesta. Sen mukaan naisella pitää olla enkeleiden tähden päänsä päällä valta (ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς), jonka Kirkkoraamatut kääntävät vallanalaisuuden merkinä (KR33/38) ja arvon merkinä (KR92). Jae 1. Kor. 11:5 sisältyy tekstikohtaan 1. Kor. 11:3-16, jossa "häpeän ja kunnian" -tematiikka liitetään luomisen järjestyksen (1. Kor. 11:8-9). Kohdan on tulkittu perustelevan pää⁴³ -tematiikkaa käsittelevän jakeen 1. Kor. 11:3 sisällöksi ymmärrettyä naisten alamaisuutta. Myös 1. Timoteus -kirjeeseen sisältyvän luomisen järjestyksen kertaavan tekstikohdan 1. Tim. 2:13 on katsottu perustelevan naisen alamaisuutta mieheen nähden, koska edeltävissä jakeissa 1. Tim. 2:11-12 on kielto naiselle hallita miestä. Seuraavan syntiinlankeemuskertomusta lainaavan jakeen 1. Tim. 2:14, joka muistuttaa Eevan tulleen petetyksi eikä Adamin, on tulkittu vahvistavan miehen hallintavallan ja naisen alamaisuuden. Myös jakeilla 1. Kor. 11:3-16 on naiseen liitetyn alamaisuusvaatimuksen ja häpeällisyyden perusteella nähty yhteys syntiinlankeemuskertomuksen kohtaan miehen hallinnasta (1. Moos. 3:16), johon myös jakeen 1. Kor. 14:34 lain naisten alamaisuudesta perinteisesti katsotaan viittaavan (esim. KR92 viite jakeelle 1. Kor. 14:34). Jakeen 1. Kor. 14:35 käsitys häpeällisestä naisen puhumisesta seurakunnassa on ehkä johdettu tulkinnasta, jossa miehen katsotaan hallinneen ennen syntiinlankeemusta ja siksi ensimmäiset ihmiset eivät tuolloin tunteneet häpeää (1. Moos. 2:25, 1. Moos. 3:7).

Tekstikohtien 1. Kor. 14:34-35 ja 1. Tim. 2:11-12 sekä 1. Kor. 11:3-16 on yhteinen terminologia voi kertoa jotakin myös niiden taustalla olevasta yhteisestä traditiosta.⁴⁴ Sekä alamaisuuteen että häpeään liittyvien termien ilmeneminen samassa asiayhteydessä jakeissa 1. Kor. 14:34-35 voi sisältää viittauksen antiikin

⁴³ κεφαλή; fyysinen pää, lähde, alku.

⁴⁴ Riekkinen & Veijola 1983, 201–202.

yhteiskunnan "häpeän ja kunnian" kulttuurin⁴⁵ sääntöihin, joiden mukaan alamaisuusvaatimuksen rikkominen oli häpeällinen kunnianloukkaus (kts. luku 4.3.3). Juutalaisten oppineiden käyttämän sanan ἐπιτρέπω esiintyminen sekä jakeessa 1. Kor. 14:34-35 että 1. Tim. 2:11-12 viittaa kuitenkin siihen, että jakekohtien sisältö liittyy juutalaiseen taustaan (kts. luku 6.2.2). Jakeen 1. Kor. 14:35 kehoitus naisille oppia kotona miehiltään kysymällä, joka liitetään naisen häpeälliseen puhumiseen seurakunnassa, voi liittyä siihen, että synagogassa tapahtuvaan opetukseen ja oppimiseen liittyi vuorovaikutteista kyselemistä.⁴⁶ Koska antiikin kulttuurissa julkisuudessa puhuminen on häpeällistä naisen alamaisuusvaatimuksen rikkomista, naisten on oltava vaiti seurakunnassa. Häpeään liittyvän terminologian puuttuessa jakeista 1. Tim. 2:11-12, niissä naiselle asetettu hallitsemis- ja opettamiskielto liittyyne eri asiaan kuin jakeiden 1. Kor. 14:34-35 häpeällisyyteen yhdistetty naisen alamaisuusvaatimus ja puhekielto. Jakeissa 1. Tim. 2:11-12 naista kehoitetaan vaikenemisen sijaan oppimaan hiljaisuudessa⁴⁷, mikä voi tarkoittaa myös poissa julkisuudesta rauhassa olemista (εἶναι ἐν ἡσυχία) tai rauhallista ympäristöä. Vastaavasti varhaisen kristinuskon erämaa -isät elivät "hiljaisuudessa" (ἐν ἡσυχία), rauhallisessa ympäristössä, kaukana poissa ihmisten hälinästä ja muista häiritsevistä tekijöistä. Mahdollisesti tällä jakeessa 1. Tim. 2:11 oppimiseen yhdistetyllä termillä oli erityinen häiriötöntä tilaa kuvaava merkitys yleisemminkin antiikin kulttuurissa.

Näkemys siitä, että jakeet 1. Kor. 14:34-35 ovat deuteropaavalilaisen editorin alkuperäiseen tekstiin lisäämä interpolaatio, perustuu intertekstuaaliseen riippuvuuteen jakeiden 1. Tim. 2:11-12 kanssa. Riippuvuus ei kuitenkaan ole sanastollista eikä siten myöskään kirjallista, vaan temaattista, mikä viittaa siihen, että niiden taustalla voi olla jokin yhteinen traditio. Koska jakeiden 1. Kor. 14:34-35 ja 1. Tim. 2:11-12 aiheenkäsittely on riippuvainen niiden tekstikontekstista, temaattisista yhteneväisyyksistä huolimatta johtopäätöstä siitä, että niissä käsitellään samaa aihetta tai että ne pohjautuvat samaan traditioon, ei voida tehdä ilman jakeiden tarkastelua niiden laajemmassa tekstiyhteydessä.

⁴⁵ Meeks 1986, 54.

⁴⁶ Vrt. 12 v. Jeesus istui opettajien keskellä kuunnellen heitä ja kysellen heiltä. (Luuk. 2:46).

⁴⁷ Baum 2014, 251. Plutarkhos (De Recta Ratione Audiendi 10.17, 18) kehottaa nuoria miehiä kuuntelemaa puhujaa hiljaisuudessa eikä häiritsemään puhujaa kysymyksillä, jotka harhauttavat käsiteltävästä asiasta toiseen aiheeseen.

3. Onko teksti alkuperäinen?

3.1. Käsikirjoitusten muutokset

Tekstiin myöhemmin tehdyt lisäykset ja poistot heijastuvat usein muissakin tekstiyhteyden sanoissa. Lisättyyn tekstiin liittyviä sanoja on voitu sisällyttää alkuperäiseen tekstiin ja poistettuun tekstiin liittyviä sanoja on voitu poistaa sitä ympäröivästä tekstistä. Jos tekstiä on siirretty toiseen paikkaan, myös siihen liittyviä tekstin sanoja on voitu muokata ymmärrettävyyden vuoksi. Jotkut käsikirjoituksiin sisältyvät variaatiot voivat ovat pieniä, mutta kuitenkin merkityksellisiä liittyessään suurempaan tekstimuutokseen, ja antaa vihjeitä alkuperäiseen tekstiin tehdyistä laajempia tekstiosuuksia koskevista muutoksista. Siten käsikirjoitusmuutosten tarkastelu jakeiden 1. Kor. 14:34-35 liitântätekniisissä kohdissa voi auttaa perikoopin alkuperäisen tekstimuodon jäljittämässä.

Huomiota herättävin tekstikriittinen havainto⁴⁸ perikoopissa on se, että jakeiden 34-35 paikka vaihtelee eri käsikirjoituksissa. Vuoden 200 jKr. paikkeille ajoitetussa käsikirjoituksessa p⁴⁶ (Papyrus 46)⁴⁹ ja muissa merkittävässä varhaisissa 300-400 -lukujen kreikankielisissä käsikirjoituksissa (Ⲛ, B, A)⁵⁰ jakeet 34-35 sijaitsevat nykyisen jaenumeroinnin mukaisella paikalla.⁵¹ Läntisen traditiohaaran käsikirjoituksissa D (osa D^p, Codex Claromontanus, 500 -luku) sekä F (osa F^p, Codex Augiensis, 800 -luku) ja G (osa G^p, Codex Boernerianus, 800 -luku) jakeet 34-35 sijaitsevat kuitenkin jaenumeroinnin mukaisen paikan sijaan jakeen 40 jälkeen. Nämä käsikirjoitukset on palautettavissa yhteen varsin myöhäiseen kaksikieliseen (latina-kreikka) käsikirjoitukseen, jonka pohjalta käsikirjoitukset D^p sekä F^p ja G^p on kirjoitettu.⁵² Myös kahdessa myöhäisessä

⁴⁸ Perikoopin kreikankielinen teksti on kopioitu tähän työhön Nestle -Aland *Novum Testamentum Graece* 28. editiosta, mutta perikoopin tekstikriittinen tarkastelu perustuu 27. edition apparaattiin. NA:n kriittinen tekstieditio pyrkii valitsemaan tekstiin alkuperäisen muodon eri käsikirjoituksista ja eri käsikirjoituksissa olevat variaatiot ilmoitetaan sivujen alareunaan liitettyssä apparaatissa.

⁴⁹ Brown 1997, 51. p⁴⁶ (Chester Beatty Papyrus II) koodeksi ajoitetaan n. vuoteen 200 jKr. tai aiemmaksi. Se sisältää paavalilaiset kirjeet, joihin ei sisälly Hepr., 1.-2. Tim. ja Tit. -kirjeitä.

⁵⁰ Brown 1997, 51-52. Koodeksit B, Ⲛ, A, D ovat pergamentille kirjoitettuja. Aleksandrialaisen traditiohaaran käsikirjoituksia ovat B (Codex Vaticanus; 300 -luvun puoliväli), Ⲛ (Codex Sinaiticus, 300 -luvun puoliväli, sisältää UT:n lisäksi Barnabaksen kirjeen ja Hermaan Paimenen), ja käsikirjoituksen A (Codex Alexandrinus; 400 -luvun alku) muu osa paitsi evankeliumit. Läntistä käsikirjoitustraditiota edustaa käsikirjoitus D, jonka paavalilaiset kirjeet sisältävä osa (D^p, Codex Claromontanus) on kirjoitettu 500 -luvun puolivälissä (evankeliumit sisältävä osa D^{ca} on kirjoitettu 400 -luvun alussa). Käsikirjoitukset F (F^p ja F^c) ja G (G^p ja G^c) on kokonaisuudessaan kirjoitettu 800 -luvulla, mutta vain paavalilaiset kirjeet sisältävät osat F^p ja G^p edustavat läntistä tekstitradiitiota, kun taas osat F^c ja G^c edustavat bysanttilaista tekstitradiitiota. Kursiivikirjoitus yleistyi unsiaalikirjoituksen (isojen kreikan kirjainten) sijaan 800 -luvulla, jolloin myös käsikirjoitusten määrä kasvoi. UT:n minuskeli- käsikirjoituksia on säilynyt lähes 3000.

⁵¹ Thiselton 2000, 1148.

⁵² Thiselton 2000, 1148.

"vanha latina" (Vetus Latina) -käsikirjoituksissa *ar* (Codex Ardmachanus, 800 - luku) ja *b* (Codex Veronensis, 800 -luku) jakeiden 34-35 teksti sijaitsee jakeen 40 jälkeen. Vetus Latina -käsikirjoitusten pohjatekstinä olevia Septuagintaan pohjautuvia latinankielisiä käännöstekstejä laadittiin ennen 300 -luvun lopun Vulgata -käännöstä, joka on laadittu Septuagintan lisäksi useiden muidenkin kreikankielisten käsikirjoitusten pohjalta.⁵³ Vulgatan käsikirjoituksissa yhtä lukuun ottamatta jakeiden 34-35 sijainti on jaenumeroinnin mukainen. Varhaisin tekstievidenssi, jossa jakeet 34-35 sijaitsevat jakeen 40 jälkeen on vuosina 366–384 Damaskoksen piispa Ambrosiasterin kirjoittamassa kommentaarissa, joka sisältää latinankieliset käännökset 13 paavalilaisesta kirjeestä.

Käsikirjoituksista voidaan tehdä myös muita tämän tutkimuksen kannalta olennaisia havaintoja tahallislta vaikuttavien pienempien muutosten perusteella. Merkittävin niistä koskee jakeen 37 sanaa "käsky", jota tekstissä käytetään jakeen 34 laki -sanaan ja jakeen 36 termiin "Jumalan sana" yhdistyvänä liitântä teknisenä sanana. Jakeessa 37 on varhaisissa käsikirjoituksissa p⁴⁶ (n. 200 jKr.) ja B (300 - luku) muoto "Herran on käsky" (κυρίου ἐστὶν ἐντολή). Käsikirjoituksessa \aleph (300 - luku) on sen sijaan alunperin ollut sanajärjestys "Herran käsky on" (κυρίου ἐντολή ἐστὶν) ennen siihen tehtyä päällekorjausta (\aleph^*) muotoon κυρίου ἐστὶν ἐντολή. Korjatun käsikirjoituksen mukaista lausemuotoa seuraa myös sen 800 -luvulla kopioitu versio \aleph^2 . Käsikirjoituksessa A (400-luvun alku) on jakeessa 37 muoto "Jumalan on käsky". Variaation syynä voi olla pyrkimys välttää Jumalaan liittyvää antropomorfismia, sillä sana Herra liittyy tiukemmin persoonaan kuin sana Jumala. Käsikirjoituksista Ambst (366–384), D (500 -luku), F ja G (800 -luku) sekä *b* (800 -luku), joissa jakeet 34-35 sijaitsevat jakeen 40 jälkeen, sen sijaan puuttuu kokonaan jakeen 37 sana käsky (ἐντολή). Jäljelle jääneessä lauseessa (κυρίου ἐστὶν) on genetiivimuotoinen sana Herra κυρίου (gen. yks. mask.) ilman pääsanaa: "Tämä, mitä kirjoitan teille, on Herran.". Tekstiä on ehkä tulkittu silloin niin, että tämä Paavalin tässä kirjoittama on Herran omaa ja auktoritatiivinen myös ilman lakiin viittaavaa käsky -sanaa. Jakeen 37 tekstiä on kuitenkin joissakin käsikirjoituksen D versioissa (D^{*}) korjattu⁵⁴ lisäämällä siihen sana käsky (ἐντολή). Enemmistö käsikirjoituksessa, jotka muodostuvat suurimmalta osaltaan myöhäisistä bysanttilaisen tekstitradition käsikirjoituksista, kuten myös käsikirjoitukseen D pohjautuvassa 800 -luvun käsikirjoituksissa D², on jakeessa

⁵³ Brown 1997, 51. Septuaginta on varhaisten kristittyjen käyttämä kreikankielinen Raamattu.

⁵⁴ Merkinnät \aleph^* ja D^{*} tarkoittavat käsikirjoituksiin korjattua alkuperäistä tekstimuotoa. [NA27]

37 monikkomuoto "Herran ovat käskyt".⁵⁵ Monikkomuotoa käyttämällä jakeesta 37 saadaan häivytettyä tiettyyn edellä mainittuun yksittäiseen Paavalin kirjoittamaan ohjeeseen viittaaminen. Silloin jakeen 37 voidaan katsoa viittaavan yleisesti kaikkiin Paavalin kirjeissään kirjoittamiin käskyihin. Jakeen 37 monikkomuodolla on voitu selittää myös siihen liittyvän jakeen 34 naisten alamaisuutta vaativan lain viittaavan koko UT:n ja/tai VT:n sanomaan lakina, joista yleisesti syntyy vaikutelma naisten alamaisuudesta.

Kaikkiin niihin käsikirjoituksiin, joissa on varhaisista käsikirjoituksista poikkeava jakeiden 34-35 sijaintikohta lukuunottamatta käsikirjoitusta *ar*, on tehty muutoksia myös jakeen 37 käsky -sanaa koskien. Vaikuttaakin siltä, että jakeen 37 muutokset liittyvät jakeiden 34-35 sijainnin variaatioon. Myös muita perikoopin tulkintaan vaikuttavia variaatioita on jakeissa 32, 33a, 34, 38 ja 39. Vaikka ne ovat näennäisesti pieniä, tekstin alkuperäisyyden ja sen tulkinnan muuttumisen selvittämisen kannalta niillä on kuitenkin merkitystä etenkin silloin, kun ne esiintyvät samoissa käsikirjoituksissa, joissa jakeiden 34-35 paikka sijaitsee jakeen 40 jälkeen. Tekstin ymmärtämisessä ja tulkinnassa tapahtuneet muutokset voivat heijastua pienissäkin tekstiin tehdyissä muutoksissa.

Käsikirjoituksissa D, F, G ja *ar*, *b* sekä bysanttilaista traditiota edustavissa enemmistökäsikirjoituksissa on jakeiden 34-35 paikan siirron ohella jakeeseen 34 lisätty tarkennus "teidän" naiset/vaimot (γυνή; nainen, vaimo), joiden tulee olla vaiti seurakunnassa (αἱ γυναῖκες υμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν). Tätä tekstimuotoa seuraa myös Ambrosiaster -kommentaarin käännös (366–384 jKr.) jakeen 1. Kor. 14:34 tekstistä. Sama lisäys on kuitenkin jo Kyprianuksen (k. 258 jKr.) laatimassa kommentaarissa (Cyp), jossa jakeet sijaitsevat jaenumeroinnin mukaisella paikalla. Sanan "teidän" lisäyksellä on voitu selventää sitä, että puhekielto koskee vain naimisissa olevia naisia.⁵⁶ Toisaalta sitä on voitu käyttää tukemaan ekumeenista hierarkkista piispallista seurakuntajärjestystä korostavaa tulkintaa, jolloin käsky "olkoot teidän vaimonne vaiti seurakunnissa" kohdentuu

⁵⁵ Tätä seuraa esim. vuoden 1776 Biblia -käännös, jonka pohjateksti on enemmistökäsikirjoituksiin perustuva pääosin Erasmus Rotterdamlaisen kokoama 1500-luvun Textus Receptus -editio.

⁵⁶ Antiikin yhteiskunnassa myös kaikki naimattomat naiset olivat jokun miehen alaisuudessa ja kuuluivat jonkun miehen huonekuntaan. Jakeen 1. Kor. 14:34 naisten puhekielto seurakunnassa voi kuitenkin tarkoittaa ainoastaan naimisissa olevia naisia eli vaimoja, joiden jakeen 1. Kor. 14:35 mukaisesti on kysyttävä kotona omilta miehiltään (ἰδιὸς ἀνδρας), jotta he eivät häpäise aviomiestään rikkomalla alamaisuusvaatimusta. Sen sijaan jakeen 1. Tim. 2:12 alkutekstistä (... γυναῖκι οὐκ ἐπιτρέπω ... αὐθεντεῖν ἀνδρός) ei ilmene, onko kyseessä aviomies (oma mies), vaikka KR33/38, toisin kuin KR92, kääntää kohdan "en salli, että vaimo opettaa, enkä että hän vallitsee miestänsä" ja rajoittaa siten kiellon opettamisesta koskemaan vain sitä, että vaimot opettavat omia

erityisesti Korintin seurakunnalle. Esim. KR33/38 -käännös "olkoot vaimot vaiti teidänkin seurakunnankokouksissanne" seuraa tätä tulkintaa antaen vaikutelman siitä, että vaatimus jakeen 34 lain noudattamisesta kohdistetaan muissa seurakunnissa vallitsevasta naisten alamaisuutta ja vaikenemista vaativasta käytännöstä poikkeavalle Korintin seurakunnalle. Käsikirjoituksessa A (400 -l.), jossa jakeet 34-35 sijaitsevat jaenumeroinnin mukaisella paikalla, jakeen 34 naisten alamaisuusvaatimukseen on lisätty sana "miehille" (ἀλλ' ὑποτασσέσθωσαν τοῖς ἀνδράσιν). Naisten alamaisuus tarkoittaa silloin alamaisuutta miehille yleensä eikä vain vaimon alamaisuutta omalle miehelleen (vrt. jae 35), mikä saattaa kieliä naisten alamaisuutta korostavasta kehityksestä.

Jakeen 32 monikollinen muoto "profeettojen henget (πνεύματα)" on muutettu yksikköön "profeettojen henki (πνεύμα)" käsikirjoituksissa D, F, G, *ar* ja *b* sekä joissakin Vulgatan käsikirjoituksissa, mikä painottaa profeettojen Hengen ykseyttä ja toisaalta myös seurakunnan Hengen ykseyttä. Ambrosiaster -kommentaarissa on sen sijaan jakeesta 33a (οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασία ὁ θεὸς ἀλλ' εἰρήνης.) poistettu sana Jumala (ὁ θεός). Silloin jakeen 32 profeettojen henkien alamaisuus ei yhdisty enää jakeen 33a rauhan Jumalaan⁵⁷ vastakohtana epäjärjestyistä aiheuttaville hengille. Jäljelle jäänyt jakeen 33a teksti yhdistyy nyt sen sijaan jakeen 33b pyhien seurakuntaan, jossa vallitsee epäjärjestyksen sijaan rauha. Tätä oikeaa järjestytyistä tarkennetaan vielä jakeissa 34-35, jotka sijaitsevat Ambst -kommentaarissa jakeen 40 jälkeen. Sen sijaan käsikirjoituksista p⁴⁶ sekä F ja G on jakeesta 33a poistettu ainoastaan sanan Jumala edessä oleva määräinen artikkeli. Muutoksen taustalla voi olla abstraktimpi jumalakuva ja pyrkimys välttää antropomorfismia, sillä määräinen (mask.) artikkeli Jumala -sanana edessä osoittaa tiettyyn yksilöön tai persoonaan. Toisaalta myös pelkällä artikkelin poistolla saavutetaan tekstin merkityksen muutos rauhan *Jumalan* mukaisesti käyttäytyvistä hengistä seurakunnassa vallitsevaan Jumalan *rauhan* mukaiseen järjestykseen, mikä voi olla artikkelin poiston syynä käsikirjoituksissa F ja G.

Jakeen 38 lause on varhaisissa käsikirjoituksissa 8 (300 -luku) ja A (400 -luvun alku) sekä myöhemmissä läntisen tekstitradition käsikirjoituksissa D (500 -luku) sekä F ja G (800 -luku) muodossa "Jos joku ei tiedä, on tietämätön.". Varhaisissa käsikirjoituksissa p⁴⁶ (n. 200 jKr.) ja B (300 -luku) sekä 800 -luvun käsikirjoituksissa 8² ja D², kuten myös bysanttilaisen tekstitradition mukaisessa

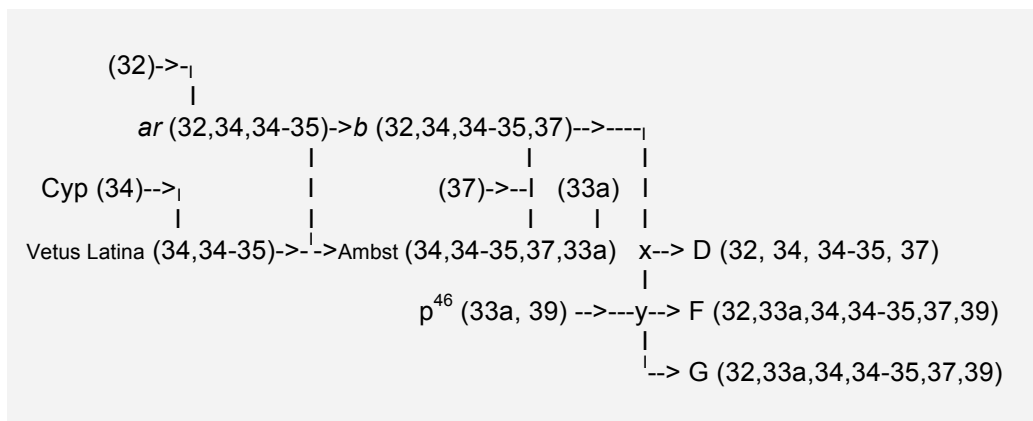
miehiään. Jakeen 1. Tim. 2:11 käännös kuitenkin tulkitsee vaimon sijaan naista koskevaksi: "Oppikoon nainen hiljaisuudessa, kaikin puolin alistuvaisena" [KR33/38].

enemmistö käsikirjoituksessa, sanan "tietää" verbimuodossa on kuitenkin variaatio lauseen loppuosassa: "Jos joku ei tiedä, olkoon tietämättä" (ἀγνοεῖται; pass. ind. pres. --> ἀγνοεῖτω; akt. imp. y3). Myös käsikirjoituksiin \aleph ja A on myöhemmin tehty tämä päällekorjaus (\aleph^* ja A*). NA28 kriittinen tekstieditio on kuitenkin katsonut alkuperäisimmäksi "Jos joku ei tiedä, on tietämätön." mukaisen lukutavan. Myöhemmin tehty verbimuodon muuttaminen voi viitata siihen, ettei jakeen 38 alkuperäistä merkitystä ja sanaleikkiä ole enää ymmärretty (kts. luku 6.2.1) ja tekstiä on siksi muokattu tuon ajan lukijalle ymmärrettävämmäksi.

Jakeeseen 39 on puolestaan tehty käsikirjoituksissa p⁴⁶ (n. 200 jKr.) sekä myöhemmin käsikirjoituksessa B² (500-600 -luku) sekä F ja G muutos, jossa ilmaisusta "minun veljeni" (mon. ἀδελφοί μου) on poistettu possessiivipronomini "minun". Samoin käsikirjoituksen D alkuperäinen muoto "minun veljeni" on myöhemmin korjattu muotoon "veljeni" (D*). Sanamuodon "minun veljeni" korvaaminen vähemmän henkilökohtaisella sanalla "veljet" voi johtua institutionaalisemmaksi muuttuneesta seurakunnan tilanteesta tai siitä, että jakeen 39 kehotuksen ymmärretään koskevan vain seurakunnan miespuolisia jäseniä.

Läntisen traditiohaaran käsikirjoitusten muutosprosessi on voinut kehittyä esimerkiksi seuraavalla tavalla (Kuva 1.). Ennen kuin Vulgata -käännös valmistui 300 -luvun lopulla Septuagintan pohjalta oli laadittu useita latinankielisiä käännöksiä. Näitä käännöstekstejä, joita myös kirkkoisät tekivät kirjoituksiaan varten, kutsutaan nimityksellä Vetust Latina. 800 -luvulla kopioituissa Vetust Latina - käsikirjoituksissa *ar* ja *b* jakeet 34-35 on sijoitettu jakeen 40 jälkeen. Käsikirjoituksessa *b* on lisäksi jakeesta 37 poistettu sana "käsky". Mahdollisesti myös 300 -luvun lopun latinankielinen Ambrosiaster -kommentaari seuraa käsikirjoituksen *b* taustalla olevaa latinan käännöstä, koska myös siinä on jakeiden 34-35 siirron lisäksi jakeesta 37 poistettu sana "käsky". Lisäksi siinä on jakeen 34 aloittava sana "naiset" on muutettu Kyprianuksen 200 -luvun kommentaarista löytyvään muotoon "teidän naisenne", jolla korostetaan samankaltaista universaalia seurakuntajärjestystä. Myös jakeeseen 33a on tehty institutionaalisemmaksi muuttunutta seurakunnan järjestystä korostava muutos poistamalla sanaan rauha liittyvä sana Jumala, jolloin jakeen 33a rauha viittaa epäjärjestyksen vastakohtana olevaan seurakunnan järjestykseen eikä edeltävän jakeen 32 profeettojen henkiä markkeeraavaan Jumalan rauhaan.

⁵⁷ Vrt. 1. Tess. 5:23 "itse rauhan Jumala pyhittääköön teidät".

Kuva 1. Käsikirjoitusten muutosprosessin mahdollinen kehityskulku

Kaksikielisissä käsikirjoituksissa kreikankielistä tekstiä on voitu muokata yhteensopivaksi sen rinnalla esitetyn Vetus Latina -tekstiin pohjautuvan latinan tekstin kanssa. 500 -luvun läntisen traditiohaaran kaksikielisessä (kreikka-latina) käsikirjoituksessa D jakeiden 34-35 paikka on sijoitettu jakeen 40 jälkeen, jakeesta 37 on poistettu käsky -sana ja jakeeseen 34 on lisätty sana "teidän". Puuttuva jakeen 37 sana "käsky" on myöhemmin lisätty joihinkin käsikirjoituksiin D*. 800 -luvun käsikirjoitukseen D² se on lisätty monikkomuotoisena. Vetus Latina -käsikirjoitusten *ar* ja *b* lisäksi samaan tuntemattomaan käsikirjoitukseen (x) pohjautuvissa käsikirjoituksissa D, F ja G on jakeiden 34-35 siirron ja käsky -sanan poiston lisäksi jakeessa 32 profeettojen "henget" muutettu ykseyttä korostavaan muotoon "henki". Käsikirjoituksista F ja G on lisäksi jakeesta 33a poistettu Jumala -sanan artikkeli, mikä seuraa varhaisempaan p⁴⁶ käsikirjoitukseen (n. 200 eKr.) tehtyä artikkelin poistoa. Siinä motiivina lienee ollut Jumalan antropomorfisuuden häivyttäminen, mutta käsikirjoituksissa F ja G on kuitenkin tätä varhaisemmasta käsikirjoituksesta löytynyt variaatiota hyödynnetty toisessa tarkoituksessa katkaisemaan jakeen 33a "rauhan Jumalan" yhdistyminen sen mukaisesti käyttäytyviin jakeen 32 profeettoihin. Näin jakeen 32 sana rauha ei tarkoita Jumalan persoonaan tai henkeen liitettyä ominaisuutta, vaan jakeen 33b pyhien seurakunnassa noudatettavaa naisten vaikenemisesta ja alamaisuutta edellyttävää järjestystä, jota myös muutokset jakeissa 34 (naisten --> teidän naisten) ja 39 (veljeni -> veljet) korostavat.

Koska myös pienemmillä muutoksilla, joita on tehty niihin käsikirjoituksiin, joissa jakeet 34-35 sijaitsevat jakeen 40 jälkeen, korostetaan hierarkkista

universaalia seurakuntajärjestystä (jakeet 32, 33a, 34, 37 ja 39),⁵⁸ tämä viittaa siihen, että myös jakeiden 34-35 sijainti jakeen 40 jälkeen johtuu samasta syystä.

3.2. Antiikin retoristen keinojen käyttö

Käsikirjoitusten muutosten lisäksi alkuperäistä tekstimuotoa voidaan jäljittää tarkastelemalla perikoopin tekstissä käytettyjä antiikin kirjallisuuden retorisia menetelmiä, joita Paavali soveltaa kirjeidensä argumentaatiossa. Näitä ovat sanoman rakentamisessa käytetyt kiasmit, paralleelit lauseet, sanaparit, toistot, sanaleikit, jne., joiden avulla tekstin osat järjestyvät yhtenäiseksi esitykseksi. Paavali hyödyntää niin heprealaisen kuin kreikkalaisen parallelismin muotoja sekä antiikin kirjoituksille tyypillistä kiastista tekstin rakennetta, jossa aiheen käsittely tapahtuu sisäkkäisillä paralleeleilla käsiteltävää aihetta argumentoivilla ja laajentavilla teemoilla.⁵⁹ Erityisesti Roomalaiskirjeessä ja tietyissä 1. Korinttilaiskirjeen kohdissa Paavali käyttää symmetrisiä rakenteellisia muotoja sekä paralleeleja synonyymisiä ja antiteettisiä pareja.⁶⁰ Nämä tekstin rakenteet ja muodot eivät ole vain tyylillisiä tekijöitä vaan olennaisia argumentaatiota palvelevia osia.⁶¹ Siksi näitä antiikin retoriikan kaavamaisia rakenteellisia elementtejä voidaan hyödyntää myös tekstin alkuperäisyyden selvittämisessä.

Perikoopin kiastinen kehys muodostuu sen alussa ja lopussa olevista jakeista 31-33a (AB) ja 39-40 (A'B'), jotka sisältävät Paavalin ohjeen korinttilaisten seurakunnalle: Kaikki voivat profetoida ja puhua kielillä (jake 31 ja jake 39), kunhan se tapahtuu hyvässä järjestyksessä (jakeet 32-33a, 40). Ohje toistetaan kahteen kertaan, sekä perikoopin alussa että lopussa, mutta eri sanoin. Niissä sekä kehoitetaan puhumiseen liittyvien armolahjojen käyttöön (AA') että käsitellään siihen liittyvää järjestystä seurakunnassa (BB'). Kehyksen sisälle jäävä perikoopin kiastinen keskus muodostuu vastapareina toimivista jaekokonaisuuksista 33b-35 ja 36-38, jotka koskevat naisten puhumista seurakunnassa. Epäjatkuvuuksien rajaama jaekokonaisuus 33b/34-35 on myös kiastisesti rakentunut.⁶² Kehän muodostavien jakeiden mukaan seurakunnassa puhuminen ei ole naisille sallittua

⁵⁸ Jae 37: sana "käsky" poistettu tai muutettu monikkoon, jake 32: sana "henget" muutettu yksikköön ja sana Jumala tai artikkeli poistettu sanan Jumala edestä, jake 34: lisätty "teidän" naisenne, jake 39: sana "veljeni" muutettu muotoon "veljet".

⁵⁹ Riekkinen & Veijola 1983, 151, 164–165, 168–169.

⁶⁰ Anderson 1998, 19-23. J. Weiss, Beiträge zur Pulinischen Rhetorik, 1897; James Muilenburg, SBL 1969 "Form Criticism and Beyond"; Ch. Perelman & L. Olbrechts-Tyteca "The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation" (1969) ranskankielisestä alkuteoksesta (1958).

⁶¹ Anderson 1998, 26.

tai sovelias (33b-34a) vaan häpeällistä (35b). Sen kiastisessa keskuksessa vedotaan lain vaatimaan naisten alamaisuuteen (34b) ja kehoitetaan oppia haluavia naisia kysymään alamaisuuden osoituksena kotona omilta miehiltään (35a).

Jakeita 33b-35 seuraava jakeiden 36-38 muodostama vastinpari sisältää edeltävään asiaan kohdistuvat jakeen 36 kaksi retorista kysymystä sekä niille vastauksena tekstin kirjoittajan antamat perustelulauseet jakeissa 37-38.

Seurakunnan järjestystä koskeva jakeiden 31, 33a ja 40 sanasto (rauha, järjestys, hyvä/sovelias käytös vs. epäjärjestys) yhdistyy sanaan ὑποτάσσω (alistua/liittyä, jne.) sekä profeettojen henkiä että naisia koskevissa jakeissa 32 ja 34b. Jakeen 34 formelit "ei ole sallittua" ("ei ole lupa") ja "niinkuin lakikin sanoo" saavat vastaparikseen niiden vastakohtaa kuvaavan termin häpeällistä (35b). Laki -sanan (jake 34) kanssa paraleelit jakeiden 36-37 termit "Jumalan sana" ja "Herran käsky" saavat puolestaan vastaparikseen Paavalin kirjoittaman ilmoituksen "mitä minä kirjoitan teille" (37). Muita paraleelleja synonyymisiä ja antiteettisiä vastinpareja ovat mm.: kaikki (πάντες; jake 31) – sisarukset [veljet ja siskot]⁶³ (ἀδελφοί; jake 39); toinen toisenne jälkeen (jake 31) – järjestyksessä (jake 40); laki (jake 34) – Jumalan Sana (jake 36) & Herran käsky (jake 37); profeetta & hengellinen (jake 37) – tietämätön (jake 38); ei ole lupa/sallittua (οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται; jake 34a) – häpeällinen (jake 35b); olla alamainen (jake 34b) – kysyä omalta mieheltään (35a); oppiminen (jake 31) – kysyminen (35a); vaikeneminen (jake 34a) – profetoiminen & puhuminen (jakeet 31, 34a, 39); seurakunta (jakeet 26-30, 33b, 34a) – koti (jake 35); kaikissa pyhien seurakunnissa (jake 33b) – ainoastaan teillekö (jake 36b); te (jake 36) – minä (jake 37); alamaisuus & rauha & luvallinen/sallittu/sovelias & hyvä käytös & järjestys (jakeet 32, 33a, 34a, 40) – epäjärjestys (jake 33a).

Seuraavassa jakeiden 1. Kor. 31-40 vapaasti laaditussa käänöksessä on havainnollistettu sisennyksillä tekstin kiastista rakentumista ja väriyksillä liitântätekniisiä vastinpareja, joilla teksti nivotaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

⁶² Barrett 1971, 332. Thiselton 2000, 1148-1949. Jotkut katsovat vain jakeiden 34-35 kuuluvan epäjatkuvuuksien rajaamaan kokonaisuuteen, mutta toiset tutkijat näkevät jakeiden 33b-36 kuuluvan yhteen.

⁶³ Downing 2013, 51. Termi ἀδελφοί tarkoittaa perheen sisaruksia, sekä mies- että naispuolisia. Sanalla veljet Kirkkoraamatuissa käännetty sana ἀδελφοί voitaisiinkin sanatarkemmin kääntää sanalla sisarukset (kts. luku 7.1.1).

X 26-30 Ohjeita puhumiseen liittyvien armolahjojen käyttöön seurakunnassa.⁶⁴

A 31 Te kaikki voitte profetoida toinen toisenne jälkeen,
jotta kaikki saisivat opetusta ja rohkaisua.

B 32 Profeettojen henget ovat profeettoihin liittyneitä [profeetoille alamaisia]⁶⁵
33a sillä epäjärjestys ei ole Jumalasta, vaan rauha.

C 33b "Kuten kaikissa pyhien seurakunnissa,

34a naisten tulee olla vaiti seurakunnissa,

sillä puhuminen ei ole heille sallittua [luvallista, soveliaista],

34b vaan heidän tulee olla alamaisia, niinkuin lakikin sanoo.

35a Jos he haluavat jotakin oppia, kysykööt omilta miehiltään kotona

35b koska naisten puhuminen on häpeällistä seurakunnassa."⁶⁶

C' 36a Mitä? Teistäkö Jumalan sana on lähtöisin?

36b Ainoastaan teillekö se annettiin?

37a Jos joku näyttää olevan profeetta tai hengellinen,

hänen tulee tietää [tunnistaa],

37b että tämä, mitä minä kirjoitan teille, on Herran käsky.⁶⁷

38a Jos joku ei sitä tiedä [tunnista],

38b hän on tietämätön.

A' 39 Sisarukset [veljet ja siskot] tavoitelkaa siis profetoimista

älkääkä estäkö kielillä puhumista,

B' 40 kunhan kaikki on hyvän käytöksen mukaista ja tapahtuu järjestyksessä.

⁶⁴ Vaikka perikoopin tekstissä ei muualla kuin jakeissa 33b ja 34 mainita seurakuntaa, luvussa 14 on jakeissa 4, 5, 12, 19, 23 ja 28 viittaus siihen, että ohjeet koskevat seurakunnan kokoontumisia. Jakeet 26-33a, jotka sisältävät ohjeistusta puhumiseen liittyvien armolahjojen käytölle seurakunnassa, muodostavat NA28 editiossa oman kappaleen, kuten myös jakeet 37-40. Myös väliin jäävät jakeet 33b-35 ja 36 muodostavat oman kappaleen, mikä viittaa siihen, että NA28 editio ymmärtää jakeen 36 retoristen kysymysten kohdistuvan edeltävien jakeiden 33b-35 asiaan.

⁶⁵ A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature. 3rd Ed. Sanan ὑποτάσσω merkityksiä ovat mm. olla alamainen, liittää ja yhdistää. Antiikin kirjoituksissa sanaa käytetään merkityksessä liittyminen esim. papereista, jotka liitetään yhteen.

⁶⁶ Antiikin kreikan kirjoituksissa ei käytetty tekstin jäsentämisessä välimerkkejä eikä muita lukemista helpottavia merkkejä, ei edes sanavälejä. Nykyisissä käännöksissä kuitenkin käytetään välimerkkien lisäksi esim. UT:ssa VT:n lainauksien yhteydessä myös lainausmerkkejä (esim. Gal. 3:6). Lainausmerkkejä voitaisiin käyttää myös tässä epäjatkuvuuksien rajaamassa tekstikohdassa.

Sanaleikit heijastelevat yleisesti sanojen etymologiaa ja syvempää merkitystä.⁶⁸ Jakeisiin 37-38 sisältyvä sanaleikki hyödyntää antiteettistä terminologiaa hengellisistä ja tietämättömistä. Molemmissa jakeissa 37 ja 38 käytetään lisäksi synteettisestä lauseparallelismia, jossa lauseen jälkimmäinen puolisko jatkaa tai selventää edellisessä puoliskossa lausuttua ajatusta. Niissä on sovellettu myös kreikkalaiselle parallelismille tyypillistä samojen sanojen käyttöä lauseiden alussa tai lopussa ("Jos joku ... Jos joku ..."). Jakeissa 32-33a puolestaan käytetään parabolista parallelismia, jossa kerrotaan ensin vertauskuva ja sitten sen takana oleva todellisuus. Profeettojen henkien käytöksen (jake 32) tulee olla verrannollista tai kuvastaa niiden takana olevaa rauhan Jumalaa (jake 33a).

Argumentaatiometodina käytetyt erilaiset antiikin retoriset keinot toimivat samalla sanoman ymmärtämisen varmistuskeinona. Kun sama asia esitetään uudelleen toisin sanoin, varmistetaan sitä, että vastaanottaja ymmärtää lähettäjän kirjoittaman tekstin oikein. Asian esittäminen paralleleilla ilmaisuilla kiastisten rakenteiden, synonyymisten ja antiteettisten sana- tai lauseparien, ja sanaleikkien kautta voidaan nähdä eräänlaisena antiikin tiedonvälityksen varmistustekniikkana, jolla varmistetaan tekstissä tarkoitetun alkuperäisen sanoman perillemeno tekstin välitysprosessissa tapahtuneista virheistä, esim. sanojen merkityksien ja käsikirjoitusten muutoksista, huolimatta. Yhtä sanaa on mahdollista tulkita monella tavalla, mutta kun sananmerkitysten vaihtoehtoista valitaan paralleelit merkitykset, saadaan tekstin sanoma esille kirjeen lähettäjän tarkoittamalla tavalla. Yhdellä tavalla sanottuun asiaan voi myös jäädä tulkinnan varaa tarkan sananmerkityksen ja tekstiyhteyden suhteen, mutta kun kahdella eri tavalla esitetyn saman asian sananmerkitykset pitää saada sopimaan samaa asiaa tarkoittavaksi, monet yksittäisen esitystavan eri tulkintavaihtoehdot eliminoiduvat.⁶⁹ Tällainen antiikin kirjallisen esityksen tyyli on tuskin syntynyt sattumalta, vaan runollisen esitystavan lisäksi sitä lienee tietoisesti hyödynnetty.

Tekstin kiastisen rakenteen lisäksi liitântätekniikkana käytetyt paralleelit vastinparit puoltavat sen tekstimuodon yhtenäisyyttä ja alkuperäisyyttä, jossa

⁶⁷ Vaikka sana "teille" (ὑμῖν) on kaikissa tunnetuissa käsikirjoituksissa jakeessa 37, niin KR92 on jättänyt sen kääntämättä. Koska jakeen 37 Herran käskyn ilmeisesti ymmärretään viittaavan jakeen 34 lakiin, maininta Paavalin teille tässä kirjoittamasta käskystä on jäänyt epäolennaiseksi.

⁶⁸ Riekkinen & Veijola 1983, 157. Esim. jakeen Aam. 5:5 sanaleikin taustalla on sanan Betel etymologia "Jumalan huone" ja Jumalan nimi "Minä olen". Betel (Jumalan asumus) on muuttuva turhuudeksi eli Jumalan olemuksen vastakohdaksi (mitättömyydeksi, tyhjyydeksi, ei olevalaksi).

⁶⁹ Esim. jakeessa 32 sanan ὑποτάσσω (mm. alistua, liittyä, yhtyä). käännöksessä pitäisi valita samanmerkityksinen sana tekstin rakenteessa paralleelina vastinparina olevan sanan kanssa. Vrt. Kauhanen 2018, 40-41. "Sama sana voi tarkoittaa aivan eri asiaa eri konteksteissa."

jakeet 34-35 sijaitsevat jaenumeroinnin mukaisella paikalla. Jos sen sijaan jakeet 34-35 ovat puuttuneet alkuperäisestä tekstistä, perikoopille on vaikea löytää järkevää retorista rakennetta ja tekstin sanoman johdonmukaista rakentumista tukevia liityntäelementtejä. Jakeen 34 sana "laki" yhdistyy jakeissa 36-37 oleviin vastinpareihin "Jumalan sana" ja "Herran käsky". Mikäli alkuperäiseen tekstiin ei ole kuulunut jakeita 34-35 eikä siten niihin sisältyvää sanaa "laki", jakeen 36 termi "Jumalan sana" ja jakeessa 37 oleva termi "Herran käsky" jäävät edeltävässä tekstissä ilman selkeää kohdetta, jota joudutaan siksi arvuuttelemaan.

Perikoopin rakenteessa jakeet 31-33a (AB) ja 39-40 (A'B') muodostavat kehystävän kiasmin (AB-A'B') ja sisemmät jakeet 33b-35 (C) yhdessä jakeen 36 retoristen kysymysten ja niille vastauksen antavien jakeiden 37-38 (C') kanssa perikopin kiastisen keskuksen (C-C'). Jakeet 33b-35 yhdistyvät naisten alamaisuusvaatimuksen kautta seurakunnan järjestykseen, mitä jakeissa 31-33a ja 39-40 käsitellään profetointiin liittyen. Näiden perikoopia kehystävien jakeiden ohje kaikkien mahdollisuudesta profetoida seurakunnassa hyvässä järjestyksessä, jotta kaikkia oppisivat, saa perikoopin keskellä jakeissa 33b-35 vastakohdakseen naisilta kielletyn puhumisen seurakunnassa ja kehotuksen kysyä kotona oppiakseen. Koska perikoopin rakenteen kiastisen keskuksen muodostaa antiteettinen paketti, joka sisältää jaekokonaisuudet 33b-35 (C) ja 36-38 (C'), tämä edellyttää jakeiden 34-35 sisällymistä alkuperäiseen tekstiin.

4. Mikä laki? – Temaattisia ja terminologisia viitteitä

4.1. "Niinkuin lakikin sanoo" – Paavalin kirjeiden lainaukset

Paavalilaisten kirjeiden korpuksessa⁷⁰ on erilaisia lainauksia yhteensä noin 100 kappaletta. Eksplisiittisiä VT:n kaanonin lainauksia on pääasiassa Paavalin aidoissa⁷¹ kirjeissä. Noin puolet lainauksista on Roomalaiskirjeessä ja noin neljäsosa 1. ja 2. Korinttilaiskirjeissä. Roomalaiskirjeen lainauksista noin puolet on Israelin valintaa ja asemaa käsittelevissä luvuissa 9–11. Galatalaiskirjeessä on 10 lainausta, mutta Filippiläiskirjeessä, 1. Tessalonikalaiskirjeessä ja Filemonin kirjeessä ei ole VT:n kirjoitusten lainauksia. Myös deuteropaavalilaisiksi katsotuissa Efesolais- ja 1.-2. Timoteus -kirjeissä on muutamia eksplisiittisiä VT:n lainauksia, mutta ei Kolossalais-, 2. Tessalonikalais- eikä Tituksen kirjeessä.

⁷⁰ Brown 1997, 6. Paavalilaisiin kirjeisiin luetaan 13 UT:n kirjeestä, mikä ei sisällä Hepr kirjettä.

⁷¹ Brown 1997, 6. Paavalin itsensä laatimiin aitoihin kirjeisiin luetaan Room., 1-2. Kor., Gal., Fil., 1. Tess. ja Filemonin kirjeet. Niiden kirjoittamisajankohta ajoitetaan 50-luvulle jKr.

Paavalilaisissa kirjeissä VT:n lainaukset ovat lähes aina helposti tunnistettavissa, sillä useimmiten ne esitellään tietyllä nk. esittelylauseella tai esittelyformelilla, joka sijaitsee ennen tai jälkeen lainattua tekstiä. Tyypillisesti Paavali vetoaa argumentaatiossaan VT:n kirjoitusten lainaamisella Jumalan ilmoituksen auktoriteettiin. Esim. Ilmestyskirjassa, jonka teksti vain heijastelee VT:n kirjoituksia (metaforat, symbolit, nimet, numerot, jne.) ilman eksplisiittisiä lainauksia, kerrotaan Ilmestyskirjan sanoman itsessään olevan Jumalan ilmoitus.⁷² Paavalille Jumalan ilmoittama laki ja sen täyttymys on Kristus, jossa Jumalan vanhurskaus ilmestyi. Rinnastaessaan VT:n lain täyttämistä kertovan kohdan uskoon Kristukseen (Room. 10:4-10)⁷³ hän käyttää esittelylausetta ”vanhurskaus, joka uskosta tulee, sanoo näin” (KR33/38; ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτως λέγει; KR92: ”uskon vanhurskaus puhuu näin”). Paavali asettaa siinä uudelle liitolle vastakohtaksi vanhan liiton ja Hengelle vastakohtaksi lain kirjaimen,⁷⁴ muttei kuitenkaan vanhan liiton kirjoituksia,⁷⁵ joihin hän toistuvasti perusteluissaan vetoaa. Paavalin mukaan lain kirjaimen vaatimusten täyttämisen (Deut. 30:6-20⁷⁶) sijasta vanhurskaus on nyt tehty saavutettavaksi uskosta Kristukseen.

Yleisin Paavalin käyttämä VT:n lainauksen esittelylause on ”niinkuin on kirjoitettu” (καθὼς γέγραπται) tai jokin muu muoto, joka sisältää termin ”on kirjoitettu” (γέγραπται; pass., ind., perf.). Sama esittelylauseen sanamuoto eri sijamuodossa löytyy jakeesta 2. Kor. 4:13 (κατὰ τὸ γεγραμμένον; pass., perf.,

⁷² Smith 1988, 265

⁷³ Room. 10:4 [KR33/38] Sillä Kristus on lain loppu (τέλος; loppu, päämäärä, täyttymys), vanhurskaudeksi jokaiselle, joka uskoo. 5 Kirjoitetaan Mooses siitä vanhurskaudesta, joka laista tulee, että ihminen, joka sen täyttää, on siitä elävä. 6 Mutta se vanhurskaus, joka uskosta tulee (ἐκ πίστεως δικαιοσύνη; vrt. vanhurskaus uskosta vs. laista), sanoo näin: ”Älä sano sydämessäsi: Kuka nousee taivaaseen?” se on: tuomaan Kristusta alas,⁷ tahi: ”Kuka astuu alas syvyyteen?” se on: nostamaan Kristusta kuolleista. 8 Mutta mitä se sanoo? ”Sana on sinua lähellä, sinun suussasi ja sinun sydämessäsi”; se on se uskon sana, jota me saarnaamme. 9 Sillä jos sinä tunnustat suullasi Jeesuksen Herraksi ja uskot sydämessäsi, että Jumala on hänet kuolleista herättänyt, niin sinä pelastut; 10 sillä sydämen uskolla tullaan vanhurskaaksi ja suun tunnustuksella pelastutaan.

⁷⁴ 2. Kor. 3:5-6 ”5 ... kyky, mikä meillä on, on Jumalasta, 6 joka myös on tehnyt meidät kykeneviksi olemaan uuden liiton palvelijoita, ei kirjaimen, vaan Hengen; sillä kirjain kuolettaa, mutta Henki tekee eläväksi” [KR33/38].

⁷⁵ Paavalin mukaan juutalaisilla on peite päällä vanhan liiton tuntemisessa. (2. Kor. 3: 14-16 κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης.).

⁷⁶ Deut.30:6 Ja Herra, sinun Jumalasi, ympärileikkaa sinun sydämesi ja sinun jälkeläistesi sydämet, niin että rakastat Herraa, sinun Jumalaasi, kaikesta sydäimestäsi ja kaikesta sielustasi, että eläisit. ...8 Ja sinä kuulet jälleen Herran ääntä ja pidät kaikki hänen käskynsä, jotka minä tänä päivänä sinulle annan. ...11 Sillä tämä käsky, jonka minä tänä päivänä sinulle annan, ...14 ...on sinua aivan lähellä, sinun suussasi ja sydämessäsi, niin että voit sen täyttää.15 Katso, minä panen tänä päivänä sinun eteesi elämän ja hyvän, kuoleman ja pahan, 16 kun minä tänä päivänä käsken sinua rakastamaan Herraa, sinun Jumalaasi, ja vaeltamaan hänen teitensä ja noudattamaan hänen käskyjäänsä, ... 17 Mutta jos ... annat vietellä itsesi kumartamaan muita jumalia ja palvelemaan niitä, 18 niin ... te totisesti hukutte... ... 20 Rakasta Herraa, sinun Jumalaasi, kuule hänen ääntänsä ja riipu hänessä kiinni, sillä siinä [hänessä] on sinun elämäsi (חַיִּיךָ) ja pitkä ikäsi...

partisiippi, yks. akk. neutri).⁷⁷ Jakeessa 1.Kor.15:54 on näistä hieman poikkeava esittelylauseen sanamuoto "kirjoitettu sana" (ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος; pass., perf., partisiippi, yks. nom. neutri), jota seuraa lainaus Jesajan kirjasta.⁷⁸ Seuraavaksi yleisin esittelylauseen muoto sisältää subjektin, esim. hän, Jumala, Mooses, Daavid, Jesaja, laki tai kirjoitukset (ἡ γραφή), johon useimmissa tapauksissa liittyy predikaatti λέγει (sanoo tai sanoi; akt. ind. pres. y3). Muutamissa esittelylauseissa predikaatti on muodossa "on sanonut": Room. 7:7 ἔλεγεν (akt. ind. imperf. y3) ja 2. Kor. 6:16 εἶπεν (akt. ind. aor. y3). Jakeen Room. 9:27 sanomista ilmaiseva predikaatti saa vivahteen "huutaa" (κράζει) ja jakeessa Room. 9:29 muodon "on profetoinut" (προείρηκεν). Jakeen Room. 4:18 esittelylauseena on "tämän sanan mukaan" (κατὰ τὸ εἰρημένον; pass., perf., partisiippi, yks. akk. neutri.; sanotun mukaan), kun taas jakeen Room. 9:12 lainaus esitellään passiivisella muodolla "hänelle sanottiin" (ἐπρέθη; pass. ind. aor.). Jakeen 1. Kor. 6:16 esittelylause "onhan sanottu" (έσονται γάρ φησίν; sillä on tehty tietäväksi) puolestaan korostaa ilmoittamista (φημί). Peräkkäisten lainausten tapauksessa jälkimmäisenä esittelylauseena saattaa olla pelkästään "ja vielä" (καὶ πάλιν).⁷⁹ Joissakin tapauksissa lainausta edeltävä esittelyformeli sisältää vain yhden sanan: "mutta" (δὲ), "sillä" (γάρ) tai "kuten, niin kuin, samalla tavalla kuin" (καθὼς). Esim. Gal. 3:6 (KR33/38): "samalla tavalla kuin (καθὼς) Abraham uskoi Jumalaa, ja se luettiin hänelle vanhurskaudeksi"⁸⁰.

Paavali ei käytä johdonmukaisesti samaa esittelylauseen muotoa siteeratessaan jotain tiettyä VT:n kirjaa. Esimerkiksi Jesajan kirjan lainauksissa Paavali käyttää useita erilaisia esittelylauseen muotoja. Jakeen 1. Kor. 15:54 lainaus (Jes. 25:8) esitellään muodossa "silloin toteutuu se sana, joka on kirjoitettu" (τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος), mutta saman kirjeen jakeessa 1. Kor. 2:16 Paavali siteeraa jaetta Jes. 40:13 käyttämällä yksinkertaista esittelylausetta "sillä" (γάρ). Toisaalta Jesajan kirjan lainaukset jakeissa 1. Kor. 14:25 (Jes. 45:14) ja 1. Kor. 15:32 (Jes. 22:13) siteerataan ilman esittelylausetta. Myös 2. Kor. 9:10 lainaa Jesajan kirjaa (Jes. 55:10) ilman esittelylausetta, mutta saman kirjeen jakeen 2. Kor. 6:2 Jesajan kirjan lainaukseen (Jes. 49:8) liittyy esittelylause "sillä hän (Jumala) sanoo" (λέγει γάρ). Jae Gal. 4:17 puolestaan

⁷⁷ 2. Kor. 4:13 [KR33/38] ... niinkuin kirjoitettu on: "Minä uskon, sentähden minä puhun", niin mekin uskomme, ja sentähden me myös puhumme, ...γεγραμμένον; partisiippi, perf. y. akk. neutri. Ps. 116:10 [KR33/378] Minä uskon, sentähden minä puhun, minä, joka olin kovin vaivattu.

⁷⁸ 1. Kor. 15:54 [KR33/38] ... "Kuolema on nieltä ja voitto saatu". Jes. 25:8 [KR33/38]

⁷⁹ Smith 198, 265–288.

⁸⁰ 1. Moos.15:6 Ja Abram uskoi Herraan, ja Herra luki sen hänelle vanhurskaudeksi. [KR33/38]

esittelee jakeen Jes. 54:1 lainauksen esittelylauseella "Sillä kirjoitettu on" (γέγραπται γάρ). Roomalaiskirjeessä taas Jesajan kirjan lainauksissa käytetään esittelylauseita "sillä" (γάρ), "niinkuin kirjoitettu on" (καθὼς γέγραπται), "sillä kirjoitettu on" (γέγραπται γάρ), "kirjoituksissa sanotaan" (λέγει γὰρ ἡ γραφή), "Jesaja sanoo" (Ἡσαΐας λέγει), "Jesaja huutaa" (Ἡσαΐας κράζει) ja "niinkuin Jesaja on ennalta puhunut" (καθὼς προείρηκεν Ἡσαΐας).

Paavalin aidoissa kirjeissä on vain kolme tapausta, joissa esittelylauseen sisältävä lainaus ei ole selvästi tunnistettavissa nykyisen VT:n kaanonin teksteistä, ja ne kaikki ovat 1. Korinttilaiskirjeessä.⁸¹ Jakeessa 1. Kor. 2:9⁸² on esittelylause "niinkuin kirjoitettu on" (καθὼς γέγραπται), mutta eksplisiittisen VT:n lainauksen sijaan Paavali lainaa soveltaen tai tulkiten jakeita Jes. 64:3-4⁸³, tai sitten hän lainaa jotakin meille tuntematonta Jesajan kirjan tekstimuotoa. Jakeessa 1. Kor. 9:10⁸⁴ on esittelylause "Meidän tähtemme on kirjoitettu, että" (δὲ ἡμῶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι), mutta lainausta "kyntäjän tulee kyntää toivossa ja puivan puida osansa saamisen toivossa", ei ole VT:n kirjoituksissa. Lainaus on kuitenkin lähellä apokryfisen Siirakin kirjan jakeen 6:19⁸⁵ ja UT:n jakeen Jaak. 5:7⁸⁶ sisältöä. Kyseessä voisi olla myös viittaus Psalmien, Sananlaskujen tai Saarnaajan kirjassa esiintyvään käsitykseen siitä, että maanviljelijä odottaa saavansa työnsä palkkana sadon.⁸⁷ Viisauksikirjoihin luettavien Sananlaskujen ja Saarnaajan kirjojen asema VT:n kaanonissa oli kuitenkin vielä Paavalin aikaan kiistelty. Koska Paavali ei muualla käytä VT:n apokryfisiä kirjoja siteeratessaan kirjoituksia, on

⁸¹ Myös deuteropaavalilaisissa kirjeissä on kaksi esittelylauseen sisältävää lainausta, joiden lähde on epäselvä. Jakeessa Ef. 5:14 Sentähden sanotaan: "Heräjä sinä, joka nukut, ja nouse kuolleista, niin Kristus sinua valaisee!" ja 2. Tim. 2:19 ... siinä on tämä sinett: "Herra tuntee omansa", ja "Luopukoon vääryydestä jokainen, joka Herran nimeä mainitsee". [KR33/38] Vrt. 3. Moos. 3:13, 4. Moos. 24:16 ja Siir. 17:26. Jakeessa Ef. 5:14 voi olla kyseessä myös varhaiskristillinen hymni.

⁸² 1. Kor. 2:6 ...emme tämän maailman viisautta...7 vaan me puhumme salattua Jumalan viisautta, sitä kätettyä, jonka Jumala on edeltämäärännyt ennen maailmanaikoja meidän kirkkaudeksemme, ...9 ...niinkuin kirjoitettu on (καθὼς γέγραπται): "mitä silmä ei ole nähnyt eikä korva kuullut, mikä ei ole ihmisen sydämeen noussut ja minkä Jumala on valmistanut niille, jotka häntä rakastavat"

⁸³ Jes. 64:3 kun sinä teet peljättäviä tekoja, joita emme odottaa voineet! Oi, jospa astuisit alas, niin että vuoret järkkäisivät sinun edessäsi! 4 Ei ole ikiajoista kuultu, ei ole korviin tullut, ei ole silmä nähnyt muuta Jumalaa, paitsi sinut, joka senkaltaisia tekisi häntä odottavalle. [KR92]

⁸⁴ 1. Kor. 9:9 Onhan Mooseksen laissa kirjoitettuna (ἐν γὰρ τῷ Μωϋσέως νόμῳ γέγραπται): "Älä sido puivan härän suuta". [5.Moos.25:4] Eihän Jumala härästä näin huolta pitäne? [KR33/38] 10 Eikö hän sano sitä kaiketikin meidän tähtemme? Meidän tähtemme on kirjoitettu, että (δὲ ἡμῶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι) kyntäjän tulee kyntää toivossa ja puivan puida osansa saamisen toivossa.

⁸⁵ Siir. 6:19 "Work as hard to find Wisdom as a farmer works to plow and plant his fields; then you can expect a good harvest. You will have to work at it for a while, but you will soon be enjoying what you have earned." www.biblegateway.com

⁸⁶ "Jaak. 5:7 Olkaa siis kärsivällisiä, veljet, Herran tuloon asti. Niin maamieskin: kärsivällisesti hän odottaa maan kallista hedelmää kevään ja syksyn sadonkorjuuseen saakka. [KR92].

⁸⁷ Saarn. 6:2 ...Jumala antaa miehelle rikkautta ja tavaraa ja kunniaa, niin ettei hänen sielultaan puutu mitään kaikesta siitä, mitä hän halajaa, mutta Jumala ei salli hänen nauttia sitä, vaan sen

epätodennäköistä, että hän tekisi tästä poikkeuksen jakeessa 1. Kor. 9:10.

Luultavammin hän lainaa jotakin meille tuntematonta VT:n käsikirjoitusta, jonka myös Jaakobin kirjeen kirjoittaja tuntee. Kolmas tapaus epäselvästä lainauksen lähteestä on jakeessa 1. Kor. 14:34, jossa esittelylausetta "niinkuin lakikin sanoo" (καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει) seuraa lainaus "olkoot vaimot vaiti teidänkin seurakunnankokouksissanne, sillä heidän ei ole lupa puhua, vaan olkoot alamaisia" (KR33/38).⁸⁸ Lainaus on poikkeuksellinen Paavalin kirjeissä siksi, että siinä on selkeä lakiin viittaava esittelylause, mutta lakia ei ole VT:n kirjoituksissa.

Täysin samanlaista esittelylauseen muotoa jakeen 1. Kor. 14:34 lainauksen esittelylauseen "niinkuin lakikin sanoo" (καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει) kanssa ei ole muualla Paavalin kirjeissä. Jakeen 1. Kor. 14:34 esittelylause (καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει) on kuitenkin yhdennäköinen jakeen Room. 7:7 esittelylauseen (εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν; jos laki ei ole sanonut) kanssa, joka esittelee dekalogin⁸⁹ käskyn. Paavalin kirjeissä esiintyy sana laki (νόμος) myös jakeessa Gal 5:14⁹⁰, jossa lainausta lähimmäisen rakastamisesta (3. Moos. 19:18)⁹¹ edeltää esittelylause "koko laki on täytetty yhdessä sanassa" (πᾶς νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πεπλήρωται). Jakeen 1. Kor. 9:9 esittelylauseessa "Onhan Mooseksen laissa kirjoitettuna" (ἐν γὰρ τῷ Μωϋσέως νόμῳ γέγραπται) sana laki viittaa kohtaan 5. Moos. 25:4 "Älä sido puivan härän suuta." [KR33/38]. Jakeen 1. Kor. 14:21 esittelylauseen "laissa on kirjoitettu, että" (ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται ὅτι) sana laki sen sijaan viittaa Jesajan kirjan kohtaan (Jes. 28:11-12) "vieraskielisten kautta ja muukalaisten huulilla minä olen puhuva tälle kansalle, eivätkä he sittenkään minua kuule, sanoo Herra."

Jos jakeen 1. Kor. 14:34 lainaus jätetään tarkastelun ulkopuolelle, UT:n kirjoittajien antama evidenssi (lainaukset, viittaukset, alluusioiden, kaiut⁹²) ensimmäisellä vuosisadalla auktoritatiivisina pidetyistä juutalaisista teksteistä ei ole ristiriidassa nykyisen VT:n kaanonin kanssa. Vaikka VT:n kaanon ei ollut

nauttii vieras... Snl. 31:31 Suokaa hänen nauttia kätensä hedelmiä, hänen tekonsa häntä porteissa ylistäkööt. Ps.128:2 Sinä saat nauttia kättesi ansion; onnellinen sinä, sinun käy hyvin! [KR33/38]

⁸⁸ Vaikka jae 1. Kor. 14:34 sisältää lainauksen esittelylauseen, sitä ei ole paavalilaisten kirjeiden VT:n lainauksien listassa artikkelissa Smith 1988, 268–272. Listassa on kuitenkin mukana jakeet 1. Kor. 2:9 ja 1. Kor. 9:10, joissa on esittelylause, mutta lainauksen lähde VT:ssä on epäselvä.

⁸⁹ Jakeen 1. Kor. 14:34 lainaus "heidän ei ole lupa puhua, vaan olkoot alamaisia" sekä siinä käytetty esittelylauseen muoto "niinkuin lakikin sanoo", joka on samankaltainen jakeen Room. 7:7 dekalogi -viittauksen kanssa, voi tarkoituksellisesti rinnastaa jakeen 34 mahdollisesti sisältämän suullisen lain Mooseksen kirjojen dekalogin käskyt sisältäviin lain tauluihin. Rabbiinisen perimätiedon mukaan molemmat annettiin samanaikaisesti Siinain vuorella (kts. luvut 4.2.3. ja 5.).

⁹⁰ Gal. 5:14 Sillä kaikki laki on täytetty yhdessä käskysanassa, tässä (ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πεπλήρωται, ἐν τῷ): "Rakasta lähimmäistäsi niinkuin itseäsi". [KR33/38]

⁹¹ 3. Moos. 19:18 Älä kosta äläkä pidä vihaa kansasi lapsia vastaan, vaan rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi. Minä olen Herra. [KR33/38]

⁹² Porter 2008, 37, 40. Kaiku tarkoittaa alluusiota yleisempää temaattista yhteyttä.

vielä lopullisesti vakiintunut Paavalin aikana, Paavalin kirjeet eivät kuitenkaan vahvista esim. Aleksandrian juutalaisyhteisön käyttämän kreikankielisen Septuagintan (LXX) sisältämien kirjojen mukaista VT:n kirjoitusten kaanonin, johon kuuluu myös nykyisen VT:n kaanonin ulkopuolisia apokryfisiä kirjoituksia.⁹³ Paavalin käyttämissä VT:n lainauksissa on kuitenkin LXX:n tekstimuodon kanssa merkittävää yhteneväisyyttä, vaikka lainaukset eivät ole sanan sanaisia LXX:n siteerauksia. Koska LXX:n teksti on säilynyt vain kristittyjen laatimissa neljännen vuosisadan koodekseissa, on mahdollista, että Paavalin tuntema kreikankielinen VT:n kirjoitusten teksti oli tätä tekstimuotoa varhaisempi.⁹⁴ Esim. Roomalaiskirjeessä Jesajan kirjan lainaukset ovat useimmiten LXX:n mukaisia tai sitä lähellä, mutta Psalmien ja Pentateukin lainaukset ovat useimmiten yhteneviä sekä LXX:n että masoreettisen tekstin (MT)⁹⁵ kanssa. Korinttilaiskirjeiden lainaukset Jesajan kirjasta sen sijaan eivät jaetta 1. Kor. 15:32⁹⁶ lukuun ottamatta seuraa LXX:n eivätkä MT:n tekstimuotoa.

Jakeessa Room. 2:24⁹⁷ olevassa Jesajan kirjan lainauksessa (τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν, καθὼς γέγραπται.) on samankaltaisuutta jakeen 1. Kor. 14:34 kanssa (γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν· ἄλλὰ ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.). Molemmissa tapauksissa lainaus alkaa sanalla γὰρ ja lainattu lakiteksti sijoittuu sanojen γὰρ ja καθὼς väliin. Roomalaiskirjeen kohdassa Jesajan kirjan lainausta seuraa "niinkuin (καθὼς) on kirjoitettu", mutta 1. Kor. 14:34 lainausta "niinkuin (καθὼς) lakikin sanoo". Vaikka jakeessa 1. Kor. 14:34 esitetyn lain sisältöä ei löydy VT:n kirjoituksista, lainaus on oletettavasti jostakin juutalaisesta lähteestä, sillä muiden kuin juutalaisten auktoritatiivisina pitämien tekstien tai traditioiden siteeraaminen lakina juutalaisten oppineiden käyttämää metodologia hyödyntämällä on epätodennäköistä. On myös ajateltavissa, ettei Paavali käytä jakeessa 1. Kor. 14:34 olevaa lainausta teologisten perustelujensa argumentaationa, kuten VT:n tekstien lainauksia, vaan johonkin muuhun tarkoitukseen. Muussa tapauksessa

⁹³ Smith 1988, 266–267.

⁹⁴ Smith 1988, 273.

⁹⁵ Masoreettinen teksti (MT) on hepreankielinen 1000-luvulle ajoitettu koko VT:n kaanonin korpuksen sisältävä käsikirjoitusten tekstitradiatio, johon on sisällytetty konsonanttikirjoituksen lisäksi myös vokalisointimerkit. MT on useimpien nykyisten Raamatun käännösten pohjatekstinä.

⁹⁶ 1. Kor. 15:32 [KR92] Olisiko minun kannattanut taistella Efesoksessa petoja vastaan, jos asiaa ajatellaan vain tavalliseen ihmistapaan? Ellei kuolleita herätetä eloon, niin "syödään ja juodaan, huomenna kuollaan". Jes. 22:13 [KR92] Mutta mitä vielä! Täällä vain iloitaan ja riemuitaan! Naudat lihoiksi, pikkukarja teuraiksi, lihaa syödään, viiniä juodaan: "Syödään ja juodaan, huomenna kuollaan!"

jakeen 1. Kor. 14:34 lain lainaus on evidenssi VT:n kaanonin ulkopuolisten lähteiden auktoritatiivisuudesta ensimmäisen vuosisadan kristittyjen keskuudessa.

Oletus siitä, että jakeen 34 siteeraama laki naisten alamaisuudesta, josta siis johdetaan myös naisten puhekielto seurakunnassa, voisi olla lainaus jostakin meille tuntemattomasta VT:n käsikirjoituksesta, aiheuttaa naisten julkiseen puhumiseen liittyvän ristiriitaisuuden muiden VT:n tekstikohtien kanssa. VT:n kaanonin teksteissä naisten puhuminen julkisuudessa on sallittua eikä sen rajoittamisesta ole viitteitä uskonnollisissa eikä sekulaareissa yhteyksissä. Naisten julkisia puhetilanteita sekä naisten hengellistä ja maallista johtajuutta sisältäviä tekstikohtia on useita VT:n kaanon kirjoituksissa. Miehiin liittyviin mainintoihin verrattuna vähäisempiä mainintoja naisten puhumisesta VT:ssä on väitetty poikkeuksiksi eikä lain sallimaksi käytökseksi. On kuitenkin vaikeasti selitettävissä, miksi lakiin olisi näissä tapauksissa sallittu poikkeus ilman vaatimusta parannusentekoon tai miksi poikkeustapauksissa laiton toiminta olisi sallittua. Poikkeukselliset olosuhteet voidaan korkeintaan katsoa lain määräämää rangaistusta lieventäviksi tekijöiksi. Esim. kun Daavidille ilmoitetaan hänen tekemänsä aviorikoksen rangaistukseksi laissa määrätty kuolema, Daavidin toimintaa ei katsota poikkeuksena läpi sormien eikä lain määräämää rangaistusta lievennetä. Lakia ei kuitenkaan toimeenpanna, vaan hänet armahdetaan, koska hän katuu (2. Sam. 12:1-13). Julkisesti puhuvia naisia ei VT:ssä kuitenkaan tuomita eikä heiltä myöskään odoteta katumusta. Sen sijaan rabbiinisessa perinteessä mm. kansanjohtaja Deboran ja profeetta Huldin toiminta tuomitaan (kts. luku 5.2.2).

VT:n tekstissä Debora tuomarina ja profeettana ei ollut maallisessa eikä hengellisessä johtajuudessa alamainen miehille ja julkinen puhuminen oli olennainen osa hänen Jumalalta saamaansa tehtävää. Tuomarien kirjassa tai muissa VT:n teksteissä ei myöskään mainita, että hän naisena ja vaimona olisi ollut tekstissä nimeltä mainitulle omalle miehelleen (Tuom. 4:4-5) alamainen, joka olisi silloin käytännössä ollut tosiasiallinen Israelin (eli Jumalan kansan vrt. seurakunnan) johtaja. Kuningatar Atalja sen sijaan surmataan, koska hän anasti vääryydellä itselleen kansanjohtajan paikan Jumalan lupauksen mukaisilta Daavidin sukulinjan perijöiltä (2. Aik. 21-23). Tämä ensimmäisestä ihmisestä, Adamista, alkanut miespuolinen perimyslinja tuli päätökseensä, kun sen kautta

⁹⁷ Room. 2:24 [KR33/38] Sillä "teidän tähtenne Jumalan nimi tulee pilkatuksi pakanain seassa", niinkuin kirjoitettu on. (Kohta on osa Roomalaiskirjeen keskustelua lain noudattamisesta.)

luvattu ihmiskunnan pelastaja, toinen Adam, sai täyttymyksensä Messiaassa Jeesuksessa, joka hallitsee ikuisesti (Luuk. 1:31-35, 2:4-11, Jes. 9:6-7, Miika 5:2).

VT:n tekstikorpuksesta puuttuvan jakeen 1. Kor. 14:34 lain lainauksen esittelylauseen yhtenevyys muualla Paavalin kirjeissä olevien VT:n lainausten esittelylauseiden kanssa puoltaa näkemystä siitä, että lainaus esittelylauseineen on peräisin Paavalin kanssa samankaltaisen koulutustaustan omaavan ryhmittymän kirjoitetusta tai suullisesta VT:n kaanonin ulkopuolisesta lakitraditiosta. Farisealaisen koulutuksen saanut Paavali (Apt. 22:3, 23:6, 26:4-5; Fil. 3:5, Gal. 1:14) tunsi juutalaiset kirjoitukset ja argumentoi käyttäen samoja metodeja kuin muut saman koulutuksen omanneet juutalaiset oppineet.⁹⁸ Puhumista ilmaiseva predikaattimuoto lakiin viittaamisessa ("niinkuin lakikin sanoo") mahdollisesti sisältää vihjeen viittaamisesta kirjoitusten sijaan suullisiin perinnäissääntöihin, joita myöhemmin kutsutaan myös suulliseksi laiksi, ja niiden taustalla olevaan farisealaiseen ryhmittymään.⁹⁹

Jos kyseessä on myöhemmän editorin Paavalin alkuperäiseen kirjeeseen itse kirjoittama teksti, niin jakeen 34 esittelylauseen perusteella tällä editorilla on Paavalin kanssa vastaava taustakoulutus. Jakeen 1. Kor. 14:34 esittelylauseen käytön samankaltaisuus ja jakeiden 1. Kor. 14:34-35 sanoman ristiriita Paavalin muiden tekstienkohtien kanssa voisi siten selittyä sillä, että jakeet ovat toiselta kirjoittajalta, joka muotohistoriallisten viitteiden perusteella omaa Paavalin kanssa samankaltaisen taustan. Hän kuitenkin lainaa lakina sellaista tekstiä tai suullista perimätietoa, jota ei löydy VT:n kaanonin teksteistä. Rabbiinisen käsityksen mukaan myös suullisena perimätietona opetettu kirjoitusten tulkinta on lakia, joka selittää tarkemmin lain soveltamisen ajankohtaisissa käytännön tilanteissa. Kirjoitetussa Toorassa on lain ydin, jonka ympärille rakentunut suullinen laki on varotoimia asettava suojaava kehä.¹⁰⁰ Myös jakeiden 34-35 sisällössä voidaan ajatella olevan tällaista jakeen 1. Moos. 3:16 pohjalta tehtyä tulkintaa ja tekstin merkityssisällön laajentamista ajankohtaista elinympäristöä koskevaksi.

Paavali ei kirjeidensä argumentaatiossa lainaa VT:n kaanonin ulkopuolisesta lähteestä esittelylauseetta käyttäen. Jakeen 1. Kor. 14:34 sisältämä lain lainaus on tästä poikkeus, sillä siinä esittelylauseella lainatun lain sisältöä ei löydy minkään VT:n tekstitradition mukaisista kirjoituksista paavalilaisille kirjeille tyypillisessä

⁹⁸ Aalen 1864, 520-521. Myös Talmud tekee tiettyjä formeleita käyttämällä erottelun kirjoitetun lain ja rabbinen laintulkintoihin perustuvien kieltojen välillä; kun sen sisältämä kielto perustuu kirjoitettuun lakiin, kielto on usein samankaltainen kuin kirjoitetun lain teksti.

⁹⁹ Bowker 1973, 13-15.

lähes sananmukaisessa tunnistettavassa muodossa. Lainauksen asiasisältö ei myöskään ole yhteensopiva VT:n kaanonin kirjoitusten kanssa, joissa naisten profetoiminen ja julkinen puhuminen sallitaan. 1. Korinttilaiskirjeessä on epäselviä esittelylausetta käyttäviä lainauksia myös jakeissa 1. Kor. 2:9 ja 1. Kor. 9:10, mutta toisin kuin jakeen 1. Kor. 14:34 sisältö, niissä lainattu asia ei ole ristiriidassa VT:n tekstien kanssa, joista löytyy niiden sisältöä muistuttavia kohtia.

4.2. VT:n ulkopuoliset varhaiset juutalaiset kirjoitukset

4.2.1. VT:n apokryfiset ja pseudepigrafiset kirjoitukset

VT:n kaanonin kirjoituksiin kuulumattoman lain sisältävien jakeiden 1. Kor. 14:34-35 lähteenä on ajateltu voivan olla jokin apokryfinen tai pseudepigrafinen teos, kuten Riemuvuosien kirja tai Siirakin kirja.¹⁰¹

Qumranin alueen luolista on vuoden 1947 jälkeen löydetty useita aiemmin tuntemattomia varhaisia juutalaisia kirjoituksia.¹⁰² Niihin kuuluvassa 200 -luvulla eKr. alunperin hepreaksi kirjoitetussa Riemuvuosien kirjassa täydennetään ja uudelleen kirjoitetaan 1. ja 2. Mooseksen kirjan kertomuksia (1. Moos. 1 - 2. Moos. 14).¹⁰³ Sen mukaan kivitauluihin kirjoitetun ensimmäisen Tooran lisäksi Mooses kirjoitti itse sitä tulkitsevana lakina toisen tooran.¹⁰⁴ Niinikään Qumranin kirjastoon kuuluvassa Temppelelikäärössä (11QT) kerrotaan myös, että Moosekselle annettiin Siinailla kirjoitetun lain lisäksi sen selitys. Qumranin yhteisön hallussa oli näistä molemmista VT:n kaanonin ulkopuolisista pseudepigrafeihin luokiteltavista kirjoista useita kopioita, mikä kertoo niiden olleen yhteisön arvostamia. Näiden molempien teosten mukaan on siis olemassa kirjoitetun lain lisäksi myös toinen Jumalan antama ilmoitus.

VT:n apokryfisten ja pseudepigrafisten käsikirjoitusten lisäksi Qumranin alueen luolista on löydetty kaikkien nykyiseen VT:n kaanoniin kuuluvien kirjoitusten käsikirjoituksia lukuun ottamatta Esterin ja Nehemian kirjoja. VT:n kaanonin kirjoitusten muita kirjoituksia suurempi kopioiden määrä heijastelee niiden muita suurempaa arvoa sekä sitä, että VT:n kaanonin rajat olivat yhteisön olemassaolon aikaan jo hahmottumassa. Juudean autiomaassa eläneen Qumranin

¹⁰⁰ Surburg 1975, 56.

¹⁰¹ Marjanen 2002, 51.

¹⁰² Elgvin 2009, 45-47. Mm. Riemuvuosien kirja (tekstin ajoitus n. 250 eKr.) ja Qumranin yhteisön omat tekstit.

¹⁰³ Brown 1997, 832.

¹⁰⁴ Werman 2006, 178.

yhteisön olemassaolo ajoittuu vuosien n. 150 eKr. – n. 70 jKr. välille.¹⁰⁵ VT:n kirjoitusten kanonisointiprosessi alkoi jo ennen yhteisön syntyä intertestamentaalisen¹⁰⁶ aikana noin 300 -luvulla eKr..¹⁰⁷ Samoihin aikoihin kirjoitettiin useita VT:n kaanonin ulkopuolelle jääneitä juutalaisia tekstejä, jotka luokitellaan VT:n apokryfisiksi ja pseudepigraafisiksi kirjoituksiksi.¹⁰⁸ Noihin aikoihin ajoittuu myös VT:n kirjoitusten kreikankielisen käännöksen Septuagintan (LXX) laatiminen Egyptin Aleksandriassa.¹⁰⁹ Septuagintaan sisältyvä apokryfisiin kirjoihin luokiteltu Siirakin kirja tunnettiin myös Qumranin yhteisössä. Qumranin kirjastossa oli sekä heprean että kreikankielisiä versioita Siirakin kirjasta, joka kirjoitettiin alunperin hepreaksi, mutta käännettiin kreikaksi n. 250 eKr.¹¹⁰

4.2.2 Qumranin yhteisön omat kirjoitukset

Ymmärrys Jumalan salaisuuksien (mysteerien) paljastamisesta esiintyy toisen temppelin juutalaisuudessa eri variaatioina niin Qumranin kirjoituksissa, apokalyptisissa teksteissä, viisauks kirjallisuudessa, Filon Aleksandrialaisen¹¹¹ ja Flavius Josefuksen¹¹² teoksissa kuin targumeissa¹¹³, mutta myös rabbiinisissa teksteissä.¹¹⁴ Näissä kaikissa ilmoituksen katsotaan yhä edelleen jatkuvan. Jumalallisia salaisuuksia paljastetaan kelvollisiksi katsotuille inspiroiduille ja

¹⁰⁵ Brown 1997, 77, 831. Hengel 2000, 46.

¹⁰⁶ Intertestamentaaliseksi ajaksi kutsutaan VT:n ja UT:n kirjoitusten laatimisen välistä ajanjaksoa.

¹⁰⁷ Brown 1997, xxxiv. Ajanlaskun alkuun mennessä juutalaisilla oli vakiintunut käsitys pyhistä kirjoituksista "lakiin" ja "profeettoihin" luettujen kirjojen suhteen, mutta yksimielisyyttä ei ollut vielä siitä, mitkä kirjat kuuluivat "kirjoituksiin". Psalmi hyväksyttiin aikaisin osaksi tätä luokkaa, mutta käsitys koko VT:n kaanoniin kuuluvista kirjoista vakiintui vasta 2. vuosisadalla jKr.

¹⁰⁸ EMO (helsinki.fi), Apokryfit ja pseudepigrafit. Jarmo Kiilunen. Septuagintaan (LXX) liitettiin hepreankielisten VT:n kirjoitusten käännösten lisäksi myös nykyisen VT:n kaanonin ulkopuolisia kreikankielisiä kirjoituksia, joista osa oli alunperin kirjoitettu hepreaksi tai arameaksi. Näitä kirjoituksia kutsutaan VT:n apokryfisiksi kirjoituksiksi (kr. apokryfos; salattu, kätketty). Muut VT:n kaanonin ulkopuoliset varhaiset juutalaiset tekstit luokitellaan pseudepigrafiin kirjoituksiin (pseudepigrafi; valhepäällekirjoitus). Katolisessa kirkossa VT:n kirjat luetaan protokanonisiin ja osa VT:n apokryfisista kirjoista deuterokanonisiin kirjoituksiin (Tobitin kirja, Juditin kirja, 1.-2. Makkabealaiskirjat, Viisauksien kirja, Siirakin kirja, Barukin kirje, sekä Esterin ja Danielin kirjan lisäykset; Brown 1997, xxxv.).

¹⁰⁹ Brown 1997, 56. LXX:n kääntäminen alkoi n. 300 -luvulla eKr.

¹¹⁰ Elgvin, 2009, 44.

¹¹¹ Filon Aleksandrialainen (n. 20 eKr– n. 50 jKr.) oli hellenistijuutalainen filosofi ja eksegeetti.

¹¹² Brown 1997, 834. Josefus ben Matthias (vuodesta 69 jKr. Flavius Josefus) syntyi juutalaiseen papilliseen sukuun vuonna 37 jKr. Ensimmäisessä juutalaissodassa (66–70 jKr.) hän komensi juutalaisten armeijaa Galileassa, mutta antautui roomalaisten komentaja Vespasianukselle, joka vapautti Josefuksen hänen ennustettuaan, että Vespasianuksesta tulee seuraava keisari. Tiitus toi hänet Roomaan keisarilliseen palatsiin, jossa Josefus kirjoitti historiallisiksi tarkoittamansa teokset (Juutalaissota, Juutalaisten muinaishistoria) sekä teokset Oma elämäkertä ja Apionia vastaan.

¹¹³ Brown 1997, 82, 832. Targumit ovat VT:n kirjoitusten usein vapaata tulkintaa sisältäviä arameankielisiä käännöksiä (sana targum on arameaa ja tarkoittaa tulkintaa). Qumranin kirjastoon kuului esim. 1. Moos. -kirjaan pohjautuva targum QapGen (ajoitettu ajanlaskun taitteeseen).

¹¹⁴ Brown 1997, xxxiii. Toisen temppelin juutalaisuudeksi kutsutaan pakkosiirtolaisuuden jälkeisen Jerusalemin temppelin uudelleen rakentamisen (n. 520–515 jKr.) ja roomalaisten kanssa käydyn 1. juutalaissodan yhteydessä tapahtuneen temppelin tuhoamisen (70 jKr.) välistä aikaa.

taidokkaille tulkitsijoille.¹¹⁵ Myös Paavali kertoo, että hänelle työtovereineen on Kristuksen palvelijoina uskottu Jumalan salaisuudet (1. Kor. 4:1),¹¹⁶ jotka kuitenkin aukeavat Kristuksen tunteville täysi-ikäisille, mutta eivät lihallisille tämän maailman viisaille (1. Kor. 2:6-7 vrt. 1. Kor. 1:18-25 ja Matt. 11:25).¹¹⁷

Qumranin yhteisössä ymmärrettiin Jumalan salaisuuksien paljastuvan Raamatun kirjoituksiin sisältyvien merkitysten avautuessa jumalallisen ilmoituksen (eli profetian) vastaanottamisen kautta. Näin ilmoitetut yhteisön opetukset koskivat mm. lain noudattamisen rituaaleja ja käytäntöjä sekä kirjoitusten ajankohtaista tulkintaa.¹¹⁸ Jumalan ilmoitus voi olla esimerkiksi jonkin lainkohdan tulkinta. Jumalallisen ilmoituksen vastaanottamisella tarkoitetaan myös sydämen eli ymmärryksen valoa, joka koetaan mielen (järjen) ymmärtäessä salaisuuden tai mysteerin.¹¹⁹ Qumranin yhteisön kirjoittamissa omissa teksteissä lainataan tulkittavaa VT:n kirjoitusten kohtaa melko sananmukaisesti, mutta myös yhteisön vastaanottamaa tekstikohdan tulkintaa pidetään jumalallisena ilmoituksena, joka siten on Jumalan sana eli lakia. Raamatun kirjoituksia ei siten pidetty muuttumattomana Jumalan Sanana, vaan auktorisoidut tulkitsijat saattoivat muokata niiden sanomaa. Yhteisölle ilmoitettu tulkinta katsottiin Raamatun ilmoituksen jatkumoksi eikä raamatullisen ja ei-raamatullisen ilmoituksen välinen ero ollut tarkkarajainen ja ehdoton. VT:n lainaus kuitenkin erotetaan yhteisön laatimissa kirjoituksissa sitä seuraavasta yhteisön tulkinnasta. VT:n tekstiä siteerataan sanatarkasti, mutta sitä seuraavassa tulkinnassa (pesher)¹²⁰ tekstiä modifioidaan. Vaikka Qumranin yhteisö tunnustikin VT:n tekstin erityisaseman, myös yhteisön itse saaman ilmoituksen katsottiin olevan jumalallista alkuperää.¹²¹

Koska Qumranin yhteisö katsoi Raamatun kirjoituksia tulkitsevien yhteisön omien kirjoitusten olevan Jumalan hengen inspiroimana vastaanotettua Jumalan

¹¹⁵ Aalen 1964, 518.

¹¹⁶ Brown 1997, 86, 607. Paavalin käyttämää sanaa salaisuus (kr. *mysterion*, mm. 1. Kor 15:51) on selitetty antiikin mysteeriuskonnoilla, joihin liittyi salaisia seremonioita, joiden kautta vihityt pääsivät jakamaan jumalien kuolemattoman elämän, sekä Paavalin kritiikillä mysteeriuskointoihin kuuluvia vääriä opettajia vastaan. Sanan käyttö liittyy kuitenkin seemiläiseen taustaan ja Jumalan taivaallisen neuvoston salattuihin, kätkeytyinä oleviin, päätöksiin. Salaisuus -sanan käyttö juontuu juutalaisesta apokalyptisestä ymmärryksestä, jonka mukaan Jumala paljastaa salaisen jumalallisen suunnitelman profeetoille ja näkijöille heidän osallistuessaan taivaalliseen enkeleiden neuvostoon. Ennen salattuna ollut, mutta nyt Kristuksessa ilmoitettu, jumalallinen tieto pitää julistaa: Kristus teissä, kirkkauden toivo (Kol. 1:26,-27, 2:2-3, 4:3). (R. E. Brown, *The Semitic Background of the Term "Mystery" in the New Testament* (Facet Biblical Series 21); Philadelphia: Fortress, 1968).

¹¹⁷ Thomas 2009, 4. Milinovich 2013, 58–59.

¹¹⁸ Thomas 2009, 7–10.

¹¹⁹ Hengel 2000, 51-53.

¹²⁰ Lim 2000, 59.

sanaa eli lakia, myös jokin näiden kirjoitusten sisältämä tulkinta voi olla se laki, jota jakeessa 1. Kor. 14:34 siteerataan. Koska useimmat tai kaikki¹²² näistä kirjoituksista on kirjoitettu ennen 50 -luvulla kirjoitettua 1. Korinttilaiskirjettä, niihin pohjautuvan jakeiden 1. Kor. 14:(33b/34-35 lainauksen tulisi kuitenkin olla niistä kirjallisesti riippuva, mistä havainnosta ei kuitenkaan ole viitteitä.

4.2.3 Rabbiininen kirjallisuus

Rabbiinisen kirjallisuuden vanhinta osaa kutsutaan nimellä Mishna, joka viittaa lain toistamiseen tai ensimmäisen lain rinnalla olevaan toiseen lakiin¹²³ (hepr. kertaus, toisto, toinen). Juutalaista perimätietoa sisältävä kokoomateos Talmud sisältää hepreaksi kirjoitetun Mishnan lisäksi sitä selittävän myöhemmin kirjoitetun arameankielisen osan, jota kutsutaan nimellä Gemara. Mishna vakiintui kirjalliseen muotoon n. 200 jKr., kun taas Gemaraan kuuluvaa opetusta koottiin 400-500 -luvulle asti. Talmudista on kaksi erilaista versiota, joista Palestiinalainen Talmud (Talmud Jerushalmi) on koottu 400-luvulla ja Babylonian alueella laadittu laajempi Babylonialainen Talmud (Talmud Bavli) 500-luvulla.¹²⁴ Molemmat sisältävät saman Mishna -osion, mutta sen tekstiä tulkitseva myöhemmin kirjoitettu Gemara sisältää erilaista materiaalia Talmudin eri versioissa, Palestiinalaisessa Talmudissa ja Babylonialaisessa Talmudissa.¹²⁵

Juutalaista kansaa hallinnoi ajanlaskun alussa Suuri Neuvosto (Sanhedrin), jonka jäsenistä suuri osa kuului fariseuksiin.¹²⁶ Siihen kuului myös jäseniä papillista perimystä edustaneesta saddukeusten ryhmittymästä, joka ylipapin kautta edusti juutalaista kansaa ja oli siksi roomalaisen hallinnon kanssa läheisesti tekemisissä. Historialliset maininnat saddukeuksista kuitenkin katoavat Jerusalemin toisen temppelin vuonna 70 jKr. tapahtuneen hävityksen myötä,¹²⁷ jonka jälkeen Rooman hallinto piti välimeren rannikolla olevaan Jamniaan

¹²¹ Lim 2000, 72–73.

¹²² Qumranin omat kirjoitukset on kirjoitettu viimeistään ennen yhteisön hajaantumista n.70 jKr.

¹²³ Brown 1997, 82–83. Mishnan kaltainen toinen juutalaisen lain ja perinteen kokoelma on Tosefta (arameaa: lisäys), jonka kirjoitus ajoitetaan yleensä 200-300-luvuille. Kokoelmassa on osin samaa osin eroavaa materiaalia. Joitakin Toseftan perinteitä pidetään Mishnaa varhaisempina.

¹²⁴ Brown 1997, 83. Cohen 1987, 214.

¹²⁵ Talmudiin viitattaessa tarkoitetaan yleensä Babylonialaista Talmudia. Talmudin sivujen asettelussa Mishnan teksti on sivun keskellä ja sitä ympäröi kunkin sivun reunoilla Gemaran teksti, joka sisältää eri aikakausien rabbiin arameankieliset tulkinnat kyseisellä sivulla olevasta Mishnan kohdasta. Mishna ja Gemara -osioissa on molemmissa sekä lakitekstejä, joita kutsutaan lajiityypillisellä nimellä Halakha (hepr.: kulkeminen, kuljettava tie), että kertomuksellista ainesta, josta käytetään nimitystä Aggadah (hepr. kertomus), jotka molemmat sisältävät VT:n tekstejä tulkitsevaa Midrash (hepr. tulkinta) -traditiota. (yutorah.org)

¹²⁶ Surburg 1975, 56. Nimitys "fariseukset" johdetaan heprean sanasta, joka viittaa pyhitykseen pyrkivään hurskaaseen tavallisesta väestöstä erottautuvaan ryhmään.

¹²⁷ Surburg 1975, 57.

(Yavneh) sijoittuneita rabbeja juutalaisten puhemiehinä.¹²⁸ Rabbiinisen liikkeen katsotaan usein olevan ainakin jossain määrin farisealaisen liikkeen jatkumoa.¹²⁹ Temppelin tuhon jälkeen juutalaisten johdossa ja juutalaisen uskonnon opettajina toimineet rabbit toimivat Mishnaan sisältyvän perinteen kokoajina.¹³⁰ Kun vuosien 132-135 jKr. Bar Kohba -kapinan jälkeen juutalaiset karkotettiin Jerusalemistä,¹³¹ rabbiininen keskus siirtyi tiettyjen vaiheiden kautta kauemmaksi Galileaan, jossa hepreankielisen Mishnan tekstit koottiin 100 -luvun lopulla.

Talmudin sisältämää juutalaista perimätietoa kutsutaan myös suulliseksi laiksi. Farisealaisesta taustasta nousseessa rabbiinisessa perinteessä katsotaan, että Mooses vastaanotti Siinailla viiteen Mooseksen kirjaan kirjoitetun lain kanssa samaan aikaan myös suullisen lain.¹³² Rabbit toimivat tämän katkeamattomana välittyneen suullisen lain välittäjinä, mikä käytännössä tarkoittaa kirjoitetun tooran¹³³ ajankohtaista tulkittamista aiempien tulkintojen tai tulkintaperinteen pohjalta.¹³⁴ Koko Mooseksen laki (toora) sisältää siten kirjoitetun lain lisäksi Mooseksen vastaanottaman suullisen lain, joka on välitetty Mooseksen seuraajille ensin Joosuan, sitten profeettojen, kirjanoppineiden, rabbien ja muiden pyhien miesten kautta aina nykypäivään asti. Suullisen lain katsotaan toimivan kirjoitetun lain suoja-aitauksena, joka määrittelee kirjoitettua lakia tiukempia ja yksityiskohtaisempia säädöksiä lain noudattamiselle.¹³⁵ Talmudiin eri vaiheissa kirjatut tulkinnat ovat saaneet myös vaikutteita suullisen perinteen välittäjien ja tallentajien elinajan ja alueen kulttuureista.¹³⁶ Esim. kreikkalainen filosofia vaikutti aleksandrialaisen tulkintatradition kautta juutalaiseen ajatteluun jo Hillel vanhemman aikaan Jerusalemissa ensimmäisen vuosisadan alussa.¹³⁷

¹²⁸ Brown 1997, Table 1., 81. Juutalaisen lain opettaja Yohanan ben Zakkai pakenee Jerusalemistä vuoden 70 jälkeen Jamniaan (Yavneh) ja perustaa sinne rabbiinisen koulun.

¹²⁹ Bowker 1973, 15. Brown 1997, 79.

¹³⁰ Cohen 1987, 214.

¹³¹ Brown 1997, Table 1. Ensimmäinen juutalaissota käytiin vuosina 66-70 jKr, jonka päätteeksi Jerusalemin temppeli tuhouttiin 70 jKr, Toinen juutalaissota, rabbi Akiyan tukema nk. Bar Kohba -kapina, käytiin 132-135 jKr, jonka päätteeksi keisari Hadrianus karkoitti juutalaiset Jerusalemistä.

¹³² Brown 1997, 77. Werman 2006, 181.

¹³³ Toora (hepr. opetus, laki) tarkoittaa Mooseksen kirjoja tai laajemmin koko VT:n kirjoituksia.

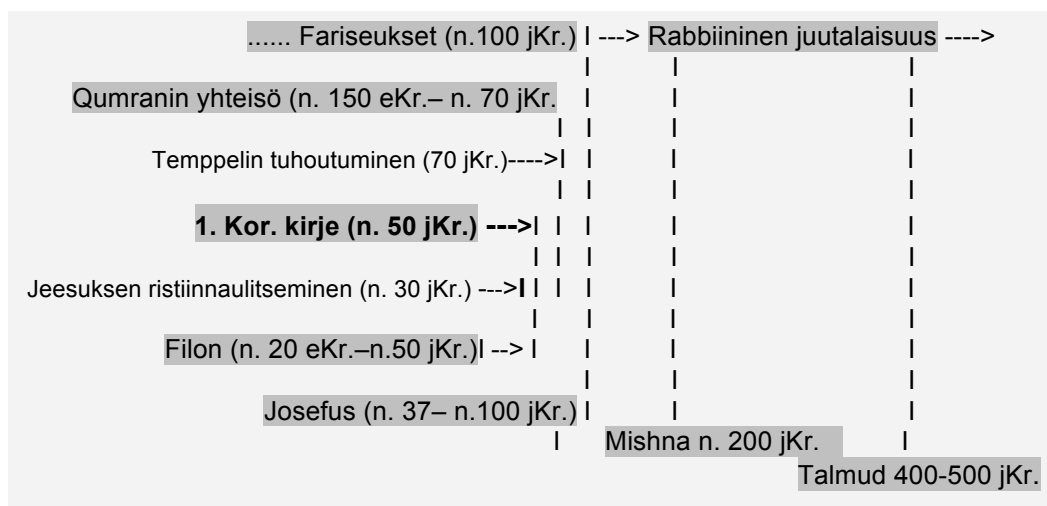
¹³⁴ Werman 2006, 176-181. Rabbiininen perinne on fariseusten ei-papillisen oppineisuuden jatkumoa. Kirjanoppineet olivat ehkä Qumralille siirtynyt pappistaustainen ryhmä saddukeusten jäädessä Jerusalemin temppelin yhteyteen. Vrt. Myös Jeesus myöntää, että fariseukset ja kirjanoppineet istuvat Mooseksen istuimella (Matt. 23:2-3) ja siksi heidän opetustaan tulee seurata, mutta ei heidän tekojaan. Kuten rabbiinisessa perinteessä, jossa lain oikea tulkinta välittyy Mooseksen jälkeen rabbien kautta, katolisessa kirkossa paavit nähdään auktoritatiivisina lain tulkitsijoina Jeesuksen opetuslapsi Pietarista alkavassa katkeamattomassa ketjussa.

¹³⁵ Surburg 1975, 56.

¹³⁶ Cohen 1987, 216.

¹³⁷ Brown 1997, 64. Hillel vanhempi kuului "tannoihin", joiden tulkintoja on talletettu Mishnaan.

Talmudiin, johon myös Mishna sisältyy, kirjatun varhaisen juutalaisten suullisen perinteen ajoitusta voidaan arvioida vertaamalla sen sisällöllisiä ja muodollisia piirteitä muihin varhaisiin juutalaisiin kirjoituksiin (Kuva 2.).¹³⁸ Mishnan sisältämä laintulkintaperinne tunnettiin ainakin osin suullisena traditiona jo ajanlaskun alussa, mikä ilmenee samankaltaisuuksista, joita on mm. Qumranin yhteisön kirjoituksissa sekä evankeliumien viittauksissa fariseusten noudattamiin isien perinnäissääntöihin. Qumranin yhteisön teksteistä on löydetty lakia tulkitsevia kirjoituksia (halakha), jotka liittyvät myöhempien rabbiinisten kirjoitusten aiheisiin. Niissä on myös yhteisön olemassaolon aikaan vaikuttaneen farisealaisen liikkeen kanssa yhtenevää ainesta, joka eroaa myöhemmästä rabbiinista perinteestä.-Tietyistä lakikysymyksistä käytiin siten keskustelua jo viimeistään ajanlaskun alussa.¹³⁹ Myös Filon Aleksandrialaisen (n. 20 eKr. – n. 50 jKr.) ja Flavius Josefuksen (n. 37 – n. 94 jKr.) teoksissa on todisteita rabbiinisen laintulkintatradition varhaisesta olemassaolosta.

Kuva 2. Varhaisten juutalaisten kirjoitusten ja ryhmittymien ajoitus

Toisen temppeliajan juutalaisuudessa Hengen inspiroimaa kirjoitusten tulkintaa pidettiin yleisesti jumalallisen ilmoituksen jatkumisena ja rabbiinisessa juutalaisuudessa kirjoitusten tulkinta nähdään yhä edelleen kirjoitetun ilmoituksen jatkumona. Qumranin yhteisön suhtautumisessa kirjoitusten tulkintaan on yhtenevyyttä rabbiinisen perinteen kanssa siinä, että myös Qumranin yhteisö piti sen omia VT:n lain tulkintoja Jumalan sanana eli lakina, jonka se katsoi saaneensa

¹³⁸ Keskustelu Qumran -tutkija Mika S. Pajusen (TT) kanssa.

¹³⁹ Fitzmyer 2000, 9. Farisealainen materiaali pystytään erottamaan rabbiinisesta UT:n perusteella.

Jumalan ilmoituksena.¹⁴⁰ Toisaalta vastaavankaltaista käytäntöä oli muuallakin antiikin maailmassa. Roomassa tasavallan ajoista alkaen jo ajanlaskua edeltävinä vuosisatoina oikeusoppineiden tehtäviin kuului lain opettamisen ja lainkäytön ohjeiden kirjoittamisen lisäksi lain tulkintojen kautta myös lain kehittäminen.¹⁴¹

5. VT:n alkukertomusten tulkinta lakina

5.1. Luomiskertomuksen tulkinta

5.1.1. Luomisjärjestys: kronologia vai laki hierarkiasta?

Raamatun alkukertomuksissa kuvattu luomisen kronologia on perinteisesti kirkon tulkintahistoriassa esitetty hierarkian asettavana luomisjärjestyksenä. Kristittyjen teologien teoksissa varhaisista kirkkoisista tähän päivään asti on naisen olemuksellista alamaisuutta perusteltu sillä, että mies on luotu ensin ja nainen sen jälkeen miehestä tai miehen kylkiluusta. Luomiskertomuksessa ei kuitenkaan ole mainintaa naisen alamaisuudesta tai miehen hallintavallasta naiseen nähden. Siten myöskään jakeen 1. Kor. 14:34 laki naisen alamaisuudesta ei ole kirjallisesti riippuvainen luomiskertomuksen tekstistä. Luomiskertomus etenee elottomien taivaankappaleiden luomisesta kasveihin ja sitten eläinten ja lopulta ihmisen luomiseen (1. Moos 1:1-27). Sitten Jumala käskee kuvakseen (בְּצִלְמוֹ) luotua miestä ja naista hallitsemaan (רָצָה) muuta luomakuntaa (1. Moos 1:27-28). Luomisketju huipentuu siihen, että Jumala tekee naisen ensimmäisen ihmisen eli Aadamin kylkiluusta (צֵלָע)¹⁴², minkä jälkeen Aadamia kutsutaan mieheksi (1. Moos. 2:21-23). Jos luomisketjun ajallisesta järjestyksestä elottomista elollisiin tehdään johtopäätös siitä, kenelle kuuluu suurin arvo tai valta, niin päätelmä ei osu mieheen vaan viimeisenä luotuun naiseen. Luomiskertomus viittaa kuitenkin olemuksellisen hierarkian sijaan kuitenkin olemukselliseen samanarvoisuuteen, koska nainen luodaan samasta materiaalista kuin mies ("luu minun luustani ja liha minun lihastani"; 1. Moos. 2:23). Jos sen sijaan teksti kertoisi miehen ja naisen samanaikaisesta luomisesta, lähdemateriaalin ja siitä seuraavan olemuksen samankaltaisuudesta ei olisi varmuutta. Jakeiden 1. Moos. 2:18 ja 1. Moos. 2:22 sanojen apu ja kylkiluu pohjalta on kuitenkin tehty heprean sanatason merkityksiä

¹⁴⁰ Lim 2000, 73.

¹⁴¹ Sealey 1990, 96-97. Vrt. Rabbit opettavat ja tulkitsevat VT:n lakia, joka edelleen kehittää lakia.

¹⁴² Jakeissa 1. Moos. 1:27 mies ja nainen luodaan Jumalan kuviksi (בְּצִלְמוֹ; kuva, kuvat), mihin voi liittyä sanaleikki jakeiden 2. Moos. 2:21-22 kanssa, joissa esiintyvä sana צֵלָע voi tarkoittaa sekä kylkiluuta että kylkiluuparia. Jumala ottaa Aadamin peilikuvamaisesta kylkiluuparista yhden kylkiluun, josta hän luo naisen. Jakeen 1. Moos. 2:23 kohta "luu minun luustani, liha minun lihastani" viittaa samaan materiaaliin ja jae 1. Moos. 2:20 vastaavalaiseen apuun (עֵצֶר כְּנַגְדּוֹ).

yhdistelemällä hierarkiaa ja arvoasemaa korostava tulkinta, jonka mukaan nainen on miehelle vähäarvoinen kylkiluu, mutta mies naiselle arvokkainta ruumiin osaa edustava pää (שׂרֵף; pää, ensimmäinen, alku, lähde, hallitsija).

Myös jaetta 1. Kor. 11:3 (Jumala on Kristuksen pää, Kristus miehen pää ja mies vaimon pää)¹⁴³ on kreikan sanan κεφαλή (fyysinen ruumiin pää, alku, lähde) pohjalta tulkittu luomiskertomukseen viittaavassa jakeiden 1. Kor. 11:3-16 tekstiyhteydessä hierarkian asettavana järjestyksenä olemuksen lähteen sijaan. Tähän sisältyy silloin ymmärrys siitä, että olemus degeneroituu järjestyksessä Jumala, Kristus, mies, nainen.¹⁴⁴ Lisäksi myös jakeen 1. Kor. 11:8 -9 on katsottu perustelevan naisen alamaisuutta miehelle naisen luomisella miehestä ja miestä varten.¹⁴⁵ Jakeisiin 1. Kor. 11:11-12 sisältyvä vastavuoroisuus kuitenkin torjuu mahdollisuuden luomiskertomuksen hierarkkiselle tulkinnalle. Niissä painotetaan, että Herrassa ei ole miestä ilman naista eikä naista ilman miestä. Vaikka ensin luotiin mies ja sen jälkeen nainen miehestä, mies on kuitenkin syntyisin naisesta ja kaikki on saanut alkunsa Jumalasta. Alamaisuutta perustelu myös naisen tulkitsemisena miehelle luotuna apulaisena jakeen 1. Kor. 11:9 pohjalta.¹⁴⁶ Jakeen 1. Moos. 2:18¹⁴⁷ mukaan kuitenkin Jumala luo Adamille häntä vastaavan avun (עֵזֶר כְּנֻגָדוֹ). Sanaa apu (עֵזֶר) käytetään myös Jumalasta (kts. luku 5.2.2), mikä ei sisällä käsitystä alamaisuudesta. Oikeampi jakeen 1. Kor. 11:9 käännös olisikin "eikä miestä luotu naisen kautta (διὰ) vaan nainen miehen kautta (διὰ)" (vrt. "eikä miestä luotu vaimoa varten (διὰ), vaan vaimo miestä varten (διὰ)") [KR33/38].

Taustavaikuttajana luomisen kronologian tulkitsemisessa hierarkian asettavaksi luomisjärjestykseksi on antiikin filosofiassa keskeisenä periaattina pidetty ajatus kosmoksen järjestyksestä hyvän elämän ja yhteiskunnan järjestäytymisen mallina. Luonnossa ja tähtitaivaalla havaitut lainalaisuudet muodostivat antiikin kreikkalaisroomalaisessa yhteiskunnassa esikuvan

¹⁴³ 1. Kor. 11:3 Teidän tulee kuitenkin tietää, että jokaisen miehen pää on Kristus, naisen pää on mies ja Kristuksen pää on Jumala. [KR92]

¹⁴⁴ Christensen & Göransson 1975, 114. Origeneksen (n. 185-252 jKr.) mukaaan vain Isää voidaan kutsua Jumalaksi, joka on kaiken yläpuolella. Poika on Jumalalle alamainen, ja Pyhä Henki Isälle ja Pojalle. Novatianuksen (De Trinitate; 250 jKr.) mukaan on vain yksi Jumala, Isä. Poika on Isän alamainen, mutta heidän välillään vallitsee olemuksellinen yhteys (communio substantiae). Vrt.

¹⁴⁵ Christensen & Göransson, 1975, 205–206. Mm. Jean Calvin (1509–1564) perustelee luomisella vaatimusta naisen alamaisuudesta miehelle (Genesis -kommentaari). Naisen alempiarvoisuus mieheen nähden johtuu siitä, että nainen on lähtöisin miehestä ja luotu miestä varten. Siksi naisen tulee olla miehille alamainen.

¹⁴⁶ Malina 2001, 153.

¹⁴⁷ 1. Moos. 2:18 Herra Jumala sanoi: "Ei ole hyvä ihmisen olla yksinään. Minä teen hänelle kumppanin, joka sopii hänen avukseen (עֵזֶר כְּנֻגָדוֹ). [KR33/38]

inhimillisen elämän järjestämiselle.¹⁴⁸ Kirkon historiassa käsitys luomisen kronologiaan perustuvasta valta- ja arvohierarkiasta esiintyy ensimmäisenä kirkkoisä Augustinuksella (354-430). Siinä luomiskertomusta tarkastellaan hellenistisen ymmärryksen kautta, jossa avaruuden tähtien kiertoratojen mallittama järjestys antaa perustavanlaatuisen ohjeen kaikelle olemassaololle.¹⁴⁹ Taivaankappaleilla on tietty spatiaalinen paikkansa ja ratansa, mikä vertautuu ihmisten paikkaan yhteiskunnassa ja symboloi hierarkian mukaista asemaa, arvoa ja valtaa. Keskipisteenä on arvokkain ja ensimmäinen, joka on lähteenä myöhemmin syntyneille. Vastaavasti luomisessa lähteenä oleva ensimmäinen katsotaan arvokkaimmaksi. Kullakin ihmisellä on oma deterministisen hierarkian mukainen ennaltamäärätty muuttumaton synnynnäinen asema ja toiminta-alue perheessä (oikos; perhe, huonekunta, talous), joka edustaa mikrokosmosta (isä/herra ja muut talouden jäsenet), sekä kaupungissa/valtiossa (polis), joka edustaa makrokosmosta (hallitsija/hallintoelin ja alamaiset).¹⁵⁰

Luomisen aikajärjestystä painottava hierarkkinen tulkinta saattaa pohjautua myös jakeissa 1. Tim. 2:12-13 olevaan painotukseen ajallisesta ensimmäisyydestä "... en salli, että vaimo opetta, enkä että hän vallitsee miestänsä ... sillä Aadam luotiin ensin (πρῶτος), sitten Eeva" [KR33/38]. Jakeen 1. Tim. 2:13 kertaama luomisen aikajärjestys on voinut kääntyä hallintavaltaa ja arvohierarkiaa määrittäväksi heprean sanan שָׂרָא (pää, alku, lähde, hallitsija) merkitysten pohjalta. Siitä johdetaan myös sana ensimmäinen ja sana alussa, jolla luomiskertomus alkaa. Ensimmäisenä luodulle miehelle on voitu antaa myös sanan שָׂרָא merkitys hallinnasta ja arvollisesta ylemmyydestä, mikä merkitys ei sisälly kreikan sanaan κεφαλὴ¹⁵¹, joka tarkoittaa alkua, lähdettä ja fyysistä päätä. Kreikan sanalla ἀρχή (alku, hallintavalta)¹⁵² on sen sijaan myös arvoa määrittäviä johdannaisia ἄρχων ja ἀρχηγὸν (ruhtinas, hallitsija, hallitusmies, johtaja). Näitä käytetään mm. jakeissa: Apt. 5:31 "Jumala on korottanut hänen oikealle puolelleen ruhtinaaksi (ἀρχηγὸν)", Joh. 7:48 "Onko yksikään hallitusmies (ἄρχων) uskonut häneen? Tai yksikään fariseus?" ja Joh 12:31 "... nyt tämän maailman ruhtinas (ἄρχων) syöstään vallasta.").

¹⁴⁸ Brown 1997, 605–606. Avaruuden elementit vertautuvat kosmisiin hallitsijoihin.

¹⁴⁹ Christensen & Göransson, 1975, 205–206. Augustinus perustelee luomisen kronologiaan perustuvaa hierarkiaa sillä, että tieto Jumalasta sisältää tiedon maailmasta ja ihmisestä, ja tieto maailmasta päättyy tietoon Jumalasta. Maailmankaikkeus on luotu järjestäytyneeksi hierarkiaksi, jonka rakenne osoittaa Jumalaan kaikkien olioiden päämääränä.

¹⁵⁰ Martin 1999, xx.

¹⁵¹ κεφαλὴ; fyysinen pää, alku.

¹⁵² ἀρχή; alku, hallintavalta.

Naisten alamaisuutta vaativalla tekstikohdalla 1. Kor. 14:34-35 on sen tulkintahistoriassa nähty yhtäläisyyttä jakeissa 1. Tim. 2:11-12 olevan naiselle asetetun miehen hallitsemiskiellon kanssa. Jakeessa 1. Tim. 2:13 kerrotaan luomiskertomuksen jakeen 1. Moos. 2:22 mukaisesti, että ensin luotiin Aadam ja sitten Eeva, minkä on katsottu perustelevan miehen hallintavaltaa suhteessa naiseen. Luomisen aikajärjestys tulkitaan siinä hierarkkisen järjestyksen asettavaksi Jumalan laiksi,¹⁵³ jossa ensin luotu mies on ylempiarvoisempi kuin miehen jälkeen luotu nainen. Siksi miehen tulee hallita alempiarvoista naista ja naisen roolina on alistua. Vastaavalla tavalla on tulkittu myös toista tekstikohtaa 1. Kor. 11:3-16, jossa miehen ja naisen luomisjärjestys kerrataan jakeissa 8-9. Tässä tulkinnassa katsotaan, että mies naisen pää (κεφαλή) on naisen hallitsija ja sen osoituksena naisen on peitettävä päänsä vallanalaisuuden merkinä (1. Kor. 11:10). Koska sana κεφαλή tarkoittaa fyysisen pään lisäksi lähdettä tai alkua ja koska naisella on oma fyysinen päänsä ja miehellä omansa, todennäköisempää kuitenkin on, että jakeissa 1. Kor. 11:8-9 opetetaan, että nainen on alkuisin miehestä. Luomisen järjestykseen vetoaminen ei kohdissa 1. Tim. 2:13 ja 1. Kor. 11:3, 8-9 siten tarkoita miehen ja naisen suhteessa olevaa hierarkiaa, vaan todennäköisesti niissä torjutaan antiikin maailmassa tunnettua Raamatun alkukertomusten vastaista opetusta maailman luomisesta naisen kautta.¹⁵⁴

Jakeen 1. Kor. 14:34 lain vaatimus naisen alamaisuudesta on perinteisesti liitetty syntiinlankeemuksen jälkeiseen Jumalan sanaan siitä, että mies hallitsee naista (1. Moos. 3:16). Jos jakeiden 1. Kor. 14:34-35 myöhempi interpolaatio on tehty jakeiden 1. Tim. 2:11-12 pohjalta, tämä laki on silloin myös jakeiden 1. Tim. 2:11-12 taustalla. Seuraavat jakeet 1. Tim. 2:13-14 näyttävät kuitenkin perustelevan edellä annettua kieltoa naiselle miehen hallitsemisesta ja opettajana toimimisesta luomisen järjestyksellä (1. Moos. 2:22) sekä naisen tulemisella petetyksi syntiinlankeemuksessa (1. Moos. 3:14). Jos jakeiden 1. Kor. 14: 34-35 interpolaatio perustuu jakeisiin 1. Tim. 2:11-12, silloin jakeen 34 laki naisen alamaisuudesta tarkoittaa luomisjärjestystä. Jakeissa 1. Kor. 14: 34-35 naisten alamaisuutta perustellaan kuitenkin käyttämällä esittelyformelia "niinkuin lakikin sanoo", joka Paavalilla indikoi VT:n kirjoitusten siteeraamista, mutta jakeissa 34-35 ei kuitenkaan siteerata luomisen järjestystä. Jakeet 1. Tim. 2:11-12 sen sijaan eivät sisällä esittelyformelia. Niitä seuraavien jakeiden 1. Tim. 2:13-14 perusteella

¹⁵³ Pabst 2012, 118.

on kuitenkin esitetty, että myös jakeen 1. Kor. 14:34 naisten alamaisuutta vaativa laki viittaa luomiskertomuksen tulkintaan pohjautuvaan hierarkiaa asettavaan luomisen järjestykseen. Jakeen 1. Kor. 14:34 yhteyttä luomisjärjestykseen on haettu kiertoteitse jakehtien 1. Kor. 14:34-35 ja 1. Tim. 2:11-12 välillä havaitusta alamaisuusvaatimuksen ja hallitsemiskiellon temaattisesta ja terminologisesta yhteneväisyydestä. Jakeen 1. Tim. 2:11 sana ἀὐθεντεῖν, joka esiintyy UT:n kirjoituksissa vain kerran (nk. hapax legomenon), on käännetty merkityksessä "hallita", mutta tämän jakeiden 1. Tim. 2:11-12 sanoman ymmärtämisen kannalta avainroolissa olevan sanan merkityssisältö on tutkimuksessa kuitenkin edelleen epäselvä. Mahdollisesti sanan merkitykseen liittyy laajempi traditiotausta, josta tekstiyhteys antaa viitteitä, mutta sen tutkiminen ei sisälly tämän työn rajaukseen.

Jakeiden 1. Tim. 2:11-12 perusteluissa ei vedota lakiin kuten jakeessa 1. Kor. 14:34, vaan seuraavissa jakeissa 1. Tim. 2:13-14 kerrataan luomis- ja syntiinlankeemuskertomusten kohtia, jonka perusteella myös jakeeseen 1. Kor. 14:34 on sovellettu tulkintaa luomisjärjestyksestä miehen hallintaa ja naisen alamaisuutta vaativana lakina. Koska jakeen 1. Tim. 2:12 mukaan nainen ei saa opettaa eikä hallita miestä, tämä voisi viitata syntiinlankeemuskertomuksen kohtaan 1. Moos. 3:16, jossa kerrotaan, että mies on hallitseva naista. Myös jakeen 1. Kor. 14:34 naisen alamaisuutta vaativan lain on perinteisesti katsottu viittaavan jakeeseen 1. Moos. 3:16, joka on myös Kirkkoraamatun vuoden 1992 (KR92) käännöksen antama viite jakeelle 34. Jakeen 35 kohdalla KR92 -käännös antaa sen sijaan viitteeksi jakeet 1. Tim. 2:11-12. Jakeet 1. Tim. 2:11-12 on voitu yhdistää luomisjärjestykseen perustuvaan naisten alamaisuutta vaativaan lakiin miehen ja naisen luomisen järjestyksen kertaavan jakeen 1. Tim. 2:13 perusteella. On kuitenkin myös mahdollista, että tekstiin sisältyvän alluusion sijaan vasta myöhemmässä reseptiossa jakeiden 1. Tim. 2:11-12 sisällössä on havaittu alluusio luomiskertomukseen liitettyyn alamaisuutta vaativaan lakiin. Eevan petetyksi tulemisesta kertovan jakeen 1. Tim. 2:14 pohjalta tämä laki on voitu yhdistää myös syntiinlankeemuskertomukseen ja siitä johdettuun jakeen 1. Kor. 14:34 naisten alamaisuutta vaativaan lakiin.

Jakeissa (33b/34-35 on traditiokriittisiä merkkejä riippuvuudesta niin antiikin kreikkalaisesta kirjallisuudesta, joka heijastelee jakeiden kirjoittamisen aikaista antiikin kulttuuria, kuin Raamatun kaanonin ulkopuolisista varhaisista

¹⁵⁴ Harrison 1922, 283-285. Antiikin Kreikassa ja muinaisessa Mesopotamiassa maailman synty selitettiin myytillä, jossa äiti -maa on lähde äiti -maasta ja äiti -maan kautta alkavalle elämälle.

juutalaisista teksteistä (VT:n apokryfit ja Qumranin yhteisön omat kirjoitukset) ja varhaista juutalaista suullista perinnettä tallentaneesta rabbiinisesta kirjallisuudesta. Jakeen 1. Kor. 14:35 kuvauksella naisen äänestä häpeällisenä on terminologinen riippuvuus 1. Korinttilaiskirjeen aiemman luvun 11 pään peittämistä koskevan keskustelun (1. Kor. 11:3-16) kanssa. Vaikka siinä sallitaan naisten rukoileminen ja profetoiminen seurakunnassa, se on kuitenkin häpeällistä, ellei nainen peitä päätään (1. Kor. 11:5). Sitten toistetaan luomiskertomuksesta miehen ja naisen luomisen järjestys (1. Kor. 11:8-9), mistä on johdettu yhteys jakeen 1. Kor. 14:34 alamaisuusvaatimukseen luomisjärjestyksen perusteella. Perinteisesti Raamatun alkukertomuksissa esitettyä luomisen järjestystä on tulkittu siten, että se asettaa vaatimuksen naisen alamaisuudesta ensin luodulle miehelle, joka jakeen 1. Kor. 11:3 mukaan on naisen pää.

Kristillisen tradition välittämässä tulkinnassa VT:n luomiskertomukseen on sisällytetty käsitys miehen hallinnasta ja naisen alamaisuudesta. Tulkinta on johdettu sekä luomisen kronologian pohjalta naisen toissijaisesta luomisesta miehen kautta että naisen luomisesta miehelle avuksi. Tämä luomiskertomuksen tulkintatraditio yhdistää myös jakeiden 1. Kor. 14:34-35, 1. Tim. 2:11-14 ja 1. Kor. 11:3-16 pohjalta tehtyjä naisen alamaisuutta koskevia tulkintoja. Todennäköisesti tekstikohdissa 1. Kor. 3-16 ja 1. Tim. 11-14 ei kuitenkaan painoteta luomisen järjestystä hierarkian asettajana miehen ja naisen suhteeseen, vaan niissä torjutaan VT:n kirjoitusten vastaista opetusta luomisesta, joka yhdistyy myös toisen jumaluuden palvontaan.¹⁵⁵

5.1.2. Antiikin kreikkalaisen filosofian vaikutus

Antiikin filosofinen kirjallisuus heijastelee aikansa yhteiskunnallista ajattelua, mutta toisaalta myös vaikutti aikansa yhteiskunnallisen ajattelun kehittymiseen. Antiikin Kreikassa vallinneen yleisen käsityksen mukaan kosmoksen planeettojen kiertoratojen pysyvä järjestys kertoi hierarkian luonnollisuudesta ja välttämättömyydestä järjestäytyneessä yhteiskunnassa. Hyvin järjestäytyneen yhteiskunnan hierarkian mallina on kosmoksen järjestys, jossa planeetat kiertävät toisiaan määrätyllä omalla pysyvällä radallaan. Kosmos (κόσμος; maailma, avaruus, järjestys) edustaa kaitselmusta, joka on määrännyt ennalta ihmisen kohtalon samalla tavoin kuten avaruuden planeettojen (tähtien, valojen) liikeradat

¹⁵⁵ Esim. lähelle UT:n kirjoituksia ajoitettu gnostilainen teksti "Johanneksen salainen kirja" (100 - luku jKr.) kertoo, että Eeva luotiin ennen Aadamia (vrt. 1. Tim. 2:13) ja että Jeesus opetti Johannekselle salaisuuksia siitä, mikä on kätkeyty hiljaisuudessa (vrt. 1. Tim. 2:11).

ovat ennaltamäärättyjä.¹⁵⁶ Myös Aristoteles (384-322 eKr.) katsoi, että ihmisen elämäntarkoitus on palvella omalla paikallaan kaupungin tai yhteiskunnan hyvää kaitselmuksen asettamalla synnynnäisellä paikallaan ja asemassaan. Ihmisen paikka on määrätty syntymässä pysyväksi, eikä sitä pidä pyrkiä muuttamaan, vaan ihmisen tulee omalla paikallaan palvelemalla täyttää tehtävänsä perheessä (mikrokosmoksessa) ja yhteiskunnassa (makrokosmoksessa) ja siten edistää kosmoksen kehittymistä kohti suurempaa hyvää.¹⁵⁷ Kaupunkien hyvinvointia edistäviä sovinnaisia tapoja pidettiin yhtenevinä luonnonlakien kanssa, kun taas epäluonnolliset tai epänormaalit tavat johtavat ongelmiin.¹⁵⁸ Kosmoksen järjestyksen noudattaminen tuottaa harmoniaa ja sopua, mutta sen mukaisten soveliaiden tapojen rikkomisella on huonoja seurauksia.¹⁵⁹ Luonnolliseen lakiin¹⁶⁰ kuuluu, että isännät hallitsevat orjiaan, aviomiehet vaimojaan ja isät lapsiaan.¹⁶¹ Naiset ovat lasten ja muiden vähempiälyisten tavoin kyvyttömämpiä ja siksi miesten tuli hallita heitä.¹⁶² Myös antiikin kreikkalaisiin myytteihin viitattiin yleisesti niin viihteellisessä kuin opetuksellisessa merkityksessä, sillä niiden kertomukset olivat kaikkien tuntemia. Antiikin kirjallisuudesta löytyy esim. komedia, jossa Ateenan naiset ottavat vallan kaupungin kokouksessa (ἐκκλησία; kansankokous, seurakunta), mistä seuraa kaaos ja epäjärjestystä ja muita huonoja asioita. Miehet joutuvat väkivalloin ottamaan vallan takaisin itselleen ja palauttamaan järjestyksen. Kertomuksen opetus on se, että yhteiskunnan järjestys säilyy, kun miehet hallitsevat ja naiset ovat heille alamaisia.¹⁶³

Kosmoksen järjestyksen noudattamisen sijaan Raamatun kirjoituksissa annetaan kuitenkin malliksi inhimillisen elämän järjestämiselle Jumalan

¹⁵⁶ Martin 1999, x. Oikeanlainen järjestys perustuu avaruuden planeettojen esikuvan mukaiseen hierarkiaan, jonka mukaisesti yhteiskunta (makrokosmos) ja siihen kuuluvat perheet (mikrokosmos) järjestyvät harmoniaa ja rauhaa tuottavasti yhteiskunnan parhaaksi.

¹⁵⁷ Martin 1999, x.

¹⁵⁸ Balch 1981, 24-25. Platon, Lait 627A.

¹⁵⁹ Meeks 1986, 47-48,

¹⁶⁰ Brown 1997, 85, 90. Stoalaiset demytologisoivat myyttiset jumaluudet liittämällä Zeuksen logokseen tai järkeen, joka läpäisee kosmoksen. Kyynikkojen koulutuksen saanut Cypriot Zeno (333–264 eKr.) luennoi Ateenan pylväikössä (stoa) tästä kosmosta energisoivasta maailman sielusta, joka on logos tai jumalallinen järki eli luonnollinen laki, joka ohjaa kaikkia asioita ja jonka mukaan elämällä ihmiset voivat säilyttää rauhan. Myös mytologiset jumalat symboloivat tätä luonnollisen lain mukaista hallintaa. Stoalaiseen determinismiin kuuluu käsitys ennaltamäärätystä astrologisesta tapahtumien kulusta, joka päättyy puhdistukseen ennen uuden aikakauden alkua.

¹⁶¹ Balch 1981, 33-35, 44-45, 51. Aristoteles (Politiikka: 1253a37, 1253b6-8 (vrt. 1269b40, 1313b32).) esittää kolmesta parista (isäntä-orja, aviomies-vaimo, isä-lapset) koostuvan yhteiskunnan hallintorakenteen, jota mm. ensimmäisen vuosisadan alussa elänyt Roomalainen valtiomies ja stoalainen filosofi Seneca nuorempi lainaa.

¹⁶² Balch 1981, 35. Aristoteles, Politiikka 1260a9-14. Sealey 1990, 151-152.

¹⁶³ Barrett 1971, 331. Tämä Aristofaneksen komedia Ecclesiazusae on kirjoitettu n. 390 eKr.

ilmoittaman lain mukaan toimiminen.¹⁶⁴ Kun kreikkalaisessa ajattelussa kosmoksen järjestyksen rikkominen on paheksuttavaa, juutalaisessa ajattelussa sitä on Jumalan lain mukaisen järjestyksen rikkominen. Kreikkalainen ajattelumalli siirtyi kuitenkin myös hellenistisen ajan juutalaiseen ajatteluun. Tämä näkyy esim. Jerusalemin temppelipalveluksen merkityksen ymmärtämisellä kosmoksen järjestystä ylläpitävänä toimintana, joka edistää yhteiskunnan hyvinvointia ja harmonista elämää. Vastaavasti VT:n luomiskertomuksen luomisjärjestyksen on tulkittu heijastelevan kosmoksen järjestystä, jossa jokaisella on synnynnäinen oma paikkansa. Luomisessa Jumala luo kaaoksesta järjestystä antamalla sille muodon ja asettamalla käskyillään rajoja. Rajojen rikkominen on uhka hyvän eli järjestyksen ja harmonian menettämiselle, jolloin vaarana on kaaoksen palaaminen. Myös naisen alamaisuusvaatimuksen on katsottu liittyvän Tooran yleiseen ajatukseen järjestyksestä ja rajojen asettamisesta.¹⁶⁵

5.1.3. Qumranin tulkinta ja rabbiininen tulkintaperinne

Varhaisen juutalaisen tulkintaperinteen käsityksiä värittää ymmärrys naisesta olemuksellisesti vähempiarvoisempana, minkä osoitus on löydetty etenkin luomiskertomuksesta. Naisen olemuksellinen alempiarvoisuus mieheen nähden johdetaan sekä Qumranin kirjoituksissa että rabbiinisissa kirjoituksissa naisen toissijaisesta luomisesta miehestä. Käsitys luomiseen perustuvasta naisen olemuksellisesta huonommuudesta johtuvasta alamaisuudesta löytyy myös Filonin ja Josefuksen teoksista.¹⁶⁶ Kiinnostava yksityiskohta Josefuksella on se, että hän liittää esittelylauseen "laki sanoo" käsitykseen naisen alempiarvoisuudesta, josta alamaisuusvaatimus seuraa.¹⁶⁷ Koska rabbiinisessa perinteessä myös suullinen laki katsotaan Moosekselta saaduksi laiksi, siihen on keskusteluissa ja muissa kirjoituksissa voitu viitata jakeen 1. Kor. 14:34 esittelylauseen "niinkuin lakikin sanoo" kaltaisella muotoilulla jo ennen sen tallentamista Mishnaan kirjallisena.

Qumranin yhteisön omissa kirjoituksissa naisen alamaisuus miehelle johdetaan siitä, että nainen on luotu miehestä eli miehen kehosta ja miestä varten miehelle avuksi (1. Moos. 2:18).¹⁶⁸ Nainen on siksi miehen omaa, miehelle tai mieheen kuuluva ja osa miehen kehoa eli yhtä lihaa.¹⁶⁹ Käsitys on yhtenevä niin

¹⁶⁴ Olipa Jumala Jahve tai Kosmos liittosopimukseen kuuluu oikeaa järjestystä ylläpitävä laki.

¹⁶⁵ Thiselton 2000, 1153.

¹⁶⁶ Balch 1981, 53-54.

¹⁶⁷ Josefus, Apionia vastaan (Against Apion) 2:25. Josefuksen mukaan laki sanoo, että nainen on kaikissa asioissa alempiarvoisempi kuin mies ja siksi hänen on oltava alainen.

¹⁶⁸ Orpana 2016, 74, 88. 4Q Instruction; 4Q416 II 4.

¹⁶⁹ Goff 2013, 130.

2. ja 5. Mooseksen kirjaan kirjatun dekalogin omaisuuslistauksen kuin antiikin aikaisessa maailmassa vallinneen käytännön kanssa, jossa vaimo ja palvelijat tai orjat kuuluivat miehen hallinnoimaan omaisuuteen.¹⁷⁰ Toisaalta Qumranin yhteisön kirjoituksissa kuitenkin sana apu liitetään tyypillisesti Jumalaan.

Qumranin yhteisön ymmärrys maailmasta on deterministinen, mihin kuuluu kiinteä luomakunnan järjestys ja ennalta määrätty historiankulku. Erityisenä kiinnostuksen kohteena ovat säännölliset lainmukaista järjestystä kuvaavat tähtien liikkeet ja tarkka aurinkokalenteri, joka sisältää vuosittain muuttumattomat ajankohdat sapateille ja muille juhlille, sekä tähtien havainnointiin perustuvat ennustukset ja yksilölliset horoskoopit, jotka perustuvat myös fyysisiin ominaisuuksiin.¹⁷¹ Vaikka Qumranin yhteisön kirjoitusten tulkinnoissa esiintyy käsitys kosmoksen laista, joka hallitsee (לִשְׁמֵר) kaikkia asioita,¹⁷² yhteisön kirjoituksissa ei kuitenkaan tunneta luomisen aikajärjestyksellä tai ensimmäisyydellä perusteltua naisen alamaisuutta. Qumranin tulkinnassa luomisen aikajärjestyksen sijaan luomisen substanssin (materian) toissijaisuus on naisen alamaisuuden perusteena. Tähän pohjautuva tulkinta avaruuden tähtien kiertoratoihin vertautuvasta luomisjärjestyksestä¹⁷³ hierarkian perustana saattoi kuitenkin olla Qumranin yhteisössäkin oraalla, koska taivaankappaleiden osoittama järjestys ja laki on keskeisellä sijalla yhteisön ajattelussa

Myös rabbiinisessa perinteessä naisen alamaisuutta ja olemuksellista alempiarvoisuutta perustellaan naisen toissijaisella luomisella miehestä.¹⁷⁴ Talmudin tekstit yhtyvät myös antiikin kreikkalaisroomalaisen yhteiskunnan käsitykseen naisten, lasten ja orjien ja muiden vähempiälyisten alamaisestä asemasta.¹⁷⁵ Sama käsitys löytyy vielä uuden ajan alussa mm. Martin Lutherin ja Jean Calvinin teoksista.¹⁷⁶

¹⁷⁰ Veijola 1988, 179.

¹⁷¹ Hengel 2000, 54.

¹⁷² Orpana 2016, 125–126. 1QS III 15-19.

¹⁷³ Hengel 2000, 54.

¹⁷⁴ Talmud Bavli (Ketubbot 8a, Eruvin 100b. Shabbat 62a, jne.) ja Genesis Rabbah 17:8, 18:2..

¹⁷⁵ Mishna Berakhot 7:1-2 Alamaisuussuhteiden luokittelu: vaimot aviomiehille, lapset isille, orjat isännille. Käsitystä puolletaan myös Lutherin teoksessa Kirkolliskokouksista. Tätä antiikin nk. huoneentaulua lainataan myös kohdissa Ef. 5-6 ja Col. 3:18-23. Niissä ei kuitenkaan vaadita naisilta alamaisuutta aviomiehelle, vaan puolisoita kehoitetaan liittymään (ὑποτάσσω) toisiinsa.

¹⁷⁶ Esim. teoksessa Kirkolliskokouksista Martti Luther rinnastaa naiset opettamaan kyvyttömiin lapsiin ja muihin vähempi älyisiin. Samoin Jean Calvin Genesis -kommentaarissaan katsoo naisten alamaisuusvaatimuksen johtuvan olemuksellisesta vähempiarvoisuudesta.

5.2. Syntiinlankeemuskertomuksen tulkinta

5.2.1. Syntiinlankeemuksen seuraus on laki?

Myös syntiinlankeemuskertomuksen kohta 1. Moos. 3:16 on innoittanut naisten alamaisuutta edellyttävien oppien syntyä kristinuskon historiassa varhaisista kirkkoisista reformaattoreihin. Jos vaatimus naisen alamaisuudesta miehelle on tullut jo luomisen kronologian kautta, se ei voi olla enää syntiinlankeemuksen seurausta. Joissakin tulkinnoissa katsotaan kuitenkin, että Jumala tiesi luomansa Eevan heikkouden jo luomisessa ja syntiinlankeemus aiheutui siitä, että Eeva anasti Aadamilta hallintavallan (1. Moos. 3:6, 17). Syntiinlankeemuksen jälkeen Jumala vain toisti jakeessa 1. Moos. 3:16 jo luomisessa määräämänsä lain naisen alamaisuudesta miehelle, jota nainen rikkoi asettuessaan miehen yläpuolelle ja viettelemällä sai miehen syömään kielletyn hedelmän. Tästä oli huonoja seurauksia, mikä osoitti oikeaksi Jumalan luomisjärjestyksen mukaisen valtahierarkian, jossa mies hallitsee naista. Ensin luodulla Aadamilla on hallintavalta ja siitä johtuen hänelle annettiin käsky (Jumalan sana) "älä syö tästä puusta". Eeva sai kuitenkin viekkauksella vieteltyä hallintavallan Aadamilta, minkä seurauksena syntiinlankeemuksen seuraukset tulivat maailmaan. Eevan hallinnan seurauksena koko maailma on synnin vallassa. Luomiskertomuksen mukaan kuitenkin sekä nainen että mies luodaan Jumalan kuvaksi (1. Moos. 1:27) ja Jumala antaa sekä miehelle että naiselle käskyn hallita (hepr. רָצָה) luomakuntaa (1. Moos. 1:28), mutta ei toisiaan. Käsky hallita annettiin Aadamille ja Eevalle yhdessä, eikä tekstissä ole viitteitä Aadamin hallintavallasta suhteessa Eevaan.

Toisessa tulkintaperinteen muodossa vasta naisen tultua petetyksi Jumala alistasi naisen miehen valtaan ja antoi miehelle käskyn hallita naista. Myös kirkon reformaattori Martti Luther (1483-1546) katsoo, että Eeva oli tasa-arvoinen Aadamin kanssa ennen syntiinlankeemusta. Sen jälkeen Jumala kuitenkin asetti ikuisen lain miehen hallintavallasta naiseen. Koska Eeva tuli petetyksi, syntiinlankeemuksen jälkeen Jumala antaa jakeessa 1. Moos. 3:16 Aadamille ikuisen käskyn hallita (משל) Eevaa. Luomisen järjestykseen perustuva naisen alamaisuus ei siten kuulu Lutherin opetukseen, mutta syntiinlankeemukseen perustuvaan alamaisuusvaatimukseen sisältyy kuitenkin myös käsitys naisen olemuksellisesta huonoudesta siinä, että naisen katsotaan tulleen petetyksi, koska hän on olemukseltaan miestä heikompi ja epäluotettavampi.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Arffman 2002, 105-107.

Tutkimuksessa on kuitenkin kyseenalaistettu sitä, että jakeen 1. Moos. 3:16 sisältö "mies on hallitseva naista" tarkoittaa noudatettavaksi tarkoitettua Jumalan käskyä tai lakia.¹⁷⁸ Toisin kuin esim. dekalogin käskyissä, joissa verbimuodot ovat imperatiivissa, tässä jakeessa käytetty hallitsemista tarkoittavan heprean verbin מָשַׁל muoto on imperfekti (מִשְׁלֵךְ), joka viittaa nykyhetkessä tai tulevaisuudessa tapahtuvaan jatkuvaan, loppuun saattamattomaan toimintaan. Jumala ei siten anna jakeessa 1. Moos. 3:16 miehelle käskyä hallita naista tai naiselle käskyä alistua miehen valtaan, vaan kertoo Eevalle syntiinlankeemuksen seurauksena tulevasta miehen hallinnasta. Vastaavalla tavalla Jumala ilmoittaa VT:ssä profeettojensa kautta muistakin synnin seurauksena tulevista tuhoisista tapahtumista ja kehityskuluista.¹⁷⁹ Jos jakeen 1. Moos. 3:16 loppuosa nähdään Jumalan antamana käskynä miehelle hallita naista, saman logiikan mukaan Jumala kääsee jakeen alkuosassa, että naisen on synnyttävä kivulla, joten kivunlievityksen käyttö on kielletty. Seuraavissa jakeessa 1. Moos. 3:17-19 Jumala antaa lain siitä, että miehen on tehtävä työtä otsa hiessä ja maan on kasvettava orjantappuraa, joten työn raskautta helpottavien koneiden käyttö on kielletty eikä rikkakasveja saa hävittää. Koska Jumalan lakia tulee noudattaa täydellisesti, Jumalan käskyn rikkomista on silloin myös se, jos jakeissa 1. Moos. 3:16-19 määrättyä ihmisen elämän raskautta, vaikeutta, epäoikeudenmukaisuutta ja kipua yritetään jotenkin helpottaa. Raamatun käskyjen tarkoituksena on kuitenkin toimia syntiinlankeemuksen seurauksia vastaan. VT:ssä ratkaisu syntiä ja sen seurauksia vastaan on laki, joka rajoittaa epäoikeudenmukaisuutta ja pahaa, ja kehottaa oikeudenmukaisuuteen ja hyvään.¹⁸⁰ VT:n laissa on kuitenkin useita kohtia, joissa naisen arvo nähdään miestä vähäisempänä.¹⁸¹ Vaimo myös katsotaan miehen omaisuudeksi.¹⁸² Näissä oikeudenmukaisuutta hakevissa

¹⁷⁸ Thiselton 2000, 1153.

¹⁷⁹ Mm. Assyrian hyökkäys, Babylonian pakkosiirtolaisuus, Daavidin sekä muiden Israelin ja Juudan kuninkaiden syntien seuraukset, jne.

¹⁸⁰ Paavalin mukaan laki on hengellinen, oikeudenmukainen (vanhurskas) ja hyvä ja se osoittaa synnin (Room. 7:7-9, 12, 14).

¹⁸¹ Mm. puhdistautumisaika pidempi tytön kuin pojan synnyttämisen jälkeen, hyvitys miehelle tehdystä vahingosta suurempi kuin naiselle, kaksi naista vastaa yhtä miestä, jne..

¹⁸² Veijola 1988, 179. 5. Moos. -kirjan dekalogia myöhemmäksi arvioidussa 2. Moos. -kirjan dekalogissa vaimon luetteleminen osana miehen omaisuuslistaa orjien (palvelijoiden) ja muun omaisuuden kanssa on voinut vaikuttaa naisen tulkitsemiseen jakeessa (1. Moos. 2:18) apulaiseksi tai palvelijaksi. Jakeessa 2. Moos. 20:17 kerrotaan, että älä himoitse (חָמַד) lähimmäisesi vaimoa äläkä mitään mikä on hänen omaansa, niin varhaisemmassa dekalogi -versiossa (5. Moos. 5:21) käsketään ensin olemaan himoitsematta (חָמַד) lähimmäisen vaimoa, jonka jälkeen käsketään (חָמַד) olematta havittelematta mitään muutakaan lähimmäisen omaa. Paavali kuitenkin kirjoittaa, että sen lisäksi että vaimo on miehen omaisuutta, niin myös mies on vaimon omaisuutta (1. Kor. 7:4).

tuomioissa heijastuu kuitenkin syntiinlankeemuksen jälkeisen maailman olosuhteiden ja ihmisen epätäydellinen tilanne ja siinä mahdolliset ratkaisut.

Uudessa liitossa ratkaisu syntiongelmaan ja sen seurauksiin on synnin aiheuttamien lain syytösten tekeminen tyhjäksi lain täyttäneen ja maailman synnit päälle ottaneen Ihmisen Pojan sovituskoulemassa kaikkien puolesta. Jos laki syyttäisi naista siitä, ettei hän ole alamainen, synnin sovittaminen tarkoittaisi naisen palauttamista alamaiseen asemaan, mikä olisi kuitenkin ennen syntiinlankeemusta vallinneen luomisen jälkeisen tasa-arvoisen tilanteen vastainen asiantila. Jeesuksen sovitustyö ei silloin koskisi naista eikä siten vapauttaisi synnin seuraamuksista, joista viimeinen on koulema (1. Kor. 15:26). Sama teologinen ongelma koskee myös ajatusta siitä, että miehen hallinta on Jumalan naiselle asettama rangaistus syntiinlankeemuksen jälkeen.

Liittosopimukseen kuuluu ehtoja, joita on noudatettava, jotta liitto pysyy voimassa. Jumalan tekemään liittoon Aadamin kanssa sisältyi käsky olla syömättä hyvän ja pahan tiedon puusta (1. Moos. 2:16-17). Tämän liittosopimuksen rikkomisesta syntiinlankeemuksessa ja sen seurauksista kertova kohta (1. Moos. 3:1-19) edeltää Pentateukin sisäisessä kertomuksessa sekä Abrahamin että Mooseksen kanssa tehtyä liittoa ja siihen liittyvää lain antamista (2. Moos. 20:1-17, 5. Moos. 5:6-21). Liitto Aadamin kanssa perustui Jumalan käskyn "älä syö siitä puusta" noudattamiseen. Käärmeen petettyä Eevan ensimmäiset ihmiset rikkoivat liiton (Hoos. 6:7 "rikkoivat liiton kuten Aadam") ja joutuivat liiton ulkopuolelle eroon Jumalasta. Jumala antoi kuitenkin lupauksen naisen siemenen kautta tulevasta lunastajasta (1. Moos. 3:15; vrt. 1. Moos. 40). Sen jälkeen Jumala teki liiton Abrahamin ja hänen jälkeläistensä kanssa (1. Moos. 12:3, 18:18, 22:18, 28:14, vrt. Apt. 3:25), jonka edellytyksenä on usko Jumalan sanan lupaukseen lunastajasta, joka vapauttaa synnin vallasta (Room. 3:23-25, jne.). Myöhemmin Jumala vahvisti tämän liiton Iisakin ja Jaakobin kanssa (1. Moos. 26:3-6, 1. Moos. 28:13-15). Erämaavaelluksen aikana Jumala uudisti liittonsa israelilaisten kanssa, jolloin liittoon sisällytettiin sen voimassa pysymisen ehtona Mooseksen Siinain vuorella vastaanottama laki (2. Moos. 19:5, 34:10, 27). Aadamin, Abrahamin ja Mooseksen kautta alkanut lain kehitysprosessi jatkui varhaisessa juutalaisuudessa edelleen yhä uudella kirjoituksia tulkitsevalla ilmoituksella. Myös Paavali ymmärsi, että hänen vastaanottamansa Jumalan ilmoitus on Jumalan sana eli lakia (kts. luku 6). Paavalin mukaan Mooseksen laki toimi kasvattajana Jumalan lapseuteen osoittamalla synnin (Gal. 3:19, 22-26; Room. 3:20-23), kuten

kasvattaja, jonka tehtävänä on asettaa rajoja ja kertoa, mikä on oikein ja väärin. Paavali kertoo vielä, että Jumalan tekemä liitto Abrahamin kanssa ennen Mooseksen lain antamista perustuu kuitenkin uskomiseen Jumalan sanaan, joka lupasi Jumalan kansan syntymisen Abrahamin kautta (1. Moos. 15:6, 17:11). Tämän liiton sisältämä kansan lunastus synnin vallasta toteutui lain täyttäneen Jeesuksen, synnittittömän Jumalan karitsan (Joh. 1:29, 8:46, Hepr. 4:15), sovituskuolemassa ja ylösnousemuksessa, johon uskomisen on uuden liiton perusta (Gal. 3:13, 16; Room. 3:24-27 "uskon laki", Room. 4:3, 22-25, 1. Kor. 11:25 "uusi liitto minun veressäni"). Kristuksen tultua Jumalan kansaan kuuluviksi Jumalan lapsiksi (Gal. 3:26 *οἱ υἱοὶ θεοῦ*) ja Abrahamin perillisiksi (Gal. 3:6-9, 16, 29) tullaan uskosta.

Monissa kirkkoisien teksteissä ilmenee ajatus naisesta syntisenä, pahuuden lähteenä ja häpeällisenä.¹⁸³ Jakeessa 1. Moos. 3:16 kerrottu syntiinlankeemuksen seuraus on nähty Jumalan antamana käskynä, jonka mukaan miehen on hallittava naista.¹⁸⁴ Myös jakeen 1. Kor. 14:34 lain naisten alamaisuudesta on nähty viittaavan tähän jakeeseen, jonka esim. Kirkkoraamatun käännös (KR92) antaa viitteeksi jakeelle 1. Kor. 14:34. Jakeen 1. Moos. 3:16 yhteydessä ei kuitenkaan ole viittausta lakiin, lain antamiseen, käskyyn tai rangaistukseen. Lisäksi jakeiden 1. Moos. 3:16-19 tekstiyhteys ja kieliooppi viittaa siihen, että niissä on kyseessä syntiinlankeemuksen seurausten kertominen. Syntiinlankeemuksen seurauksesta kertovan jakeen siteeraaminen Jumalan edellyttämänä lakina, jota kristittyjen seurakunnassa tulee noudattaa, ei kuitenkaan sovi Paavalin sanomaan syntiinlankeemusten seurausten sovituksista. Paavalin kirjeissä on keskeistä taistelu syntiä vastaan ja syntiinlankeemuksen seurausten sovittaminen ja poispyyhkiminen, eikä niiden ylläpito. Siten on epätodennäköistä, että Paavali vetoaisi jakeessa 1. Kor. 14:34 syntiinlankeemuksen seurausten noudattamiseen. Jumalan Israelin kansalle antamaan ilmoitukseen eli profetiaan kuuluvat Mooseksen kirjojen lisäksi myös kaikki muut VT:n kirjoitukset, jotka siten sisältyvät Jumalan lakiin ja ovat opetusta (hepr. sana toora tarkoittaa lakia ja opetusta). Kaikki niissä kerrottu ei kuitenkaan ole sellaista ainesta, jonka mukaista toimintaa kehoitetaan noudattamaan (esim. syntiinlankeemus, Israelin kansan lankeemukset, Daavidin synnit, jne.). Siksi esittelylauseen käyttö lain lainauksessa

¹⁸³ Irenaeus, Tertullianus, Origenes, Khrysostomos, Ambrosius, Augustinus, jne.

¹⁸⁴ Mm. Johannes Khrysostomos (1. Kor. Hom., 37:1; newadvent.org);

on perusteltua, koska sen avulla yleisen koko VT:n lakia koskevan viittauksen sijaan määritellään tarkka kirjoitetun VT:n lain kohta, jota tarkoitetaan.

Useimpien käännösten mukaan Jumala sanoo jakeessa 1. Moos. 3:16 Eevalle, että mieheesi on sinun halusi oleva ja mies on sinua hallitseva. Myös kirkkoisien tulkinnoissa on katsottu jakeen 1. Moos. 3:16 sanan תשוקה merkityssisällön olevan haluaminen tai himoitseminen (ἐπιθυμία). Esim. dekalogin käskyssä "älä himoitse (לֹא-תִשְׁקֶה) lähimmäisesi vaimoa" (2. Moos. 20:17) käytetään kuitenkin heprean sanan תשוקה sijaan sanaa חמד, jonka Septuaginta kääntää sanamuodolla οὐκ ἐπιθυμήσεις (älä himoitse).¹⁸⁵ Jakeen 1. Moos. 3:16 heprean sanojen וְהָיָה אִישׁוֹ וְהָיָה תְּשׁוּקָתוֹ kreikannokseksi on Septuagintassa sen sijaan valittu sanamuoto "kääntymisesi (ἡ ἀποστροφή σου) on miehesi puoleen ja hän tulee hallitsemaan sinua", jossa sanan hallita verbimuoto on futurissa (κυριεύσει; akt., ind., fut., y3).¹⁸⁶ Jumala kertoo siinä Eevalle syntiinlankeemuksen seurauksesta: miehen hallintavaltaan johtaa se, että Eeva kääntyy¹⁸⁷ miehensä puoleen (Jumalan sijaan), mikä johtaa siihen, että mies hallitsee häntä.¹⁸⁸ Jakeen 1. Moos. 3:16 (וְהָיָה אִישׁוֹ וְהָיָה תְּשׁוּקָתוֹ) käännöksen pitäisikin ennemmin kuulua "sinä käännyt (וְהָיָה תְּשׁוּקָתוֹ) miehen puoleen (אִישׁוֹ) ja hän on sinua hallitseva (וְהָיָה תְּשׁוּקָתוֹ)".

Kun Paavali käyttää VT:n kirjoitusten lainaamisessa juutalaisten oppineiden metodia, jossa tietty formula esittelee VT:n kirjoitusten tekstikohdan, niin sitä seuraava VT:n lainaus on lähellä sananmukaista muotoa muutamaa poikkeusta lukuunottamatta, joihin jae 1. Kor. 14:34 kuuluu. Siksi on epätodennäköistä, että jakeen 1. Kor. 34 laki, joka vaatii naisen alamaisuutta, olisi Paavalin tekemä siteeraus jakeesta 1. Moos. 3:16, jonka mukaan mies hallitsee naista. Siinä lainatun tekstin merkitys on muutettu käänteiseksi (naisen alamaisuus miehen hallinnaksi), jolloin lainauksen sisällön merkitys poikkeaa lähtötekstistä. Se, että mies tulee hallitsemaan naista, ei tarkoita samaa kuin se, että naisen tulee olla alainen. Ymmärrys siitä, että Paavali jakeessa 1. Kor. 14:34 vetoaa VT:n

¹⁸⁵ 2. Moos. 20:17 Älä himoitse; LXX: οὐκ ἐπιθυμήσεις, MT: לֹא-תִשְׁקֶה. Room. 7:7 [KR33/38] "ilman lakia en olisi tiennyt himosta (ἐπιθυμία)" viittaa jakeen 2. Moos. 20:17 dekalogin käskyyn: "Älä himoitse (לֹא-תִשְׁקֶה) lähimmäisesi huonetta. Älä himoitse (לֹא-תִשְׁקֶה) lähimmäisesi vaimoa äläkä hänen palvelijaansa, palvelijatartaan, härkänsä, aasiansa äläkä mitään, mikä on lähimmäisesi omaa."

¹⁸⁶ 1. Moos. 3:16 (LXX) πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει.

¹⁸⁷ Meeks 1986, 43-44. Plutarkhos (Moralia) viittaa sanalla ἀποστροφή tahdon muutokseen. Platon puolestaan käyttää sanaa ἀποστροφή merkityksessä kääntyä pois, esim. kääntyä pois varjoista ideoihin päin, jotka ovat todellinen olemassaolon lähde. Cicero (On the Nature of the Gods 1.77) käyttää sanalle latinakielistä vastinetta "conversio", jota kirkkoisat käyttävät kristinuskoon kääntymisestä, ja Tertullianus (De Cultu Feminarum) myös jakeen 1. Moos. 3:16 käännöksessä.

¹⁸⁸ Thiselton 2000, 1153.

syntiinlankeemuskertomuksen tulkintaan lakina naisen alamaisuudesta, on ongelmallinen erityisesti siksi, että Paavali ei muualla kirjeissään viittaa esittelylausetta käyttämällä VT:n kirjoitusten selityksiin, tulkintoihin tai niiden perusteella laadittuihin oppeihin, vaan tiettyyn VT:n kirjoitusten tekstikohtaan. Sen sijaan esim. rabbiinisen perinteen suullinen laki sisältää VT:n kirjoitusten tulkintatraditioita, joissa käytetyt sana- ja lausemuodot poikkeavat niiden pohjana olevan kirjoitetun VT:n tekstin esitystavasta. Koska lakia naisten alamaisuudesta ei ole VT:n kirjoituksissa, kysymykseksi jääkin se, miksi jakeessa 1. Kor. 14:34 esitteenformelia käyttämällä viitataan VT:n tulkintaperinteeseen lakina.

5.2.2. Qumranin tulkinta, rabbiininen perinne ja Siirakin kirja

Niin rabbiinisen perinteen kuin Qumranin yhteisön kirjoituksiin sisältyy myös syntiinlankeemukseen perustuva tulkinta naisen alamaisuudesta ja miehen hallintavallasta. Talmudissa syntiinlankeemuksen kuvataan johtuneen naisen tottelemattomuudesta. Syntiinlankeemus on siten osoitus niin naisen olemuksellisesta huonoudesta johtuvasta kyvyttömyydestä ja heikkoudesta kuin naisen viettelevyydestä, petollisuudesta ja epäluotettavuudesta.¹⁸⁹ Tämä yleinen rabbiininen käsitys näkyy myös 1. Mooseksen kirjaa tulkitsevassa vuosille 300-500 jKr. ajoitetussa rabbiinisessa kirjoituksessa Genesis Rabbah¹⁹⁰, jonka mukaan nainen aiheutti kuoleman tulon maailmaan tottelemattomuutensa vuoksi.¹⁹¹ Vastaavaa ymmärrystä löytyy kuitenkin myös Siirakin kirjasta, joka käännettiin kreikaksi hepreankielisestä alkuteoksesta n. 250 eKr.¹⁹² Siirakin kirjan mukaan synti tuli maailmaan naisen hallinnan kautta ja hänen vuokseen kaikki kuolevat (Siir. 25:24). Rabbiinisen pseudepigrafian "Aadamin ja Eevan elämä" (n. 20 eKr. - n. 70 jKr.) tulkinnassa syntiinlankeemuksesta puolestaan synti ja häpeä yhdistetään himoon. Siinä kerrotaan Eevan kautta maailmaan tulleesta synnistä, jonka aiheuttama himo johtuu käärmeen laittamasta myrkystä Eevan syömässä

¹⁸⁹ Mishnah Avot 2:7; Jerusalem Talmud Kiddushin 4, 66b, 70a; Mishnah Sotah 3:4; BT Ketubot 65a; Talmud Bavli Berachot 24a, Shabbat 33b.

¹⁹⁰ Genesis Rabbah 17:8. (archive.org)

¹⁹¹ Brown 1997, 580, 831. Syntiinlankeemus on Eevan syytä ja johtuu Eevan tottelemattomuudesta (Genesis Rabbah 17:8) ja siitä, että Eeva häpeällisesti vietteli Aadamin (18:2; 45:5).

¹⁹² Brown 1997, 580, 831. Syntiinlankeemus on Eevan syytä (Siir. 25:24[23]). Kuitenkin myös joissakin varhaisissa juutalaisissa VT:n ulkopuolisissa lähteissä syyksi synnin ja kuoleman tulemiseen maailmaan esitetään Aadamin synti (mm. IV Ezra 3:21, 7:116-118 (90-120 jKr.), II Bar. 54:15 (95-120 jKr.).

hedelmässä, jonka vuoksi alaston Eeva peittää häpeänsä.¹⁹³ Myös tämän teoksen on ajateltu voivan olla jakeiden 1. Kor. 14:34-35 lähteenä.¹⁹⁴

Syntiinlankeemuskertomuksen osalta Qumranin yhteisön tekstit yhtyvät jakeen 1. Kor. 14:34 vaatimukseen naisten vaikenemisesta, joka johdetaan naisen alamaisuutta edellyttävästä laista.¹⁹⁵ Jakeen 1. Moos. 3:16 kohtaa "mies on sinua hallitseva" Qumranin yhteisö tulkitsee siten, että naisen on kuljettava miehen tahdon mukaan ja toteltava miehensä ääntä, joka hallitsee (לְמִצְוָה) sekä naista että naisen huulia eli puhumista.¹⁹⁶ Qumranin tulkinnassa jakeesta 1. Moos. 2:18 naisen luominen miehen avuksi ei kuitenkaan sisällä käsitystä alamaisuudesta. VT:n kirjoituksissa sana apu liitetään yleensä jumalalliseen auttajaan (esim. 1. Moos. 49:25, 2. Moos. 18:4, 5. Moos. 33:7, 1. Sam. 7:12, 1. Aik. 12:19, Ps. 89:20, Ps. 115:9-11).¹⁹⁷ Naiseen ei myöskään liitetä jakeessa 1. Kor. 14:35 olevaa puheen häpeällisyyttä, vaan Qumranin yhteisön kirjoituksissa häpeällisyys yhdistetään rikkomuksiin ja pahaan.¹⁹⁸ Qumranin kirjastoon kuuluneessa Siirakin kirjassa sen sijaan naiseen liitetään sekä pahuus että häpeällisyys (Siir. 42:14).¹⁹⁹

Siirakin kirjan tavoin myös rabbiinissa teksteissä naisiin liitetty käsitys häpeällisyydestä yhdistyy "kätkeytymättömään" käytökseen. Talmudiin talletettuihin VT:n alkukertomusten tulkintoihin sisältyy ymmärrys naisen verhoutumattomuuden ja äänen kuulumisen häpeällisyydestä julkisuudessa, mikä löytyy myös 1. Korinttilaiskirjeen jakeista 11:5 ja 14:35. Mahdollisesti näissä molemmissa tekstikohdissa reflektoidaan tätä varhaisen tulkintaperinteen käsitystä. Jotkut Korintin seurakunnassa ovat ehkä vedonneet jakeisiin 1. Kor. 14:34-35 sisältyviin VT:n kirjoitusten tulkintoihin ja siksi korinttilaiset kysyvät kirjeessään Paavalilta neuvoa kiistelyä aiheuttaneeseen asiaan

Rabbiinisissa kirjoituksissa miesten ja naisten toiminta-alueet on eriytetty miehille kuuluvaan julkiseen tilaan ja naisen toimintaan yksityisen elämän alueella.²⁰⁰ Siksi vain miehet saavat puhua julkisesti seurakunnassa.²⁰¹ Esim. VT:n profeetat Debora ja Hulda joutuvat kritiikin kohteeksi Talmudin

¹⁹³ Luku 18. Käärme sanoo Eevalle: älä ole tietämätön, vaan syö hyvän ja pahan tiedon puusta. Luku 19. Eevan syömässä (ja Aadamille antamassa) hedelmässä on käärmeen laittama myrkkyy eli himo, joka on kaiken synnin alkujuuri. Luku 20. Alaston Eeva peittää lehdivillä häpeänsä.

¹⁹⁴ Marjanen 2002, 51.

¹⁹⁵ Keskustelu Qumran -tutkija Mika S. Pajusen (TT) kanssa.

¹⁹⁶ Goff 2013, 126-127. 4Q Instruction; 4Q416 II 4.

¹⁹⁷ Orpana 2016, 42-43.

¹⁹⁸ Orpana 2016, 43-45, 53-54.

¹⁹⁹ Esim. "Parempi on miehen pahuus kuin hyvää tekevä nainen. Naiset tuovat häpeää ja häväistystä" (Siir. 42:13-14).

²⁰⁰ Talmud Bavli Shabbat 62a.

kertomuksellisessa eksegeesissä (aggadah), jossa arvostellaan riippumattomien naisten ylpeyttä ja röyhkeyttä.²⁰² Tässä rabbiinisessa tulkinnassa profeettaan yhdistetään opettamisen lisäksi hallitseminen ja riippumattomuus, kun taas naisilta odotettu alamaisuus yhdistetään liittymiseen. Naiset eivät voi osallistua synagogapalvelukseen mm. siksi, että silloin miehet eivät voi lausua päivittäistä Shema -rukousta, sillä naisen ääni voi viedä miesten keskittymisen pois rukouksesta.²⁰³ Kunnioituksesta seurakuntaa kohtaan nainen ei saa lukea kirjoituksia ääneen seurakunnan kokoontumisissa.²⁰⁴ Mishnan mukaan on myös häpeällistä opettaa tyttärille lakia.²⁰⁵ Talmudin tulkinnoissa kielletään erityisesti naisten osallistuminen laulamiseen, sillä naisen lauluääni on viettelevä.²⁰⁶ Myöhemmissä rabbiinisissa teksteissä naisten puhekiellosta käydään keskustelua, jossa myönnetään, että naisten puhekielto ei pohjaudu VT:n kirjoituksiin, vaan rabbiiniseen kieltoon.²⁰⁷

Naisten puhekieltoa seurakunnassa perustellaan Talmudissa naisen äänen häpeällisyydellä, millä viitataan naisen äänen viettelevyyteen ja petollisuuteen. Naisen äänen kuulumista verrataan myös alastomuuteen.²⁰⁸ Häpeälliseen viettelevään naisen käytökseen luetaan naisen äänen kuulumisen lisäksi avopäin²⁰⁹ liikkuminen julkisella paikalla.²¹⁰ Vaatimusta naisten puhekiellolle ja pään peittämiselle perustellaan Laulujen laulussa ihaniksi kuvattujen naisen hiusten (jae 4:1) ja äänen (jae 2:14) viettelevyydellä,²¹¹ mihin syntiinlankeemuskertomus yhdistetään. Omenapuun hedelmä on ihana ja neidon ääni suloinen ja viettelee

²⁰¹ Talmud Bavli Berakhot 4,36; Mishnah Aboth 1,5.

²⁰² Talmud Bavli Megillah 14b.

²⁰³ Talmud Bavli Berakhot 24a.

²⁰⁴ Mishnah Sotah 7.

²⁰⁵ Mishnah Sotah 3:4. Lain opettaminen tyttärille on säädyttömyyttä.

²⁰⁶ Talmud Bavli Berachot 3:37. Rabbi Roshin mukaan naisen äänen kuulumisen kielto (Kol Isha) koskee kaikkia tilanteita.; Berachot 80. HaGaon Mordechain mukaan naisen laulu on kiellettyä vain Shema -rukouksen lukemisen (Kariat Shema) aikana, koska se häiritsee Shema -rukousta lukevan miehen keskittymistä.; Shulchan Aruch: Orach Chaimin mukaan Kol Isha -rajoitus koskee Kariat Shemaa (75:3), mutta Even Haezerin mukaan myös muita yhteyksiä (21:2).

²⁰⁷ Acharonim (Teshuvot Yabia Omer 1:6): "Kol Isha" (naisen ääni) on rabbiininen kielto.

²⁰⁸ Talmud Bavli Berachot 24a. Rabbi Yitzchak sanoi: Naisen ääni on alastomuutta (hepr. Kol Isha Erva).; Kiddushin 70a: Shmuel sanoi: Naisen ääni on alastomuutta.

²⁰⁹ Moed: Eruvin 100b. Naisten verhoutuminen julkisuudessa on synllisyydestä ja häpeästä aiheutuva taakka.; Sotah 3:8 Naisten tulee verhoutua kodin ulkopuolella. Yoma 47a. Nainen, joka verhoutuu myös kotona on todella hurskas.

²¹⁰ Talmud Bavli Ketubbot 7:6; Gittin 90b. Avioeron peruste on mm. naisen häpeällinen käytös julkisuudessa, esim. avopäin liikkuminen julkisella paikalla ja puhuminen vieraan miehen kanssa tai miesten läsnäollessa. Julkisuudessa yksin liikkuvat naiset joutuvat epäilyksen alaisiksi.

²¹¹ Talmud Bavli Berachot 57b. Rashi selittää, että kohta Laul. 2:14 "Anna minun kuulla sinun äänesi, koska äänesi on suloinen ..." osoittaa, että naisen ääni viehättää miestä ja siksi sen kuuleminen on kiellettyä. Shmuel sanoi: Naisen ääni on alastomuutta, koska sanotaan (Laul. 2:14) "sinun äänesi on suloinen ja ihanat ovat sinun kasvosi". Rabbi Sheshes sanoi: naisen hiukset ovat alastomuutta, koska sanotaan (Laul. 4:1) "hiuksesi ovat kuin vuohilauma."

syömään kielletyn hedelmän. Mahdollisesti myös Korintissa jotkut tunteneet näiden tulkintojen kaltaisia tulkintatraditioita ja esittävät siksi seurakunnan oppimistapahtumaan liittyen (1. Kor. 14:31), että naisen äänen kuuluminen on häpeällistä (1. Kor. 14:35). He ovat ehkä myös katsoneet, että naisille on häpeällistä olla pää peittämättömänä seurakunnassa, ja he vertaavat sitä olemista kaljuuteen (vrt. paljas, alaston; 1. Kor. 11:5)²¹² kuten Talmudiin kirjatessa traditiossa puheen kuulumista verrataan alastomuuteen. Paavalin mukaan sen sijaan hiukset on annettu naiselle hunnuksi (1. Kor. 11:15).

Rabbiinisten periaatteiden mukaisessa tulkinnassa Raamatun kirjoitusten tekstikohtia voidaan liittää toisiinsa sanatason yhteneväisyyksien perusteella tekstin syvemmän merkityksen selvittämiseksi.²¹³ Tämä vaikutti myös siihen, että Septuagintasta laadittiin hepreankielisen tekstin kanssa sananmukaisempi kreikankielinen käännös, nk. *kaige* -revisio, joka ajoittuu todennäköisesti ajanlaskun alkuun.²¹⁴ Näiden periaatteiden mukaiset raamatuntulkinnat olivat siten luultavasti tunnettuja jo Paavalin kirjeiden kirjoittamisen aikaan. Rabbiinisten kirjoitusten sisältämissä alkukertomusten tulkinnoissa on havaittavissa piirteitä näiden periaatteiden soveltamisesta. Esim. jakeessa 1. Moos. 3:16 esiintyvän sanan מַשַׁל (hallita) merkityskontekstia on laajennettu antiteettisella sanaparilla hallitseminen–alamaisuus, joka yhdistetään edeltävässä tekstissä (1. Moos. 2:25) olevan kohdan "eivätkä tunteneet häpeää" vastakohtaan eli häpeän tuntemiseen.²¹⁵ Jakeen 1. Moos. 3:16 merkitys laajentuu silloin tarkoittamaan naisen alamaisuusvaatimusta, jonka rikkominen on häpeällistä (vrt. 1. Kor. 14:34-35). Syntiinlankeemuskertomuksen merkityssisältöä on laajennettu myös yhdistämällä jakeen 3:16 toiseen sanaan תְּשׁוּקָה (kääntyä, taipua tai suuntautua jonkin puoleen) jakeesta 1. Moos. 3:7 sana alastomuus. Naisen kääntyminen (תְּשׁוּקָה) miehen puoleen saa nyt vivahteen häpeällisestä miehen haluamisesta tai himoitsemisesta. Tulkintaan on kytketty lisäksi jakeen 1. Moos. 3:13 kohdan "käärme petti minut" pohjalta Eevan viettelevyys ja petollisuus, joiden avulla nainen anastaa hallintavallan ja saa kärsimystä aikaan (1. Moos. 3:17-20). Mishnassa naiseen liitetystä häpeästä käytetään heprean sanaa עֲרֹוּת, jonka merkitys liittyy sopimattomaan käytökseen ja alastomuuteen tai

²¹² 1. Kor. 11:5 "Mutta jokainen vaimo, joka rukoilee tai profetoi pää peittämättömänä, häpäisee päänsä, sillä se on aivan sama, kuin jos hänen päänsä olisi paljaaksi ajeltu." [KR33/38]

²¹³ Weingreen 1976, 57-58.

²¹⁴ Kauhanen 2018, 41.

²¹⁵ Rabbiinisessa tulkinnassa sanojen merkityksiä laajentamalla ja sanaparien kytkemisellä toisiinsa saadaan tekstin syvempi merkitys selville, usein vallitsevan ajan tai kulttuurin tilanteeseen sopien.

alastomuuden paljastamiseen (esim. 1. Moos. 9:22). Jakeessa 1. Moos. 2:25 häpeämisestä käytetty sanajuuri on kuitenkin הָפַח (MT), jonka etymologia liittyy laihuuteen ja köyhyYTEEN, mikä olisi voinut johtaa myös tulkintaan siitä, että ennen syntiinlankeemusta nainen ja mies eivät tunteneet köyhyyttä tai puutetta. Septuagintassa jakeessa 1. Moos. 2:25 käytetään kuitenkin sanaa αἰσχροὺν.²¹⁶

Koska jakeen 1. Kor. 14:34 naisten alamaisuusvaatimukseen liitetään jakeessa 1. Kor. 14:35 naisen puhumisen häpeällisyys seurakunnassa, tämä viittaa tulkintaperinteeseen, jota on tallennettu rabbiiniseen kirjallisuuteen, mutta joka oli tunnettua jo 1. Korinttilaiskirjeen kirjoittamisen aikaan. Jakeen 34 naisten vaikenemiskäskyn seurakunnassa ja alamaisuusvaatimuksen mukaista VT:n alkukertomusten tulkintaa esiintyy kuitenkin rabbiinisen tulkintaperinteen lisäksi myös Qumranin yhteisön omissa kirjoituksissa, mikä kertoo ajanlaskun alussa laajemmin tunnetusta juutalaisesta tulkintaperinteestä. Koska tässä tulkintaperinteessä esitetyt näkemykset ovat siirtyneet auktoritatiivisina kristillisen seurakunnan tulkintaan ennen Qumranin käsikirjoitusten löytämistä, niiden on täytynyt välittyä 200-luvulta alkaen kirjoitettujen rabbiinisten tekstien kautta. Nämä kirjoitukset olivat todennäköisesti kirkkoisien tuntemia, sillä tabbiinisiin kirjoituksiin tallennettua tulkintaperinnettä lainataan kirkkoisien kirjoituksissa laajemmin kuin sitä on lainattu jakeissa 1. Kor. 14:34-35.

5.2.3. Antiikin kreikkalaisroomalaisen kulttuurin vaikutus

Raamatun kertomus syntiinlankeemuksesta muistuttaa antiikin kreikkalaisen taruston myyttiä, jossa Pandora -niminen petollinen nainen avaa laatikon, josta kaikenlaiset vitsaukset ja vaivat tulevat maailmaan.²¹⁷ Tarinassa saattaa olla kaiku Raamatun syntiinlankeemuskertomuksesta tai toisinpäin. Lähempänä tätä antiikin myyttiä on kuitenkin rabbiinisessa kirjallisuudessa ja kirkkoisilla esiintyvä syntiinlankeemuskertomuksen tulkinta Eevan petollisuudesta ja epäluotettavuudesta sekä pahan tulemisesta maailmaan Eevan kautta.²¹⁸

²¹⁶ αἰσχροὺν; häpeälläinen, epäsovelias.

²¹⁷ Pandora -myytti sisältyy Hesiodoksen teokseen "Työt ja päivät". Pandoralla on petollinen mieli ja hän avaa vastoin aviomiehensä kieltoa astian, josta tulee maailmaan kaikenlaista pahaa. Astian avaaminen vertautuu syntiinlankeemuskertomukseen, jossa hyvän ja pahan tiedon puun hedelmän syöminen aiheuttaa pahan tulemisen maailmaan ja avaa ihmisen silmät näkemään niin, että hän saa tiedon ja kokemuksen myös pahasta. Myytissä esiinty rabbiinisten tulkinintojen kanssa yhtenevästi teema naisen petollisuudesta ja tottelemattomuudesta miehelleen.

²¹⁸ Paavalin mukaan kuitenkin synty tuli maailmaan Aadamin kautta. "Yhden ihmisen rikkomuksen tähden synty tuli maailmaan ja synnin vuoksi kaikki kuolevat." (Room. 5:14-18); "Ensimmäisessä Aadamissa kaikki kuolevat, mutta toisessa Aadamissa kaikki tehdään eläviksi." (1. Kor 15:20-21). Lutherin mukaan synty periytyy kaikille miehen kautta ja siksi lunastajan piti olla perisynnin mies eli neitseestäsyntynyt. Abrahamille annettiin lupaus hänen lanteilta lähtevästä lunastajasta

Kreikkalaiseen filosofian työstämiin antiikin myytteihin kuuluu myös käsitys naisen luomisesta miestä huonommasta tai vähempiarvoisesta materiasta, mikä selittää naisen olemuksellisen huonomuuden ja alempiarvoisuuden mieheen verrattuna. Tämä on puolestaan voinut vaikuttaa varhaiseen juutalaiseen tulkintaan naisen toissijaisesta luomisesta miehestä ja siitä seuraavasta vähempiarvoisuudesta. Antiikin kreikkalaisessa filosofiassa miehen hallintavaltaa suhteessa naiseen ei kuitenkaan perustella luomisjärjestyksellä vaan kosmoksen järjestyksellä. Olympiaanisiin jumaliin liittyvissä antiikin kreikkalaisissa myyteissä miehen ja naisen luomisen järjestys on sama kuin Raamatussa, mutta varhaisempiin antiikin Kreikan myytteihin kuului äiti -maasta alkava luominen, jossa luomisen on miehen ja naisen suhteen päinvastainen kuin Raamatussa. Tämä luomisen järjestys esiintyy myös varhaisissa Pandora -myyttien versioissa.²¹⁹

Kreikkalaisroomalaisen yhteiskunnan hierarkiasta ja naisten alamaisestä asemasta on säilynyt esimerkkejä erilaisissa antiikin ajan kirjoituksissa (lakitekstit ja lain tulkintaa sisältävät tekstit, proosatekstit ja tragediat, historialliset tekstit, jne.). Naisten puhekielto ja verhoutuminen julkisuudessa ovat tunnettuja antiikin kreikkalaisroomalaisen kulttuurin käyttäytymisnormeja. Julkiset aktiviteetit kuuluivat miehille, kun taas koti ja siihen liittyvä toiminta olivat naisten aluetta.²²⁰ Miesten oikeuksiin kuului valta ja hallitseminen. Antiikin Kreikan kaupunkien lakien mukaan kaikkien naisten tuli olla jonkun miehen (κύριος; herra) alaisuudessa, joka oli myös naisen mahdollisen omaisuuden haltija ja edustaja lain edessä. Myös puheoikeus oli vallankäyttöä, mikä näkyy kreikkalaisten kaupunkivaltioden kansankokousten äänioikeudessa, joka oli vain yläluokkaisilla eli omaisuutta omistavilla miehillä. Myös antiikin roomalaisessa yhteiskunnassa kaikki perhekuntaan kuuluvat olivat suvun vanhimman miehen (pater familias) alaisuudessa, jolla oli valta (patria potestas) niin omaisuuden suhteen kuin lain

synnin (pahan) vallasta, minkä liiton merkinä on miesten ympärileikkaus Vrt. Gilgal (hepr. pois vierittäminen), josta juuresta on johdettu myös sana gulgol (hepr. pääkallo) ja Golgatha (kr. pääkallopaikka); Gilgal on lihan ympärileikkauksen paikka ja Golgata on lihan (=synnin) kuoleman paikka, synnin sovituksen paikka. Ympärileikkaus ja Jeesuksen veri ovat liiton ja lupauksen merkkejä ja edustavat vanhaa liittoa ja uutta liittoa.

²¹⁹ Harrison 1922, 283-285. Muinaisessa kreikkalaisessa myytissä Pandora on äiti -maa, joka on luonut kaiken, myös jumaluudet ja ihmiset. Pandora lahjoittaa kaiken, mikä on elämälle tarpeellista (mihin myös nimen etymologia viittaa; kr. pan .kaikki;, kr. doros, lahja). Pandora liitettiin maan ensi sadon Targelia -juhlaan. Hesiodoksen (n. 800 eKr.) versiossa teoksessa "Jumalien synty" (Theogonia 570) Pandoraa ei mainita nimeltä, mutta häneen viitataan kauniina, pahana ja ovelana viettelijänä. Teoksessa "Työt ja päivät" (Op. 69) Zeus, ukkosen jumala, antaa tälle kauniille jumalattarelle nimen Pandora. Olympiaanisten jumalien kokoontumisessa hänelle annetaan "lahja" olla vaivana kateellisille ihmisille tai himoitseville miehille. Myöhemmin tämä äiti -maahan liitetty jumaluus esiintyy kreikkalaisessa mytologiassa Afroditen hahmossa.

²²⁰ Sealey 1990, 91.

edessä, vaikka täysi-ikäisillä pojilla olikin äänioikeus.²²¹ Avioliiton solmimistapa (lat. con manus / sin manus) vaikutti siihen, oliko naisen omaisuus aviomiehen vain isän hallinnassa. Ajanlaskun alun roomalaisessa yhteiskunnassa naisten oli mahdollista tietyissä tapauksissa olla myös omaisuutensa hallitsijoita, mitä kohti kehitys kulki myös hellenistisissä kaupungeissa toiselle vuosisadalle tultaessa.²²²

Antiikin kreikkalaisroomalaisessa kulttuurissa säädyllisen naisen oli yleisillä paikoilla oltava vaiti ja verhottu. Myös Aristoteleksen mukaan naisen hyve on hiljaisuus.²²³ Avoimesti julkisuudessa puhuminen oli naiselle häpeällistä lain rikkomista. Nainen osoittaa soveliaan käytöksen mukaista alamaisuutta olemalla vaiti julkisilla paikoilla. Esim. Plutarkhos²²⁴ kirjoittaa teoksessa ”Neuvoja vastanaineille”, ettei säädyllisen naisen käsivarsi saa näkyä eikä hänen äänensä kuulua julkisuudessa. Jos naisen ääni kuullaan, naisen tulee tuntea häpeää samalla tavoin, kuin jos hänet olisi riisuttu alasti. Naisen tulee puhua vain miehelleen tai miehensä kautta, jonka tulee toimia vaimonsa opettajana.²²⁵ Myös roomalainen valtiomies Cato Vanhempi (234-149 eKr.) kiisti naisilta puheoikeuden julkisessa keskustelussa, sillä perusteella, että jokainen nainen voi kysyä samaa kotona omalta mieheltään.²²⁶ Kunniallinen nainen oli miehelleen alamainen ja pysytteli kotona. Kodin ulkopuolella säädyllisen naisen tuli verhoutua. Avioeron peruste oli se, että vaimo aiheutti käytöksellään miehelleen häpeää.²²⁷ Esim. eräässä hellenistisen Egyptin avioliittosopimuksessa on kohta, jonka mukaan naisen tuli olla loukkaamatta miehensä kunniaa, mihin sisältyy aviorikoksen lisäksi muu häpeälliseksi katsottu käytös. Hellenistisen ajan avioliittosopimuksissa vaimolle esitettyihin vaatimuksiin kuului yleisesti se, että vaimon tulee olla alamainen miehelleen eikä vaimo saa lähteä pois kodista ilman lupaa tai olla sosiaalisessa kontaktissa muiden miesten kanssa. Vaimo ei myöskään saa tuoda taloudellista tuhoa perhekunnalle, eikä tehdä mitään, mikä häpäisee aviomiestä.²²⁸ Vastaavalla tavalla myös hellenistijuutalainen Filon esittää miehen alueeksi julkisen tilan ja naisen alueeksi kodin. Naiselle soveliaista on

²²¹ Sealey 1990, 5-7, 36-37, 98, 151-152.

²²² Sealey 1990, 93-94, 101-102, 107. Yleisempi avioliiton solmimistapa antiikin aikaan oli "sin manus" (ilman kättä), jolloin naisen omaisuus jäi isän tai suvun vanhimman miehen hallintaan.

²²³ Balch 1981, 35. Aristoteles, Poliittika 1260a31.

²²⁴ Meeks 1986, 42. Plutarkhos (n. 46– n. 120 jKr.) oli kuuluisa puhuja ja elämäkertakirjailija sekä keskiplatonismin keskeinen filosofi, joka toimi Delfoin pappina viimeisenä 30 elinvuotenaan.

²²⁵ Barrett 1971, 331. Baum, 2014, 253. Plutarkhos: Conjugalia Praecepta, 31-32.

²²⁶ Baum, 2014, 263.

²²⁷ Malina 2001, 149–150. Vrt. 4. Moos. 30:, 35:16, 5. Moos.. 23: 17–18, 24:1.

²²⁸ Verner 1983, 38.

pysyä sisätiloissa poissa julkisuudesta.²²⁹ Diasporajuutalaiset sopeutuivat paikalliseen kulttuuriin ja omaksuivat ympäröivän yhteiskunnan lait ja tavat naisten pysymisestä kotona poissa julkisuudesta.²³⁰ Myös seurakunta on julkinen paikka ja antiikin perinteessä siten miehille kuuluva tila, kun taas koti yksityisenä julkisuudelta suojattuna paikkana on naisille sallittu tila. Varhaisen seurakunnan kokoontuminen kodeissa (esim. Room. 16.:23) on kuitenkin voinut mahdollistaa naisten aktiivisen osallistumisen seurakunnassa.

Siten 1. Korinttilaiskirjeen lukujen 11 ja 14 keskustelu naisten puhumisesta ja pukeutumisesta seurakunnassa ei ollut yhdentekevää tuon ajan yhteiskunnassa, jossa alamaisuussuhteisiin liittyvä ajattelu häpeästä ja kunniaa oli keskeistä. Korintissa nämä tavat olivat todennäköisesti tunnettua 1. Korinttilaiskirjeen kirjoittamisen aikaan.²³¹ Koska myös Mishnan mukaan naisen puhuminen ja pään peittämättömyys julkisuudessa on häpeällistä, antiikin kreikkalaisroomalaisen kulttuurin tavat ovat luultavasti vaikuttaneet rabbiinisen perinteen sisältämään naisten puhekieltoon ja verhoutumisvaatimukseen. Naisiin yhdistetty häpeä liittyy antiikin kulttuurissa julkisiin tilanteisiin ja alamaisuussuhteisiin, mutta juutalaisessa kontekstissa todennäköisesti myös seurakunnan kokoontumisten pyhyteen, jolle viettelevät naiset nähdään häpeällisenä uhkana. Ehkä myös naisten pään peittämättömyyden häpeällisyyttä koskevan jakeen 1. Kor. 11:5 tekstiyhteydessä jakeessa 1. Kor. 11:10 oleva vetoaminen enkeleihin²³² viittaa siihen, että keskustelu koskee seurakunnan kokoontumisten pyhyttä.²³³ Häpeälliset asiat ovat Jumalan kirkkauden vastakohta, ja siksi ne on voitu nähdä Jumalan kirkkauden ilmestymisen esteenä seurakunnan kokoontumisissa.

6. Jumalan viisaus ja maailman viisaus

6.1. Paavalin vastustajat Korintin seurakunnassa

6.1.1. Pyhien seurakunnan valitut [jae 33b]

Paavalin kirjeissä ei jakeen 1. Kor. 14:33b lisäksi muualla esiinny ilmaisua "pyhien seurakunta" vaan "Jumalan seurakunta" (esim. 1. Kor. 11:16 ja 1. Kor. 15:9).²³⁴ Termi "pyhien seurakunta" esiintyy sen sijaan joissakin varhaisissa juutalaisissa teksteissä, jotka sisältävät myös jakeisiin 36-38 sisältyvää

²²⁹ Balch 1981, 52-53. Filon, De Specialibus Legibus 3.169-671.

²³⁰ Verner 1983, 45-47.

²³¹ Barrett 1971, 331.

²³² Brown 1997, 77. Fariseukset uskoivat enkeleiden olemassaoloon, saddukeukset eivät.

²³³ Harrington 2000, 88.

terminologiaa ja tematiikkaa. Toisen temppeliajan juutalaisuudessa pyhien seurakunnan katsotaan muodostuvan valituista hengellisistä, joilla on tieto.²³⁵ Myös Paavalin mukaan kaikilla Kristuksen seurakuntaan kuuluvilla on tieto (1. Kor. 8:1-7). Jakeen 36 retorisia kysymyksiä "Vai teistäkö Jumalan sana on lähtenyt (ἐξῆλθεν)?" ja "Vai ainoastaan teidänkö tykönnö se on tullut?" yhdistää persoonapronomini "te" (mon. 2), joka kytkeytyy jakeessa 33b olevaan termiin pyhien seurakunta. Paavalin vastustajat kuuluvat todennäköisesti johonkin tällaiseen "pyhien seurakuntaan" tai vähintään jakavat heidän kanssaan samoja näkemyksiä kirjoitusten tulkinnasta. Yksi esimerkki on Qumranin yhteisö, joka katsoi olevansa pyhien seurakunta, jonka jäsenet ovat Jumalan poikia.²³⁶

Qumranin yhteisön laatimissa teksteissä tietämättömien vastakohtana esiintyy käsite "ymmärtäväiset". Yhteisön auktoriteettina olevaa Vanhurskauden opettajaa kutsutaan nimellä Maskil (hepr. ymmärtäväinen, viisas) ja yhteisön jäseniä, joiden tehtävänä on opettaa Jumalalta saatua ilmoitusta (tietoa) myös muille, kutsutaan ymmärtäväisiksi. Yhteisön omissa kirjoituksissa hengelliset, joista käytetään nimityksiä viisaat ja ymmärtäväiset, samaistetaan Jumalan poikiin (וְיֹדֵי הָאֱלֹהִים), jotka muodostavat pyhien seurakunnan. Ymmärtäväisillä on kyky vastaanottaa jumalallista tietoa eli profetiaa ja siten toimia Jumalan ilmoituksen opettajina. Yhteisöön kuulumattomat pyhien seurakunnan ulkopuoliset ymmärtämättömät (tietämättömät) sen sijaan eivät kykene saamaan yhteyttä Jumalaan eivätkä siten myöskään saamaan sanaa Jumalalta.

Toisen temppeliajan juutalaisuudessa kehittyi myös yleinen ymmärrys siitä, että temppelipalveluksen kulttiin osallistuvat toimittavat rituaalista liturgiaa, joka on osa taivaassa tapahtuvaa aktiviteettia ja heijastaa sitä.²³⁷ Qumranin kirjoitusten mukaan yhteisön muodostama pyhien seurakunta osallistuu tähän taivaalliseen neuvostoon, jossa yhteisöön kuuluvia valittuja Jumalan poikia opetetaan profetian kautta vastaanotettavalla jumalallisella ilmoituksella. Tämä pyhittäytymisestään tarkka yhteisö kokee taivaalliseen liturgiaan osallistuessaan transformaation, joka mahdollistaa taivaallisen ikuisen temppelin alueelle pääsyn.²³⁸ Tämän edellytyksenä oli se, että yhteisön jäsenet ovat vanhurskaita ja noudattavat Jumalan käskyjä,²³⁹ enkelit eivät siedä epäpuhtautta kuten ei Jumalakaan.²⁴⁰

²³⁴ Thiselton 2000, 1150. (Senft, *Premiere Epître*, 182-183; Schrage, *Der erste Brief*, 3:481-487.)

²³⁵ Hengel 2000, 52.

²³⁶ Harrington 200, 81.

²³⁷ Thomas 2009, 131.

²³⁸ Harrington 87. Thomas 13-14.

²³⁹ Thomas 2009, 130-131.

Yhteisö liittyy silloin enkeleiden ja taivaallisten olentojen ylistykseen ja palvontaan ja saa yhteyden jumalallista täyteyttä vastaavaan ymmärrykseen ja tietoon.²⁴¹ Qumranin yhteisön kirjoituksissa luomisen rationaaliseen järjestykseen kuuluu tiukka enkelihierarkia ja enkeleitä kutsutaan niissä usein jumaliksi.²⁴² Esim. enkelien liturgiasta kaikkein pyhimässä taivaallisessa pyhäkössä kertovassa "Sapattiuhrin lauluissa" kuvataan kuitenkin ainoastaan Jumalan kirkkautta.²⁴³ Sekä rabbiinisten että Qumranin kirjoitusten mukaan myös VT:n profeetoilla oli pääsy taivaalliseen neuvostoon osallistumiseen, jotta he pystyivät välittämään jumalallisen viestin israelilaisten yhteisölle.²⁴⁴ Tiettyinä ennalta määrättyinä juhla-aikoina kuitenkin myös puhdistautunut israelilaisten yhteisö kohtasi Jumalan Jerusalemin temppelissä. Rabbiinisissa teksteissä Jumalan kanssa neuvottelussa olevilla Jumalan pojilla ymmärretään tarkoitettavan niitä, jotka toimivat Israelin kansan tuomareina (Midrash Ps. 82:1; Sandhedrin 6b-7a; Sotah 47a). Apokryfisissä Siirakin kirjassa sen sijaan vanhurskaita israelilaisia kutsutaan Jumalan pojiksi (Siir. 4:10, vrt. myös Viis. 2:18).²⁴⁵

Jeesus viittaa evankeliumikohdassa Joh 10:34 esittelylauseella "Eikö teidän laissanne ole kirjoitettuna" VT:n kohtaan "... Te olette jumalia ja kaikki tyynni Korkeimman poikia." (Ps. 82:6).²⁴⁶ Psalmi 82 kokonaisuudessaan kertoo Jumalan poikien taivaallisesta kokouksesta, jota Jumala johtaa. Seuraavassa jakeessa Joh. 10:35 Jeesus selvittää, että "niitä, joille Jumalan sana (ὁ λόγος τοῦ θεοῦ) tuli sanotaan jumaliksi". VT:ssä tätä formulaa käytetään, kun Jumalan ilmoitus annetaan jollekulle, esim. Abrahamille (Gen. 15:11), Daavidille (1 Aik. 22:8), Salomonille (1. Kun 6:11) ja profeetoille (Jer. 1:4, 11; Miik. 1:1, Sak. 1:1, Hes. 6:1, 17:1, 34:1, Hoos. 1:1, Joel 1:1, Sef. 1:1.).²⁴⁷ Vaikka kasvattajia on monia Paavali kertoo kuitenkin itse synnyttäneensä Korintin seurakunnan Kristuksessa Jeesuksessa evankeliumin kautta; 1. Kor. 4:15 "ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα" (γεννάω; synnyttää, tehdä jälkeläisiksi). Kohta muistuttaa sekä Johanneksen evankeliumin

²⁴⁰ Harrington 2000, 88.

²⁴¹ Harrington 2000, 87; Thomas 2009, 13–14.

Vrt. Kol. 1:19, 2:9 Jeesuksessa asui Jumalan täyteys.

²⁴² Hengel 2000, 54.

²⁴³ Hengel 2000, 53.

²⁴⁴ Thomas 2009, 82, 131–133. 4QBerakhot^a (4Q286) lii7.

²⁴⁵ Fitzmyer 2000, 66–67.

²⁴⁶ Schuchard, 1992, 60–61.

²⁴⁷ Schuchard 1992, 62, 64.

prologia²⁴⁸ että Jeesuksen opetusta: "teidän täytyy syntyä (γεννάω) uudelleen ylhäältä" (Joh. 3:3,7).

Paavali ymmärtää Jumalan Hengen toimivan Kristuksen ruumiiseen vertautuvassa Pyhän Hengen temppelissä, jonka seurakunnan jäsenet muodostavat. 1. Korinttilaiskirjeen luvuissa 12-14 Paavali käsittelee Hengen lahjojen käyttöä seurakunnassa eli tässä Pyhän Hengen temppelissä (1. Kor. 3:16; 6:15, 19; 12:12-27). Armolahjat annetaan yhteiseksi hyödyksi tämän seurakunnan rakentumiseksi (1. Kor. 12:7, 14:12).²⁴⁹

6.1.2. Vain teillekö Jumalan sana on annettu? [jae 36]

Paavali käyttää jakeen 1. Kor. 14:36 ensimmäisessä kysymyksessä muotoilua "teistäkö Jumalan sana (ὁ λόγος τοῦ θεοῦ) on lähtenyt (ἐξῆλθεν)". Sanaa ἐξῆλθεν käytetään Jakeen 36 toinen kysymys viittaa ryhmään, johon kuuluvat katsovat olevansa ainoita (μόνους), jotka kykenevät vastaanottamaan Hengen inspiroimaa kirjoitusten oikeaa tulkintaa sisältävän Jumalan sanan muille opetettavaksi.

UT:ssa Korinttilaiskirjeiden lisäksi erityisesti Johanneksen evankeliumissa viittaamaan apostoleihin, jotka on lähetetty Jumalan sanan viestinviejiksi. Esim. Apostolien teoissa kerrotaan siitä, kuinka Jeesuksen lähettämistä apostoleista lähtenyt Jumalan sana leviää yhä edelleen eteenpäin. Johannes Kastaja tuli Jumalan lähettämänä (ἀπεσταλμένος) miehenä (Joh. 1:6), joka tuli/lähti (ἦλθεν) todistamaan valosta (Joh. 1:7). Valo oli tuleva / on lähtevä (έρχομαι; tulla, mennä, lähteä, kulkea, jne.) maailmaan (Joh. 1:9). Hän tuli/lähti (ἦλθεν; akt. ind. aor. γ3, έρχομαι) maailmaan (Joh 1:11). Jeesus kertoo olevansa lähetetty (ἀποστέλλω) Jumalan luota (Joh. 3:17, Joh. 3:34, 5:36, 5:38, 6:29, 7:29, 10:36, 17:23, 20:21, jne.). Myös heprealaiskirjeessä Jeesusta kutsutaan tunnustuksemme apostoliksi (ἀπόστολος; Hepr. 3:1). Jumalan lähettämä (ἀποστέλλω) puhuu Jumalan sanoja (Joh. 3:34). Opetuslapsilleen Jeesus kertoo, että he eivät ole kuulleet häneltä hänen omaan sanaansa vaan Isän, joka on hänet lähettänyt (Joh. 14:24). Jeesus ei ole tullut (έρχομαι) omasta tahdostaan, vaan Totuus on lähettänyt hänet (Joh. 7:28). Jeesus tuntee hänet, koska on lähtenyt hänen luotaan hänen lähettämäänsä (ἀποστέλλω; Joh. 7:29). Jäähyväispuheessaan (Joh. 17:18) Jeesus kertoo lähettäneensä (ἀποστέλλω) myös opetuslapset maailmaan, niinkuin Isä on hänet

²⁴⁸ Joh. 1:1,2; Sana oli Jumalan luona; 11 hän tuli (ἦλθεν) omiensa tykö; 12 kaikille, jotka vastaanottivat hänet (Jumalan sanan), hän (Jumalan sana) antoi voiman (έξουσία) tulla (γίνομαι) Jumalan lapsiksi (τέκνα θεοῦ), 13 jotka eivät ole syntyneet (γεννάω) lihan eikä miehen tahdosta, vaan Jumalasta. 14 sana tuli (γίνομαι) lihaksi ja me katselimme Isän ainoan Pojan kirkkautta.

²⁴⁹ Barnett 2003, 314.

lähettänyt (ἀποστέλλω). Jeesus myös kertoo, että se mitä hän opettaa ei ole hänen oppiaan vaan sen, joka on hänet lähettänyt (Joh. 7:16; 12:49). Juuri ennen pidättämistään Jeesus sanoo täyttäneensä Jumalalta saamansa tehtävän opettaa, sillä hän on puhunut kaiken, mitä Isä on antanut hänen puhuttavakseen ja tehnyt opetuslapsilleen tunnetuksi (ἐγνώρισα; akt. ind. aor., γνωρίζω) Jumalan nimen (Joh. 17:18, 26).²⁵⁰ Myös suuren neuvoston jäsen ja farisealainen oppinut Nikodemus tunnistaa Jeesuksen Jumalan luota (ἀπὸ θεοῦ) tulleeeksi (ἐλήλυθα; akt. ind. perf., ἐρχομαι) opettajaksi (Joh. 3:1-2). Vastaavasti Jeesus kutsuu kirjoituksia tuntevaa Nikodemosta Israelin opettajaksi, vaikka hän samalla moittiikin Nikodemoksen ymmärtämättömyyttä ja tietämättömyyttä (Joh 3:10). Myös jakeen 37 paralleelit ilmaisevat profeetta ja hengellinen viittaavat Jumalan lähettämään opettajaan, joka on saanut Hengen inspiroiman sanan Jumalalta eli profetian. Esim. Qumranin yhteisössä Vanhurskauden opettajan tehtävänä oli Jumalalta saadun tiedon opettaminen yhteisölle.²⁵¹

Varhaisessa juutalaisuudessa kirjoitukset ymmärrettiin Jumalan hengen inspiroiman profetian eli Jumalan ilmoituksen kautta saaduksi Jumalan sanaksi (näin myös 2. Piet. 1:19-21) eli laiksi. Toisaalta kirjoitetun Tooran ilmoituksen lisäksi myös sen selittäminen Hengen inspiraation kautta nähtiin profetiana eli jumalallisen tiedon välittämisenä ja opettamisena. Tähän yhtyen Jeesus kertoo jäähyväispuheessaan lähettävänsä seuraajilleen Pyhän Hengen, joka toimii opettajana kaikkeen totuuteen (Joh. 16:13).²⁵² Ajatus profetiasta lakina ja opetuksena sisältyy myös heprean sanaan toora (laki, opetus). Paavalin mukaan VT:n laki toimi opettajana, kuten alaikäisen holhooja ennen täysi-ikäisyyttä, joka saadaan uskon kautta Kristuksessa Jeesuksessa (Gal. 3:22-26, 29). Keskustelussa Hengen armolahjojen käytöstä myös Paavali mainitsee profetoimiseen kehottamisen yhteydessä siitä, että profetian kautta saadaan opetusta (1. Kor. 14:31). Opettamiseen voi siten liittyä Hengen inspiroimaa kirjoitusten selitystä.

Qumranin yhteisön kirjoituksissa katsotaan, että yhteisön ymmärtäväisiksi kutsutuilla jäsenillä on oikea tieto. Ymmärtäväisten henki on yhteydessä

²⁵⁰ Joh. 17:4 "Minä olen täyttänyt sen työn, jonka sinä annoit minun tehtäväkseni."; 17:8 Sillä ne sanat, jotka sinä minulle annoit, minä olen antanut heille; ja he ovat ottaneet ne vastaan ja tietävät totisesti minun lähteneen sinun tyköäsi ja uskovat, että sinä olet minut lähettänyt. 18 Niinkuin sinä olet lähettänyt minut maailmaan, niin olen minäkin lähettänyt heidät maailmaan; 21 että he kaikki olisivat yhtä, niinkuin sinä, Isä, olet minussa ja minä sinussa, että hekin meissä olisivat, niin että maailma uskoisi, että sinä olet minut lähettänyt."; KR33/38

²⁵¹ Harrington 2000, 78, 88. Qumranin yhteisön tulkinnan oikeellisuus perustui Vanhurskauden opettajan ohjeiden/metodin seuraamiseen.

²⁵² Henki johtaa teitä kaikkeen totuuteen, ettekä tarvitse muuta opettajaa (Joh. 16:13, 1. Joh 2:27).

Jumalaan, sillä he noudattavat Jumalan lakia ja tuntevat Jumalan, toisin kuin yhteisön ulkopuoliset ymmärtämättömät. Siksi Jumalan henki voi myös välittää valituille jatkuvasti uutta tietoa eli ilmoitusta. Qumranin yhteisössä puhtaus ja siihen liittyvä pyhyys oli tärkeää siksi, että jatkuva kirjoitusten tulkinta uuden Jumalan hengen inspiroiman ilmoituksen vastaanottamisen kautta on mahdollista.²⁵³ Yhteisö uskoi, että Jumala antaa edelleen uutta ilmoitusta ja ymmärrystä Raamatun kirjoituksiin liittyvistä salaisuuksista. Oikea Jumalan ilmoitus annetaan kuitenkin vain heille, sillä ainoastaan tämä Vanhurskauden opettajan ohjeita noudattava yhteisö kykenee vastaanottamaan kirjoitusten oikeaa tulkintaa.²⁵⁴ Samoja piirteitä valittujen ryhmästä, joka ainoana voi vastaanottaa Jumalalta tulevaa ilmoitusta eli profetiaa, on myös muissa toisen temppeliajan juutalaisissa teksteissä, mm. rabbiinisissa kirjoituksissa, mikä viittaa laajempaan juutalaisen perinteen ymmärrykseen.²⁵⁵

Lähtökohtaisesti voidaan olettaa, että Paavalin vastustama ryhmittymä oli myös itse yhteydessä profetoimiseen liittyvään toimintaan.²⁵⁶ Siksi tarkasteltavan perikoon Hengen lahjojen käyttöä ja koettelemista käsittelevässä opetuksessa Paavali huomioi myös sen, että hänen vastustajansa ovat kiinnostuneita hengen ilmiöistä.²⁵⁷ Argumentaatioissaan heitä vastaan Paavali puolustaa asemaansa Jeesuksen lähettämänä apostolina (ἀπόστολος; 1. Kor. 9:1). Häinkin on muiden apostolien tavoin nähnyt ylösnousseen Herran Jeesuksen (1. Kor. 15:4-9) kuten ennenaikaisesti syntynyt jo ennen paruusaa.²⁵⁸ Paavali kirjoittaa, että apostolien (Paavali ja Apollos, Keefas; 1. Kor. 4:6, 9) haltuun on uskottu Jumalan salaisuudet (1. Kor. 4:1). Jumalan lähettämien apostolien auktoriteettiin kuuluu myös auktoritatiivinen kirjoitusten ja Jeesuksen sanojen tulkitseminen.²⁵⁹ Vastustajiaan Paavali kutsuu superapostoleiksi (τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων; 2. Kor. 11:5) ja täsmentää jakeessa 2. Kor. 11:22 heidän olevan heprealaisia ja Israelilaisia kuten Paavalikin. Nämä "superapostolit" ovat kehuskellen esittäneet auktoriteettinsa tueksi myös näkyjä ja ilmestyksiä ja siksi Paavali kertoo myös omistaan (2. Kor. 12:1), mutta sanoo näin tehdessään olevansa Jumalan silmissä tämän maailman viisaiden kaltainen tyhmä (μωρὸς; hullu, tyhmä),²⁶⁰ mikä sisältää

²⁵³ Harrington 2000, 88–89.

²⁵⁴ Harrington 2000, 78, 88.

²⁵⁵ Werman 2006, 175–176, 179.

²⁵⁶ Brown 1997, 527.

²⁵⁷ Pearson 1973, 44.

²⁵⁸ Barnett 2003, 320–321. Paruusialla viitataan eskatologiseen Jeesuksen toiseen tulemiseen.

²⁵⁹ Brown 1997, 536. (1. Kor. 7:10-16; 15:9-11 vrt. Gal. 1:8, Matt- 16:19, 18:18, Joh 20:23).

²⁶⁰ Barnett 2003, 323.

alluusion tietämättömiin (vrt. myös 1. Kor. 14:38). Paavali kertoo, ettei välitä, vaikka vastustajat tuomitsevat hänet, sillä Herran tulo saattaa valoon kaiken (1. Kor. 4:3-5). Myöhemmin Paavali kirjoittaa, että jotkut katsovat hänen olevan poissaollessaan kirjeissään rohkea ja voimakas, mutta läsnäolevana nöyristelevä, heikko ja huono puhuja (2. Kor. 10:1,10). Tällaisilla puheilla olisi Paavalille merkitystä silloin, jos hän vaeltaisi lihan mukaan (2. Kor. 10:2). Loistavan puhetaidon, järkeilyn ja tämän maailman viisauden sijaan tärkeää on Jumalan Hengen mukainen toiminta. Paavali ei sodi lihan mukaan, vaikka vaeltaakin lihassa. Hänen sota-aseensa on Jumalan voima, jolla hän hajottaa järjen päätelmät (2. Kor. 10:3-5). Kun vastustajat tekevät päätelmänsä ihmisten ulkoisen olemuksen ja ominaisuuksien perusteella (2. Kor. 10:7) ja vertailevat saavutuksiaan toinen toisiinsa (2. Kor. 10:12), Paavali sen sijaan kehottaa kutakin kerskailemaan vain Herrasta (2. Kor. 10:17, 1. Kor. 1:31). Koska jakeen 36 kysymys "teistäkö Jumalan sana on lähtenyt" viittaa apostoleihin, jotka ovat saaneet Jumalalta sanan opetettavakseen, tällä retorisella kysymyksellä Paavali kyseenalaistaa vastustajiensa autenttisuuden Jumalan lähettäminä apostoleina.

6.2. Profeetan ja vastaanotetun ilmoituksen arvioiminen

6.2.1. Hengelliset ja tietämättömät [jakeet 37-38]

Jakeissa 1. Kor. 14:37-38 Paavali vastustaa joitakin, jotka pitivät itseään profeettallisina tai hengellisinä ja katsovat tuntevansa Jumalan sanan ja oikean laintulkinnan toisin kuin tietämättömät. Tosiasiassa he kuitenkin ovat tietämättömiä, elleivät he tunnista Herran käskyä, josta Paavali tässä kirjoittaa. Käytetty terminologia profeettaan rinnastettavasta hengellisestä (πνευματικός) sekä toisaalta tietämättömästä (ἄγνοεῖται), joka ei tiedä (ἄγνοεῖ), antaa myös viitteitä siitä ryhmittymästä, jonka näkemyksiä vastaan Paavali argumentoi.

Termejä hengellinen (πνευματικός) vastaavia nimityksiä varhaisissa juutalaisissa teksteissä ovat mm. viisas (hepr. maskil) ja ymmärtäväinen (hepr. mevin).²⁶¹ Jakeen 38 tietämätöntä tarkoittava termi ἄγνοεῖται (olla tietämättä) puolestaan saa varhaisissa juutalaisissa teksteissä mm. merkityksiä ymmärtämätön, oppimaton, sivistymätön (barbaari), orja (ei-perillinen) ja pakana. Koska jakeiden 37-38 termit hengelliset ja tietämättömät kuuluvat juutalaisen

²⁶¹ Vrt. Dan. 12:10 ...eikä kukaan jumalattomista ole tätä ymmärtävä, mutta "viisaat ymmärtävät" (hepr. vemaskilim javino).

perinteen lisäksi hellenistisen filosofian ja gnostilaisuuden sanastoon,²⁶² niillä voidaan kuitenkin tarkoittaa sekä kreikkalaisroomalaisesta että juutalaisesta taustasta tulevien ryhmien edustajia. Antiikin ajan juutalaisessa ja hellenistisessä uskonnollisuudessa hengelliset edustivat sosiaalisesti arvostettua eliittiä, joka oli perehtynyt aikansa korkeinta sivistystä edustavaan viisauden opetukseen. Jakeen 37 hengellisillä voidaan siten tarkoittaa myös uskonnollista eliittiä, johon kuuluvat pitävät itseään ainoina valittuina, joilla on yhteys Jumalaan ja kyky vastaanottaa jumallista tietoa.²⁶³ Antiikin ajan juutalaisuuden parissa tällaisia ryhmittymiä olivat mm. Qumranin yhteisö ja fariseukset.²⁶⁴ Heidän kirjoituksissaan hengellisten vastakohtana ovat tietämättömät (ymmärtämättömät, oppimattomat, pakanat)²⁶⁵, jotka ovat valinnan ja Israelin kansan ulkopuolella, Jumalan seurakuntaan kuulumattomia, ilman Jumalan henkeä ja yhteyttä todelliseen Jumalaan.²⁶⁶ Jumalan seurakunta kuitenkin edustaa maailman viisauden ja arvojärjestelmän vastakohtaa.²⁶⁷ Paavali muistuttaa myös korinttilaisia siitä, ettei heidän joukossaan ollut kovin monia ylhäisiä, sillä Jumala oli valinnut heikot ja alhaiset saattaakseen häpeään viisaat ja vahvat (1. Kor. 1:26-28).

Juutalaisen yhteiskunnan ulkopuolella antiikin uskonnollisuudessa erotellaan hengellinen (πνευματικός), jolla on pelastukseen tarvittava tieto, tietämättömästä, jolla ei ole tätä tietoa. Gnostilaiseksi luokitellussa ajattelussa²⁶⁸ yhteys jumaluuteen saavutetaan järjen (νοῦς) kautta, joka edustaa korkeinta osaa ihmisyydessä ja samaistuu ihmisen ikuisen hengelliseen olemukseen.²⁶⁹ Pelastuminen alemman materiaalisen maailman ruumiillisesta (σωματικός) olomuodosta tapahtuu, kun järki, yhdistyy pelastavan tiedon kautta takaisin alkuperäiseen ylemmän maailman valon olentojen jumalalliseen hengelliseen olomuotoon.²⁷⁰ Alkuperäisestä ikuisesta hengellisestä olemuksestaan

²⁶² Hengel 2000, 52-53.

²⁶³ Pearson 1973, 45.

²⁶⁴ Brown 1997, 77. Toisin kuin fariseukset, saddukeukset pitäytyivät kirjoitettuun lakiin.

²⁶⁵ Vrt. mm. 1. Piet. 1:14-15 "... älkää mukautuko niiden himojen mukaan, joissa te ennen tietämättömyytenne aikana elitte". [KR33/38]

²⁶⁶ Vrt. mm. Ef. 2. "12 Siihen aikaan elite ilman Kristusta, Israelin kansa ulkopuolella ja osattomia liitoista ja niiden lupauksista, olitte maailmassa vailla toivoa ja vailla Jumalaa. ...18 Hän on avannut meille molemmille pääsyn Isän luo yhden ja saman Hengen johdattamina." [KR92]

²⁶⁷ Wanamaker 2003, 125-127. Milinovitich 2013, 40-42.

²⁶⁸ Antiikissa ei eroteltu termeillä teisti ja ateisti niitä, joka uskovat niistä, jotka eivät usko Jumalan olemassaoloon. Sen sijaan termeillä gnostikko (γνωστικός, yks. mask; γνωστικοί, mon. adj.) ja agnostikko (ἄγνωστος) viitattiin niihin, joilla on jumalallinen tieto, sekä niihin, joilla tätä ei ollut.

²⁶⁹ Pearson 1973, 39.

²⁷⁰ Brown 1997, 92. Ihmisen henki pelastuu, kun se saavuttaa ymmärryksen taivaallisesta valosta ja sen hierarkkisista jumaluuden emanaatioista.

tietämättömiä kutsutaan myös sielullisiksi (ψυχικοί).²⁷¹ Vastaavasti kuitenkin myös Platonin teosten kautta VT:n kirjoituksia tulkinneen juutalaisen Filon Aleksandrialaisen mukaan kirjoitusten tutkimisella inhimillisen järjen kautta voidaan saavuttaa hengen inspiroimaa ymmärrystä ja tulkintaa. Filonin ajattelussa pelastus saavutetaan tiedon kautta, kun ihmisen järki/ymmärrys (νοῦς), joka on yhtymäkohta henkeen,²⁷² saavuttaa yhteyden jumaluuteen ja jumalalliseen ilmoitukseen.²⁷³ Filon kertoo, että VT:n kirjoituksia tutkiessaan hän joutui ymmärrystä antavan hengen valtaan ja ettei hän voinut kontrolloida näitä tapahtumia, koska henki otti silloin vallan.²⁷⁴ Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että seurakunnassa tapahtuvaa profetoimista käsitellessään Paavalilla oli tarve antaa ohjeita myös profetoijan ulkoiselle käytökselle (jae 32).

Profetiaa voidaan siten arvioida sen perusteella, onko profeetan käytös rauhan Jumalan järjestyksen mukaista. Jakeen 32 mukaan profeettojen henget ovat heille alamaisia (προφήταις ὑποτάσσεται) [KR33/38]. Koska Jumalalta tuleva profetia ei ole profeetan määrättävissä tai hallittavissa, profeetat eivät kuitenkaan hallitse henkilähjojaan, kuten KR92 -käännös jakeen kääntää. Profeettojen henget ovat alamaisia tarkoittaa sen sijaan sitä, etteivät profeetat aiheuta epäjärjestystä.²⁷⁵ Rauhan Jumalan profeettojen henget eivät riitele (vrt. Jaak. 3:13-19)²⁷⁶ tai muuten aiheuta epäjärjestystä. Koska Jumala on rauhan eikä epäjärjestyksen Jumala (jae 33a), Jumalan hengen toiminta profeettojen kautta ei myöskään ole tämän kanssa ristiriidassa.²⁷⁷ Profeettojen henget ovat heihin liittyneitä²⁷⁸ eikä heidän tahtonsa kanssa riitelevä tai heidän tahtoaan vastustava voima. Muut henget sen sijaan

²⁷¹ Pearson 1973, 7-12.

²⁷² Meeks 1986, 43-44.

²⁷³ Pearson 1973, 12, 28, 39-40. Filon, De Virtutibus, 188.

²⁷⁴ Pearson 1973, 43-46, 113.

²⁷⁵ Anderson 1998, 256. Barrett 1971, 329.

²⁷⁶ Jaak. 3:13 [KR33/38] Kuka on viisas (σοφός) ja ymmärtäväinen (ἐπιστήμων) teidän joukossanne? Tuokoon hän näkyviin tekonsa hyvällä vaelluksellaan viisauden sävyisyydessä (ἐν πραύτητι σοφίας). 14 Mutta jos teillä on katkera kiivaus ja riitaisuus sydämessänne, niin alkää kerskatko (κατακαυχᾶσθε) alkääkä valhetelko totuutta vastaan. 15 Tämä ei ole se viisaus, joka ylhäältä tulee, vaan se on maallista (ἐπίγειος), sielullista (ψυχική), riivaajien (kr. daimoniodes) viisautta. 16 Sillä missä kiivaus ja riitaisuus on, siellä on epäjärjestys (ἀκαταστασία) ja kaikinainen paha meno (φῶλον πᾶγμα). 17 Mutta ylhäältä tuleva viisaus (σοφία) on ensiksikin puhdas, sitten rauhaisa (εἰρηνική), lempeä, taipuisa, täynnä laupeutta ja hyviä hedelmiä, se ei epäile, ei teeskentele. 18 Vanhurskauden hedelmä kylvetään rauhassa (ἐν εἰρήνῃ) rauhan tekijöille (τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην).

²⁷⁷ Kirkkoraamattujen (KR33/38 ja KR92) käännös mm. jakeesta 1. Sam. 10:10, jonka mukaan Saul joutui "hurmoksiin", on tulkinnallinen, sillä siinä esiintyvä heprean sana on useimmiten VT:ssä käännetty profetoimisena niin oikeiden kuin väärin profeettojen yhteydessä eikä hurmoksellinen käytös välttämättä sisälly tähän profetoimista tarkoittavaan sananmerkitykseen.

²⁷⁸ Jakeen 32 sanaa ὑποτάσσω käytetään liitäntätekniiknisenä sanana jakeille 33b-35. Sanan merkityksiin kuuluu alamaisuuden lisäksi liittyneisyys, joka jakeessa 32 on tekstiyhteyteen sopiva merkitys, mutta jakeessa 34 sanalla tarkoitetaan alamaisuutta, koska siihen yhdistyy puhekielto.

voivat ottaa ihmisessä vallan niin, että seurauksena on epäjärjestystä.²⁷⁹ Siksi myös tämän profetiaa käsittelevän perikooi lopettavassa jakeessa 40 painotetaan hyvän tavan (εὐσχημόνως) mukaista järjestystä profetoitaessa seurakunnassa. Jakeessa 39 Paavali antaa kuitenkin ohjeen olla estämättä profetoimista. Sen sijaan heidän tulee koetella ja arvioida sitä ja pitää se mikä on hyvää.²⁸⁰ Jakeissa 37 profeetan tai hengellisen arviointikriteeriksi annetaan se tunnistaako hän Paavalin vastaanottaman Jumalan ilmoituksen. Jakeessa 38 se, joka ei tätä tunnista rinnastetaan tietämättömyyteen.

Tulkintojen vaihtelevuudesta päätellen UT:n kääntäjillä on ollut vaikeuksia jakeen 38 kääntämisen kanssa. Siinä olevan lauseen alku- ja loppuosia yhdistää sanapari, jonka molemmat osat sisältävät saman tietämättömyyttä, ymmärtämättömyyttä ja tunnistamattomuutta ilmaisevan verbijuuren ἄγνοέω²⁸¹. Kirkkoraamatun KR33/38 -käännös²⁸² lauseen alkuosasta "jos joku ei sitä ymmärrä" on lähellä sanatarkkaa muotoa "jos joku ei tiedä" (εἰ τις ἄγνοεῖ). Lauseen loppu on imperatiivissa "olkoon ymmärtämättä", mikä seuraa käsikirjoitusten tekstivariaatiota, jossa loppuosa on muodossa ἄγνοεῖτω (imp. pres. y3). Ruotsinkielinen vuoden 1917 käännös²⁸³ on sen sijaan tulkinut saman variaation pohjalta jaetta 38 dynaamisemmin: "jos joku ei ymmärrä tätä, se on hänen oma asiansa". Myös englanninkielinen King James -käännös (KJV) seuraa samaa variaatiota, mutta soveltaa ἄγνοέω -verbijuuresta sen merkityssisältöä "olla oppimaton", mikä välittää yhdestä näkökulmasta sanan merkitykseen liittyvää historiallista taustaa: "Jos joku on oppimaton, olkoon oppimaton."²⁸⁴ Lauseen lopun alkuperäinen verbimuoto lienee kuitenkin ollut ἄγνοεῖται (olla tietämättä, olla tunnistamatta; pass. ind. pres.).²⁸⁵ Kirkkoraamatun KR92 käännös kääntää tätä tekstivariaatiota seuraten jakeen 38, mutta ymmärtää verbijuuren ἄγνοέω merkityksessä "olla tunnustamatta". KR92 -käännös tulkitsee niiden, jotka eivät tunnusta tätä (Herran käskyä), olevan sellaisia, joita Jumala ei tunnusta.²⁸⁶ Jakeen loppuosan dynaaminen ratkaisu on kuitenkin oikeansuuntainen tietämättömyyteen

²⁷⁹ Barret 1971, 329. Pearson 1973, 48-50.

²⁸⁰ Vrt. 1. Tess. 5:19-23 "Henkeä alkää sammuttako, profetoimista alkää halveksuko, mutta koetelkaa kaikki, pitäkää se mikä hyvää on, karttakaa kaikenlaista pahaa. Mutta itse rauhan Jumalapyhittäköön teidät kokonansa ...". [KR33/38]

²⁸¹ ἄγνοέω; olla tietämättä, olla tietämätön, olla tuntematta, olla tunnistamatta, olla tunnustamatta.

²⁸² 1. Kor. 14:38 Mutta jos joku ei sitä ymmärrä, niin olkoon ymmärtämättä. (KR33/38)

²⁸³ Svenska Biblen, 1917. 1. Kor. 14:38 "Men vill någon icke inse detta, så vare det hans egen sak."

²⁸⁴ KJV -käännös (1611) jakeesta 1. Kor. 14:38 "But if any man be ignorant, let him be ignorant." on ehkä saanut vaikutteita myös aikansa yhteiskunnasta, jossa oppimattomat olivat sivistymättömiä tai rahvaita, jotka eivät tienneet hyvän järjestyksen mukaisia käytöstapoja.

²⁸⁵ Verbimuoto ἄγνοεῖται on katsottu alkuperäisimmäksi myös NA28 kriittisessä tekstieditiossa.

liittyvän traditiohistoriallisen merkityssisällön suhteen. Myös ruotsinkielinen Folkbibeln (1998)²⁸⁷ tulkitsee lauseen molemmat ἀγνοέω -pohjaiset sanat merkityksessä "olla tunnustamatta": "Jos joku ei tunnusta tätä, häntä itseään ei tunnusteta." Käännöksessä on hakasulkeisiin lisätty selvennys siitä, että lauseen loppu tarkoittaa sitä, että "Jumala ei tunnusta häntä". Yhteistä näille kaikille käännösratkaisuille KJV -käännöstä lukuunottamatta on se, että jakeeseen 38 on lisätty tulkinnallinen alkutekstiin sisältymätön edellisen jakeen 37 Herran käskyyn viittaava sana (sitä/tätä). Näistä käännöksistä ei kuitenkaan synny vakuuttavaa kuvaa siitä, että niissä on ymmärretty jakeiden 37-38 merkitys profetoimista koskevassa tekstiyhteydessä ja 1. Korinttilaiskirjeen kirjoittamisajan kontekstissa.

Aihepiiri hengellisistä ja tietämättömistä esitellään heti 1. Korinttilaiskirjeen alussa yhteydessä, jossa Paavali kertoo kuulleen korinttilaisten keskuudessa olevista riidoista (1. Kor. 1:11- 2:16).²⁸⁸ Paavali asettaa vastakkain maailman hengen vaikuttaman inhimillisen viisauden ja Jumalan Hengen kautta ilmenevän hengellisen ihmisen viisauden²⁸⁹ ja kehottaa veljiä (ὁδελφοί) olemaan yksimielisiä (1. Kor. 1:10 "ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ"; samassa ymmärryksessä tai tiedossa). Paavalin mukaan Korinttilaiset ovat hengellisten sijaan lihallisia (σαρκικοί) silloin, kun heidän keskuudessaan on riitaa ja kateutta (1. Kor. 3:3). Seurakuntaa hajottavat riidat aiheutuvat tämän maailman ylhäisten viisaudesta, joka kuitenkin on hulluutta tai tyhmyyttä (μωρία) ja turhuutta Jumalan silmissä (3:18-20). Kutsutuille, niin juutalaisille kuin kreikkalaisille, ristiinnaulittu Kristus on kuitenkin Jumalan viisaus (1. Kor. 1:24).

Korintin seurakunnan riitojen taustaa tarkennetaan jakeessa 1. Kor. 4:19, jonka mukaan jotkut ovat turhamaisesti "paisuneet".²⁹⁰ Myöhemmin Paavali vielä

²⁸⁶ 1. Kor. 14:38 Jos joku ei tätä tunnusta, Jumala ei tunnusta häntä. (KR92)

²⁸⁷ Folkbibeln, 1998. 1. Kor. 14:38 "Men om någon inte erkänner detta, är han själv inte erkänd."

²⁸⁸ Mm. 1. Kor. 1:19-20 Onhan kirjoitettu: "Minä hävitän viisasten viisauden, ja ymmärtäväisten ymmärryksen minä teen mitättömäksi." Missä ovat viisaat? Missä kirjanoppineet? Missä tämän maailman älyniekat? Eikö Jumala ole tehnyt maailman viisautta hullutukseksi?; 1. Kor. 2:4 ... minun puheeni ja saarnani ei ollut kiehtovia viisauden sanoja, vaan Hengen ja voiman osoittamista; 1. Kor. 2:7 Me julistamme Jumalan salaista kätettyä viisautta, jonka hän jo ennen aikojen alkua on määrännyt meidän kirkkaudeksemme; 1. Kor. 2:12-13 Mutta me emme ole saaneet maailman henkeä, vaan sen Hengen, joka on Jumalasta, että tetäisimme, mitä Jumala on meille lahjoittanut; ja siitä me myös puhumme, eemme inhimillisen viisauden opettamalla sanoillam vaan Hengen opettamalla, selittäen hengelliset hengellisesti. [KR92]

²⁸⁹ Wanamaker 2003, 125–126. Milinovich 2013, 39–43.

²⁹⁰ Brown 1997, 605–607. Myös Kolossalaiskirjeessä keskustellaan joistakin näkyihin vajonneista lihallisen mielensä paisuttamista (Kol.2:18-23), joiden viisauden maineessa oleva opetus ihmisten käytön jälkeen katoamaan tarkoitettuja asioita koskevista käskyistä ("älä maista", "älä koske") ja opeista jumaluuden emanaatioiksi käsitetyistä maailman alkuvoimista ei ruumista säästä, mutta tyydyttää kuitenkin vain lihaa. Keskustelussa käytetään näiden väärin opettajien käyttämää sanastoa viitattaessa tietoon (Kol. 1:9-10, 28; 2:2-3, 3:10, 16; 4,:5) sekä vastustettaessa judaistisia piirteitä: Kol. 2:11 ei käsin tehty ympärileikkaus, 2:16 ruokaan ja juomaan liittyvät kysymykset

järkeilyillä, vaan inhimillisessä heikkoudessa, jotta hänessä ilmenisi Jumalan hengen voima eikä hänen oma voimansa (1. Kor. 2:1-5). Vaikka Paavali on puhetaidossa oppimaton (ἰδιώτης)²⁹⁷, hän ei ole oppimaton tiedossa (2. Kor. 11:6), kuten Jumalan henkeä vailla olevat tietämättömät.²⁹⁸ Paavali jatkaa aiheesta 2. Kor. -kirjeen alussa (2. Kor. 1:12), jossa hän kertoo vaeltaneensa työtovereineen Jumalan armossa eikä lihallisessa viisaudessa (οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ). Israelin lapset eivät kuitenkaan ymmärrä tätä uuden liiton Hengen palvelutyötä, koska heillä on peite sydämen päällä vanhan liiton kirjoituksia luettaessa, kunnes heidän sydämensä kääntyy Herran puoleen (2. Kor. 3: 5-16).

Juutalaisen käsityksen mukaan Jumalan tunteminen tarkoittaa Jumalan lain noudattamista (5. Moos. 11:13,22, 19:9, 30:16).²⁹⁹ Hengelliset eli ymmärtäväiset tuntevat Jumalan ja noudattavat Jumalan lakia. Tietämättömät sen sijaan eivät tunne Jumalaa eivätkä hänen sanaansa, ja siksi he eivät myöskään pidä Jumalan lakia.³⁰⁰ Heillä ei ole pelastavaa tietoa joko siksi, etteivät ole kuulleet opetusta tai siksi, etteivät he ole ottaneet opetusta vastaan.³⁰¹ Tietämättömät pakanat, jotka eivät tunne Jumalaa eivätkä Jumalan lakia, eivät myöskään noudata Jumalan lakia.³⁰² Tämän ohjeen antaa myös Jeesus: Jos te rakastatte minua, te noudatatte minun käskyjäni (Joh. 14:15, 21, 15:10). Myös 1. Johanneksen kirjeen mukaan Jumalan rakastaminen tarkoittaa hänen käskyjensä noudattamista (1. Joh. 5:3). Jeesus kuitenkin nuhtelee juutalaisia siitä, että rakkaus Jumalaan ei ole heissä, vaikka he laittavat toivonsa Moosekseen, jonka lakia he sanovat seuraavansa. Jeesuksen mukaan he eivät usko Moosesta, koska Mooses on kirjoittanut hänestä (Joh. 5:39-47),³⁰³ ja siksi he eivät myöskään noudata Mooseksen kirjoittamaa Jumalan sanaa. Jeesus on hyvä paimen, joka tuntee lampaansa ja lampaat tuntevat hänet. Lampaat seuraavat paimenta, koska tuntevat hänen äänensä, mutta eivät vierasta, koska eivät tunne hänen ääntään (Joh. 10:4-5, 14, 27). Paavali taas kertoo korinttilaisille: "joka rakastaa Jumalaa, sen Jumala tuntee" (1. Kor. 8:3; KR33/38). Koska hengellinen tuntee Jumalan, hän tunnistaa myös Jumalan sanan.

²⁹⁷ Sana ἰδιώτης esiintyy myös jakeessa 1. Kor. 14:24, jonka käännös Kirkkoraamatuissa on "oppimaton" (KR33/38) ja "opetuksesta osaton" (KR92); vrt. King James -käännös: "unlearned".

²⁹⁸ Stambaugh & Balch 1986, 122. Paavali käyttää mm. tässä sarkastisessa kommentissa retorisia keinoja ja osoittaa hallitsevansa myös retoriikan taitoja toisin kuin vastustajat ovat esittäneet.

²⁹⁹ Veijola 1988, 20. Vrt. Hoos 4:2.

³⁰⁰ Wanamaker 2003, 135. Hengelliset elävät Jumalan lain mukaisesti. Vrt. Tietämättömät eivät kuulu Jumalan lakia noudattavaan vanhurskaaseen omaisuuskansaan eikä Jumala tunnusta heitä omikseen /tunne heitä. Jeesus: menkää pois minun luotani te vääräyden tekijät, minä en tunne teitä.

³⁰¹ Vrt. Room. 10:17.

³⁰² Vrt. 1. Piet 1:14-15 (KR33/38) "... älkää mukautuko niiden himojen mukaan, joissa te ennen, tietämättömyyttenne aikana, elitte, vaan sen Pyhän mukaan, joka on teidät kutsunut..."

Tietämättömän lisäksi Paavali käyttää hengellisen vastakohtana termiä lihallinen (σάρκινός) ruumiillisen sijaan (mm. 1. Kor. 3:1-3, Room. 7:14).³⁰⁴ Jumalan Hengeltä tuleva Jumalan viisaus (1. Kor. 1:18-31, 2:12-14, 3:1, 19) ilmenee seurakunnassa, joka on Jumalan temppeli ja jonka perustuksena on Jeesus Kristus (1. Kor. 3:9-11,16). Luvussa 1. Kor. 12 Paavali jatkaa tätä keskustelua kuvaamalla seurakuntaa Kristuksen ruumiina ja Jumalan Henkeen yhtyviä seurakunnan jäseniä Pyhän Hengen temppelinä (1. Kor. 6:15, 19). Epäjumalien temppeleissä epäjumalanpalvojat ovat puolestaan yhteydessä niihin henkiin, joille he niissä uhraavat ja joita he rakastavat ja siksi myös seuraavat niiden tahtoa (1. Kor. 5:9-18, 6:16, 10:7-21).³⁰⁵ Syntiä tekevä haureuden harjoittaja saastuttaa Pyhän Hengen asuinsijaksi tarkoitetun ruumiin temppelinsä (1. Kor. 6:13-19, 10:1-8, 10:14-18, 10:20-21) kuten epäjumalanpalvelija, sillä porttoon yhtyvä (ὁ κολλώμενος) on samaa ruumista (ἐν σῶμά ἐστιν) hänen kanssaan (1. Kor. 6:16). Jakeen loppuosa lainaa jaetta 1. Moos. 2:24, jossa kerrotaan, että mies jättää isänsä ja äitinsä ja liittyy vaimoonsa ja nämä kaksi tulevat yhdeksi lihaksi (εἰς σάρκα μίαν). Koska naisella ja miehellä on omat kehonsa (ruumiinsa), keho (σῶμα) tarkoittaa eri asiaa kuin liha (σάρξ).³⁰⁶ Paavalin kirjeissä keho (σῶμα) ilmaisee neutraalia kehollista (ruumiillista) olemassaoloa (1. Kor. 9:27, 2. Kor. 4:10, 2. Kor. 5:6-10, 12:2-3, Gal. 6:17), kun taas liha (σάρξ) yhdistetään syntisyyteen ja vajavaisuuteen (mm. 1. Kor. 5:5, 15:50, Room. 3:19-20, Gal. 4:13-14). Liha näyttää kuvaavan tietyn muodon omaavan kehon (σῶμα)³⁰⁷ sijaan substanssia tai materiaa, johon mm. lika, sairaus, saastaisuus tai synti voi tarttua ja josta se voi myös levitä. Tätä käsitystä heijastelevat myös Qumranin yhteisön erilaiset puhtauteen liittyvät niin fyysisiä asioita³⁰⁸ kuin eettistä käytöstä koskevat

³⁰³ Schuchard 1992, 65-66, 68.

³⁰⁴ Pearson 1976, 24. Paavali asettaa vastakkain myös hengellisen (ὁ πνευματικός) ja sielullisen (ὁ ψυχικός) ihmisen (1. Kor. 2:14-15). Sielu ja ruumis muodostavat verta ja lihaa olevan katoavaisen "sielullisen ruumiin" (σῶμα ψυχικόν), joka kuolee ja korvautuu katoamattomalla "hengellisellä ruumiilla" (σῶμα πνευματικόν) ylösnousemuksessa (1. Kor. 15:44, 54).

³⁰⁵ Veijola 1988 78. Se, että muista jumalista mainitseminen 1. käskyssä (älä pidä muita jumalia), edellyttää niiden reaalisen olemassaolon.

³⁰⁶ Termien liha (σάρξ) ja ruumis (σῶμα) käyttö UT:ssa on tosin myös päällekkäistä. Paavali kertoo jakeessa 1. Kor. 5:3 olevansa ruumiillisesti poissa (ἄπὼν τῷ σώματι), mutta hengessä läsnä (παρὼν δὲ τῷ πνεύματι), kun taas Kolossalaiskirjeen kirjoittaja on (Kol. 2:5) lihallisesti poissa, mutta hengessä heidän luonaan (εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι).

³⁰⁷ Brown 1997, 88. Sanan σῶμα merkitys liittyy "muotoon", joka jättää varjon (mm. avaruuden planeetat). Platonin (427–347 eKr.) mukaan näkyvä on varjoa todellisuutta edustavista ideoista.

³⁰⁸ Vrt. Jeesus toteaa koskien lainoppineiden ja fariseusten ulkoisia puhtaussääntöjä: "Ei ihmistä voi saastuttaa mikään, mikä tulee häneen ulkoapäin. Se ihmisen saastuttaa, mikä tulee hänen sisältään ulos." mikä menee sisään ja joka tulee ulos, vaan se, mikä lähtee ihmisen sisältä, se saastuttaa ihmisen. (Mark. 7:15). Jeesus painottaa ihmisen sydämen asennetta, josta kaikki muu seuraa, myös eettinen käytös (Matt. 11, 17-20; vrt. Matt. 12:34-35, 23:25-28, Luuk. 6:45, 11:39).

säännöt, joiden noudattaminen on edellytys yhteisön kokouksessa jumalallisen ilmoituksen vastaanottamiselle.³⁰⁹

Roomalaiskirjeessä Paavali rinnastaa hengelliset järjellisiin, joiden ymmärryksen tulee uudistua niin, että he tunnistavat Jumalan tahdon, toisin kuin tietämättömät, jotka lihallisina kulkevat tämän maailman mielen mukaan. Koska lihan mieli (φρόνημα; ymmärrys, mieli) on vihollisuutta Jumalaa vastaan, se ei yhdy Jumalan lakiin (Room. 8:7; τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται), joka on hengellinen ja hyvä (Room. 7:12, 14). Lihan mieli palvelee synnin lakia (Room. 7:25) ja siksi lihan mukaan elävät tulevat kuolemaan (Room. 8:13). Jumala kuitenkin tuomitsi synnin lihaan tulleen Poikansa kuolemassa, jotta lain vanhurskaus täyttyisi Jumalan hengen mukaan vaeltavissa (Room. 8:3-4). Paavali kehottaa tähän maailmanaikaan (τῷ αἰῶνι τούτῳ) mukautumisen sijaan muuttumaan ymmärryksen (νοῦς; järki, mieli, ymmärrys) uudistumisen kautta siten, että kykenee erottamaan Jumalan tahdon eli sen, mikä on hyvää, sopivaa ja täydellistä. Järjellistä Jumalan palvelusta (τὴν λογικὴν λατρείαν) on se, että antaa ruumiinsa Jumalaa miellyttäväksi pyhäksi eläväksi uhriksi (Room. 12:1-2).

Hengellisen kriteeri ei siten ole ruumiittomuus, eikä tietämättömän se, että on ruumiillinen (σωματικός).³¹⁰ Paavali erottaa ruumiillisuuden lihassa asuvasta synnistä (Room. 7:18-20) eikä ruumiillisuus sinänsä ole paha. Sen sijaan antiikin filosofis-hengellisissä katsomuksissa dualistinen jako hengen (πνεῦμα) ja ruumiin (σῶμα) välillä rinnastuu hyvään ja pahaan, valoon ja pimeyteen, tietoon ja tietämättömyyteen.³¹¹ Vaikka Paavaliakin kirjoittaa pimeyden teoista ja valon aseista (Room. 13:12),³¹² hän ei kuitenkaan liitä henkeä ja ruumista (σῶμα), vaan hengen ja lihan (σάρξ) polariteetteihin hyvä ja paha, valo ja pimeys, tieto ja tietämättömyys tai vanhurskaus ja syntisyys. Qumranin yhteisön teksteissä paha vertautuu lihalliseen henkeen,³¹³ mikä muistuttaa UT:n kohtia, joissa lihallisuus yhdistetään maailmallisuuteen (esim. Hepr. 12:16).³¹⁴

³⁰⁹ Harrington 200, 79. 4Q274, CD 12:13-14.

³¹⁰ Vrt. Kol. 2:9 "Sillä hänessä asuu jumaluuden koko täyteys ruumiillisesti (σωματικῶς)" [KR33/38]; "Hänessä on jumaluus ruumiillistunut koko täyteydessään" [KR92].

³¹¹ Pearson, 1976, 7-8.

³¹² Vrt. Room. 13:12 Hylätkäämme pimeyden teot ja varustautukaamme valon asein.; Ef. 4:18 "... ymmärrykseltään pimentyneinä ja vieraantuneina Jumalan elämästä heissä olevan tietämättömyyden (ἄγνοiαν) ja sydämensä paatumuksen tähden ..."; Joh. 8:12 Jeesus on maailman valo eivätkä hänen seuraajansa vaella pimeässä.

³¹³ Orpana 2016, 78-79.

³¹⁴ Hepr. 12:16: "Katsokaa, ettei kukaan teistä ole maailmallinen kuten Esau, joka yhdestä hernerokasta myi erikoisoiskoitensa ..." [KR33/38]. Maailmallisuus viittaa siinä näkyvän maailman asioiden pitämiseen arvokkaina ja hengellisten halveksumiseen tai halpana pitämiseen.

Jakeessa 1. Kor. 6:17 Paavali kertoo, että se joka yhtyy (ὁ κολλώμενος)³¹⁵ Herraan, on yhtä henkeä (ἐν πνεύμα) hänen kanssaan.³¹⁶ Koska profeettojen henki yhdistyy Jumalan henkeen,³¹⁷ jolta profetia tulee, profeetta tai hengellinen pystyy tunnistamaan Herralta tulevan Jumalan Hengen inspiroiman sanan silloinkin, kun se on jonkun toisen vastaanottama.³¹⁸ Paavaliala vastustajien oppiin ei kuitenkaan sovi ohje siitä, että kaikki voivat puhua seurakunnassa ja kaikilla voi olla profetian kautta sana Jumalalta koko seurakunnalle opetuksiksi (jae 31). Nämä hengelliset osoittavat kuitenkin olevansa "hengettömiä" ollessaan tietämättömiä siitä, että Paavalin tässä kirjoittama ohje on Herran käsky.

Paavali käyttää vastustajiensa tuntemaa terminologiaa argumentoidessaan heitä vastaan jakeissa 37-38 sanaleikillä hengellisistä ja tietämättömistä^{319 320}. Osoittaessaan hallitsevansa vastustajiensa sanankäytön hän samalla näyttää auktoriteettinsa tueksi omaavansa vastaavan oppineisuuden tason vastustajiensa kanssa. Jakeissa 37-38 vastakkain asetetaan hengellinen (πνευματικός) eli se, joka tietää, sen kanssa, joka on tietämätön (ἄγνοεῖται). Jos joku ei tiedä tai tunnista, että tämä, mitä Paavali kirjoittaa tässä, on Hengen inspiroimaa Jumalan sanaa eli Herran käsky, hän on ilman Jumalan henkeä oleva tietämätön eikä hengellinen, vaikka siltä vaikuttaisi. Seurakunnan tulee koetella (vrt. 1. Tess. 5:19-22) onko profetia Jumalan hengeltä tullutta Jumalan sanaa vai lihallista tämän maailman viisautta.³²¹ Jos joku näyttää profeetalta tai hengelliseltä, jolla on yhteys Jumalaan, hänet voidaan koetella sillä, että tunnistaako hän sen, mitä Paavali tässä kirjoittaa, Herran käskyksi.³²² Jos hän ei tiedä tai tunnista (ἄγνοεῖ) sitä, hän on tietämätön (jae 38) eikä profeetta tai hengellinen, joka tuntee Jumalan ja tunnistaa hänen käskynsä. Paavali ei siten vastusta hengellisiä sinänsä, vaan profeettoja, jotka näyttävät hengellisiltä, mutta todellisuudessa ovat lihallisia.

³¹⁵ κολλᾶω; liittyä, yhtyä, liimautua.

³¹⁶ Jakeessa 1. Kor. 6:17 Herraan yhtyvää on yhtä tai samaa (ἐν; adj. yks. nom., εἷς, yksi.) henkeä Herran hengen kanssa ja jakeen 1. Kor. 14:32 mukaan profeettojen henget ovat heihin liittyneitä (ὑποτάσσω; olla alainen, liittyä). Jakeissa Ef. 5:21-5:31 jakeiden 21-22 sana ὑποτάσσω rinnastuu jakeen 31 kr. sanaan proskollao (liittyä, yhtyä, liimautua), mitä seuraa päätelmä "nämä kaksi tulevat yhdeksi lihaksi (εἷς σάρκα μίαν; εἷς, prepositio)", joka esiintyy myös jakeessa 1. Kor. 6:16.

³¹⁷ Wanamaker 2003, 129. (Vrt. 1. Kor. 2:10-15).

³¹⁸ Barrett 1971, 333.

³¹⁹ Pearson 1973, 38, 40-41, 82.

³²⁰ Thiselton 2000, 1151.

³²¹ Pearson 1973, 39, 41. Sears 2014, 115. Väärät profeetat olivat jatkuva uhka myös Qumranilla.

³²² Brown 1997, 531. Jakeissa 37-38 Paavali kirjoittaa, että todellinen profeetta ja hengellinen ihminen tunnistaa (will recognize) Herran käskyksi sen mitä Paavali on kirjoittanut, mutta jos joku ei tunnista (recognize) tätä, seurakunnan ei tule tunnustaa (recognize) häntä.

6.2.2. Jakeiden 34-35 sisältö ja lähde

Jakeen 34 esittelylauseen viittaus VT:n kaanonin ulkopuoliseen lähteeseen, poikkeaa Paavalin tavasta käyttää esittelylausetta vain VT:n kaanonin kirjoitusten lainaamisen yhteydessä (kts. luku 4.1.), mutta varhaisessa juutalaisuudessa pidettiin kuitenkin myös kirjoitusten tulkintaa Jumalalta saatuna sanana eli lakina (kts. luku 4.2.). Saman periaatteen mukaisesti myös kristinuskossa Paavalin vastaanottama Jumalan ilmoitus on tullut osaksi UT:n kaanonin pyhiä kirjoituksia, jonka määrittelyssä ratkaisevaa on ollut siihen hyväksytyissä kirjoituksissa olevan Jumalan ilmoituksen arviointi. Samanlainen profeettaan ja profetian sisältöön kohdistuva arviointiprosessi käytiin myös varhaisessa juutalaisuudessa VT:n kaanoniin kirjoitusten rajoja määriteltäessä.³²³

Vastaavalla tavalla myös Paavali korostaa profetointia käsittelevän perikoopin jakeissa 36-38 tarvetta profetian antajan ja esitetyn profetian eli Jumalan ilmoituksen arvioimiselle. Näitä jakeita edeltävä Paavalin kirjeeseen lainattu tekstikohta 33b/34-35, alkaa jakeessa 33b olevalla esittelylauseella "niinkuin on kaikissa pyhien seurakunnissa". Sitä seuraa jakeessa 34 käsky naisille vaieta seurakunnassa, jota perustellaan esittelylausetta "niinkuin lakikin sanoo" seuraavalla vaatimuksella naisten alamaisuudesta, jolle jakeessa 35 annetaan lisäperusteluja. Esittelylauseen käyttö jakeessa 34 ei välttämättä kuitenkaan kerro siitä, että sen osoittama laki olisi Paavalin auktoritatiiviseksi tarkoittama. Jakeiden 33b/34-35 alkuperä on käsikirjoitusten variaatioiden ja epäjatkuvuuksien perusteella toisessa lähteessä, jonka kirjoittajan tekemä on silloin myös jakeen 34 esittelylausetta käyttävä lain siteeraus, jota tämä kirjoittaja pitää auktoritatiivisena. Myös jakeiden 33b/34-35 lähteen kirjoittaja tuntee juutalaista oppineisuutta, johon kuuluu jakeeseen 34 sisältyvän esittelylauseen sekä traditiohistoriallisen formelin (οὐκ ἐπιτρέπω) käyttäminen.

Sekä Qumranin yhteisön omissa kirjoituksissa että rabbiinisen perinteen kirjallisuudessa esiintyy jakeen 33b termi "pyhien seurakunta", johon kuuluvat

³²³ Vastustajiaan Paavali kutsuu paljonpuhuvasti "superapostoleiksi", jotka ovat lihallisen mielensä/järgensä turhaan paisuttamamia eli paisuneet tämän maailman mukaisesta viisaudesta. UT:n kirjoituksia ovat kirjoittaneet kuitenkin myös muut apostolit, jotka ovat saaneet välitettäväkseen Jumalan ilmoituksen, ja myös evankeliumit kertovat Jeesuksesta, joka on "tunnustuksemme apostoli". Jumalan ilmoitus eli profetia liitetään Jumalan viisauteen, jonka vastakohta on maailman viisaus ja kulttuuri tai jokin muu jumala. Myös VT:n kirjoitusten ilmoitus on välitetty profeettojen kautta ja UT:ssa Jeesus on VT:n lupauksen täyttävä Mooseksen kaltainen profeetta eli Jumalan lain välittäjä, jonka lähettämiä apostolit ovat. Kun protestantit pitäytyvät vain VT:n ja UT:n kaanonin kirjoituksiin Jumalan ilmoituksena, niin katolisessa ja ortodoksisessa kirkossa on apokryfikirjoja sisältävän erilaisen VT:n kaanonin lisäksi myös erillinen myöhempiä tulkintaa sisältävä kanoninen laki, joka katsotaan myös Jumalan ilmoitukseksi.

Jumalan pojat kykenevät vastaanottamaan profetiaa eli uutta ilmoitusta, joksi katsotaan myös kirjoitusten tulkinta (kts. luku 6.1.1.). Evankeliumitekstien keskusteluissa rabbiinisen liikkeen edeltäjinä pidettyjen fariseusten³²⁴ kanssa esiintyy myös jakeen 34 termi ἐπιτρέπω, joka esiintyy myös sekä Talmudissa että Josefuksen teoksissa. Rabbiinisessa kirjallisuudessa käytetään myös jakeen 34 kaltaisia esittelylauseita kirjoituksiin viitattaessa. Kuten jakeessa 35, niissä esiintyy myös naiseen liitetty häpeällisyyden käsite. Näiden traditiohistoriallisten yhteneväisyyksien perusteella toisesta lähteestä lainattu tekstiosuus voi siten muodostua jakeista 33b-35, vaikka käsikirjoituksissa vain jakeiden 34-35 sijainti vaihtelee. Perikoopin kiastisen rakentumisen perusteella tekstiin toisesta lähteestä lainattu jaekokonaisuus vaikuttaisi koostuvan jakeista 33b-35 (kts. luku 3.2.).

Jakeessa 34 käytetään esittelylausetta siinä siteeratun lain esittelyssä, mutta lisäksi myös traditiohistoriallista termiä ἐπιτρέπω.³²⁵ Paavalin kirjeiden lisäksi myös evankeliumeissa käytetään lain tulkintaa koskevissa keskusteluissa termiä ἐπιτρέπω, mutta myös termiä ἔξεστιν, jotka heijastelevat ensimmäisen vuosisadan juutalaista käyttöä. Lisäksi Paavalin kirjeissä VT:n kirjoituksiin viittaaminen erotetaan kirjoitusten tulkinnasta samankaltaisilla esittelyformeileilla, joita käytetään myös Talmudin kirjoituksissa. Josefus käyttää tällaista esittelylausetta kuitenkin myös VT:n kirjoitusten tulkintaan viittaamisessa (kts. luku 5.1.3), mistä voi olla kyse myös jakeessa 34 (kts. luku 4.1).

Termiä ἔξεστιν käytetään synoptisten evankeliumien kohdissa, joissa fariseukset, lainopettajat ja/tai ylipapit keskustelevat lain soveltamisesta (Matt. 12:10, Luuk. 14:3 "Onko luvallista sapattina parantaa?"; Matt. 22:17, Mark. 12:14 "Onko luvallista antaa keisarille veroa vai ei?"; Matt. 27:6 "Ei ole luvallista panna näitä temppelirahastoon", Mark. 2:24 "Miksi he tekevät sapattina sitä, mikä ei ole luvallista?"; Mark. 3:4, Luuk. 6:9 "Kumpi on luvallista sapattina ...").³²⁶ Myös Paavali käyttää ilmaisussa "kaikki on minulle luvallista" sanaa ἔξεστιν³²⁷ keskustellessaan ruokasäädöksistä jakeissa 1. Kor. 6:12 ja 10:23. Vastaavasti myös Josefus käyttää sanaa ἔξεστιν kertoessaan VT:n lain sovelluksista.³²⁸

Termiä ἐπιτρέπω käytetään sekä UT:ssa että rabbiinisessa perinteessä kysyttäessä joltakin auktoriteetin omaavalta opettajalta lupaa. Synoptisissa evankeliumeissa termi ἐπιτρέπω esiintyy keskusteluissa, joissa Jeesukselta

³²⁴ Bowker 1973, 15. Brown 1997, 79.

³²⁵ Aalen 1964, 513-525.

³²⁶ Aalen 1964, 514.

³²⁷ ἔξεστιν (akt. ind. pres. y3); ἔξεστι; olla luvallista, olla sallittua.

kysytään lupaa (Matt. 8:21, Luuk. 9:59, Luuk. 9:61). Talmudissa tämä auktoriteetti voi olla jokin rabbiininen koulukunta tai yksittäinen rabbi. Sekä Josefuksen teoksissa että Talmudissa myös Sanhedrin on tällainen auktoriteetti.³²⁹ Kun luvan antamiseen tai eväämiseen sisältyy laintulkintaa (Matt. 19:8, Mark. 10:4), Jeesus kysyy ennen antamaansa vastausta, mitä Mooses sanoo asiasta kirjoituksissa.³³⁰ Jakeessa 34 muotohistoriallista formelilla "ei ole luvalista" tai "ei ole sallittua" (οὐ ἐπιτρέπεται) käytetään kerrottaessa esittelylauseen viittaaman naisten alamaisuutta edellyttävän lain tarkoittavan myös naisten puhekieltoa seurakunnassa. Tällä on yhteneväisyyttä farisealaisen perinteen käytäntöön, jossa samalla formelilla ilmaistaan jokin asia kielletyksi laintulkinnan perusteella.³³¹ Sen kanssa yhdenmukaisesti myös jakeessa 1. Tim. 2:12, jossa ei ole lakiin viittaavaa esittelylausetta, Timoteus -kirjeen kirjoittaja itse auktoritatiivisena opettajana käyttää termiä ἐπιτρέπω kielteisessä muodossa "en salli" (οὐκ ἐπιτρέπω). Saman analogian mukaisesti toisesta lähteestä lainatun tekstin jakeessa 1. Kor. 14:34 formelia οὐ ἐπιτρέπεται seuraava naisten puhekielto liittyy luultavasti jonkin auktoriteetin omaavan henkilön tai ryhmän tulkintaan perustuvaan ohjeeseen tai käskyyn eikä VT:n kirjoitusten tekstiin. Koska esim. Josefuksen mukaan laki määrittelee kussakin kulttuurissa oikean käytöstavan, joka juutalaisille on annettu Mooseksen laissa,³³² formeli voitaisiin ehkä kääntää vapaammin muodossa "ei ole soveliaista" tai "ei ole oikean tavan mukaista".

Toisen temppeliajan juutalaisissa teksteissä esiintyy ymmärrys siitä, että tulkinta on tiedon vapauttamista³³³, joka johtaa pelastumiseen.³³⁴ Qumranin yhteisön omat VT:n tekstikohtia tulkitsevat pesher -kirjoitukset sisältävät yhteisön auktoritatiivisena pitämää kirjoitusten tulkintaa. Semiittiseen juureen pohjautuva sana "pesher" tarkoittaa tulkitsemisen lisäksi mm. irti päästämistä ja vapauttamista,³³⁵ jonka merkitys voitaisiin siten nähdä myös sallimisena tai luvan antamisena. Kuten Qumranin yhteisön käyttämän sanan "pesher" myös sanan

³²⁸ Aalen 1964, 519. Ant. XIII 252, XV 259, IV 291.

³²⁹ Aalen 1964, 513-515, 520-521.

³³⁰ Vrt. Apt. 3:22 Lähetän toisen Mooseksen kaltaisen profeetan, kuulkaa häntä (5. Moos. 18:15).

³³¹ Aalen 1964, 513-515.

³³² Aalen 1964, 516. Myös UT:ssa ilmenee sama näkemys (Apt. 6:14, 15:1, 21:21, 28:17).

³³³ Lim 2000, 59, 62.

³³⁴ Hengel 2000, 53.

³³⁵ Lim 2000, 59. Sana "pesher" pohjautuu semiittiseen juureen, joka tarkoittaa mm. tulkitsemista, irti päästämistä ja vapauttamista. VT:ssä sana "pesher" tarkoittaa tulkintaa sekä hepreankielisessä Saarnaajan kirjassa (9:1) että aramean kielisen Danielin kirjan luvuissa 2, 4 ja 5. Thomas 2009, 200. Saman sanajuuren akkadin kielistä sanaa "pasharu" käytetään enteiden tulkinnasta.

ἐπιτρέπω (sallia, olla luvallista) merkitys³³⁶ liittyy kirjoituksia tulkitsemalla tapahtuvaan jonkin asian vapauttamiseen, esiin tuomiseen, irti päästämiseen³³⁷ tai salaisuuksien paljastamiseen, tai vastaavasti sen kielteisessä ilmaisumuodossa jonkin asian sitomiseen, tai kätkeytynä tai salattuna pitämiseen.

Seuraava jakeiden 33b-35 sisällön ja sen lähteen arviointiin vaikuttava tekijä on jakeessa 35 esiintyvä naisiin liitetty termi "häpeä". Kun 1. Korinttilaiskirjeen jakeessa 1. Kor. 14:35 naisten puhuminen ja jakeessa 1. Kor. 11:5 naisten pään peittämättömyys on häpeällistä seurakunnassa, niin myös rabbiinisen perinteen mukaan sekä naisten puhuminen että pään peittämättömyys on häpeällistä seurakunnassa (luku 5.2.2). Sama käsitys vallitsi myös antiikin kreikkalaisroomalaisessa yhteiskunnassa (luku 5.2.3). Jakeen 34 naisten puhumisen rajoittamisella ja alamaisuudella on samankaltaisuutta myös Qumranin yhteisön tekstien kanssa, mutta naisiin liittyvään keskusteluun ei niissä liitetä häpeää. Alamaisuudesta johdetun naisten puhekiellon sijaan, Qumranin yhteisön omien kirjoitusten mukaan miehen pitää vain hallita vaimonsa huulia. Naisen on kuitenkin kuljettava miehen tahdon mukaan ja toteltava miehensä ääntä, joka hallitsee naista (luku 5.2.2).

Jakeen 36 kysymysten sisältämä terminologia (kts. luku 6.1) viittaa jonkin ainoana valittuna itseään pitävän ryhmän (36b, μόνους) vastaanottamaan ilmoitukseen (36a, ἐξῆλθεν). Tämä Korintin seurakunnassa vaikuttava ryhmittymä jakaa saman uskonnollisen ideologian jakeiden (33b)/34-35 taustalla olevan ryhmän kanssa. Jakeet 37-38 esiintyvät termit "hengellinen" ja "tietämätön" liittyvät antiikin maailmassa kykyyn vastaanottaa hengen inspiroimaa ilmoitusta (kts. luku 6.2.1.). Alluusioita profeettaan rinnastettuun termiin hengellinen ja sen vastakohtaa edustavaan termiin tietämätön on niin Qumranin yhteisön omissa kirjoituksissa kuin rabbiinisissa teksteissä, mutta myös evankeliumitekstien keskusteluissa fariseusten kanssa.

Yleisesti tietämättömällä tarkoitetaan Jumalan seurakuntaan kuulumattomia, jotka eivät tunne kirjoituksia ja Jumalan lakia ja jotka ovat Israelin kansan ja sen lupausten ulkopuolella.³³⁸ Jumalaa tuntemattomilla tarkoittavalla kreikankielen sanalla pakana tarkoitettiin alunperin maalaista, joka yleensä oli myös oppimaton

³³⁶ Aalen 1964, 514.

³³⁷ Lim 2000, 59, 62.

³³⁸ Esim. Room. 10:17. Usko syntyy kuulemisesta, mutta kuulemisen synnyttää Kristuksen sana. 18 Nyt kysyn: eivätkö he ehkä ole kuulleetkaan sitä? Varmasti ovat ... 19 Mutta eikö Israel ole sitä käsittänyt? Jo Mooses sanoo: -- Minä saan teidät kadehtimaan kansaa, joka ei ole kansa, vihaamaan pakanoiden ymmärtämätöntä joukkoa. [KR92]

ja sivistymätön (vrt. hepr. am ha eretz; maan kansa, rahvas, maalaiset)³³⁹.

Evankeliumitekstissä Joh. 7:48-49 on myös kaiku tästä ajattelusta. Kun kansan ymmärrys Messiaasta eroaa hallitusmiesten (τῶν ἀρχόντων) ja kirjoitusten oikeaa tulkintaa opettaneiden fariseusten ymmärryksestä, fariseukset sanovat "tuo kansa (ὁ ὄχλος; rahvaitten joukko), joka ei lakia tunne³⁴⁰, on kirottu" [KR33/38].

Johanneksen evankeliumissa heijastuu samankaltainen hengellisiin ja tietämättömiin liitetty synnynnäisen aseman korostus. Jakeessa Joh. 8:3 juutalaiset kertovat Jeesukselle olevansa Abrahamin lapsia, eli Abrahamin ympärileikattuja perillisiä, joille vastakohdaksi he asettavat orjattaren lapset, jotka eivät ole perillisiä.³⁴¹ Jeesuksen mukaan kuitenkin Abrahamin lapsia ovat ne, jotka tekevät Abrahamin tekoja (Joh. 8:39). Paavali kertoo lisäksi, että todellisia Abrahamin lapsia ovat ne, joilla on usko (Gal. 3:7) ja että todellinen ympärileikkaus on hengellinen (Room. 2:28-29). Paavali kirjoittaa myös, että Kristuksessa ei ole juutalaista eikä kreikkalaista, orjaa eikä vapaata, miestä eikä naista (Gal. 3:28), mikä Kolossalaiskirjeessä (Kol. 3:11) on saanut etnisemmän painotuksen: Kristus on kaikissa, eikä ole kreikkalaista eikä juutalaista, ympärileikattua eikä ympärileikkaamatonta, barbaaria eikä skyyttalaista. Samaa aihetta käsitellään myös luvuissa 1. Kor. 12-14 armolahjojen käyttöön liittyen. Kaikki ovat yhdessä Hengessä kastettuja yhdeksi ruumiiksi, olivatpa juutalaisia tai kreikkalaisia, orjia tai vapaita, sillä he kaikki ovat saaneet juoda samaa Henkeä (1. Kor. 12:13) ja kullekin annetaan Hengen ilmentyminen yhteiseksi hyödyksi (1. Kor. 12:7).

Rabbiinisessa perinteessä on kuitenkin päinvastaisessa merkityksessä samankaltainen synnynnäisten ominaisuuksien luettelo. Siihen sisältyvässä hierarkkisessa arvoa ilmaisevassa listauksessa esiintyy jakeen 38 termin tietämätön lisäksi myös jakeiden 34-35 sisältöä refleктоiva naiselle annettu arvo. Talmudiin kirjatassa juutalaisten päivittäisessä aamurukouksessa rukoillaan: "Minä kiitän sinua siitä, ettet luonut minua tietämättömäksi, pakanaksi etkä naiseksi." Joissakin tämän rukouksen versioissa käytetään syntiä pelkäämättömän tietämättömän sijaan sanaa orja, joka ei ole perillinen, tai sanaa ympärileikkaamaton tai barbaari, joilla viitataan niihin, jotka eivät kuulu Jumalan kansaan.³⁴² Vastaavanlainen arvoasemaa välittävä kiitosaihe löytyy myös antiikin

³³⁹ Hengel 2000, 52-53.

³⁴⁰ γινώσκω; tietää, tuntee, yhtyy. (Vrt. hepr. yada).

³⁴¹ Verner 1983, 62.

³⁴² Mishnah: Berakhot 60b, Menahot 43v. Tosefta Berakhot 6:23.

kreikkalaisesta kirjoituksesta,³⁴³ jossa eräs Sokrateen oppeja seuraava mies kertoo hänen tapanaan olevan kiittää siitä, että on syntynyt ihmiseksi eikä eläimeksi, mieheksi eikä naiseksi, kreikkalaiseksi eikä barbaariksi.

Jakeiden 33b ja 36-38 traditiokriittisten merkkien pohjalta jakeiden 33b-35 taustalla voisi olla esim. joko Qumranin yhteisö tai rabbiinisen kirjallisuuden perinnettä välittänyt ryhmittymä. Sekä Qumranin yhteisön omiin kirjoituksiin että rabbiinisiin kirjoituksiin sisältyy ymmärrys pyhien seurakunnasta. Siihen kuuluville valituille annetaan Jumalan ilmoitusta eli profetiaa eteenpäin välitettäväksi, mihin jakeen 36 kysymykset kohdistuvat. Molemmissa kirjoituksissa on myös alluusioita jakeissa 37-38 esiintyviin termeihin hengelliset ja tietämättömät. Jakeiden 33b-35 kirjoittajan taustayhteisöstä kertoo myös jakeen 34 muotohistoriallinen formeli "ei ole lupa" (οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται), jonka käyttöä esiintyy rabbiinisessa kirjallisuudessa. Mahdollisesti Qumranin yhteisön käyttämä termi "pesher" liittyy evankeliumeissakin esiintyvää sanaa ἐπιτρέπω vastaavaan käyttöön, jossa olemassa olevasta ilmoituksesta johdetaan jokin sovellutus, esim. lain soveltaminen tai jokin ajankohtainen sovellus. Myös jakeessa 34 vaadittu naisten alamaisuus kuuluu molempien kirjoitusten taustayhteisön käsitykseen. Jakeeseen 34 kuuluva naisten alamaisuusvaatimuksesta johdettu puhekielto seurakunnassa on kuitenkin yhtenevä vain rabbiinisen kirjallisuuden sisältämän perinteen kanssa. Qumranin yhteisön kirjoituksissa naisen alamaisuudesta seuraa ainoastaan se, että miehen tulee hallita naisen puhetta. Myös jakeessa 35 oleva perustelu siitä, että alamaisuusvaatimuksesta johdettu naisten puhekielto seurakunnassa johtuu siitä, että naisen puhe seurakunnassa on häpeällistä esiintyy vain rabbiinisissa kirjoituksissa. Lisäksi jakeessa 34 olevassa lain lainauksessa käytetty esittelylauseen muoto "niinkuin lakikin sanoo" (καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει) on Paavalin käyttämien esittelylauseiden muotoilun lisäksi vastaava kuin mitä rabbiinisessa kirjallisuudessa esiintyy. Siten jakeiden 34-35 sisällöllä ja terminologialla on enemmän riippuvuutta varhaista juutalaista suullista perinnettä ensimmäisen vuosisadan lopulta alkaen tallentaneen rabbiinisen kirjallisuuden kanssa kuin Qumranin yhteisön (n. 150 eKr. - n. 70 jKr.) kirjoittamien VT:n tulkintaa sisältävien tekstien kanssa.

Vaikka Mishnan sisältämä varhainen juutalainen perimätieto on tallennettu kirjalliseen muotoon 1. Korinttilaiskirjeen kirjoittamisajankohtaa myöhemmin, sen sisältämä jakeiden 34-35 kanssa yhtenevä terminologia ja teemat ovat tuskin

³⁴³ Diogene Laertius, *Lives of Eminent Philosophers*, 1.1. Thales.. (www.loebclassics.com)

sattumaa. Varhainen juutalainen tulkintaperinne on todennäköisesti ollut tunnettua myös juutalaisuudesta erkaantuneessa tuoreessa kristillisessä seurakunnassa. Sen sijaan on epätodennäköistä, että Mishnaa koottaessa siihen olisi kopioitu tekstiä tai otettu vaikutteita rabbiinisen juutalaisuuden vastustajaksi muodostuneiden kristittyjen pyhistä kirjoituksista. Jakeiden 1. Kor. 14:34-35 yhteneväisyydet myöhemmin kirjoitetun Mishnan kanssa selittynevät siten todennäköisimmin molempien taustalla olevalla yhteisellä suullisella tai mahdollisesti osin muistiin kirjoitetulla traditiolla, jota sekä Mishnan perinteen kokoajat että jakeiden 1. Kor. 14:33b-35 kirjoittaja ovat lainanneet tämän tradition välittäjiltä. Rabbiinisten tekstien tulkintaperinne ei 1. Korinttilaiskirjeen kirjoittamisen aikaan kuitenkaan vielä ollut kirjallisessa muodossa, joten suullisesti välittynyt perinne on myöhemmin kirjoitetussa Talmudissa voinut saada erilaisen kirjallisen muodon.

7. Herran käsky

7.1. Mihin kehotetaan? Mikä torjutaan ja miksi?

7.1.1. Jakeet 33b-35 ovat Paavalin tekemä lainaus

Perikoopin sanoman alkuperäisen merkityksen ymmärtämiseksi on keskeistä selvittää, mitä jakeen 37 tekstin "tämä, mitä kirjoitan teille, on Herran käsky" sisältämä Herran käsky tarkoittaa. Tulkintahistorian eri vaiheissa ymmärrys siitä, mihin tämä Paavalin kirjoittama Herran käsky kehottaa, on vaihdellut. Seuraavassa listauksessa on yhteenveto esitetyistä vaihtoehdoista Herran käskyn merkitykselle, joista viimeinen edustaa myös tämän tutkimuksen tulosta.

- 1) Herran käsky kehottaa naisia vaikenemaan ja olemaan alamaisia seurakunnassa hyvän järjestyksen mukaisesti niin kuin on laita kaikissa pyhien seurakunnissa (jakeet 33-36). Naisten alamaisuutta vaativan lain rikkominen aiheutuu joko naisten julkisesta puhumisesta tai lörpöttelystä.
- 2) Herran käsky kehottaa seurakuntalaisia olemaan kuvittelematta (jakeet 36-38), että he kaikki voivat profetoida (jae 31), sillä Jumalan sana voi tulla vain veljille (jakeet 34-35, 39).
- 3) Herran käsky antaa kaikille seurakuntalaisille mahdollisuuden profetoida toinen toisensa jälkeen (jae 31, 39) hyvässä järjestyksessä (jae 32-33a, 40).

Kahdessa ensimmäisessä vaihtoehdossa Herran käskyllä tarkoitetaan seurakunnan järjestyksen edellyttämää kieltoa, jonka kohteena ovat jakeessa 36

monikon toisessa persoonassa puhutellut tekijät. Näillä voidaan tarkoittaa naisia, joiden on vaiettava seurakunnassa jakeiden 34-35 mukaisesti. On myös esitetty, että kun naiset eivät lörpöttele, he eivät riko Herran käskyä, joka tarkoittaa naisten alamaisuuslakia, josta naisten puhekielto johdetaan. Puhuminen, joka ei riko alamaisuuslakia, naisille kuitenkin sallitaan seurakunnassa. Toisaalta kielto voi kohdistua niihin Korintin seurakuntalaisiin, jotka ajattelevat jakeen 31 mukaisesti, että he kaikki voivat profetoida seurakunnassa, vaikka profetointi on sallittua vain veljille, jolla voidaan tarkoittaa myös tiettyä valittujen veljien joukkoa. Kolmannessa vaihtoehdossa Herran käsky tarkoittaa jakeiden 31-33 ja 39-40 mukaista ohjetta kaikkien mahdollisuudelle profetoida seurakunnassa. Kaksi viimeistä vaihtoehtoa eivät välttämättä edellytä naisia koskevien jakeiden 34-35 kuulumista alkuperäiseen perikoopin tekstiin.

Perinteisesti jakeen 37 Herran käskyllä on nähty yhteys jakeessa 34 siteeratun lain kanssa, jonka perusteella Herran käskyn on katsottu tarkoittavan naisten alamaisuutta ja siihen perustuvaa puhekieltoa seurakunnassa. Tämän lain on katsottu viittaavan jakeen 1. Moos. 3:16 kohtaan "mies on sinua hallitseva" tai koko kirjoitettuun lakiin, joka yleisesti antaa vaikutelman naisen alamaisestä asemasta. Tässä nk. ekumeenisessa tulkinnassa, jossa jakeiden 34-35 katsotaan kuuluneen alkuperäiseen tekstiin, on ymmärretty, että kaikissa pyhien seurakunnissa edellytetään samaa universaalia järjestystä. Paavali tuomitsee silloin jakeella 36 naisten puhumisen aiheuttaman epäjärjestyksen seurakunnassa ja vaatii Korintin seurakunnassa noudatettavaksi Herran käskynä jakeiden 34-35 mukaista järjestystä, jota noudatetaan kaikissa muissakin pyhien seurakunnissa (jake 33b). Paavalin argumentaatioissa nämä molemmat vaihtoehdot ovat kuitenkin ongelmallisia jakeessa 34 käytetyn esittelylauseen "niinkuin lakikin sanoo" yhteydessä, jonka Paavalin käyttämänä tulisi viitata johonkin VT:n kaanonin kirjoitusten kohtaan melko sananmukaisessa muodossa. Koska jakeen 34 lakia naisten alamaisuudesta ei ole VT:n kaanonin kirjoituksissa (kts. luku 4.1.), kyseessä on jokin muu kuin VT:n kirjoituksiin kuuluva laki. Todennäköisesti jakeen 34 laki viittaa syntiinlankeemuskertomuksen jakeeseen 1. Moos. 3:16 pohjautuvaan tulkintatraditioon, joka ymmärretään laiksi (kts. luku 5.2.1).

Vaikka terminologinen yhteys sanojen käsky ja laki kautta on ilmeinen, tämän ei kuitenkaan tarvitse tarkoittaa sitä, että Herran käskyllä tarkoitetaan jakeessa 34 siteerattua lakia, sillä jakeen 37 mukaan Herran käsky on se, mistä Paavali itse on tässä kirjoittanut. Lisäksi jakeen 34 lain ymmärtäminen Paavalin

tekemäksi auktoritatiiviseksi lain lainaukseksi sisältää tulkintatraditioon perustuvan lain lainauksen lisäksi lainausteknisen ja kirjallisuuskriittisen ongelman. Epäjatkuvuuksien rajaamat jakeet (33b/)/34-35 on kokonaisuudessaan lainattu jostakin toisesta lähteestä joko Paavalin tai jakeet 34-35 tehneen myöhemmän editorin toimesta. Tähän toisesta lähteestä lainattuun jakeiden (33b/)/34-35 tekstikokonaisuuteen sisältyy myös näiden jakeiden kirjoittajan siteeraama jakeen 34 laki. Paavali ei siten ole itse voinut tehdä jakeen 34 naisten alamaisuutta vaativan lain lainausta jotakin toisesta lähteestä, vaan tämä esittelylausetta "niinkuin lakikin sanoo" käyttävä lain siteeraus on jakeiden (33b/)/34-35 kirjoittajan tekstiinsä tekemä lainaus toisesta lähteestä. Siten on epätodennäköistä, että jakeen 37 "Herran käsky", jonka Paavali kertoo tässä itse kirjoittaneensa, olisi toisen kirjoittajan omaan tekstiinsä esittelyformelilla "niinkuin lakikin sanoo" sisällyttämä laki naisten alamaisuudesta.

Jakeissa (33b/)/34-35 on teksti- ja kirjallisuuskriittistä evidenssiä siitä, että niiden sisältö on peräisin toisesta lähteestä, josta perikoopin tekstiin aiheutuvan epäjatkuvuuden lisäksi kertoo myös niiden aiheen käsittely, joka eroaa muusta tekstiyhteydestä. Tämä tutkimus kuitenkin puoltaa sitä näkemystä, että jakeet 34-35 ovat kuuluneet Paavalin kirjeen alkuperäiseen tekstiin. Sekä perikoopin rakenne että liitântätekniisten sanojen muokkaus jakeiden 34-35 sijainnin variaation sisältävissä käsikirjoituksissa tukee jakeiden 34-35 kuulumista alkuperäiseen tekstiin (kts. luku 3.). Paavali on sisällyttänyt kirjeeseensä profeettoja ja profetian arvioimista koskevan aiheenkäsittelyn yhteyteen jakeissa 33b-35 laiksi katsotun tradition, joka sulkee naiset profetoimista sisältävän seurakunnan yhteisen oppimistapahtuman aktiivisen osallistumisen ulkopuolelle. Seuraavan jakeen 36 kysymykset kuitenkin kumoavat lainatun tekstin sisällön, jonka sana "laki" (νόμος) yhdistyy jakeen 37 termin "Herran käsky" (κυρίου ... ἐντολή) lisäksi jakeen 36 termiin "Jumalan sana" (ὁ λόγος τοῦ θεοῦ).

Jakeessa 36 on kaksi retorista kysymystä (ἡ ἀφ' ὧν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν, ἡ εἰς ὧν μόνους κατήντησεν). Molemmat alkavat kreikan sanalla ἡ, jota käytetään kahdessa pääasiallisessa merkityksessä:

- 1) tai/vai,
- 2) lauseen alussa indikoimassa retorista kysymystä, joka kieltää välittömästi edeltävän väittämän.

Lauseen aloittavan sanan ἢ käytölle annetaan mm. seuraavia määritelmiä: retorisen kysymyksen ilmaiseminen; välittömästi edellä esitetyn asian vastustaminen; edeltävää väitettä vastustavan väitteen edessä oleva disjunkttiivinen konjunktio, joka osoittaa näiden kahden väitteen vastakkaista kantaa. Etenkin kahdennetussa muodossa ἢ... ἢ... , kuten jakeessa 36, sana ἢ esiintyy edeltävää asiaa vastustavassa merkityksessä.³⁴⁴

Retorinen kysymys laaditaan tyypillisesti edellä esitetyn asian pohjalta ja sitä seuraa kirjoittajan sille antama vastaus kysymykseen. Jakeen 1. Kor. 14:36 sanalla ἢ alkaviin retorisiin kysymyksiin odotetaan kielteistä vastausta, sillä ne kyseenalaistavat edellä esitetyn asian. Paavali antaa jakeissa 36 esittämiinsä kysymyksiin oman vastauksensa perustelut jakeissa 37-38. "Jos joku luulee olevansa" (εἰ τις δοκεῖ εἶναι) profeetta tai hengellinen, hänen on tiedettävä, että tämä, mitä Paavali kirjoittaa, on Herran käsky. "Jos joku" (εἰ τις) ei tätä tiedä, hän on tietämätön. Hengelliseltä (ymmärtäväiseltä, viisaalta) vaikuttava osoittautuukin tietämättömäksi (ymmärtämättömäksi, tyhmäksi), ellei hän tunnista Paavalin tässä kirjoittamaa Herran käskyä.

Samankaltaista argumentaation kaavaa seurataan myös kirjeen aiemmassa kohdassa, jossa jakeessa 1. Kor. 3:16 käytetään kieltävällä οὐκ -sanalla alkavaa retorista kysymystä "Ettekö tiedä, että te olette Jumalan temppeli ja että Jumalan Henki asuu teissä?", johon odotetaan myönteistä vastausta. Edeltävissä jakeissa on käsitelty Apollosen ja Paavalin palvelutyötä. He rakentavat Kristuksen laskemalle perustukselle ja saavat tuomiopäivänä teoistaan palkan (1. Kor. 3:9-15). Ihmisistä ei siten tule lihallisesti kerskata tai puolueellisesti riidellä (1. Kor. 3:3-4,21). Paavali aloittaa jakeen 1. Kor. 3:16 kysymykseen vastaamisen jakeessa 17 varoittamalla, että "jos joku" (εἰ τις) turmelee (φθείρω) Jumalan temppelin, Jumala turmelee hänet.³⁴⁵ Sitten hän jatkaa jakeessa 18 kertomalla, että "jos joku luulee olevansa" (εἰ τις δοκεῖ εἶναι) viisas tässä maailmassa hänen on tultava tyhmäksi, jotta tulisi viisaaksi, koska maailman viisaus on hullutusta ja turhuutta Jumalan silmissä (jake 19). Keskusteluun sisältyy antiteettinen sanaleikki siitä, mitä joku luulee olevansa, ja sen kanssa päinvastaisesta asiasta. Tämän maailman viisaana itseään pitävän on ensin tultava tyhmäksi tämän maailman silmissä. Koska viisas rakentaa eikä hajota, hän ei ole viisas niin kuin luulee, sillä tämän maailman viisaudella hän turmelee Jumalan temppelin niin kuin tyhmä. Korintin

³⁴⁴ Liddell-Scott-Jones. A Greek-English Lexicon, 9th Ed.

³⁴⁵ Vrt. Jumalan pyhyys (kirkkaus) on synnille polttava tuli; 2. Moos. 24:17, Hepr. 12:14, 29.

seurakunnassa puolueellisuutta aiheuttavat temppelin turmelijat ovat ympäröivän yhteiskunnan arvostamia³⁴⁶ tämän maailman viisaudella kerskaavia taitavia puhujia. Puhetaidon esittelemisen sijaan Paavali kerskailee sen sijaan vain Kristuksen rististä, joka on Jumalan voima ja viisaus (1. Kor. 2:2–5).³⁴⁷

Näissä molemmissa 1. Korinttilaiskirjeen tekstikohdissa (1. Kor. 3:16-18 ja 1. Kor. 14:36-38) Paavali antaa oman vastauksensa tekemiinsä retorisiin kysymyksiinsä kaavalla: Jos joku luulee jotakin A, niin on tarpeen, että A tapahtuu, jos hän tekee jotakin B, niin häneen liittyy jotakin B':n mukaista. Tämän kaavan mukaisesti jos joku luulee A) olevansa viisas tässä maailmassa, niin on tarpeen, että A') hän tulee tyhmäksi tullakseen viisaaksi. Jos joku B) ei tule viisaaksi vaan turmelee Jumalan temppelin, niin hän B') on tyhmä ja Jumala turmelee hänet. Vastaavasti, jos joku luulee A) olevansa profeetta tai hengellinen (ymmärtäväinen, viisas), niin on tarpeen, että A') hän tunnistaa (tietää, ymmärtää) Paavalin kirjoituksen Herran käskyksi. Jos joku B) ei tätä tunnista (tiedä, ymmärrä), niin hän B') on tietämätön, joka ei tunne Jumalaa.

Paavalin kirjeissä on myös muualla esim. jakeessa Room. 3:29 esimerkki retorista kysymystä edeltävän sanan *ἢ* käytöstä torjuvaa vastausta odottavassa merkityksessä: "Vai onko Jumala vain/yksistään juutalaisten Jumala?". Jae jatkuu rinnakkaisen merkityksen ilmaisevalla retorisella kysymyksellä, johon odotetaan myönteistä vastausta, koska se alkaa sanan *ἢ* sijaan kieltosanalla (*οὐκ*): "Eikö hän ole myös muiden kansojen Jumala? On toki," (KR92, KR33/38). Kuten jakeessa Room. 3:29 Kirkkoraamatun käännös KR33/38 kääntää sanan *ἢ* sanalla "vai" myös jakeen 1. Kor. 14:36 retorisissa kysymyksissä: "Vai teistäkö Jumalan sana on lähtenyt? Vai ainoastaan teidänkö tykönnkö se on tullut?". Esimerkiksi englanninkielisessä King James -käännöksessä³⁴⁸ jakeen 36 ensimmäisestä *ἢ* -sanasta käytetään kuitenkin sanavalintaa "Mitä?", joka selkeämmin ilmentää edeltävän asian torjumista.³⁴⁹

Tulkintahistorian eri vaiheissa on ollut vaihtelevia käsityksiä jakeen 1. Kor. 14:36 retoristen kysymysten vastustamasta asiasta.³⁵⁰ Tulkinnan variaatiot liittyvät epäjatkuvuuksien rajaamien jakeiden (33b/34-35) merkityksen ymmärtämiseen

³⁴⁶ Milinovich 2013, 40–42, 59.

³⁴⁷ Wanamaker 2003, 127–128.

³⁴⁸ Brown 1997, 49. KJV -käännöksen (1611) pohjatekstinä on vuonna 1516 julkaistu Textus Receptus käsikirjoituseditio, joka pohjautuu enimmäkseen myöhäisinä pidettyihin bysanttilaisen tekstitradition käsikirjoituksiin.

³⁴⁹ 1. Kor. 14:36 (KJV) What? came the word of God out from you? or came it unto you only?

³⁵⁰ Thiselton 2000, 1148–1149.

tekstikontekstissa, mihin olennaisesti vaikuttaa niiden suhde jakeisiin 36-38. Seuraavassa on yhteenveto eri vaihtoehtoista jakeen 36 torjunnan kohteelle:

- 1) häpeällinen naisten puhuminen seurakunnassa, joka rikkoo naisten alamaisuutta vaativaa lakia,
- 2) epäjärjestystä aiheuttava naisten lörpöttely
- 3) epäjärjestystä aiheuttava kaikkien profetoiminen seurakunnassa,
- 4) epäjärjestystä aiheuttava päällekkäin puhuminen tai toisille sijaa antamaton puhuminen seurakunnassa,
- 5) väärän hengen / tämän maailman viisauden inspiroima profetia/tulkinta.

Perinteisessä näkemyksessä jakeiden 34-35 sisällön katsotaan kuuluvan alkuperäiseen perikoopin tekstiin ja jakeen 37 Herran käsky tarkoittaa jakeen 34 lakia (1). Jakeen 36 kysymysten tarkoittaman kumoamisen katsotaan siinä kohdistuvan tekstin ulkopuolelta oletettuun seurakunnan epäjärjestykseen. Seurakunnassa profetoimiselle ohjeita antavien aiempien jakeiden 31-33 perusteella järjestyshäiriön oletetaan johtuvan jakeiden 34-35 lakia naisten alamaisuudesta rikkovasta häpeällisestä naisten puhumisesta seurakunnassa. Toisin kuin kaikissa pyhien seurakunnissa (jae 33b) ainoastaan Korintin seurakunnassa sovelletaan jakeen 31 ohjetta kaikkien profetoimisen sallimisesta, mihin jakeen 36 toisen kysymyksen sana *μόνος* (ainoastaan, vain) viittaa. Tämä "ekumeeninen tulkintamalli" ei kuitenkaan selitä ristiriitaa sen kanssa, että aiemmin saman kirjeen luvussa 11 Paavali ohjeistaa Korintin seurakuntaa koskien naisten pukeutumista silloin, kun he profetoivat tai rukoilevat seurakunnassa. Tulkinnan toisessa versiossa jakeiden 34-35 naisen puheen häpeällisyys seurakunnassa liitetään sen sijaan vain seurakunnan kokoontumista häiritsevään alamaisuusvaatimusta rikkovaan naisten lörpöttelyyn (2), joka niin ikään johdetaan tekstin ulkopuolisesta oletuksesta. Kummatkaan selitysmallit eivät kuitenkaan anna vastausta jakeita (33b)/34-35 ympäröiviin tekstin epäjatkuvuuksiin ja käsikirjoitusten variaatioihin liittyviin kysymyksiin.

Häiriötä seurakunnassa on myös oletettu aiheutuneen siitä, että kaikki profetoivat seurakunnassa eivätkä ainoastaan veljet (3), jolla on voitu tarkoittaa kaikkien miesten sijaan myös rajattua valittujen joukkoa tai hengellistä eliittiä, esim. seurakunnan viranhaltijoita tai tiettyä oppineiden ryhmää. Toisaalta järjestysongelmat seurakunnassa ovat voineet johtua myös toisenlaisesta elitismistä, jossa puheenvuorojen jakamisessa kaikkia ei huomioida tai kaikille ei

anneta tilaa puhua vuorottain (4). Kaksi viimeksi mainittua vaihtoehtoa eivät välttämättä edellytä, että naisia koskevien jakeet 34-35 ovat sisältyneet alkuperäiseen Paavalin kirjeeseen. Myös perinteisen ekumeenisen järjestyksen mukaista patriarkaalista virkahierarkiaa korostava tulkinta voidaan soveltaa tekstiin, josta jakeet 34-35 puuttuvat. Silloinkin järjestyshäiriöiden ajatellaan aiheutuvan siitä, että seurakunnassa profetoivat tiettyjen veljien sijaan kaikki (3) eli sellaisetkin henkilöt, joilla ei ole siihen valtuutusta.

Mahdollisesti jakeen 1. Kor. 14:31 kehotuksessa vuorotellen puhumisesta seurakunnassa voi olla alluusio Qumranin yhteisön järjestykseen tai laajempaan varhaisten juutalaisten yhteisöjen käytäntöön. Qumranin yhteisön kokoontumisissa puhuminen tapahtui vuoronperään tiukan arvohierarkian mukaisessa järjestyksessä.³⁵¹ Kunkin jäsenen auktoriteetti yhteisössä määrittyi tämän arvoaseman mukaan..³⁵² Jakeen 1. Kor. 14:38 tietämättömillä viitataan silloin niihin seurakunnan jäseniin, jotka eivät ole ymmärtäneet jakeen 31 ohjetta seurakunnassa vuorotellen puhumisesta. Qumranin yhteisön tekstien perusteella kuitenkin yhteisö pitää sen ulkopuolisia ymmärtämättöminä eli tietämättöminä, jotka eivät siten ole mukana yhteisön kokoontumisissa.³⁵³

Tämän tutkimuksen näkemystä jakeen 36 torjunnan kohteesta edustaa vaihtoehto (5). Kun jakeet 34-35 kuuluvat alkuperäiseen tekstiin jaenumeroinnin mukaisella paikalla, jakeella 36 kumotaan edeltävissä jakeissa 33b-35 lainattu asia, joka on ristiriidassa muiden Paavalin kirjeiden kohtien kanssa. Edeltävään asiaan kohdistuvat jakeen 36 retoriset kysymykset³⁵⁴ torjuvat sen, ettei naisten puhumista sallita seurakunnassa ja samalla myös puhekiellon pohjana käytetyn jakeen 34 siteeraaman lain naisten alamaisuudesta. Koska epäjatkuvuudet erottavat jakeet (33b/34-35) muusta tekstistä, nämä jakeet on kokonaisuudessaan liitetty tekstiyhteyteen toisesta lähteestä. Niihin sisältyvä jakeen 34 esittelyformula "niinkuin lakikin sanoo" eksplisiittisesti ilmoittaa, että sen tekstin kirjoittaja on tehnyt tätä esittelylausetta seuraavan lainauksen toisesta lähteestä, joka on lakiteksti. Traditiokriittinen tarkastelu osoittaa jakeiden 33b-35 kuuluvan samaan asiayhteyteen (kts. luku 6.2.2), jota koskevan tekstikokonaisuuden Paavali on lainannut kirjeeseensä toisesta lähteestä. Vaikka Paavali itse on sisällyttänyt

³⁵¹ Thomas 2009, 41–44. Yhdyskuntasääntö 1QS 5:23-24, 6:8–10, 8:11-13.

³⁵² Hengel 2000, 54. Asemaa määriteltäessä arvioitiin vuosittain jäsenen saavuttamaa hengellisen tiedon astetta, mikä ilmeni hengen ja vaelluksen lisäksi hänen ymmärryksessään ja ulkonäössään

³⁵³ Keskustelu Qumran -tutkija Mika S. Pajusen (TT) kanssa.

³⁵⁴ 36 ἢ ὡς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν, ἢ εἰς ὅμᾳς μόνους κατήντησεν; 36 Vai teistäkö Jumalan sana on lähtenyt? Vai ainoastaan teidänkö tykönnö se on tullut?(KR33/38)

jakeiden 33b-35 sisällön alkuperäiseen kirjeeseensä, jakeen 34 lain lainaus ei ole Paavalin tekemä, vaan Paavalin lainaamien jakeiden 33b-35 kirjoittajan tekemä.

Jakeen 36 kysymysten paralleeli aines kohdistuu jostakin monikon toisessa persoonassa puhutellusta rajatusta joukosta ainoastaan (μόνους) lähteneeseen Jumalan sanaan (ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν) eli heidän vastaanottamansa profetian validiteettiin: "Teistäkö Jumalan sana on lähtöisin? Vain teidäkö luoksenne se saapui?". Ensimmäisen torjuvan retorisen kysymyksen Paavali liittää termillä "Jumalan sana" jakeen 34 formeliin "niinkuin lakikin sanoo" ja toisen torjuvan kysymyksen sen sanoilla "ainoastaan teillekö" jakeen 33b väitteeseen "kaikissa pyhien seurakunnissa". Jakeen 36 kaksi torjuvaa kysymystä liittyvät siten seurakunnan ulkoisen järjestyshäiriön sijaan vastaanotetun Jumalan sanan sisältöön ja kysymysten kohteena on naisten sijaan tätä profetiaa välittävä Korintin seurakunnan ryhmittymä "te". Paavali kumoaa näillä kysymyksillä jakeiden 33b-35 sisältämän tulkintatradition Jumalan sanana. Jakeissa 37-38 hän jatkaa antamalla ohjeen profeetan tai hengelliseltä näyttävän arvioimiselle. Koska profeetat ja hengelliset tunnistavat Jumalan sanan ja Jumalan Hengen inspiroiman lain tulkinnan, toisin kuin Jumalaa tuntemattomat tietämättömät, nämä tunnistavat Jumalan sanaksi myös Herran käskyn, josta Paavali tässä kirjoittaa.

Perikoopin kiastisen rakenteen keskuksessa on antiteettinen jakeiden 33b-35 (C) ja 36-38 (C') muodostama kokonaisuus, joka käsittelee profeetan arviointia ja vastaanotetun profetian sisällön validiteettia. Sitä ympäröi keskustelu ulkoisesta järjestyksestä seurakunnassa profetoitaessa. Perikoopin alussa että lopussa profetoimiseen kehottavia jakeita 31 (A) ja 39 (A') seuraavat oikeasta käytöksestä kertovat jakeet 32-33a (B) sekä jae 40 (B'). Profetointi tapahtuu hyvän tavan mukaisesti järjestyksessä (jae 40), kun seurakunnassa profetoidaan vuorotellen (jae 31) ja profeettojen henget ovat profeetoille alamaisia eli heihin liittyneitä (jakeet 32-33a). Perikoopin alussa kerrotaan, että kaikki voivat profetoida toinen toisensa jälkeen (jae 31) rauhan Jumalan järjestyksen mukaisesti (32-33a). Sama asia on ilmaistu toisin sanoin perikoopin lopussa, jossa seurakuntaperheen jäseniä eli sisaruksia (ἀδελφοί) kehoitetaan tavoittelemaan profetoimista ja olemaan estämättä kielillä puhumista (jae 39), kunhan se tapahtuu hyvän tavan mukaan ja järjestyksessä (jae 40: εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν). Koska profetoiminen on jakeen 31 mukaan opettamista, Paavalin saama Herran käsky sallii siten naisille myös seurakunnassa opettamisen. Jakeiden 34-35 sisältö sen sijaan torjutaan

jakeessa 36.³⁵⁵ Korinttilaiset ovat ehkä kirjoittamassaan kirjeessä tiedustelleet Paavalilta seurakunnassa sovellettavia toimintatapoja ja ovat siihen liittyen esittäneet kirjeessään jakeissa 33b-35 siteeratun tekstin. Paavali on voinut lainata tämän kohdan kirjeensä profetoimista käsittelevään jaksoon jakeiden 33b-35 (C) kohdalle ja antaa niille vastineensa seuraavissa jakeissa 36-38 (C'). Vaikka sama Jumalan Henki yhdistää kaikkia Jumalan lapsia, Paavali ei tunnista tätä lainausta Jumalalta tulleeaksi sanaksi eli oikeaksi profetiaksi.³⁵⁶ Siksi Paavali kysyy jakeessa 36: "Teistäkö Jumalan sana on lähtöisin? Vain teillekö se annettiin?".

Paavali yhdistää jakeiden 31 ja 39 sanoman jakeiden 37-38 keskusteluun Jumalan lapsiin kuuluvista hengellisistä ja niiden vastaparina olevista tietämättömistä, jotka ovat seurakunnan ulkopuolisia eivätkä Jumalan perheeseen kuuluvia. Jakeen 39 kreikan sana ἀδελφοί tarkoittaa sekä siskoja että veljiä, minkä vahvistaa myös perikoopin rakenteessa sen paralleeli vastinpari "te kaikki" jakeessa 31. Erillinen maininta veljistä ja siskoista olisi turha toisto ja ehkä myös sukupuolten erillisyyttä seurakunnassa korostava ilmaisu. Jos tarkoitettaisiin vain tiettyä rajattua valittujen veljien joukkoa, siihen viitattaisiin todennäköisesti eri kreikan sanalla φράτερος.³⁵⁷ Jos sen sijaan kyseessä olisi pelkästään naisia käsittävä sisarusjoukko, käytettäisiin feminiinistä monikkomuotoa ἀδελφαί. Kreikan ja heprean kielissä, kuten useissa muissakin kielissä, joissa monikosta on sekä maskuliini- että feminiinimuoto, sekä naisia että miehiä sisältäviin joukkoihin viitataan maskuliinin monikkomuodolla. Vain naisista koostuvat joukot ovat erityistapauksia, joihin viitataan feminiinin monikkomuodolla. Koska Suomen kielessä tällaista erottelua ei ole, on virheellistä kääntää jakeen 39 sana ἀδελφοί sanalla veljet, joka tarkoittaa yksinomaan miespuolisista koostuvaa joukkoa. Tarkasteltavan perikoopin käänöksessä sanan veljet käyttö ilman selittävää alaviitettä on erityisen harhaanjohtavaa siksi, että konteksti käsittelee kaikkien profetoimista, jota naisten osalta jotkut vastustavat jakeissa 34-35.

Paavali siis kirjoittaa saamansa Herran käskyn perikoopin aloittavissa jakeissa 31-33a sekä saman asian kertaavissa perikoopin lopettavissa jakeissa 39-40. Jakeissa 31 ja 39 toistetaan kiastisesti ohje siitä, että kaikki voivat profetoida seurakunnassa, kunhan se tapahtuu hyvässä järjestyksessä (32-33a, 40).

³⁵⁵ Esim. tekstieditiossa NA28 jakeiden 33b-36 yhteenkuuluminen on osoitettu teksin asettelulla.

³⁵⁶ Barrett 1971, 334.

³⁵⁷ Sealey, 1990, 21 Kreikan sana φράτερος tarkoittaa miespuolisia veljiä ja liittyy periytyvään isän sukulinjaan, mutta se voi viitata myös suljettuun veljesseuraan (φράτρα), kun taas sanan adelfoi etymologia liittyy kohtuun eli samaan äiti -linjaan (vrt. seurakunta). Sana φράτερος on esim. englannin sanan "brother" etymologian taustalla.

Profeettojen tulee tunnistaa tämä Herran käsky (jakeet 37- 38), jonka mukaan kaikki seurakuntaperheen jäsenet (πάντες, ἄδελφοί; jakeet 31, 39) voivat käyttää puhumiseen liittyviä armolahjoja seurakunnassa. Ne profeettoina tai hengellisinä itseään pitävät, jotka eivät tiedä, että tämä on Herran käsky, ovat tietämättömiä eli Jumalaa tuntemattomia (jakeet 37-38). Tämä on sopusoinnussa myös sen kanssa, että aiemmin samassa kirjeessä Paavali hyväksyy naisten rukoilemisen ja profetoimisen seurakunnassa (1. Kor. 11:5). Toisin kuin jakeiden 34-35 ilmentämä tämän maailman viisaus, joka turmelee temppelin (1. Kor. 3:16-20), Hengen inspiraatio vaikuttaa yhteiseksi rakentumiseksi ja jokaisella voi yhteisessä kokoontumisessa olla jotakin annettavaa.

Kaikissa esitetyissä tulkintavaihtoehdoissa torjutaan jokin asia jakeella 36. Aiemmassa tutkimuksessa on kuitenkin havaittu, että perikoopin sanoma ei voi koskea kaiken naisten puhumisen kieltämistä seurakunnassa, sillä se synnyttäisi 1. Kor. -kirjeen sisäisen ristiriidan jakeen 1. Kor. 11:5 kanssa. Tämä tutkimus esittää aiemmasta tutkimuksesta poiketen, että jakeen 36 torjunta ei tässä profetoimista koskevassa perikoopissa kohdistu väärään ulkoiseen käytökseen, joka aiheuttaa seurakunnassa järjestyshäiriöitä, vaan väärään profetiaan, jonka sisällön Paavali on lainannut jakeisiin 33b-35. Aiempi tutkimus on myös esittänyt, että perikoopin käsikirjoituksiin on tehty patriarkaalista järjestystä korostava muutos myöhemmän seurakuntakehityksen seurauksena. Tämä tutkimus kuitenkin esittää, että jakeiden 34-35 lisäyksen sijaan muutos on saatu aikaan siirtämällä naisten vaikenemista ja alamaisuutta vaativien jakeiden 34-35 sijainti alkuperäiseltä nykyisen jaenumeroinnin mukaiselta paikalta jakeen 40 jälkeen.

Jakeiden 31-33a ja 40 perusteella on oletettavissa, että aiemmin Korintin seurakunnassa on ilmennyt järjestyshäiriöitä puhumiseen liittyviä armolahjoja käytettäessä. Paavalin antamat ohjeet (jake 31: vuoron perään "καθ' ἑνα"; jake 40: järjestyksessä "κατὰ τάξιν ") heijastelevat sitä, että seurakunnassa on profetoitu tai puhuttu kielillä päällekkäin. Seurakunnassa on ilmennyt myös muita järjestyshäiriöitä, kuten epäsoveliaista käytöstä (jake 32: profeettojen henkien tulee olla profeettoihin liittyneitä, jake 40: kaiken tulee tapahtua hyvän tavan mukaan). Kehotettuaan ensin perikoopin aloittavassa jakeessa 31 profetoimisen lahjan tavoittelemiseen hän heti niiden jälkeen jakeissa 32-33a korostaa järjestyksen olennaisuutta henkilalahjoja käytettäessä. Koska profeettojen henget ovat profeettoihin liittyneitä profeetat pystyvät hallitsemaan henkilahjaansa niin, että profetoiminen ei aiheuta epäjärjestystä seurakunnassa.

Perikoopissa käsitellään seurakunnan järjestystä puhumiseen liittyviä armolahjoja käytettäessä seurakunnan kokoontumisessa, mihin sisältyy profetian eli jumalallisen tiedon arvioimiseen liittyvän kiistan käsittely. Paavali yhdistää tarkasteltavassa perikoopissa olevaan seurakunnan järjestystä profetoitaessa koskevaan käsittelyyn mukaan keskustelun jostakin ryhmittymästä (jae 33b) lähteneestä profetiasta eli Jumalan sanasta, joka katsotaan laiksi. Sen mukaan naisten on oltava alamaisia eikä heillä siksi ole lupa puhua seurakunnassa (jakeet 34-35). Tätä vastaan Paavali suuntaa jakeen 36 torjuvat retoriset kysymykset ja antaa niille vastineensa jakeissa 37-38. Paavali on saanut Herralta käskyn, jonka mukaan kaikki voivat profetoida seurakunnassa hyvässä järjestyksessä (jakeet 31-33a, 39-40), mistä hän on tässä kirjoittanut. Jumalan seurakuntaan kuuluvien profeettojen ja hengellisten tulee tunnistaa (ja tunnustaa) tämä Herran käskyksi.

7.1.2. Jakeiden 34-35 myöhemmän interpolaation ongelmat

Jakeiden 34-35 puuttuminen käsikirjoituksesta tai sijaintipaikka alkuperäisessä käsikirjoituksessa vaikuttaa siihen, miten perikoopin tekstikokonaisuuden kiastisuus rakentuu. Tämä vaikuttaa myös siihen, mikä jakeen 36 tarkoittama torjunnan kohde on, ja sitä kautta koko perikoopin sanoman merkitykseen. Perikoopin alkuperäisen merkityksen kannalta on siten olennaista selvittää sitä, onko jakeiden (33b)/34-35 teksti Paavalin itsensä tekstiyhteyteen tarkoittamaa vai myöhempi alkuperäiseen tekstiin kuulumaton lisäys.

Jos jakeiden 34-35 ovat puuttuneet alkuperäisestä tekstistä, kysymykseksi muodostuu se, mikä jakeiden 36-37 Jumalan sanan ja Herran käskyn kohde ja sisältö on alkuperäisessä tekstissä ollut ennen jakeiden 34-35 lisäämistä. Epäselväksi jää se, mitä jakeen 36 retorisilla kysymyksillä on silloin torjuttu. Niillä vastustettava asia on silloin esitetty niitä juuri edeltävässä jakeessa 33 tai jaekokonaisuudessa 31-33. Jakeessa 33(a+b) kerrotaan, että pyhien seurakunnissa vallitsee rauha, joka on Jumalasta, eikä epäjärjestys, mihin edellisten jakeiden profeettojen henkien alamaisuus (jae 32) ja kaikkien mahdollisuus profetoimiseen (31) yhdistyvät. Jakeiden 31-33 sisällössä ei siten suoraan ole loogiselta vaikuttavaa vastustuksen kohdetta, jota joudutaan siksi hakemaan tekstin ulkopuolisesta oletuksesta. Koska perikoopissa käsitellään seurakunnan järjestystä (jakeet 32-33 ja 40), jakeen 36 torjunnan kohde voisi olla jokin järjestyshäiriö (kts. luku 7.1.1). Jakeissa 31-33b kaikkia kehoitetaan profetoimaan järjestyksessä, kuten kaikissa pyhien seurakunnissa, mutta sen jälkeen jakeiden 34-35 puuttuessa teksti jatkuu jakeen 36 moitteilla siitä, että korinttilaiset kuvittelevat, että Jumalan

sana voisi olla heistä lähtöisin tai että heillä kaikilla voisi olla sana Jumalalta. Jakeen 36 retoristen kysymysten sanomana on silloin se, ettei korinttilaisten pidä ajatella muista seurakunnista poikkeavasti, että heillä kaikilla voisi olla sana Jumalalta eli että he kaikki voivat profetoida. "Herran käsky", josta Paavali tässä kirjoittaa (jae 37), tarkoittaa silloin sitä, että kaikki eivät saa profetoida seurakunnassa, vaan ainoastaan tietyt valitut veljet. Myöhemmin jakeiden 34-35 sisältö on lisätty tekstiin tarkennuksena siitä, että naiset on suljettu jakeessa 31 mainitun seurakunnassa profetoimisen ja opettamisen ulkopuolelle. Joissakin käsikirjoituksissa tämä ohje on sijoitettu eri paikkaan jakeen 40 jälkeen.

Yhtenä vaihtoehtoina jakeen 36 torjunnan kohteelle on jakeen 31 sisällön perusteella esitetty sitä, että Herran käsky (jae 37) tarkoittaa jakeen 31 vuorotellen puhumista koskevan ohjeen mukaisen järjestyksen noudattamista seurakunnassa profetoitaessa, jolloin jakeen 36 torjunta kohdistuu päällekkäin puhumiseen tai ainoina valittuina itseään pitävien toisille tilaa antamattomaan puhumiseen. Silloin jakeen 36 kysymysten kohderyhmä "te" tarkentuu Korintin seurakunnan elitistiseen tai ainoina valittuina itseään pitävään joukkoon.³⁵⁸ Tämän tulkinnan ongelmana on kuitenkin se, että kun jakeen 36 torjuvien retorisen kysymysten katsotaan kohdistuvan jakeen 31 kohtaan "kukin vuorollanne" (KR92, "toinen toisenne jälkeen" [KR33/38]), sillä edellytetään vastakkaista toimintaa seurakunnassa eli päällekkäin puhumista. Jakeen 36 jälkimmäisen sanan *μόνος* (vain, ainoastaan) sisältävän kysymyksen vastustus kohdistetaan Korintin seurakunnan sisäiseen ryhmittymään, johon kuuluvat katsovat olevansa ainoita valittuja eivätkä siksi anna seurakunnassa tilaa muille profetoida toinen toisensa jälkeen jakeen 31 ohjeen mukaisesti. Tässä tulkinnassa ei kuitenkaan vastusteta sitä, että myös tällä ryhmittymällä voisi olla sana Jumalalta, joten jakeen 36 ensimmäinen kysymys ei kohdistu samaan asiaan kuin jälkimmäinen kysymys.

Jakeen 36 retoriset kysymykset aloittava sana *ἡ* viittaa sanakirjamerkityksen mukaan kuitenkin juuri edellä esitettyyn asiaan. Lauseen aloittavaa sanaa *ἡ* ei käytetä siten, että sen tarkoittaman kumottavan asiankohdan ja sanan *ἡ* välissä olisi muuta tekstiä, vaan kumottava asia esitetään välittömästi edellä. Retorinen kysymys tuo esille ongelman, johon vastauksena odotetaan samanmielisyyden osoitusta ja johon kertoja itse vastaa käsittelemällä retorisessa kysymyksessä esitettyä asiaa. Sen edessä oleva sana *ἡ* kuitenkin vaihtaa kysymykseen odotetun vastauksen myöntävästä kieltäväksi. Jakeen 36 sanalla *ἡ* alkavien retoristen

³⁵⁸ Keskustelu Mika S. Pajusen (TT) kanssa.

kysymysten kielteisen kannan täytyy siten kohdistua niitä välittömästi edeltävään asiaan tai asiakokonaisuuteen, joka jakeiden 34-35 puuttuessa on jaetta 36 edeltävässä jakeessa 33 tai jaekokonaisuudessa 31-33. Vastustettava asia ei kuitenkaan voi olla mikään yksittäinen aiemmista jakeista valittu kohta, esim. "kaikki te voitte profetoida" tai "kukin vuorollanne", joka ei välittömästi edellä jakeen 36 sanalla *ἡ* alkavia retorisia kysymyksiä. Siksi Paavalin jakeessa 31 antama ohje kaikkien puhumisesta ei voi olla hänen jakeessa 36 torjumansa asia. Torjunnan kohde ei myöskään voi olla ohje vuorotellen puhumisesta, vaikka järjestyshäiriöitä aiheuttava tekijä on jakeiden 31-33 perusteella oletettavasti ollut se, että aiemmin seurakunnassa on armolahjoja käytettäessä puhuttu päällekkäin. Tulkinnat seurakunnan järjestyshäiriöistä, jotka aiheutuvat niin Korintin seurakunnassa vallitsevasta muista seurakunnista poikkeavasta käytösmallista, kuin päällekkäin puhumisesta tai toisille tilaa antamattomasta puhumisesta ja profetoimisesta, perustuvat kaikki johonkin tekstin ulkopuolelta tuotuun oletukseen. Retoriset kysymykset eivät kuitenkaan koskaan kohdistu tekstiin sisällyttömiin oletuksiin, vaan tekstissä juuri edellä esitettyyn asiaan.

Argumentointimetodina jakeessa 36 käytetään kahta paralleelia samaan asiaan kohdistuvaa torjuvaa retorisia kysymystä (*ἡ ... ἡ ...*), joita yhdistää persoonapronomini "te" (mon.2.), mutta vain niistä toiseen sisältyy sana *μόνους* (ainoastaan, vain). Vaikka Paavali kehottaa kaikkia profetoimaan vuorotellen, jakeen 36 molemmat kysymykset yhdessä eivät siten tue tulkintaa, jonka mukaan Korintin seurakunnassa profetoiminen sallitaan ainoastaan joillekuille. Molemmat kysymykset yhdessä eivät myöskään tue tulkintaa siitä, että jakeessa 36 tuomittava asia on päällekkäin tapahtuva tai toisille tilaa antamaton profetoiminen, joka olettaa, että Korintin seurakunnassa ainoastaan jotkut profetoivat ja puhuvat antamatta muille tilaa. Myöskään perinteinen tulkinta siitä, että ainoastaan Korintin seurakunnassa profetoiminen sallitaan kaikille, myös naisille, ei saa tukea molemmista jakeessa 36 käytetyistä kysymyksistä. Jakeen 36 ensimmäisellä retorisella kysymyksellä torjutaan se, että Jumalan sana olisi joistakin "teistä" lähtöisin ja jälkimmäisen edellisen kanssa paralleelin retorisen kysymyksen torjunta kohdistuu siihen, että se (Jumalan sana) on tullut ainoastaan joidenkin "teidän" luokse. Torjunnan kohde on siten Jumalan sanaksi katsotun profetian sisältö eikä jokin seurakunnan järjestyshäiriö. Tämä profetiana eli Jumalan lakina pidetty tulkintatraditio on esitetty juuri ennen näitä kysymyksiä.

Vaikka jaetta 36 edeltävät jakeet antavat mahdollisuuden monenlaisille oletuksille seurakunnassa aiemmin ilmenneistä järjestyshäiriöistä, niiden teksti ei eksplisiittisesti kerro järjestyshäiriöistä. Tekstin analyysin tulee kuitenkin kiinnittyä kirjoitettuun tekstiin eikä tekstin ulkopuoliseen tekstistä riippumattomaan oletukseen tekstin sisältämästä viittauksesta järjestyshäiriöön. Toisaalta tekstin rakenne ja sanojen merkitykset sisältävät tekstistä riippuvia implisiittisesti ilmaistuja merkityksiä, jotka tulee huomioida analyysissä. Nämä voivat liittyä esim. tekstissä esiintyvien sanojen laajempaan merkityssisältöön, etymologiaan ja sanaleikkeihin tai tekstiyhteyden ja tekstin kirjoitusajankohdan kontekstiin. Esimerkiksi ekumeenista seurakuntajärjestystä edellyttävä tulkinta korinttilaisten muista seurakunnista poikkeavasta naisten puhumisen sallimisesta seurakunnan kokouksissa sekä tulkinta seurakunnan kokouksia häiritsevistä naisten puhumisesta sisältävät kuitenkin myöhemmästä historiallisesta tilanteesta kumpuavia oletuksia, jotka eivät sovi 1. Korinttilaiskirjeen kirjoitusajankohtaan.

Tekstin jännitteet ja ristiriidat eivät välttämättä ole osoitus monivaiheisen editoinnin aiheuttamasta epäyhtenäisyydestä tekstiä lisättäessä tai poistettaessa, vaan ne voivat johtua myös alkuperäiseen tekstiin sisällytetystä traditionaalisesta aineksesta³⁵⁹ tai toisen kirjoittajan tekstistä. Epäjatkuvuudet voivat siten viitata myös Paavalin alkuperäiseen kirjeeseensä tekemään lainaukseen jostakin muusta kirjallisesta tai suullisesta lähteestä.³⁶⁰ Jakeet (33b/34-35 ovat voineet kuulua alkuperäiseen tekstiin esim. Paavalin itsensä kirjeen kirjoitusvaiheessa tekemänä lainauksena toisesta lähteestä, esim. korinttilaisten lähettämästä kirjeestä, jossa olleeseen kysymykseen sisältyvän tekstin Paavali on liittänyt kirjeeseensä vastauksensa johdannoksi. Molemmissa edellä mainituissa tekstin epäjatkuvuutta selittävässä tapauksissa on toisesta lähteestä olevan tekstin liittämiseksi kirjeen tekstiyhteyteen käytetty antiikin kirjoituksille tyypillisiä liitântätekniikoita.³⁶¹

Riippumatta siitä katsotaanko jakeet 34-35 alkuperäiseen tekstiin kuuluviksi vai siihen myöhemmin lisätyiksi kaikissa seurakunnan järjestyshäiriöön perustuvissa tulkinnoissa ongelmana on se, että jakeen 36 sisältämän kumoamisen katsotaan liittyvän johonkin muuhun kohtaan kuin välittömästi edeltävään asiaan. Kaikissa niissä on tekstiin sisällytetty jokin tekstin ulkopuolinen oletus järjestyshäiriöistä, joka katsotaan jakeen 36 torjunnan kohteeksi. Erityisen ongelmallista tämä on siksi, että silloin tekstin alkuperäinen laatija on jättänyt

³⁵⁹ Riekkinen & Veijola 1983, 202.

³⁶⁰ Thisleton 2000, 1146-1149.

tekstin lukijan valittavaksi sen, mihin jaetta 36 edeltävien jakeiden sisältämistä asioista tai niihin sisältyvistä tekstin ulkopuolisista oletuksista jakeessa 36 tarkoitettu torjunta kohdistuu. Kaikki esitetyt seurakunnan järjestyshäiriöön perustuvat tulkinnat sisältävät sisäisiä ristiriitoja perikoopin tekstin sujuvuudessa ja loogisessa etenemisessä sekä epäselvyyksiä jakeen 36 liitântätekniisten sanojen käytössä, jotka liittyvät siihen, mitä asiaa jakeella 36 on ollut tarkoitus torjua. Myös siinä tapauksessa, että jakeet 34-35 eivät olisi kuuluneet alkuperäiseen tekstiin, kerronnan katkaisee epäjatkuvuus jakeiden 33 ja 36 välillä ja jakeen 36 torjuvien retoristen kysymysten kohdistaminen liitântätekniisten sanojen kautta edeltävien jakeiden 31-33 tekstissä jää epäselväksi.

7.2. Tulkinnan muuttuminen ja sen syyt

Jakeiden 34-35 erilaisen sijainnin sisältävien käsikirjoitusten kirjoitusajankohdan vertaamista kirkkohistorialliseen kehityksen vaiheisiin voidaan hyödyntää arvioitaessa sitä, kumpi jakeiden 34-35 sijainti niiden kahdesta eri sijaintikohdasta on varhaisempi. Jakeiden 34-35 sijaitessa tekstissä nykyisen jaenumeroinnin mukaisella paikalla jakeella 36 kumotaan jakeiden 34-35 sisältö. Silloin perikoopin merkitys vastaa Paavalin aidoista kirjeistä ilmenevää varhaista seurakuntatilannetta, jossa naiset osallistuvat seurakunnan toimintaan myös puhumista edellyttävissä tilanteissa ja tehtävissä. Jakeen 37 Herran käsky, josta Paavali kirjoittaa, tarkoittaa silloin armolahjojen käyttöön liittyvän perikoopin sanomaa kaikkien mahdollisuudesta osallistua profetoimiseen seurakunnassa. Joissakin myöhemmissä käsikirjoituksissa jakeiden 34-35 teksti sijaitsee kuitenkin jakeen 40 jälkeen. Silloin jakeen 36 kumoava merkitys kohdistuu johonkin epämääräiseksi jäävään jaetta 36 edeltävään asiaan, kuten oletukseen muista seurakunnista poikkeavasta Korintin seurakunnan sallimasta naisten tai kaikkien seurakunnan jäsenten puhumisesta. Perikoopin merkitys vastaa tällöin myöhempää seurakuntakäsitystä, jossa naisten tulee olla alamaisia ja vaieta. Koska tekstievidenssiä jakeiden 34-35 puuttumisesta ei ole olemassaolevissa käsikirjoituksissa, niiden esiintyminen luvun 14 päättävän jakeen 40 jälkeen joissakin läntisen traditiohaaran käsikirjoituksissa voisi viitata siihen, että alkuperäiseen tekstiin kuuluneet jakeet on myöhemmin siirretty jakeen 40 jälkeen. Jos kuitenkin osoittautuisi, että jakeet 34-35 ovat puuttuneet alkuperäisestä tekstistä ja siten myöhemmin lisätty tekstiin, ne on todennäköisesti ensin sijoitettu

³⁶¹ Riekkinen & Veijola 1983, 107–110,

nykyisen jaenumeroinnin mukaiselle paikalle, josta ne on joissakin myöhemmissä käsikirjoituksissa siirretty jakeen 40 jälkeen. Kysymyksenä molemmissa tapauksissa on silloin se, mikä motiivi myöhempien läntisten käsikirjoitusten editoreilla on ollut jakeiden 34-35 tekstin siirtämiselle jakeen 40 jälkeen.

Jakeiden 34-35 ovat kuullessa alkuperäiseen tekstiin, nämä profetiaa käsittelevässä tekstikontekstissa irrallisilta vaikuttaneet tavallista naisten puhumista koskevat jakeet on voitu myöhemmin joissakin käsikirjoituksissa siirtää käsiteltävän asiayhteyden loppuun jakeen 40 jälkeen.³⁶² Muutos on voitu tehdä joko siinä vaiheessa, kun ei ole enää ymmärretty jakeiden 34-35 alkuperäistä Paavalin tarkoittamaa merkitystä puhumiseen liittyvien armolahjojen käsittelemisen tekstiyhteydessä, tai institutionaalisemmaksi muuttuneessa seurakuntakehityksen vaiheessa tukemaan muuttunutta perikoopin tulkintaa. Jos osoittautuisi, että jakeet 34-35 ovat puuttuneet alkuperäisestä kirjeen tekstistä, ensimmäisen vuosisadan lopulle tai seuraavan alkuun ajoitettujen deuteropaavalilaisten kirjeiden heijastelema järjestäytyneempi seurakuntakäsitys on voinut vaikuttanut jakeiden 1. Kor. 14:34-35 sisällön lisäämiseen jakeiden 1. Tim. 2:11-12 pohjalta. Deuteropaavalilainen editori on silloin tehnyt tällä lisäyksellä seurakuntajärjestystä tarkentavan interpolaation, joka vaatii naisten alamaisuutta ja kieltää naisilta puhumisen seurakunnassa.

Sama perikoopin merkityksen muutos, jossa naisia vaaditaan olemaan alamaisia ja vaikenemaan seurakunnassa, saavutetaan kuitenkin myös siirtämällä alkuperäisen kirjeen tekstiin kuuluneiden jakeiden 34-35 paikka jakeen 40 jälkeen. Silloin jakeen 36 kumous ei kohdistu jakeiden 34-35 sisältöön naisten vaikenemisesta ja alamaisuudesta, vaan edeltäviin jakeisiin 31-33. Sen sijaan, että tekstin alkuperäistä merkitystä ei enää tunneta, syy jakeiden 34-35 siirrolle on voinut olla se, että alkuperäisen tekstin merkitystä on tarkoituksellisesti haluttu muuttaa. Silloin joissakin myöhemmissä läntisissä käsikirjoituksissa on jakeiden 34-35 sijaintia siirtämällä perikoopin tekstille annettu seurakunnan järjestyksessä tapahtunutta muutosta vastaava uusi sisältö. Tekstin muokkaamisessa on voitu hyödyntää myöhäisantiikissa (n. 100–500 -luvulla jKr.)³⁶³ yleisesti tunnettua "Cento Vergilian" -tekniikkaa, jota soveltamalla sepitettiin uusia kertomuksia Rooman kansallisrunoilija Vergiliuksen runojen pohjalta. Kun säkeitä järjesteltiin vapaasti uuteen järjestykseen tarinalle saatiin muodostettua toinen juonen

³⁶² Thiselton 2000, 1149.

³⁶³ Cohen 1987, 214.

kulku.³⁶⁴ Tällaista tekstin manipuloimista on voitu soveltaa myös niissä käsikirjoituksissa, joissa jakeiden 34-35 paikka on siirretty jakeen 40 jälkeen. Näin tekstin merkitys on saatu vastaamaan muuttunutta seurakuntajärjestystä ilman, että on mitään tarvinnut lisätä tai poistaa.³⁶⁵ Maininta tämän tekniikan käytöstä löytyy jo kirkkoisä Irenaeukselta (n. 130–200).³⁶⁶

Jos taas jakeet 34-35 osoittautuisivat olevan myöhempi deuteropaavalilainen interpolaatio jaenumeroinnin mukaiselle paikalle, ne on voitu myöhemmässä vaiheessa joissakin läntisissä käsikirjoituksissa siirtää jakeen 40 jälkeen poistamaan syntynyttä epäselvyyttä jakeen 36 torjunnassa, joka lisäyksen jälkeen kohdistuu jakeiden 34-35 sisältöön. Osoitus siitä, että jakeet 34-35 ovat puuttuneet alkuperäisestä tekstistä, voisi olla mm. se, että Rooman piispana toiminut Klemens I, joka kuoli n. 100 jKr., kirjoitti seurakunnan järjestystä korostavan kirjeen korinttilaisille (n. 96 jKr.), jossa ei viitata 1. Korinttilaiskirjeen naisten puhekieltoon. Klemens kirjoittaa, että Jeesuksen 12 opetuslapselta eli apostoleilta periytyvät piispan (kr. episkopos) ja seurakunnan palvelijan (kr. diakonos) virat periytyvät muille miehille (ἀνδρες).³⁶⁷ Se, ettei kirjeessä viitata jakeiden 34-35 sisältöön, voi kuitenkin tarkoittaa myös sitä, ettei näiden tekstiin kuuluneiden jakeiden merkitystä tuolloin vielä tulkittu naisten alamaisuusvaatimuksena ja puhekieltona seurakunnassa. Piispallista auktoriteettia vaativasta Klemensin kirjeestä voidaan kuitenkin havaita, että Rooman valtakunnan hallintorakenne vaikutti jo tuolloin seurakunnan järjestäytymiseen ainakin Roomassa.³⁶⁸ Myös samoihin aikoihin kirjoittaneen Antiokian piispa Ignatiuksen kirjeissä vaaditaan kiivaasti piispallisen hierarkian takaamaa yhtenäisyyttä. Kiinnostava yksityiskohta tämän tutkimuksen kannalta on se, että Ignatiuksen (n. 37 - n. 107 jKr.) mukaan vaatimus siitä, että kaikkien tulee olla piispan alaisia, on Jumalan ilmoitus.

Kristittyjen yhteys juutalaisuuteen katkesi viimeistään 100 -luvun loppuun mennessä ja piispallisen hierarkian mukainen seurakuntamalli vaikuttaa

³⁶⁴ Latinan sana cento, joka pohjautuu kreikankielen fragmenttia tarkoittavaan sanaan, tarkoittaa fragmenteista kasattua runoa, joka usein pohjautuu Vergiliuksen runojen säkeiden uudelleen järjestelyyn (mm. Proba n. 360 jKr. uudelleen sanoitti tällä tekniikan Raamatun tekstikohtia. Oxford Classical Dictionary (oxfordre.com).

³⁶⁵ Lisäämisestä tai poistamisesta varoitetaan mm. Ilmestyskirjan lopussa (Ilm. 22:18-19).

³⁶⁶ Irenaeus, Adversus Haereses.

³⁶⁷ Brown 1997, 62, 648, 837. Klemensin kirje rajaa seurakunnan virat koskemaan miehiä.

Kirjeessä korinttilaisille korostetaan auktoriteettia seurakunnan järjestyksessä ja esitetään piispan (kr. episkopos) ja seurakunnan palvelijan (kr. diakonos) viran periytyvän apostoleilta (42:4), jotka käskivät nimittämään palvelutyöhön (kr. leitourgia) hyväksi katsottuja miehiä (ἀνδρες) heidän kuolemansa jälkeen (44:2).

³⁶⁸ Brown 1997, 62.

vakiintuneen käytännöksi vuoteen 200 jKr. mennessä.³⁶⁹ Jakeiden 34-35 mukaisia käsityksiä naisista esiintyy kirkkoisien teoksissa ensimmäisen kerran 100-luvun lopulla (mm. Irenaeus, n. 130– n. 202 jKr.)³⁷⁰. Samoihin aikoihin osuu myös Mishnan vakiintuminen kirjalliseen muotoon (n. 200 jKr.). 200-luvulta alkaen kirkkoisien teksteissä on enenevässä määrin havaittavissa käsitystä naisen alamaisuudesta ja naiseuteen liitetystä häpeällisyydestä.³⁷¹ Mishnan ja Talmudin lisäksi tämä käsitys naisesta esiintyy myös apokryfisessä Siirakin kirjassa, joka sisältyi kirkkoisien käyttämään Septuagintaan (kts. luku 5.2.2). Kirkkoisien naisia koskevat kirjoitukset ovatkin voineet edesauttaa kehitystä, jossa ymmärrys perikoon merkityksestä on muuttunut. Rinnakkainen kehityskulku muuttuneen tekstin tulkinnan kanssa lieene ollut naisen aseman muuttuminen seurakunnassa.

200-luvun alkupuolelta lähtien kirkkoisien teksteistä ilmenee myös käsitys siitä, että armolahjat eivät enää toimi samaan tapaan kuin alkukirkon aikana.³⁷² Tästä kirjoittaa mm. Origenes (n. 184– n. 253)³⁷³ sekä myöhemmin 400-luvulla idässä Johannes Khrysostomos (347–407)³⁷⁴ ja lännessä Augustinus (354–430)³⁷⁵. Myös tämän seurauksena jakeen 36 on voitu tulkita kumoavan epäjärjestyttä aiheuttava edeltävässä jakeessa 31 mainittu kaikkien mahdollisuus profetoimiseen seurakunnassa. Tuolloin myös miesten puheoikeutta seurakunnassa on voitu rajoittaa. Profetoiminen tai Jumalan sanan tulkitseminen seurakunnassa on ehkä rajattu koskemaan vain tiettyä valittujen ryhmää tai esim. seurakunnan viranhaltijoita, joita jakeen 39 veljillä tarkoitetaan kaikkien seurakuntalaisten sijaan (kts. luku 7.1.1). Samalla seurakuntaan on syntynyt jako passiivisten maallikoiden ja aktiivisesti toimivien papiston ja kirkon viranhaltijoiden välille.

Keisari Konstantinuksen hallintoaikana (306-337) muuttunut Rooman valtakunnan uskonnollinen tilanne, jossa kristinuskosta tuli Rooman valtakunnan virallinen uskonto, vaikutti myös kristillisen seurakunnan järjestäytymiseen. Rooman valtakunnan hallintorakenteesta tuli myös kirkon hallintomalli Rooman

³⁶⁹ Brown 1997, 63, 82.

³⁷⁰ Irenaeus, *Adversus Haereses*. Koko ihmissuvun kuolema on naisen tottelemattomuuden syytä.

³⁷¹ Mm. Tertullianus (n. 155– n. 225), *De Cultu Feminarum* I.1. "Jumalan määrämä tuomio (miehen hallinnasta) naiselle on yhä voimassa ja siten myös syyllisyys. Eeva vietti Aadamia, jota vastaan paholainen itse ei uskaltanut hyökätä."; Augustinus (354–430), *Homily on John 4:1-41*. Mies edustaa järkeä ja nainen on ihmisen lihallisuuden ilmentymä. Siksi miehen on hallittava naista, joka on synnin lähde. (www.newadvent.org/fathers)

³⁷² Thiselton 2000, 1149. Käsitystä armolahjojen käytön rajoittumista apostolien aikaan kutsutaan sessationalismiksi. Tertullianus (k. n. 225) kuitenkin kuului elämänsä loppupuolella armolahjoja korostaneeseen montalolaiseen profeetalliseen liikkeeseen, jonka kirkko myöhemmin tuomitsi.

³⁷³ Origenes, *Contra Celsum*, I, ii; III, xxiv; VII, iv, lxvii.

³⁷⁴ Johannes Khrysostomos (1 Cor. Hom.). Khrysostomos oli mm. Konstantinopolin piispana.

³⁷⁵ Augustinus, (*Homily 6 on First John*). Augustinus vaikutti Pohjois-Afrikassa Hippon piispana.

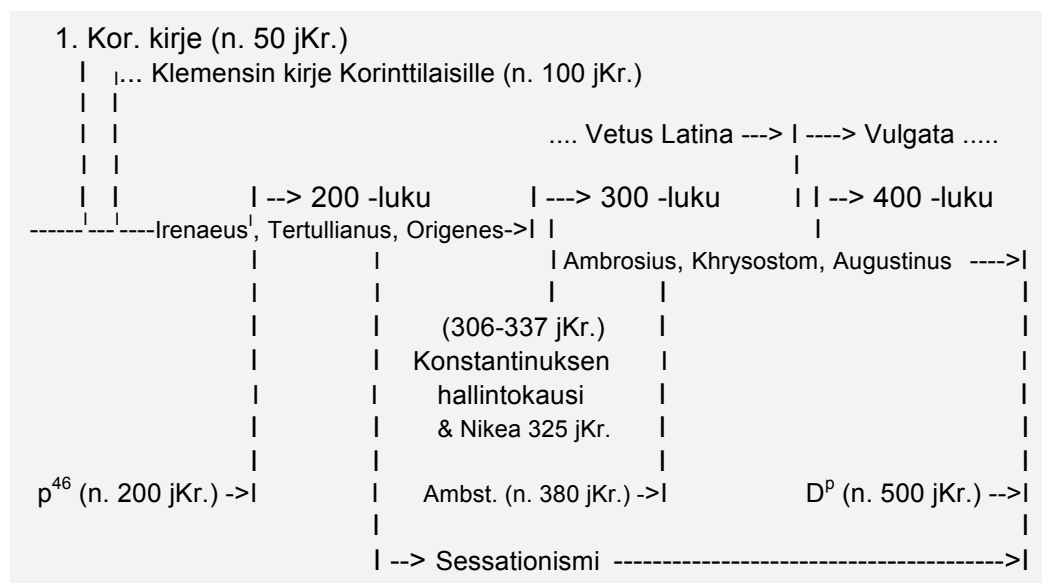
alueellista jakoa vastaavine hiippakuntineen, joissa vallitsi roomalaiselle yhteiskunnalle ominainen patriarkaalinen hierarkia.³⁷⁶ Hiippakuntiin pohjautuvaa piispaallista seurakuntainstituutiota puolusti noihin aikoihin latinaksi kirjoittaneista läntisistä kirkkoisista mm. Augustinuksen (354–430) oppi-isä Ambrosius (n. 340–397). Mahdollisesti tuolloin tieto jakeiden 34–35 merkityksestä perikoopin kontekstissa Paavalin tarkoittamassa mielessä oli jo kadonnut, mutta myös päinvastainen kehitys on mahdollinen. Perikoopin tekstiä on ehkä alettu tulkitsemaan uudella tavalla järjestäytyneemmäksi muuttuneen seurakunnan tilanteen mukaisesti. Jotta perikoopin teksti vastaisi muuttunutta seurakuntakäsitystä, jakeet 34–35 on voitu siirtää jakeen 40 jälkeen. Kun jakeet 34–35 sijaitsevat jakeen 40 jälkeen, niiden merkitys perikoopin kontekstissa muuttuu niiden sisällön noudattamista edellyttäväksi. Seurakunnan järjestäytymisen muututtua jakeet 34–35 on siis voitu tietoisesti siirtää jakeen 40 jälkeen, jotta myös perikoopin tekstin sanoma vastaa muuttunutta käytäntöä tai perikoopin muuttunutta tulkintaa. Vielä myöhemmässä vaiheessa jakeiden 34–35 sisältö naisten alamaisuudesta ja vaikenemisesta seurakunnassa on kuitenkin omaksuttu auktoritatiivisena lakina jakeiden 34–35 sijainnista riippumatta.

Myöhempien käsikirjoitusten muutokset on siten voitu tehdä tukemaan sekä muuttunutta ymmärrystä seurakunnan järjestyksestä että muuttunutta perikoopin tekstin tulkintaa. Kun jakeet 34–35 sijaitsevat jakeen 40 jälkeen, tekstissä vaaditaan jakeen 34 sisältämän tulkintaperinteen kumoamisen sijaan niiden mukaisen lain noudattamista seurakunnissa. Muutoksen seurauksena alkuperäisen tekstin kiastinen ja antiteettinen rakentuminen kuitenkin rikkoontuu jakeiden 34–35 puuttuessa jaenumeroinnin mukaiselta paikalta. Edeltävän asian kumoavan jakeen 36 torjunta kohdistuu nyt jakeiden 34–35 sijaan johonkin niitä edeltävien jakeiden 31–33 perusteella oletettuun seurakunnan epäjärjestykseen, josta tekstissä ei ole mainintaa. Kirkon ekumeenista järjestystä tukevassa perikoopin tulkinnassa järjestyshäiriön oletetaan aiheutuvan lakia naisten alamaisuudesta rikkovasta naisten puhumisesta seurakunnassa. Tähän kirkkohistorian vaiheeseen (Kuva 3.) sopii myös perikoopin tulkinta, joka vaatii kaikissa seurakunnissa noudatettavaksi ekumeenista järjestystä, jossa naiset ovat vaiti ja alamaisia (kts. luku 2.1.).

Varhaisin perikoopin tekstievidenssi, jossa jakeet 34–35 on siirretty luvun 14 loppuun, on latinankieliset käännökset paavalilaisista kirjeistä sisältävässä Ambrosiaster -kommentaarissa (366–384), joka on kirjoitettu Konstantinuksen

³⁷⁶ Sealey 1990, 97–98.

koolle kutsuman ensimmäisen ekumeenisen kirkolliskokouksen (Nikea, 325 jKr.) jälkeen. Ekumeenista tulkintaa tukevan käsikirjoitusmuutoksen sisältävä Ambrosiaster -kommentaari ja sen kirjoittaja ovat osaltaan voineet vaikuttaa seurakuntakäsityksen muutokseen. Perikoopin ekumeeninen tulkinta esiintyy kuitenkin myös samoihin aikoihin valtakunnan itäisessä osassa vaikuttaneen kreikaksi kirjoittaneen kirkkoisän Johannes Khrysostomoksen (347-407) kommentaarissa.³⁷⁷ Varhaisin koko 1. Korinttilaiskirjeen käsikirjoitus, jossa perikoopin jakeiden 34-35 sijainti on siirretty jakeen 40 jälkeen, on läntisen traditiohaaran kaksikielinen käsikirjoitus D^p, joka ajoitetaan 500 -luvulle. Siihen pohjautuvat myös käsikirjoitukset F ja G. Jakeiden 34-35 sijainnin variaation sisältävien 800 -luvun Vetus Latina -käsikirjoitusten (*ar* ja *b*) teksti pohjautuu 300 -luvulla ennen Vulgatan -käännöstä laadittuihin latinankielisiin käännöksiin, jotka saattavat olla latinankielisen Ambrosiaster -kommentaarin ja kaksikielisen (kreikka-latina) käsikirjoituksen D^p pohjalla. Vulgatan latinan käännöksessä sen sijaan jakeet 34-35 sijaitsevat jaenumeroinnin mukaisella paikalla.

Kuva 3. Käsikirjoitusten ajoituksen suhde kirkkohistorian vaiheisiin

³⁷⁷ Konstantinopolissa vaikuttanut idän kirkkoisä Johannes Khrysostomos (347-407 jKr.) kirjoittaa 1. Korinttilaiskirjeen selityksessä (1 Cor. Hom., 37; newadvent.org) "ekumeenisen tulkinnan" mukaisesti jakeiden 1. Kor. 14:31-40 selityksen. Jakeen 34 laki naisten alamaisuudesta ja puhekiellosta tarkoittaa jakeen 1. Moos. 3:16 lakia, jota kaikissa seurakunnissa on noudatettava, kuten jakeissa 36-37 edellytetään. Khrysostomoksen mukaan naiset ovat "lörpötelleet" myös hänen elinaikanaan häiritsevästi, mitä vastaan jakeen 34 kielto mm. kohdistuu. Hän yhdistää jakeiden 36-37 profeteetan ja hengellisen jakeen 31 mukaisesti seurakunnassa opettamiseen, mikä on kuitenkin häpeällisenä naisilta ehdottomasti kielletty. Jakeen 39 veljien (ἀδελφοί) hän ymmärtää tarkoittavan vain miespuolisia seurakunnan jäseniä. Jakeessa 35 olevaan naisten puhumiseen liitettyyn häpeään hän yhdistää luvun 1. Kor. 11 naisten pään peittämättömyyden häpeällisyyttä koskevan kohdan ja katsoo sen jälkeisen keskustelun ehtoollisesta liittyvän jakeiden 1. Kor. 14:31-40 keskusteluun järjestyksestä seurakunnan kokoontumisissa, minkä hän sovitaa oman aikansa messsun.

Tätä ekumeenista seurakuntakehitystä on voinut tukea Rooman valtakunnan hallintorakenteen antaman esimerkin lisäksi 200-400 lukujen kirkkoisien omaksuma varhainen juutalainen Raamatun alkukertomusten tulkintaperinne,³⁷⁸ jonka vaikutus näkyy heidän kirjoituksissaan. Kirkkohistoriallisen kehityksen perusteella jakeiden 34-35 sisältö on ensin sijainnut jaenumeroinnin mukaisella paikalla, josta se on myöhemmässä vaiheessa siirretty joissakin käsikirjoituksissa jakeen 40 jälkeen tukemaan muuttunutta seurakuntajärjestystä. Muutoksen jälkeen perikoopissa ei kumota vaan vahvistetaan jakeiden 34-35 sanoma ja jakeen 37 Herran käskyn katsotaan tarkoittavan jakeen 34 lakia. Samalla muutos kuitenkin aiheuttaa ristiriidan samassa kirjeessä sallittavan naisten seurakunnassa profetoimisen ja rukoilemisen (1. Kor. 11:5) sekä muiden Paavalin kirjeiden kohtien kanssa, jotka edellyttävät naisten puhumista seurakunnassa.

Paavalin tavasta poikkeava esittelyformelin käyttö jakeessa 34 VT:n kaanoniin kuulumattomaan tekstiin viittaamisessa selittyy sillä, että jakeissa 33b-35 Paavali lainaa toista lähdettä, jotka todennäköisesti sisältävät varhaisen Raamatun alkukertomusten tulkintatradition. Koska jakeet 34-35 ovat kuuluneet Paavalin alkuperäiseen kirjeeseen, tämä tulkintatraditio tunnettiin Korintin seurakunnassa jo 1. Korinttilaiskirjeen kirjoittamisen aikaan, mistä jakeen 34 osalta mm. Qumranin yhteisön omat kirjoitukset ovat osoituksena. Mikäli osoittautuisi, että jakeissa 34-35 on kyseessä myöhempi deuteropaavalilaisen seurakuntakehityksen aikainen lisäys, niiden sisältämä tulkintatraditio on voinut syntyä vasta Paavalin kirjeiden kirjoittamisen jälkeisenä aikana toisella vuosisadalla. Vaikka Paavali torjuu jakeella 36 lainaamiensa jakeiden 33b-35 tekstin sisällön validiteetin, myöhemmässä reseptiohistorian vaiheessa niiden sisältämä varhainen juutalainen tulkintaperinne on kuitenkin valjastettu muuttuneen seurakuntakäsityksen käyttöön.

Jakeiden 1. Kor. 14:34-35 ja 1. Tim. 2:11-12 kirjallinen riippumattomuus osoittaa, että toisesta lähteestä peräisin olevissa jakeissa 1. Kor. 14:34-35 ei ole kyseessä lainaus jakeista 1. Tim. 2:11-12, vaikka tekstikohdilla on havaittu terminologista ja temaattista yhtenevyyttä. Niissä käsiteltävät aiheet koskevat kuitenkin eri asioita ja niiden aiheenkäsittelyssä käytetään lähes täysin eri sanoja. Havaittu jakeiden 1. Kor. 14:34-35 ja 1. Tim. 2:11-12 temaattinen riippuvuus

³⁷⁸ Brown 1997, 34. Esim. Katolisen kirkon kanoninen laki sisältää Raamatun tekstejä tulkitsevat kirkkoisien kirjoitukset, joiden katsotaan edustavan Jumalan ilmoituksen jatkumista.

syntyy tulkintatradition eikä intertekstuaalisuuden kautta.³⁷⁹ Myöhemmässä reseptiossa näissä molemmissa tekstikohdissa on hyödynnetty Raamatun alkukertomusten eri tulkintatraditiota siten, että niiden tekstiyhteydessä katsotaan edellyttävän naisten alamaisuutta ja vaikenemista seurakunnassa. Jakeissa 1. Kor. 14:34-35 lainataan syntiinlankeemuskertomuksen tulkintatraditiota, joka seuraavalla jakeella torjutaan. Jakeiden 1. Tim. 2:11-12 tekstiyhteydessä sen sijaan niitä seuraavissa jakeissa 1. Tim. 2:13-14 lainataan Raamatun kirjoitusten tekstiä luomis- ja syntiinlankeemuskertomuksista.

Jakeessa 1. Kor. 14:34 lainataan syntiinlankeemuskertomuksen tulkintatraditiota, jossa jakeen 1. Moos. 3:16 kohta miehen hallinnasta nähdään naisen alamaisuutta vaativana lakina. Todennäköisesti siihen nivoutuu myös tulkinta naisen toissijaisesta luomisesta miehestä ja miestä varten, josta naisen olemuksellinen alamaisuus johdetaan. Vaikka jakeen 34 lain lainaus ei ole suora lainaus jakeesta 1. Moos. 3:16, tämä KR92 -käännöksen jakeelle 34 viitteeksi antama jae on sinänsä oikeansuuntainen, että jakeessa 34 esittelylauseella "niinkuin lakikin sanoo" lainattu laki liittyy laiksi ymmärrettyyn jakeen 1. Moos. 3:16 tulkintaan. Kun tarkasteltavan perikoopin alkuperäisessä merkityksessä jakeen 34 naisten alamaisuutta ja vaikenemista seurakunnassa vaativan lain

³⁷⁹ Jeesus antaa seuraajilleen ohjeen: älkää herroina hallitko, vaan kuka teistä on suurin olkoon kaikkien palvelija (Matt. 20:25-27, Mark. 10:42-44) ja sama ohje annetaan myös paimenille 1. Pietarin kirjeessä (1. Piet. 5:3). Jakeessa 1. Tim. 2:12 ei siis ole kyse seurakunnan johtajuudesta, joka Jeesuksen mukaan ei saa olla hallisemista ja joka kielletään kaikilta Jeesuksen seuraajilta. Jakeen 1. Tim. 2:12 mukaan nainen ei saa hallita miestä, mutta Raamatussa ei myöskään miehelle anneta lupaa hallita naista. Vaikka Jeesus kieltää seuraajiltaan hallitsemisen, hän ei kuitenkaan kiellä heiltä opettamista eikä puhumista seurakunnassa. Jae 1. Kor. 14:34 kuitenkin liittyy seurakunnassa puhumisen hallitsemiseen, sillä siinä naisten puhekielto seurakunnassa johdetaan naisen alamaisuutta edellyttävästä laista. Jakeiden 1. Tim. 2:11-14 tekstikontekstista selviää kuitenkin, että se, mitä nainen ei saa opettaa, liittyy luomis- ja syntiinlankeemuskertomuksen opettamiseen. Myös sanan *οὐθεντεῖν* käyttö voi sisältää viittauksen luomiseen (vrt. engl. author; auktori, itsetekijä, luoja, itsessään olemassaoleva, vrt. "ego eimi", "minä olen"). Jakeen 1. Tim. 2:11 mukaan naisen tulee rauhassa (hiljaisuudessa) oppia opetukselle täysin alamaisena eli opetukseen liittyneenä. Jakeissa 1. Tim. 2:11-12 on siten todennäköisesti kysymys opillisesta asiasta, joka koskee luomista ja ja kysymystä siitä, mikä jumala on Luoja. Joku nainen on ilmeisesti opettanut VT:n luomisen järjestyksen sijaan toista mytologiaa, jossa äiti -maa luo elämää. Siksi niitä seuraavissa jakeissa 1. Tim. 2:13-14 siteerataan VT:n luomisjärjestystä. Ensin jakeessa 1. Tim. 2:11 kerrotaan, että naisen tulee rauhassa oppia, mikä toistetaan jakeen 1. Tim. 2:12 lopussa. Kahdella paralleelilla lauseella siten naista (yks.) kehoitetaan opetukseen liittyneenä seuraamaan kirjoitusten mukaista oikeaa opetusta luomisesta. Näiden kehoitusten välissä jakeen 1. Tim. 2:12 alkuosassa kerrotaan syy sille, miksi naisen tulee oppia rauhassa: "En salli, että nainen opettaa, enkä että nainen on miehen luoja (*οὐθεντεῖν ἀνδρός*). Jakeet 1. Tim. 2:11-14 voitaisiin siten kääntää "11 Naisen tulee vastaanottaa opetusta hiljaisuudessa kaikin tavoin liittyneenä. 12 En salli, että nainen opettaa, että nainen on miehen luoja, vaan olkoon hiljaisuudessa, 13 sillä ensin luotiin mies ja sitten nainen, 14 eikä Adamia petetty, vaan Eeva joutui rikkomukseen." (vrt. viisautta edustavasta Sofia -jumalas ja naiseesta alkanut luominen). Sen jälkeen jakeessa 1. Tim. 2:15 vakuutetaan, mm. selibaattia vaativille (vrt. 1. Tim. 4:3), että tavanomaista perhe-elämää elävä lapsia synnyttävä nainen pelastuu kuten muutkin (Kristuksen kautta), kun hän viettää pyhää siveää elämää (vs. hedelmällisyyskultit).

auktoriteetti kumotaan, niin reseptiohistorian myöhemmässä tulkinnassa tätä lakia on kuitenkin pidetty auktoritatiivisena. Alamaisuudesta johdettua puhekieltoa seurakunnassa ei perikoopin uudemmassa tulkinnassa kuitenkaan ole pidetty absoluuttisena kaikissa tapauksissa naisia koskevana. Tekstikohdassa 1. Tim. 2:11-14 käsiteltävä aihe puolestaan koskee todennäköisesti oikeaa opetusta luomisesta ja siten myös Luojusta. Myöhemmässä reseptiossa tätä kohtaa on kuitenkin tulkittu luomiskertomusta lainaavan jakeen 1. Tim. 2:13 perusteella hierarkkisen valtajärjestyksen miehen ja naisen välille asettavana. Tulkinnan taustalla vaikuttaa joko varhainen juutalainen luomiskertomuksen tulkintatraditio, jossa naisen alamaisuus johdetaan toissijaisesta luomisesta miehestä ja miestä varten, tai myöhempi kristittyjen tulkinta luomiskertomuksesta hierarkkisenä luomisjärjestyksenä, mihin jakeen 1. Tim. 2:14 pohjalta yhdistyy myös syntiinlankeemuskertomuksen tulkintaperinne.

8. Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän työn tutkimuskysymyksenä on ollut sen selvittäminen, mitä Paavali tarkoittaa jakeen 37 Herran käskyllä. Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että jakeiden 34-35 tekstissä on kyseessä profetia, jonka Paavali lainaa kirjeeseensä toisesta lähteestä ja torjuu sen jakeella 36. Jakeissa 37-38 Paavali ohjeistaa korinttilaisia arvioimaan jakeissa 34-35 esitettyä profetiaa vertaamalla sitä hänen itsensä kirjoittamaan Herran käskyyn, joka viittaa tarkasteltavan perikoopin alussa ja lopussa olevaan kehotukseen (31-33a, 39-40). Kaikilla on mahdollisuus seurakunnassa profetoimiseen hyvässä järjestyksessä. Jos joku näyttää olevan profeetta tai hengellinen, hänen on tunnistettava tämä Herran käsky.

Työn toisena tutkimuskysymyksenä on ollut sen selvittäminen, kuuluvatko jakeet 34-35 alkuperäiseen Paavalin kirjeen tekstiin. Aiempi tutkimus on osoittanut ulkopuolisen lähteen käyttöön viittaavia jakeisiin 34-35 liittyviä epäjatkuvuuksia, mihin jakeiden 34-35 sijainnin variaatio eri käsikirjoituksissa liittyy. Alkuperäisen tekstimuodon arvioimisessa on hyödynnetty tekstikokonaisuuden 1. Kor. 14:31-40 rakenteessa havaittavia tekstin laatimisessa sovellettuja antiikin retorisia menetelmiä, joilla pyritään esitetyn sanoman yksiselitteiseen reseptioon toistamalla aiheen käsittelyssä sama asia kahteen kertaan eri sanoin. Sen perusteella jakeet 34-35 ovat kuuluneet Paavalin alkuperäisen kirjeeseen nykyisen jaenumeroinnin mukaisella paikalla. Useimmilla perikoopin käsikirjoituksissa olevilla pienemmillä muutoksilla korostetaan

hierarkkista universaalia seurakuntajärjestystä ja ne on tehty samoihin myöhempiin käsikirjoituksiin, joissa jakeet 34-35 on siirretty jakeen 40 jälkeen. Tämä viittaa siihen, että jakeiden 34-35 sijainti on tarkoituksella myöhemmässä seurakuntakehityksen vaiheessa siirretty perikoopin loppuun jakeen 40 jälkeen.

1. Korinttilaiskirjeessä vaikuttaa olevan sisäinen ristiriita sen kahdessa seurakunnassa profetoimiseen liittyvässä jakeessa. Kun jakeessa 1. Kor. 11:5 seurakunnassa profetoivia naisia ohjeistetaan pään peittämisessä, niin jakeessa 1. Kor. 14:34 naisia käsketään vaikenemaan seurakunnassa. Ristiriidalle on esitetty useita oletettuun seurakunnan järjestyshäiriöön pohjautuvat ratkaisuehdotuksia. Ne ovat kuitenkin ongelmallisia määritellessään jakeen 36 torjunnan kohteen perikoopin tekstin ulkopuolelta. Näihin kuuluu myös tulkinta siitä, että jakeet 34-35 ovat myöhempi lisäys alkuperäiseen tekstiin, koska eri käsikirjoituksissa niiden sijainti vaihtelee. Käsikirjoituksissa ei kuitenkaan ole evidenssiä jakeiden 34-35 sisällön puuttumisesta tekstistä, vaikka ei voida täysin pois sulkea mahdollisuutta sille, että sellainen käsikirjoitus tulevaisuudessa voi vielä löytyä. Koska jakeiden 34-35 sijainnin muutos vaikuttaa tekstikohdan 1. Kor. 14:31-40 merkitykseen jakeen 36 torjunnan kohteen muuttuessa, niiden sijaintia on voitu tarkoituksella muuttaa myöhemmissä käsikirjoituksissa. Käsikirjoitukset, joissa esiintyy jakeiden 34-35 sijainnin variaatio jakeen 40 jälkeen, sijoittuvat kirkkohistorian ajanjaksoon, jolloin ymmärrys seurakunnan järjestyksestä vastaa perikoopin merkitystä jakeiden 34-35 sijaitessa jakeen 40 jälkeen. Perikoopin alkuperäinen merkitys on niissä muuttunut päinvastaiseksi ja naisia käsketään olemaan alamaisia ja vaikenemaan seurakunnassa. Työn kolmantena tutkimuskysymyksenä on ollut selvittää jakeiden 34-35 sijainnin variaation syytä, joksi osoittautuu myöhemmin muuttunut ymmärrys seurakunnan järjestyksestä, jota vastaamaan perikoopin teksti on saatu siirtämällä jakeet 34-35 jakeen 40 jälkeen.

Tämän työn neljäs tutkimuskysymys on koskenut sitä, miksi jakeet 34-35 sijaitsevat profetian kontekstissa. Jakeessa 34 on varhaiselle juutalaiselle kirjoitusten selityksille tyypillistä esittelylausetta käyttämällä siteerattu lakia, joka vaatii naisten alamaisuutta, mistä johdetaan myös naisten vaikeneminen seurakunnassa. Jakeen 34 lain eksplisiittistä esitysmuotoa ei kuitenkaan ole VT:n kaanonin tekstikorpuksessa. Paavali kuitenkin käyttää tällaista esittelylausetta ainoastaan viitatessaan VT:n kaanonin kirjoituksiin. Varhaisessa juutalaisessa kirjallisuudessa esiintyy kuitenkin käsitys siitä, että myös kirjoitusten tulkinta on Jumalan ilmoitusta eli lakia. VT:n kirjoitusten ilmoitusta pidetään kuitenkin

erityisessä asemassa, johon viittaaminen erotetaan sen tulkinnasta. Qumranin yhteisön kirjoituksissa VT:n kirjoituksen kohta erotetaan sitä seuraavasta tulkinnasta jossakin muodossa olevalla maininnalla "pesher". Rabbiinisissa teksteissä puolestaan VT:n kirjoitukseen viittaaminen erotetaan sen tulkinnasta Paavalin käyttämien VT:n lainausten esittelylauseiden kaltaisella muotoilulla. Vaikka jakeessa 34 käytetään esittelylausetta viitattaessa lakiin naisten alamaisuudesta, kyseessä on kuitenkin laiksi ymmärretty kirjoitusten tulkinta, sillä VT:n kaanoniin ei sisälly lakia naisten alamaisuudesta. Vastaavalla tavalla myös Josefuksen käytössä kirjoitettu VT:n laki ja sen tulkinta sekoittuvat. Hän viittaa naisten alamaisuutta vaativaan VT:n alkukertomusten tulkintaan esittelylauseella "lakikin sanoo", joka on samankaltainen kuin jakeessa 1. Kor. 14:34 käytetty esittelylauseen muoto "niinkuin lakikin sanoo".

Paavalin vastustajat Korintin seurakunnassa katsovat jakeiden 34-35 sisältämän tulkintaperinteen olevan VT:n kirjoituksia tutkittaessa vastaanotettu profetia eli Jumalan ilmoitus, joka on Jumalan lakia. Siksi Paavali on lainannut kirjeensä profetoimista käsittelevään tekstiosuuteen toisesta lähteestä jakeet 33b-35, joihin myös jakeen 34 esittelylausetta käyttävä VT:n kaanonin ulkopuolisen lain siteeraus sisältyy. Paavali antaa siinä ohjeita seurakunnassa profetoimisen järjestyksen lisäksi profeetan arvioimiselle, mikä perustuu sekä profeetan käytökseen (jake 32) että siihen, tunnistaako hän Paavalin vastaanottaman Jumalan ilmoituksen (jake 37). Profeetalta vaikuttava on Jumalaa tuntematon tietämätön, ellei hän tunnista Paavalin kirjoittamaa Herran käskyä (jake 38). Paavali kumoo jakeiden 34-35 sisältämän tulkinnan jakeella 36, sillä niiden vastaisesti Paavalin vastaanottaman Herran käskyn mukaan kaikilla seurakuntaperheen jäsenillä voi olla sana Jumalalta seurakunnassa jaettavaksi kaikille opetuksiksi. Koska jakeen 31 mukaan profetia on opetusta ja varhaisessa juutalaisuudessa profetiaksi katsotaan myös kirjoitusten tulkinta, myös Korintin seurakunnassa kirjoitusten opiskelu on todennäköisesti sisältänyt niiden lukemisen ja selittämisen lisäksi Hengen inspiroimaa tulkintaa eli profetiaa. Paavalin vastustajat kuuluvat niiden hengellisten kannattajiin, jotka vaativat jakeiden 34-35 tulkintatradition mukaista käytäntöä naisten alamaisuudesta ja puhekiellosta seurakunnassa, joka kieltää naisten osallistumisen seurakunnassa vuorovaikutteiseen oppimistapahtumaan.

Toisen temppeleajan juutalaisuutta edustavien lähteiden mukaan Hengen inspiroima kirjoitusten tulkinta on siis Jumalan ilmoitusta eli profetiaa, joka on siten myös Jumalan sanaa ja lakia. Myös Paavalin ymmärrys profetoimisesta on

samankaltainen – eroavaisuus on vain siitä, mitkä kriteerit määrittelevät valittujen seurakunnan hengelliset, jolla on oikea Jumalan ilmoitus ja Jumalan sanan oikea tulkinta (1. Kor. 2:6-15, 3:1, 11).³⁸⁰ Kysymys koskee sitä, onko vastaanotettu ilmoitus tai kirjoitusten tulkinta Jumalan Hengen antaman viisauden vai lihallista maailman viisauden mukaista. Paavalin lakikäsitys ei kumoa VT:n lakia vaan tulkitsee sitä ajankohtaisesti siinä olevien lupauksen täyttymisen valossa, kuten myös Qumranin yhteisö tulkitse uudelleen kirjoitusten lakia ja profetioita omana aikanaan. Tarkasteltavassa perikoopissa Paavali ei siis kumoa VT:n kirjoitusten lakia, vaan väärän tulkinnan (jakeet 34-35), joka katsotaan Jumalalta saaduksi ilmoitukseksi. Varhaiset juutalaiset ryhmät, mm. Qumranin yhteisö ja fariseukset, katsoivat, että he ainoina vastaanottavat kirjoitusten oikeaa tulkintaa. Myös Paavali katsoo hänen saamansa Jumalan ilmoituksen (Herran käskyn) olevan oikea (jakeet 37). Koska varhaiset kristityt hyväksyivät apostoli Paavalin vastaanottaman kirjoitusten tulkinnan uutena Jumalan Hengeltä vastaanotettuna ilmoituksena, Paavalin kirjoitukset on hyväksytty kristittyjen UT:n kirjoitusten kaanoniin.

Työn viidentenä tutkimuskysymyksenä on selvitetty sitä, mikä jakeiden 34-35 lähde on. Paavalin opetusta vastustavan ryhmittymän ominaispiirteitä ja puhumiseen liittyvien armolahjojen käyttöön seurakunnassa liittyvää kiistanaihetta voidaan identifioida perikoopin tekstissä esiintyvien traditiohistoriallisten merkkien kautta.³⁸¹ 1. Korinttilaiskirjeen kirjoittamisen ajankohta 50 -luvulla osuu Qumranin yhteisön omien kirjoitusten laatimisen ja Mishnaan n. 200 jKr. tallennetun rabbiinisen perinteen väliselle ajanjaksolle. Sekä Qumranin yhteisön teksteissä että rabbiinisissa kirjoituksissa esiintyy jakeen 33b termi "pyhien seurakunta", johon kuuluville Jumalan pojille annetaan jatkuvaa uutta Jumalan ilmoitusta eli profetiaa kirjoituksia tutkittaessa. Näiden puhdistautumisestaan tarkkojen valittujen hengellisten yhteisön vastakohtana ovat niiden ulkopuoliset tietämättömät, jotka eivät tunne Jumalaa. Molempien

³⁸⁰ 1. Kor. 2: 7 Me julistamme Jumalan salaista, kätkeyttä viisautta, jonka hän jo ennen aikojen alkua on määrännyt meidän kirkkaudeksemme. ... 10 Meille Jumala on sen ilmoittanut Hengellään, sillä Henki tutkii kaiken, myös Jumalan syvimät salaisuudet. ... 12 ... me emme ole saaneet maailman henkeä, vaan Jumalan oman Hengen, jotta tietäisimme, mitä hän on lahjoittanut meille. 13 Siitä me myös puhumme, mutta me käytämme Hengen emmekä ihmisviisauden opettamia sanoja ja selitämme hengelliset asiat Hengen avulla. [KR92]

³⁸¹ Riekinen & Veijola, 1983, 154–156, 200–206. "Useammassa eri yhteydessä toistuvat kertomusaiheet voivat viitata taustalla olevaan yhteiseen traditioon. Muotohistorialliset formeleilit ovat sosiokulttuurisesta taustasta kertovia kiinteitä samassa tai lähes samassa muodossa eri kirjoittajilla ja useissa eri teksteissä esiintyviä sanontoja- Traditiokriittisiä merkkejä riippuvuudesta tietystä kirjallisuuden lajista tai tekstin varhaisemmista kirjallisista ja/tai esikirjallisista muodoista voidaan havaita mm. sanastollisten ja temaattisten yhteneväisyyksien perusteella, kirjoittajan omasta tyylistä poikkeavasta tyylistä sekä tradition aiheuttamista jännityksistä ja ristiriidoista."

lähteiden tulkinnassa VT:n luomis- ja syntiinlankeemuskertomuksista on yhtenevyyttä jakeen 1. Kor. 14:34 naisten alamaisuusvaatimuksen ja puhekiellon kanssa. Jakeen 34 tekstissä on kuitenkin rabbiinisten kirjoitusten kanssa Qumranin kirjallisuutta enemmän muotohistoriallista yhtenevyyttä, sillä niissä käytetään jakeen 34 esittelylauseen kanssa samankaltaista muotoilua sekä jakeessa 34 esiintyvää lain tulkintaan liittyvää termiä ἐπιτρέπω. Toisin kuin Qumranin yhteisön tulkintaan syntiinlankeemuskertomuksesta rabbiinisen kirjallisuuden tallentamaan syntiinlankeemuskertomuksen tulkintaperinteeseen sisältyy myös jakeessa 35 esiintyvää naiseen liitettyä häpeä -tematiikkaa. Myös Siirakin kirjassa on jakeen 35 kaltaista syntiinlankeemuskertomuksen tulkintaa, mutta ei naisten puhekieltoa seurakunnassa. Todennäköisesti jakeiden 34-35 lähteenä on siten ollut suullisessa muodossa tunnettu versio myöhemmin rabbiinisiin kirjoituksiin tallennetusta VT:n alkukertomusten tulkintaperinteestä.

Jakeiden 34-35 sisällössä on havaittavissa vaikutteita antiikin kulttuurista, jonka tavat eivät ole VT:n kirjoitusten vaikuttamia, mikä siten viittaa ihmisten viisauteen ja ymmärrykseen perustuvaan kirjoitusten tulkintaan eikä Jumalan Hengeltä tulevaan ilmoitukseen (luvut 5.1.2 ja 5.2.3). Kuten 1. Korinttilaiskirjeen ajan antiikin kreikkalaisroomalaisessa yhteiskunnassa myös jakeiden 34-35 sisältämässä tulkintaperinteessä vaaditaan naisten puhekieltoa ja verhoutumista julkisuudessa, mihin yhdistyy naisen näkymiseen ja kuulumiseen julkisuudessa liitetty häpeällisyyden käsite. Näitä varhaisten juutalaisten Raamatun alkukertomusten tulkintojen mukaisia käsityksiä naisista ja naisen asemasta esiintyy myös kirkkoisien teksteissä toiselta vuosisadalta alkaen. Myöhemmässä kirkon tulkintahistoriassa jakeiden 1. Kor. 14:34-35 sisältämää varhaista juutalaista syntiinlankeemuskertomuksen tulkintaperinnettä on tulkittu auktoritatiivisena lakina (luku 5.2.1, johon on yhdistetty myös myöhempi luomiskertomuksen aikajärjestykseen perustuva tulkinta Jumalan luomasta olemuksellisesta hierarkiasta (luku 5.1.1). Myös varhaisen juutalaisuuden tulkinnassa on käsitys luomiseen perustuvasta naisen alamaisuudesta, mutta se johdetaan naisen toissijaisesta luomisesta miehestä ja miestä varten eikä siitä, että mies luotiin ensin (luku 5.2.3). Koska varhaisen juutalaisen ymmärryksen mukaan pyhyys on edellytys Jumalan kirkkauden ilmestymiselle (luku 6.1.1), tämä voi olla syys sille, että naisten käytökseen yhdistetty häpeällisyys (1. Kor. 11:5 ja 1. Kor. 14:35) on liitetty osaksi 1. Korinttilaiskirjeen seurakunnan kokoontumisia käsittelevien lukujen 1. Kor. 11-14 keskustelua.

Samankaltaista terminologiaa ja tematiikkaa jakeiden 1. Kor. 14:34-35 kanssa sisältäviin, mutta siitä huolimatta eri teemasta keskusteleviin, jakeisiin 1. Tim. 2:11-12 ei sisälly lain lainausta esittelevää formelia, kuten jakeisiin 1. Kor. 14:34-35. Näillä kahdella jaekohdalla ei myöskään ole kirjallista riippuvuutta, joten jakeiden 1. Kor. 14:34-35 sisältöä ei ole voitu lainata 1. Tim. -kirjeen jakeiden 1. Tim. 2:11-12 pohjalta. Jakeissa 1. Kor. 14:34-35 lainataan varhaista juutalaista syntiinlankeemuskertomuksen tulkintaa, mutta jakeita 1. Tim. 2:11-12 seuraavissa jakeissa 1. Tim. 2:13-14 lainataan Raamatun tekstikohtia luomisesta ja syntiinlankeemuksesta. Tekstikonteksti viittaa siihen, että niissä keskusteltava teema koskee oikeaa opetusta luomisesta (ensin luotiin mies eikä nainen). Keskustelu koskee samalla myös sitä, mikä Jumala on Luoja (nainen petettiin vs. viisautta edustavasta naisesta alkanut maailman luominen). Myöhemmässä reseptiohistoriassa on jakeiden 1. Tim. 2:11-12 on nähty vaativan naisten alamaisuutta. Perusteluja sille on löydetty jakeissa 1. Tim. 2:11-12 esiintyvien alamaisuuteen ja hallitsemiseen yhdistettyjen sanojen (ὑποταγή, αὐθεντεῖν) lisäksi jakeita 1. Tim. 2:11-12 seuraavan jakeen 1. Tim. 2:13 kertaamasta luomisen aikajärjestyksestä, jota pidetään hierarkin asettavana luomisjärjestyksenä miehen ja naisen välillä (kts. luku 5.1.1). Jakeen 1. Tim. 2:14 pohjalta myös jakeiden 1. Kor. 14:34-35 siteeraama syntiinlankeemuskertomuksen tulkinta on yhdistetty vaatimukseen naisten alamaisuudesta (kts. luku 5.2.1). Vaikka jakeen 1. Tim. 2:12 mukaan nainen ei saa hallita miestä [KR92], siinä ei kuitenkaan anneta myöskään miehelle lupaa hallita naista. Toisin kuin syntiinlankeemuksen seuraus, jonka mukaan mies hallitsee naista (1. Moos. 3:16), Jeesus antaa seuraajilleen ohjeen, etteivät he saa tämän maailman ruhtinaiden mallin mukaan herroina hallita toisiaan, vaan oikea asenne on palveleminen (Matt. 20:25-28, 23:2-12, Mark. 10:42-45, Lk. 22:24-27).

Teema siitä, että Jumala ei arvioi ihmisiä ulkoisten ominaisuuksien perusteella ("Jumala ei katso henkilöön") toistuu niin VT:n kirjoituksissa (5. Moos. 10:17 ja Job. 34:19, jne.) kuin useissa UT:n kohdissa (mm. Room. 2:11, Gal. 2:6, Ef. 6:9, Kol. 3:25, 1. Piet. 1:17, Jaak. 2:9, Apt. 10:34). Paavali kirjoittaa Korinttilaisille, että olivatpa he juutalaisia tai kreikkalaisia, orjia tai vapaita, he kaikki ovat saaneet juoda samaa Henkeä (1. Kor. 12:13). Tätä hän selvittää toisaalla vielä tarkemmin kertomalla, että kaikki ovat Jumalan poikia (ὡς υἱοὶ θεοῦ) uskon kautta Kristuksessa Jeesuksessa, jossa ei ole juutalaista eikä kreikkalaista, orjaa eikä vapaata, miestä eikä naista (Gal. 3: 26, 28) ja että "kaikki, joita Jumalan

henki johtaa, ovat Jumalan poikia (υιοί θεοῦ)" (Room. 8:14). Evankeliumitekstit kertovat myös että "kaikille, jotka ottivat hänet vastaan, hän antoi voiman tulla Jumalan lapsiksi (τέκνα θεοῦ)" (Joh. 1:12) ja että "ylösnousemuksesta osalliset ovat Jumalan poikia (υιοί θεοῦ)" (Luuk. 20:36). UT:ssa Jumalan pojilla (υιοί θεοῦ) tarkoitetaan siten Jumalan lapsia, joihin kuuluu sekä naisia että miehiä. Jeesuksen lupauksen mukaisesti heille annetaan myös Jumalan Hengeltä tulevaa oikeaa tulkintaa ja ymmärrystä Raamatun kirjoituksista.

Tässä työssä tarkasteltavana olleen perikoopin 1. Kor. 14:31-40 jakeessa 37 Paavali kertoo, että se, mitä hän tässä kirjoittaa teille, on Herran käsky. Kaikilla seurakunnan jäsenillä eli sisaruksilla (ἀδελφοί) voi olla profetian kautta saatu sana seurakunnassa opetuksena jaettavaksi (jakeet 31, 39), toisin kuin jakeiden 33b-35 sisällön noudattamista vaativat hengellisiltä vaikuttavat tietämättömät ovat esittäneet (jakeet 36-38). Puhumiseen liittyvien Hengen lahjojen käytön seurakunnassa on kuitenkin tapahduttava järjestyksessä (32-33a, 40). Tämä perikoopin sanoma on myös yhteensopiva ihmisten yhdenvertaisuutta Jumalan silmissä painottavien Raamatun kirjoitusten kohtien kanssa. Koska Jumala ei erottele ihmisiä ulkoisten ominaisuuksien perusteella, tätä ei pidä tehdä myöskään Jumalan seurakunnassa. Tämä on Herran käsky.

Lähteet ja apuneuvot

Augustinus, Homily 6 on First John. (www.newadvent.org/fathers)
Biblia Hebraica Stuttgartensia. 1997 Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.
Diogene Laertius, Lives of Eminent Philosophers. (www.loebclassics.com)
Eksegetiikan menetelmien oppimisympäristö. (helsinki.fi; EMO)
encyclopedia.com
Genesis Rabbah (archive.org)
A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature. 3rd Ed., by F.W. Danker (Based on W. Bauer's Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der Frühchristlichen Literatur, 4th Ed.). Chicago&London: The University of Chicago Press. 1957, 1979, 2000.
Hesiodos, Työt ja päivät (Op. 69).
Irenaeus, Adversus Haereses. (www.newadvent.org/fathers)
Johannes Khrysostomos, 1 Cor. Hom. (www.newadvent.org/fathers)
Josefus, Against Apion (www.guthenberg.org)
Liddell, H.C. & Scott. R. & Jones, H.S., A Greek-English Lexicon (LSJ), 9th Ed. (perseus.tufts.edu)
Liljeqvist, Matti. Vanhan testamentin sanakirja. Hebreä-suomi, aramea-suomi. Aikamedia Oy, 2004.
Nestle-Aland Novum Testamentum Graece (Eberhard and Edwin Nestle & Kurt Aland & et al.). 27. revidierte Aufl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft 2006. (bibelwissenschaft.de/nc/online-bibeln/novum-testamentum-graece-na-28)
Oxford Classical Dictionary (oxfordre.com).
Origenes, Contra Celsum. (www.newadvent.org/fathers)
Pyhä Raamattu, kirkolliskokouksen hyväksymä käännös 1933/1938.
Pyhä Raamattu, kirkolliskokouksen hyväksymät käännös 1992.
raamattu.uskonkirjat.net (Biblia 1776, King James, Folkbibeln, Svenska Bibeln)
Septuaginta (septuagint.bible)
Siirakin kirja (www.biblegateway.com)
Talmud Bavli (sefaria.org)
Tertullianus, De Cultu Feminarum. (www.newadvent.org/fathers)
yutorah.org

Kirjallisuus

Aalen, S.
1964 A Rabbinic Formula in 1 Cor. 14:34. p. 513–525. *Studia Evangelica* Vol. II. Part IV. Edited by F. L. Cross. *Texte und Untersuchungen zur Geschichte der Altchristlichen Literatur*, 87. Berlin: Akademie-Verlag.

Anderson, Dean R. Jr.
1998 *Ancient Rhetorical Theory and Paul*. Revised Edition. *Contributions to Biblical Exegesis & Theology* 18. Leuven: Uitgeverij Peeters.

Arffman, Kaarlo
2002 *Asketismilla puhdistettu nainen. – Eevan tie alttarille. Nainen kirkon historiassa*. Salmesvuori, Päivi (toim.). Helsinki: Edita Publishing Oy.

- Balch, David L
1981 Let wives be Submissive. The Domestic Code in I Peter. Atlanta, Georgia: Scholars Press. The Society of Biblical Literature. Monograph Series Number 26.
- Barnett, Paul
2003 Paul, Apologist to the Corinthians. 1-4. Supplements to Novum Testamentum Volume CIX. Paul and the Corinthians. Studies on a Community in Conflict. Essays in Honour of Margaret Thrall. Burke, Trevor J. & Elliott, Keith J. (Ed.) Leiden / Boston: Brill.
- Barrett, C. K.
1971 Black's New Testament Commentaries. A Commentary on The First Epistle to The Corinthians. 2nd Edition. London: A & C Black.
- Baum, Armin D.
2014 Paul's Conflicting Statements on Female Public Speaking (1. Cor. 11:5) and Silence (1. Cor. 14:34-35). A New Suggestion. Tyndale Bulletin 62.2 (2014) 247-274. (www.armin-baum.de)
- Bowker, John
1973 Jesus and the Pharisees. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brown, Raymond E.
1997 The Anchor Bible Reference Library. An Introduction to the New Testament. New York/London/Toronto/Sydney/Auckland: Doubleday.
- Christensen, Torben & Göransson, Sven
1975 Kirkkohistoria I. Suom. Piispa, Leena et. al. Helsinki: Gaudeamus.
- Cohen, Shaye, J. D.
1987 From the Maccabees to the Mishnah. Library of Early Christianity : 7. Meeks, Wayne A. (General Ed.). Philadelphia, Pennsylvania: The Westminster Press.
- Downing, Gerald F.
2013 Order and (Dis)order in the First Christian Century. A General Survey of Attitudes. Supplements to Novum Testamentum. Volume 151. Mitchell, M. M. and Moessner, D.P. (Ed.). Leiden / Boston: Brill.
- Elgvin, Torleif
2009 Katsaus Qumranin tekstikokoelmaan. s. 41-48. Aarre Saviastioissa. Qumranin tekstit avautuvat. Jokiranta, Jutta (toim.). Helsinki: Kirjapaja.
- Fitzmayer, Joseph A. S. J.
2000 The Dead Sea Scrolls and Christian Origins. Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K.: Wm B. Eerdmans Publishing Co.
- Goff, Matthew J.
2013 4QInstruction. Wisdom Literature from the Ancient World, 2. Atlanta: Society of Biblical Literature.

Harrington, Hannah K.

- 2000 Religion in the Dead Sea Scrolls. Studies in the Dead Sea Scrolls and Related Literature. Collins, John J. & Kugler, Robert A. (Ed.). Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K.: Wm B. Eerdmans Publishing Co.

Harrison, Jane Ellen

- 1922 Prolegomena to the Study of Greek Religion. First published by Cambridge University Press 1903. 3rd Edition, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Hengel, Martin

- 2000 Religion in the Dead Sea Scrolls. Studies in the Dead Sea Scrolls and Related Literature. Collins, John J. & Kugler, Robert A. (Ed.). Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K.: Wm B. Eerdmans Publishing Co.

Kauhanen Tuukka

- 2018 *Kaige* -revisio. Sanansanaista heprean mukaisuutta. Sisälle Septuagintaan. Suomen eksegeettisen seuran julkaisuja 116. Aejmelaesus A., Kujanpää K. & Tucker M. (toim.). Helsinki: Suomen eksegeettinen seura.

Lim, Timothy H.

- 2000 Religion in the Dead Sea Scrolls. Studies in the Dead Sea Scrolls and Related Literature. Collins, John J. & Kugler, Robert A. (Ed.). Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K.: Wm B. Eerdmans Publishing Co.

Malina, Bruce J.

- 2001 New Testament World: Insights from Cultural Anthropology. 3rd Edition. Louisville: Westminster Knox Press.

Marjanen, Antti

- 2002 Kaikki naiset eivät vaienneet. – Eevan tie alttarille. Nainen kirkon historiassa. Salmesvuori, Päivi (toim.). Helsinki: Edita Publishing Oy.

Martin, Dale B.

- 1999 The Corinthian Body. New Haven: Yale University Press.

Meeks, Wayne A.

- 1986 The Moral World of the First Christians. Library of Early Christianity : 6. Meeks, Wayne A. (General Ed.). Philadelphia, Pennsylvania: The Westminster Press.

Milinovich, Timothy

- 2013 Beyond What is Written. The Performative Structure of 1 Corinthians. Eugene, Oregon: Pickwick Publications.

Orpana, Jessi

- 2016 Reception of the Creation of Humanity. Transmission and Interpretation of the Creation Traditions in Late Second Temple Jewish Literature. Academic Dissertation. Faculty of Theology, University of Helsinki, Finland. Helsinki: Unigrafia.

Pabst, Adrian

- 2012 *Metaphysics. The Creation of Hierarchy*. Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K.: Wm B. Eerdmans Publishing Co.
- Pearson, Birger A.
 1973 *The Pneumatikos-Psychikos Terminology in 1 Corinthians: A Study in the Theology of the Corinthian Opponents of Paul and Its Relation to Gnosticism*. Society of Biblical Literature, Dissertation Series 12. Second printing 1976. Missoula, Montana: Scholars Press.
- Porter, Stanley E.
 2008 *As It Is Written. Studying Paul's Use of Scripture*. Society of Biblical Literature Symposium Series 50. Porter, Stanley E. and Stanley, Christopher D. (Eds.). Atlanta: Society of Biblical Literature.
- Quast, Kevin
 1994 *Reading the Corinthian Correspondence. An Introduction*. New York, N.Y. / Mahwah, N.J.: Paulist Press.
- Riekkinen, Vilho & Veijola, Timo
 1983 *Johdatus eksegetiikkaan: Metodiotoppi*. Helsinki: Suomen eksegettinen seura.
- Schuchard, Bruce G.
 1992 *Scripture within Scripture. The Interrelationship of Form and Function in the Explicit Old Testament Citations in the Gospel of John*. SBL Dissertation Series 133. Atlanta, Georgia: Scholars Press.
- Sealey, Raphael
 1990 *Women and Law in Classical Greece*. Chapel Hill and London: University of North Carolina Press.
- Sears, Joshua M.
 2014 *False Prophets as a Construction of Authority at Qumran*. p. 115-127. *The Prophetic Voice at Qumran. The Leonardo Museum Conference on the Dead Sea Scrolls, 11-12 April 2014*. Parry, Donald W., Ricks, Stephen D., Skinner, Andrew C. (Eds.). *Studies on the Texts of the Desert of Judah*. Brooke, George J. (Ed.). Leiden / Boston: Brill.
- Smith, D. Moody
 1988 *16. The Pauline Literature. – It is Written: Scripture Citing Scripture. Essays in Honour of Barnabas Lindars*. Carson, D. A. & Williamson, H. G. M. (Ed.). Cambridge: Cambridge U.P.
- Stanton, Graham
 1988 *12. Matthew. – It is Written: Scripture Citing Scripture. Essays in Honour of Barnabas Lindars*. Carson, D. A. & Williamson, H. G. M. (Ed.). Cambridge: Cambridge U.P.
- Surburg, Raymond F.
 1975 *Introduction to the Intertestamental Period*. St. Louis, Missouri / London: Concordia Publishing House.

Stambauch, John E. & Balch, David L.

1986 The New Testament in Its Social Environment. Library of Early Christianity : 2. Meeks, Wayne A. (General Ed.). Philadelphia, Pennsylvania: The Westminster Press.

Thiselton, Anthony C.

2000 The First Epistle to The Corinthians. The New International Greek Testament Commentary. Marshall, Howard I. & Hagner, Donald A. (Ed.). Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K.: William B. Eerdmans Publishing Company.

Thomas, Samuel I.

2009 The "Mysteries" of Qumran. Mystery, Scerecy, and Esotericism in teh Dead Sea Scrolls. SBL Early Judaism and Its Literature, Number 25. Newman, Judith H. (Series Ed.). Leiden / Boston: Brill.

Veijola, Timo

1988 Dekalogi: raamatullisen etiikan perusteita. Suomen eksegeettisen seuran julkaisu, 49. Helsinki: Suomen eksegeettinen seura.

Verner, David C.

1983 The Household of God. The Social World of the Pastoral Epistles. Society of Biblical Literature. Dissertation Series, Number 71. William Baird (Ed.). Chico, California: Scholars Press.

Wanamaker, Charles A.

2003 A Rhetoric of Power: Ideology and 1 Corinthians. 1-4. Supplements to Novum Testamentum Volume CIX. Paul and the Corinthians. Studies on a Community in Conflict. Essays in Honour of Margaret Thrall. Burke, Trever J. & Elliott, Keith J. (Ed.) Leiden / Boston: Brill.

Weingreen, J.

1976 From Bible to Mishna. The Continuity of Tradition. Manchester: Manchester University Press.

Werman, Cana

2006 Rabbinic Perspectives: Rabbinic Literature and the Dead Sea Scrolls. Proceedings of the Eighth International Symposium of the Orion Center for the Study of the Dead Sea Scrolls and Associated Literature, 7-9 Jan, 2003. Fraade, Steven D. & Shemesh, Aharon & Clements, Ruth A (Ed.). Studies on the Texts of the Desert of Judah. Volume LXII. Martínex, Florentino García (Ed.) Leiden / Boston: Brill.